

ISSN 1811-0770

E-ISSN 2587-411X

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

Publicație periodică științifico-practică

Nr. 10-12 (240-242), anul 21 (2020)

DOMENII DE CERCETARE:

- ♦ *Științe juridice*

CHIȘINĂU - 2020

**Agenția Națională de Asigurare
a Calității în Educație și Cercetare**

CERTIFICAT

de recunoaștere a revistei
în calitate de publicație științifică de profil

Seria RȘP Nr. 011

Revista Națională de Drept

ISSN 1811-0770

Fondatori: Uniunea Juriștilor din Moldova
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”
Universitatea de Stat din Moldova
Universitatea Americană din Moldova

Tipul B

Profil: Științe juridice

În baza Deciziei Consiliului de Conducere al Agenției Naționale de Asigurare a Calității
în Educație și Cercetare nr. 19 din 06 decembrie 2019, pentru o perioadă de 4 ani.

Președinte

Andrei CHICIUC

Eliberat la 15 iunie 2020

Chișinău

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

Publicație periodică științifico-practică

Nr. 10-12 (240-242), anul 21 (2020)

Certificatul de înregistrare: nr. 1003600061124 din 27 septembrie 2000

Accreditată de Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educației și Cercetare prin Decizia nr. 19 din 06.12.2019

Tipul B

FONDATORI:

- ✓ Uniunea Juriștilor din Moldova
- ✓ Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
- ✓ Universitatea de Stat din Moldova
- ✓ Universitatea Americană din Moldova

REDACTOR-ŞEF: *Gheorghe AVORNIC*, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

REDACTOR-ŞEF ADJUNCT: *Violeta COJOCARU*, doctor habilitat în drept, profesor universitar, prorector, Universitatea de Stat din Moldova

Redactare în română și rusă: *Tudor SOROCEANU*; Redactare în engleză: *Lorina AVORNIC*; Redactare în franceză: *Anişoara DUBCOVEȚCHI*;
Asistență computerizată: *Maria BONDARI*

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Violeta COJOCARU, doctor habilitat în drept, profesor universitar, prorector, Universitatea de Stat din Moldova

Ion DEACONESCU, doctor, profesor universitar, academician, președinte, Academia Internațională „Mihai Eminescu”, România

Mircea DUȚU, doctor în drept, profesor universitar, director, Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Române

Spyridon FLOGAITIS, doctor în istorie și drept, profesor universitar, academician, director, Organizația Europeană de Drept Public, Grecia

José Luis IRIARTE ÁNGEL, doctor, profesor în drept internațional privat, Universitatea Publică din Navarra, Spania

Gheorghe RUSNAC, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei

Tudorel TOADER, doctor în drept, profesor universitar, rector, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România

Andrei TREBKOV, doctor în drept, președinte, Uniunea Internațională a Juriștilor, Rusia

COLEGIUL DE REDACȚIE

Elena ARAMĂ, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Victoria ARHILIUC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Flavius-Antoniu BALAS, doctor în drept, conferențiar universitar, decan al Facultății de Drept, Universitatea din București, România

Oleg BALAN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova

Cătălin BORDEIANU, doctor în drept, profesor universitar, academician, Academia Internațională „Mihai Eminescu”, România

Gheorghe CHIBAC, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Valentina COPTILEȚ, doctor în drept, conferențiar universitar, prorector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Ion CRAIOVAN, doctor în drept, profesor universitar, România

Andrian CRETU, doctor în drept, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Bogdan CUZA, doctor în economie, doctorand în drept, Germania

Ion DEACONESCU, doctor, profesor universitar, academician, președinte, Academia Internațională „Mihai Eminescu”, România

Lucian DINDIRICA, doctor în istorie, conferențiar universitar, România

Marin DOMENTE, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea Americană din Moldova

Mircea DUȚU, doctor în drept, profesor universitar, director, Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Române

Spyridon FLOGAITIS, doctor în istorie și drept, profesor universitar, academician, director, Organizația Europeană de Drept Public, Grecia

Raisa GRECU, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Ion GUCEAC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei

Ioan HUMĂ, doctor în drept, profesor universitar, România

José Luis IRIARTE ÁNGEL, doctor, profesor în drept internațional privat, Universitatea Publică din Navarra, Spania

Iurie MIHALACHE, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Victor MORARU, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, membru corespondent, Academia de Științe a Moldovei

Vytautas NEKROSIUS, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Lituania

Mihai POALELUNGI, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Elena RAILEAN, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea Americană din Moldova

Alexandru ROȘCA, doctor habilitat, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei

Gheorghe RUSNAC, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei

Nicolae SADOVEI, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Diana SCOBIALĂ (SÎRCU), doctor habilitat în drept, profesor universitar, director executiv, Institutul Național al Justiției, Republica Moldova

Tzvetan SIVKOV, doctor în drept, profesor universitar, Bulgaria

Andrei SMOCHINĂ, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Victor SPINELI, doctor în istorie, profesor universitar, academician, Academia Română

Florin STRETEANU, doctor în drept, profesor universitar, decan al Facultății de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România

Alexandru SURDU, doctor în filozofie, academician, director, Institutul de Cercetări Socio-Umane, Academia Română

Tudorel TOADER, doctor în drept, profesor universitar, rector, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România

Andrei TREBKOV, doctor în drept, președinte, Uniunea Internațională a Juriștilor, Rusia

Iurii VOLOȘIN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, decan al Facultății de Relații Internaționale, Universitatea Națională de Aviație, Kiev, Ucraina

ADRESA REDACȚIEI: MD 2009, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfint, nr. 200, et. 2, bir. 202. Tel./fax. (022) 241207. Indexul PM 31536

Versiunea electronică: <http://uspee.md/rnd/>; <http://americanuniversity.md/rnd/>; <http://revistadrept@yahoo.com>. Pagina web: www.rnd.revistestiintifice.md

Toate articolele sunt recenzate în sistem „double-blind peer review”

Responsabilitatea pentru conținutul textelor aparține, în exclusivitate, autorilor

NATIONAL LAW JOURNAL
Periodical scientific-practical publication

No. 10-12 (240-242), year 21 (2020)

Registration certificate: No. 1003600061124 of 27 September 2000

Accredited by the National Agency for Quality Assurance in Education and Research by Decision No. 19 of 06.12.2019

Type B

FOUNDERS:

- ✓ *Union of Lawyers of the Republic of Moldova*
- ✓ *University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova*
- ✓ *State University of Moldova*
- ✓ *American University of Moldova*

EDITOR-IN-CHIEF: *Gheorghe AVORNIC*, doctor habilitatus in law, university professor, Rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF: *Violeta COJOCARU*, doctor habilitatus in law, university professor, Vice-rector, State University of Moldova

Romanian and Russian editing: *Tudor SOROCEANU*; English editing: *Lorina AVORNIC*; French editing: *Anisoara DUBCOVETCHI*;

Digital assistance: *Maria BONDARI*

SCIENTIFIC COMMITTEE

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitatus in law, university professor, Rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Violeta COJOCARU, doctor habilitatus in law, university professor, Vice-rector, State University of Moldova

Ion DEACONESCU, PhD, university professor, academician, International Academy „Mihai Eminescu”, Romania

Mircea DUTU, PhD in law, university professor, Director, Romanian Academic Research Institute

Spyridon FLOGAITIS, PhD in history and law, university professor, academician, Director, European Public Law Organization, Greece

José Luis IRIARTE ÁNGEL, PhD. Professor in Private International Law, Public University of Navarra, Spain

Gheorghe RUSNAC, doctor habilitatus in political science, university professor, academician, Academy of Sciences of Moldova

Tudorel TOADER, PhD in law, university professor, Rector, „Alexandru Ioan Cuza” University, Iasi, Romania

Andrei TREBKOV, PhD in law, President, International Union of Jurists, Russia

EDITORIAL BOARD

Elena ARAMA, doctor habilitatus in law, university professor, State University of Moldova

Victoria ARHILIUC, doctor habilitatus in law, university professor, State University of Moldova

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitatus in law, university professor, Rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Flavius-Antoni BAIAS, PhD in law, associate professor, Dean of the Faculty of Law, University of Bucharest, Romania

Oleg BALAN, doctor habilitatus in law, university professor, Rector, Academy of Public Administration, Republic of Moldova

Catalin BORDEIANU, PhD in law, university professor, academician, International Academy „Mihai Eminescu”, Romania

Gheorghe CHIBAC, PhD in law, university professor, State University of Moldova

Valentina COPTILET, PhD in law, associate professor, Vice-rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Ion CRAIOVAN, PhD in law, university professor, Romania

Andrian CRETU, Doctor of Law, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Bogdan CUZA, PhD in economics, PhD candidate in law, Germany

Ion DEACONESCU, PhD, university professor, academician, International Academy „Mihai Eminescu”, Romania

Lucian DINDIRICA, PhD in history, associate professor, Romania

Marin DOMENTE, PhD in law, associate professor, American University of Moldova

Mircea DUTU, PhD in law, university professor, Director, Legal Research Institute, Romania a Academy

Spyridon FLOGAITIS, PhD in history and law, university professor, academician, Director, European Public Law Organization, Greece

Raisa GRECU, doctor habilitatus in law, associate professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Ion GUCEAC, doctor habilitatus in law, university professor, academician, Academy of Sciences of Moldova

Ioan HUMA, PhD in law, university professor, Romania

José Luis IRIARTE ÁNGEL, PhD, Professor in Private International Law, Public University of Navarra, Spain

Iurie MIHALACHE, PhD in law, associate professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Victor MORARU, doctor habilitatus in political science, university professor, correspondent member, Academy of Sciences of Moldova

Vytautas NEKROSIUS, doctor habilitatus in law, university professor, Lithuania

Mihai POALELUNGI, doctor habilitatus in law, associate professor, Free International University of Moldova

Elena RAILEAN, PhD in pedagogy, associate professor, American University of Moldova

Alexandru ROSCA, doctor habilitatus, university professor, academician, Academy of Sciences of Moldova

Gheorghe RUSNAC, doctor habilitatus in political science, university professor, academician, Academy of Sciences of Moldova

Nicolae SADOVEI, PhD in law, associate professor, State University of Moldova

Diana SCOBIOALA (SIRCU), doctor habilitatus in law, university professor, Executive Director, National Institute of Justice, Republic of Moldova

Tzvetan SIVKOV, PhD in law, university professor, Bulgaria

Andrei SMOCHINA, doctor habilitatus in law, university professor, Free International University of Moldova

Victor SPINEI, PhD, university professor, academician, Romanian Academy

Florin STRETEANU, PhD in law, university professor, Dean of the Faculty of Law, Babes-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania

Alexandru SURDU, PhD in philosophy, academician, Director, Institute for Socio-Human Research, Romanian Academy

Tudorel TOADER, PhD in law, university professor, Rector, „Alexandru Ioan Cuza” University, Iasi, Romania

Andrei TREBKOV, PhD in law, President, International Union of Jurists, Russia

Alexandru TICLEA, PhD in law, university professor, Ecological University of Bucharest, Romania

Alexandru VOICU, PhD in law, university professor, Romania

Yuri VOLOSHIN, doctor habilitatus in law, university professor, Dean of the Faculty of International Relations, National Aviation University, Kiev, Ukraine

PUBLISHING HOUSE ADDRESS: MD 2009, Chisinau, blvd. Stefan cel Mare si Sfint, nr. 200, et. 2, bir. 202. Tel./fax. (022) 241207. Index PM 31536

Electronic version: <http://uspee.md/rnd/>; <http://americanuniversity.md/rnd/>; revistadrepr@yahoo.com. Web: www.rnd.revistestiintifice.md

All articles are double-blind peer reviewed

The responsibility for the texts' content lies exclusively with the authors

© UJM, USPEE, USM, UAM, 2020

REVUE NATIONAL DE DROIT
Publication périodique scientifique et pratique

N° 10-12 (240-242), année 21 (2020)

Certificat d'inscription: N° 1003600061124 du 27 Septembre 2000

Accréditée par l'Agence nationale pour l'assurance de la qualité dans l'enseignement et la recherche par
la décision N° 19 du 06.12.2019

Type B

FONDATEURS:

- ✓ Union des Juristes de la République de Moldova
- ✓ Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
- ✓ Université d'État de Moldova
- ✓ Université Américaine de Moldova

RÉDACTEUR EN CHEF: *Gheorghe AVORNIC*, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

RÉDACTEUR EN CHEF ADJOINT: *Violeta COJOCARU*, docteur habilité en droit, professeur, vice-recteur, Université d'État de Moldova

Rédaction en roumaine et russe: *Tudor SOROCEANU*; Rédaction en anglais: *Lorina AVORNIC*; Rédaction en français: *Anisoara DUBCOVETCHI*;
Assistance informatique: *Maria BONDARI*

COMITÉ SCIENTIFIQUE

Gheorghe AVORNIC, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Violeta COJOCARU, docteur habilité en droit, professeur, vice-recteur, Université d'État de Moldova
Ion DEACONESCU, docteur, professeur, académicien, Académie Internationale „Mihai Eminescu”, Roumanie
Mircea DUTU, docteur en droit, professeur, directeur, Institut de Recherche Universitaire, Roumanie

Spyridon FLOGAITIS, docteur en histoire et en droit, professeur, académicien, Directeur, Organisation Européenne de Droit Public, Grèce
José Luis IRIARTE ANGEL, PhD, professeur de droit international privé, Université Publique de Navarre, Espagne
Gheorghe RUSNAC, docteur habilité, professeur, académicien, Académie des Sciences de Moldova
Tudorel TOADER, docteur en droit, professeur, recteur, Université „Alexandru Ioan Cuza”, Iasi, Roumanie
Andrei TREBKOV, docteur en droit, professeur, président, Union Internationale des Juristes, Russie

COMITE DE REDACTION

Elena ARAMA, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova
Victoria ARHILIUC, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova
Gheorghe AVORNIC, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Flavius-Antoniu BALAS, docteur, professeur agrégée, doyen de la Faculté de droit, Université de Bucarest, Roumanie
Oleg BALAN, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Académie d'Administration Publique, République de Moldova
Catalin BORDEIANU, docteur en droit, professeur, membre correspondant, Académie Internationale „Mihai Eminescu”, Roumanie
Gheorghe CHIBAC, docteur en droit, professeur, Université d'État de Moldova
Valentina COPTILET, docteur en droit, professeur agrégée, vice-recteur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Ion CRAIOVAN, docteur en droit, professeur, Roumanie
Andrian CRETU, docteur en droit, Université des Sciences Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Bogdan CUZA, docteur en droit, doctorat en économie, Allemagne
Ion DEACONESCU, docteur, professeur, académicien, Académie Internationale „Mihai Eminescu”, Roumanie
Lucian DINDIRICA, docteur, professeur agrégé, Roumanie
Marin DOMENTE, docteur en droit, professeur agrégé, Université Américaine de Moldova
Mircea DUTU, docteur en droit, professeur, directeur, Institut de Recherche Juridique de l'Académie Roumaine
Spyridon FLOGAITIS, docteur en histoire et en droit, professeur, académicien, directeur, Organisation Européenne de Droit Public, Grèce
Raisa GRECU, docteur habilité en droit, professeur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Ion GUCEAC, docteur habilité en droit, professeur, académicien, Académie des Sciences de Moldova

Ioan HUMA, docteur en droit, professeur, Roumanie
José Luis IRIARTE ANGEL, PhD, professeur de droit international privé, Université Publique de Navarre, Espagne
Iurie MIHALACHE, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Victor MORARU, docteur habilité, professeur, membre correspondant, Académie des Sciences de Moldova
Vytautas NEKROSIUS, docteur habilité en droit, professeur, Lituanie
Mihai POALELUNGI, docteur habilité en droit, professeur agrégé, Université Internationale Libre de Moldova
Elena RAILEAN, docteur en pédagogie, professeur agrégé, Université Américaine de Moldova
Alexandru ROSCA, docteur habilité, professeur, académicien, Académie des Sciences de Moldova
Gheorghe RUSNAC, docteur habilité, professeur, académicien, Académie des Sciences de Moldova
Nicolae SADOVEI, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'État de Moldova
Diana SCOBIOALA (SIRCU), docteur habilité en droit, professeur, directeur exécutif, Institut National pour la Justice, République de Moldova
Tsvetan SIVKOV, docteur en droit, professeur, Bulgarie
Andrei SMOCHINA, docteur habilité en droit, professeur, Université Internationale Libre de Moldova
Victor SPINEI, docteur, professeur, académicien, Académie Roumaine
Florin STRETEANU, docteur en droit, professeur, doyen de la Faculté de droit, Université Babeş-Bolyai de Cluj-Napoca, Roumanie
Alexandru SURDU, docteur en philosophie, académicien, Académie Roumaine
Tudorel TOADER, docteur en droit, professeur, recteur, Université „Alexandru Ioan Cuza”, Iasi, Roumanie
Andrei TREBKOV, docteur en droit, professeur, président, Union Internationale des Juristes, Russie
Alexandru TICLEA, docteur en droit, Université Ecologique de Bucarest, Roumanie
Alexandru VOICU, docteur en droit, professeur, Roumanie
Yuri VOLOSHIN, docteur habilité, professeur, doyen de la faculté des relations internationales, Université Nationale de l'Aviation, Kiev, Ukraine

ADRESSE DE LA MAISON D'ÉDITION: MD 2009, Chisinau, blvd. Stefan cel Mare si Sfint, nr. 200, et. 2, bir. 202. Tel./fax. (022) 241207. Index PM 31536.

Version électronique: <http://uspee.md/rnd/>; <http://americanuniversity.md/rnd/>; revistadrept@yahoo.com. Web: www.rnd.revistestiintifice.md

Tous les articles sont évalués en système „double-blind peer review”

La responsabilité du contenu des textes incombe uniquement aux auteurs

© UJM, USPEE, USM, UAM, 2020

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ЖУРНАЛ ПРАВА
Научно-практическое периодическое издание

№ 10-12 (240-242), год 21 (2020)

Регистрационное свидетельство: № 1003600061124 от 27 сентября 2000 г.

Аккредитовано Национальным агентством по обеспечению качества в образовании и исследованиях
по решению № 19 от 06.12.2019

Тип Б

УЧРЕДИТЕЛИ:

- ✓ *Союз юристов Молдовы*
- ✓ *Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова*
- ✓ *Молдавский Государственный Университет*
- ✓ *Американский Университет Молдовы*

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР: *Георге АВОРНИК*, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА: *Виолета КОЖОКАРУ*, доктор хабилитат юридических наук, профессор, проректор, Молдавский Государственный Университет

Редактирование на румынском и русском языках: *Тудор СОРОЧАНУ*; Редактирование на английском языке: *Лорина АВОРНИК*; Редактирование на французском языке: *Анишоара ДУБКОВЕЦКИ*; Компьютерная техподдержка: *Мария БОНДАРЬ*

НАУЧНЫЙ СОВЕТ

Георге АВОРНИК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Виолета КОЖОКАРУ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, проректор, Молдавский Государственный Университет

Ион ДЕАКОНЕСКУ, доктор наук, профессор, академик, президент, Международная Академия «Михай Еминеску», Румыния

Мирча ДУЦУ, доктор юридических наук, профессор, директор, Институт правовых исследований, Румынская академия

Спиридон ФЛОГАНТИС, доктор исторических и юридических наук, профессор, академик, директор, Европейская Организация Публичного Права, Греция
Хосе Луис ИРИАРТЕ АНГЕЛ, доктор, профессор международного частного права, Государственный университет Наварры, Испания

Георге РУСНАК, доктор хабилитат политических наук, профессор, академик, Академия наук Молдовы

Тудорел ТОАДЕР, доктор юридических наук, профессор, ректор, Университет «Александру Иоан Куза», Яссы, Румыния

Андрей ТРЕБКОВ, доктор юридических наук, президент, Международный Союз Юристов, Россия

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Елена АРАМЭ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет

Викториа АРХИЛЮК, доктор юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет

Георге АВОРНИК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Флавиус-Антониу БАНАС, доктор юридических наук, доцент, декан юридического факультета, Бухарестский Университет, Румыния

Олег БАЛАН, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Академия публичного управления, Республика Молдова

Кэтрин БОРДЕЯНУ, доктор юридических наук, профессор, академик, Международная Академия «Михай Еминеску», Румыния

Георге КИБАК, доктор юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет

Валентина КОПТИЛЕЦ, доктор юридических наук, доцент, проректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Ион КРАЙОВАН, доктор юридических наук, профессор, Румыния

Анриан КРЕЦУ, доктор права, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Бордан КУЗА, доктор экономических наук, аспирант юридических наук, Германия

Ион ДЕАКОНЕСКУ, доктор наук, профессор, академик, президент, Международная академия «Михай Еминеску», Румыния

Луциан ДИНДИРИКА, доктор исторических наук, доцент, Румыния

Марин ДОМЕНТЕ, доктор юридических наук, доцент, Американский Университет Молдовы

Мирча ДУЦУ, доктор юридических наук, профессор, директор, Институт правовых исследований, Румынская академия

Спиридон ФЛОГАНТИС, доктор исторических и юридических наук, профессор, академик, директор, Европейская Организация Публичного Права, Греция

Раиса ГРЕКУ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Ион ГУЧАК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, академик, Академия наук Молдовы

Иван ХУМЭ, доктор юридических наук, профессор, Румыния
Хосе Луис ИРИАРТЕ АНГЕЛ, доктор, профессор международного частного права, Государственный университет Наварры, Испания

Юрие МИХАЛАКЕ, доктор юридических наук, доцент, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Виктор МОРАРУ, доктор хабилитат политических наук, профессор, член-корреспондент, Академия наук Молдовы

Витаутас НЕКРОСИУС, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Литва

Михай ПОАЛЕЛУНДЖЬ, доктор хабилитат юридических наук, доцент, Международный Свободный Университет Молдовы

Елена РАИЛЯН, доктор педагогических наук, доцент, Американский Университет Молдовы

Александру РОШКА, доктор хабилитат, профессор, академик, Академия наук Молдовы

Георге РУСНАК, доктор хабилитат политических наук, профессор, академик, Академия наук Молдовы

Николае САДОВЕЙ, доктор хабилитат юридических наук, доцент, Молдавский Государственный Университет

Диана СКОБИОАЛЭ (СЫРКУ), доктор хабилитат юридических наук, профессор, исполнительный директор, Национальный институт юстиции, Республика Молдова

Цветан СИВКОВ, доктор юридических наук, профессор, Болгария

Андрей СМОКИНЭ, доктор юридических наук, профессор, Международный Свободный Университет Молдовы

Виктор СПИНЕЙ, доктор исторических наук, профессор, академик, Румынская академия

Флорин СТРЕТЯНУ, доктор юридических наук, профессор, декан юридического факультета, Университет Бабеш-Болай, Клуж-Напока, Румыния

Александру СУРДУ, доктор философских наук, академик, директор, Институт социально-гуманитарных исследований, Румынская академия

Тудорел ТОАДЕР, доктор юридических наук, профессор, ректор, Университет «Александру Иоан Куза», Яссы, Румыния

Андрей ТРЕБКОВ, доктор юридических наук, президент, Международный Союз Юристов, Россия

Александру ЦИКЛЕА, доктор юридических наук, профессор, Бухарестский экологический университет, Румыния

Александру ВОЙКУ, доктор юридических наук, профессор, Румыния
Юрий ВОЛОШИН, доктор хабилитат юридических наук, профессор, декан факультета международных отношений, Национальный авиационный университет, Киев, Украина

АДРЕС РЕДАКЦИИ: MD 2009, Кишинев, бул. Штефан чел Маре 200, 2-й этаж, офис 202. Тел./факс. (022) 241207. Индекс PM 31536.

Электронная версия: <http://uspee.md/rnd/>; <http://americanuniversity.md/rnd/>; revistadreprt@yahoo.com. Сайт: www.rnd.revistestiintifice.md

Все статьи рецензируются по системе „double-blind peer review”

Ответственность за содержание текстов несут исключительно авторы

CUPRINS

<i>Andrian CREȚU</i> Particularitățile măsurilor de constrângere în procesul contravențional	10
<i>Vadim MOVILEANU</i> Reflecții asupra laturii subiective a traficului de influență (art. 326 Cod penal al Republicii Moldova)	20
<i>Alexandr TERNOVSCHI</i> Analiza relației dintre garanțiile constituționale ale dreptului electoral și nivelul culturii juridice a cetățenilor	28
<i>Sergiu BAIEȘU, Vladimir PALAMARCIUC</i> Analiza modificărilor în executarea obligațiilor pecuniare, intro- duse în Codul civil al Republicii Moldova	37
<i>Ana SACARA</i> Unele reflecții privind reglementarea juridică a asistenței sociale în Uniunea Europeană	47
<i>Francisco TALMACI</i> Noțiuni generale și scurt istoric privind activitatea analitică în investigarea și prevenirea infracțiunilor	56
<i>Svetlana SLUSARENCO, Veronica POZNEACOVA</i> Unele considerații privind rolul instituției prezidențiale	65
<i>Lilia LUPAȘCO</i> Conceptul „libera apreciere a probelor” vis-a-vis de conceptul „intima convingere a judecătorului”	81
<i>Elena JENUNCHI</i> Delimitarea infracțiunii de constrângere de a face declarații de infracțiunea declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traduce- rea incorectă	92
<i>Gabriela CRISTEA</i> Reflecții teoretice asupra securității internaționale	98
<i>Boris GLAVAN, Ghenadi CALCAVURA</i> Valoarea socială a măsurilor speciale de investigație a poliției în lupta cu criminalitatea	106
<i>Igor SOROCEANU</i> Urmărirea penală – fază remarcabilă a examinării cauzei în ve- derea stabilirii adevărului	113
<i>Vera MACOVEI</i> Cadru legal de incriminare a infracțiunii de activitatea merce- narilor în statele CSI	119
<i>Igor ȘEREMET</i> Unele aspecte normative care influențează negativ implementarea eficientă a Legii nr. 209/2016 privind deșeurile	130
<i>Vladimir PALAMARCIUC</i> Mijloacele de plată a obligațiilor pecuniare în dreptul civil: mo- neda fiduciară, scripturală și electronică	140
<i>Ion COBIȘENCO</i> Supravegherea video în raport cu respectarea vieții private	150
<i>Elena GROIAN</i> Realizarea programului individual de executare a pedepsei pe- nale	159
<i>Marian NICOLAE</i> Onorariile administratorului autorizat din Republica Moldova în contextul actelor emise de către Curtea Constituțională	166
<i>Gheorghe AVORNIC</i> Recenzie la monografia. „Reperle constituirii unei metodologii interdisciplinare în drept”, autor Rodica CIOBANU	185

SUMMARY

<i>Andrian CREȚU</i> Peculiarities of coercive measures in the contravention process	10
<i>Vadim MOVILEANU</i> Reflections on the subjective side of the influence peddling (art. 326 Penal Code of the Republic of Moldova)	20
<i>Alexandr TERNOVSCHI</i> Analysis of the relationship between the constitutional guarante- es of the electoral law and the level of legal culture of citizens	28
<i>Sergiu BAIESU, Vladimir PALAMARCIUC</i> Analysis of amendments in performing the monetary obligations introduced in the Civil code of the Republic of Moldova	37
<i>Ana SACARA</i> Some reflections regarding the legal regulation of social assis- tance in the European Union	47
<i>Francisco TALMACI</i> General notions and brief history regarding the analytical activi- ty in the investigation and prevention of crimes	56
<i>Svetlana SLUSARENCO, Veronica POZNEACOVA</i> Some considerations regarding the role of the presidential institution	65
<i>Lilia LUPASCO</i> The concept „free assessment of evidence” against the concept „judge's intimate conviction”	81
<i>Elena JENUNCHI</i> Delimitation of the crime of coercion to make statements by the crime of false statement, false conclusion or incorrect transla- tion	92
<i>Gabriela CRISTEA</i> Theoretical reflections on international security	98
<i>Boris GLAVAN, Ghenadi CALCAVURA</i> Social value of special police investigation measures in fight against crime	106
<i>Igor SOROCEANU</i> Criminal investigation – remarkable phase of examining the case in order to establish the truth	113
<i>Vera MACOVEI</i> Legal framework for incriminalizing the crime of the activity of mercenarians in the CIS states	119
<i>Igor SEREMET</i> Some normative aspects that negatively influence the efficient implementation of Law no. 209/2016 on waste	130
<i>Vladimir PALAMARCIUC</i> Means of payment of the monetary obligations in civil law: fidu- ciary, scriptural and electronic money	140
<i>Ion COBIȘENCO</i> Video surveillance in relation to respect for privacy	150
<i>Elena GROIAN</i> Implementation of the individual program for the execution of the criminal penalty	159
<i>Marian NICOLAE</i> Fees of the authorized administrator from the Republic of Moldo- va in the context of acts issued by the Constitutional Court	166
<i>Gheorghe AVORNIC</i> Review of the monograph. „The framework of establishing an inter- disciplinary methodology in law”, by the author Rodica CIOBANU	185

TABLE DES MATIÈRES

Andrian CRETU
Particularités des mesures coercitives dans le processus de contravention

Vadim MOVILEANU
Réflexions sur le côté subjectif du trafic d'influence (art. 326 Code pénal de la République de Moldova)

Alexandr TERNOVSKIĬ
Analyse de la relation entre les garanties constitutionnelles de la loi électorale et le niveau de culture juridique des citoyens

Sergiu BAIESU, Vladimir PALAMARCIUC
Analyse des modifications dans l'exécution des obligations monétaires introduites dans le Code civil de la République de Moldova

Ana SACARA
Quelques réflexions sur la réglementation juridique de l'assistance sociale dans l'Union Européenne

Francisco TALMACI
Notions générales et bref historique de l'activité analytique dans l'investigation et la prévention des infractions pénales

Svetlana SLUSARENKO, Veronica POZNEACOVA
Quelques considérations sur le rôle de l'institution présidentielle

Lilia LUPASCO
Le concept „la libre évaluation des preuves” en relation avec le concept „la conviction intime du juge”

Elena JENUNCHI
Délimitation de l'infraction de coercition pour faire des déclarations de l'infraction de fausse déclaration, fausse conclusion ou traduction incorrecte

Gabriela CRISTEA
Réflexions théoriques sur la sécurité internationale

Boris GLAVAN, Ghenadi CALCAVURA
Valeur sociale des mesures spéciales d'enquête de la police dans la lutte contre le crime

Igor SOROCEANU
Poursuite pénale – phase remarquable de l'examen du cas afin d'établir la vérité

Vera MACOVEI
Cadre juridique pour l'incrimination du crime de l'activité des mercenaires dans les états de la CEI

Igor SEREMET
Quelques aspects réglementaires qui influencent négativement la mise en œuvre efficace de la Loi n° 209/2016 sur les déchets

Vladimir PALAMARCIUC
Moyens de paiement des obligations monétaires en droit civil: monnaie fiduciaire, scripturale et électronique

Ion COBISENCO
Surveillance vidéo en relation avec le respect de la vie privée

Elena GROIAN
Mise en œuvre du programme individuel pour l'exécution de la peine criminelle

Marian NICOLAE
Honoraires de l'administrateur autorisé de la République de Moldova dans le contexte des actes émis par la Cour Constitutionnelle

Gheorghie AVORNIC
Revue de la monographie. „Les repères de l'établissement d'une méthodologie interdisciplinaire en droit”, par l'auteur Rodica CIOBANU

ОГЛАВЛЕНИЕ

Андрюан КРЕЦУ
Особенности принудительных мер в процессе рассмотрения дел о правонарушениях

Вадим МОБИЛЯНУ
Размышления о субъективной стороне извлечения выгоды из влияния (ст. 326 Уголовного кодекса Республики Молдова)

Александр ТЕРНОВСКИЙ
Анализ взаимосвязи между конституционными гарантиями избирательного права и уровнем правовой культуры граждан

Сергей БЭШУ, Владимир ПАЛАМАРЧУК
Анализ изменений в исполнении денежных обязательств, внесенных в Гражданский кодекс Республики Молдова

Ана САКАРА
Некоторые размышления о правовом регулировании социальной помощи в Европейском Союзе

Франциско ТАЛМАЧ
Общие понятия и краткая история аналитической деятельности по расследованию и предотвращению преступлений

Светлана СЛУСАРЕНКО, Вероника ПОЗНЯКОВА
Некоторые суждения относительно роли института президента

Лилия ЛУПАШКО
Концепция „свободная оценка доказательств” по отношению к концепции „личное убеждение судьи”

Елена ЖЕНУНЬКЪ
Разграничение между правонарушением о принуждении к даче показаний и правонарушением о даче ложных показаний, ложном заключении или неверном переводе

Габриела КРИСТЯ
Теоретические размышления о международной безопасности

Борис ГЛАВАН, Геннади КАЛКАВУРА
Социальное значение специальных следственных мероприятий полиции в борьбе с преступностью

Игор СОРОЧАНУ
Уголовное преследование – значимая фаза расследования дела с целью установления истины

Вера МАКОВЕЙ
Правовая основа криминализации преступной деятельности наемников в государствах СНГ

Игор ШЕРЕМЕТ
Некоторые нормативные аспекты, отрицательно влияющие на эффективную реализацию Закона № 209/2016 об отходах

Владимир ПАЛАМАРЧУК
Платежные средства денежных обязательств в гражданском праве: фидуциарные, безналичные и электронные деньги

Ион КОБЫШЕНКО
Видеонаблюдение с точки зрения соблюдения права на личную жизнь

Елена ГРОЯН
Реализация индивидуальной программы по исполнению уголовного приговора

Мариан НИКОЛАЕ
Гонорары авторизованного управляющего в Республике Молдова в контексте актов, изданных Конституционным судом

Георге АВОРНИК
Рецензия на монографию. „Основы создания междисциплинарной методологии в области права”, автор Родика ЧОБАНУ

PARTICULARITĂȚILE MĂSURILOR DE CONSTRÂNGERE ÎN PROCESUL CONTRAVENȚIONAL

Andrian CREȚU

Doctor în drept, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene "Constantin Stere",
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: andrian.cretu@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8144-5233>

Deseori participanții la proces, în special, persoanele în privința cărora s-a pornit procesul contravențional, nefiind în acord cu actele procesuale întreprinse de agentul constator sau cu însăși faptul pornirii procesului contravențional, își manifestă dezacordul în modul în care poate împiedica procesul de administrare a probelor și de apreciere a circumstanțelor obiective a cazului. În același timp, procesul contravențional este caracterizat prin posibilitatea agentului constator de a aplica anumite măsuri, care prin natura lor asigură posibilitatea continuării normale și eficiente a procesului contravențional. Aceste măsuri, care au caracter facultativ, stând la „înarmarea” agentului constator, procurorului și a instanței de judecată, pot fi aplicate în momentul în care se constată că persoana în privința căreia a fost pornit procesul contravențional sau alți participanți la proces acționează în detrimentul scopului procesului contravențional. Aceste măsuri de numesc măsuri de constrângere.

Cuvinte-cheie: *contravenție, măsuri procesuale de constrângere, procedură, răspundere, sancțiune, inviolabilitate, egalitate.*

PECULIARITIES OF COERCIVE MEASURES IN THE CONTRAVENTION PROCESS

The participants in the trial, in particular, the persons in respect of which the contravention process has been started, not agreeing with the procedural acts undertaken by the investigating agent or with the very fact of the initiation of the contravention process, often show their disagreement in how it can impede the process of samples administration and assessment the objective circumstances of the case. At the same time, the contravention process is characterized by the possibility of the determining agent to apply certain measures, which by their nature ensure the possibility of normal and effective continuation of the contravention process. These measures, which are optional in nature, based on the "arming" of the investigating officer, the prosecutor and the court, may be applied at the time when it is found that the person in respect of whom the contravention process was started or other participants in the process are acting to the detriment of the purpose of the contravention process. These measures are called coercive measures.

Keywords: *contravention, procedural measures of coercion, procedure, liability, sanction, inviolability, equality.*

PARTICULARITÉS DES MESURES COERCITIVES DANS LE PROCESSUS DE CONTRAVENTION

Les participants au procès, en particulier les personnes à l'égard desquelles le processus de contravention a été entamé, n'étant pas d'accord avec les actes de procédure entrepris par l'agent enquêteur ou avec le fait même de commencer le processus de contravention, montrent souvent leur désaccord sur la façon dont il peut entraver le processus d'administration des preuves et l'évaluation des circonstances objectives de cas. Dans le même temps, le processus de

contravention se caractérise par la possibilité pour l'agent déterminant d'appliquer certaines mesures qui, par leur nature, assurent la possibilité d'une poursuite normale et efficace du processus de contravention. Ces mesures, de nature facultative, fondées sur l' "armement" de l'enquêteur, du procureur et du tribunal, peuvent être appliquées au moment où il est constaté que la personne à l'égard de laquelle la procédure de contravention a été engagée ou d'autres participants à la procédure agissent au détriment de l'objet de la procédure de contravention. Ces mesures s'appellent des mesures coercitives.

***Mots-clés:** contravention, mesures procédurales de coercition, procédure, responsabilité, sanction, inviolabilité, égalité.*

ОСОБЕННОСТИ ПРИНУДИТЕЛЬНЫХ МЕР В ПРОЦЕССЕ РАССМОТРЕНИЯ ДЕЛ О ПРАВОНАРУШЕНИЯХ

Весьма часто участники судебного разбирательства, в частности, лица, в отношении которых был начат процесс о правонарушении, выражают свое несогласие с процессуальными действиями, предпринятыми сотрудниками, констатирующими факт правонарушения, или с самим фактом инициирования дела о правонарушении, что может помешать процессу сбора доказательств и оценки объективных обстоятельств дела. В то же время, процесс правонарушения характеризуется возможностью констатирующего факт правонарушения лица применить определенные меры, которые по своему характеру обеспечивают возможность нормального и эффективного продолжения расследования дела о правонарушении. Эти меры, которые являются дополнительными, взяты на «вооружение» констатирующим факт правонарушения лицом, прокурором и судом, могут применяться, когда обнаруживается, что лицо, в отношении которого был инициирован процесс правонарушения, или другие участники процесса действуют в ущерб цели процесса о правонарушении. Эти меры называются принудительными.

***Ключевые слова:** правонарушение, процессуальные меры принуждения, процедура, ответственность, санкция, неприкосновенность, равенство.*

Introducere

Dacă să examinăm în esența sa, procesul contravențional, de altfel ca și cel penal, reprezintă un proces bazat pe acte procesuale, ce în marea lor majoritate, se înfăptuiesc contrar voinței participanților la proces prin aplicarea unor măsuri de constrângere.

Din șirul măsurilor de constrângere prevăzute de codul contravențional putem distinge: a) reținerea; b) aducerea silită; c) înlăturarea de la conducerea vehiculului; d) examenul medical pentru constatarea stării de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanțe; e) reținerea vehiculului; f) suspendarea dreptului de utilizare a vehiculului rutier; g) amenda judiciară; h) punerea sub sechestru.

Fiecare din aceste măsuri sunt aplicate, în limita competenței în anumite condiții, pe care autoritatea care le aplică urmează a le respecta cu strictețe.

***Metodologia de cercetare.** Pentru un rezultat desăvârșit, în cadrul cercetării subiectului de față, au fost necesare și utilizarea diferitor metode dintre care menționăm: metoda analizei, sintezei, deducției, metoda istorică, sistemică și empirică.*

Principalele idei ale cercetării

În opinia unor autori, modul extrajudiciar de aplicare a răspunderii contravenționale nu înseamnă că toate cazurile de aplicare a constrângerii contravenționale pot fi calificate ca răspundere contravențională. De exemplu, nu sunt considerate răspundere contravențională măsurile de prevenire (controlul documentelor de identitate, controlul corporal și controlul bagajelor, supravegherea administrativă a unor categorii de persoane), precum și cele de curmare (reținerea contravențională, aducerea făptuitorului la organul de drept prin

mandat). [3] Ca urmare, trebuie să înțelegem că aplicarea măsurilor de reținere încă nu înseamnă aplicarea unor sancțiuni de ordin contravențional. De aceeași părere este și dr. S. Furdui, care susține că reținerea administrativă¹, care prin conținutul și natura ei juridică, se prezintă ca un tip de măsură de constrângere administrativă menită să contribuie la constatarea cazului contravențional și la prevenirea comiterii de noi fapte social periculoase. [4, p. 25]

Totuși, acest șir de măsuri de siguranță, în opinia noastră sunt insuficiente. Astfel, una din măsurile de siguranță care ar trebui să fie în arsenalul agenților constatatori este suspendarea sau interzicerea proiectării, construcției, reconstrucției obiectivelor industriale, agricole și de menire socială, a lucrărilor de exploatare a resurselor naturale și alte lucrări, dacă acestea se produc prin încălcarea legislației cu privire la protecția mediului. Această măsură se regăsește în conținutul articolului 16 al Legii protecției mediului înconjurător, dar cu regret, nu se regăsesc în conținutul Codului contravențional.

Suntem de părerea că aplicarea acestor măsuri de constrângere ar facilita procesul de examinare a cazurilor contravenționale, însă, în același timp, ar asigura evitarea daunelor de mediu.

În continuare, ne vom referi la condițiile generale și ordinea de aplicare a fiecăreia din măsurile de constrângere în procesul contravențional.

Reținerea. Așa cum stabilește articolul 433 al Codului contravențional, reținerea constă în limitarea de scurtă durată a libertății persoanei fizice.

Această măsură poate fi aplicată de către agentul constator cu luarea în considerație a următoarelor condiții:

1) Reținerea contravențională se aplică în cazul contravențiilor flagrante pentru care Codul contravențional prevede sancțiunea arestului contravențional.

¹ Termenul administrativ a fost utilizat având în vedere "tradiția" veche a Codului cu privire la contravențiile administrative.

2) Reținerea contravențională se aplică în cazul imposibilității identificării persoanei în a cărei privință este pornit un proces contravențional, dacă au fost epuizate toate măsurile de identificare;

3) Reținerea contravențională se aplică în vederea executării hotărârii instanței de judecată privind expulzarea persoanei.

4) Reținerea contravențională se aplică în cazul încălcării regimului frontierei de stat, a regimului zonei de frontieră sau a regimului punctelor de trecere a frontierei de stat.

Este necesar de reținut faptul că condițiile enunțate mai sus reprezintă condiții independente, nefiind necesară prezența cumulativă a tuturor condițiilor.

În opinia noastră, legiuitorul la introducerea în textul legii a condițiilor referitor la aplicarea reținerii ca măsură de asigurare, puțin a denaturat esența acestei instituții. Astfel, în ce privește persoanele împuternicite să aplice măsurile de reținere contravențională este necesar să menționăm că Codul contravențional indică asupra faptului că această măsură poate fi aplicată doar de către poliție, Poliția de Frontieră în cauzele de încălcare a regimului de frontieră sau a regimului punctelor de trecere a frontierei de stat și de Serviciul vamal, în cazul contravențiilor ce țin de competența acestuia. Dar, nu putem fi de acord cu o asemenea abordare, deoarece anume măsura de reținere contravențională nu trebuie privită drept o analogie a arestului în procedura penală. În opinia noastră, deținerea în arest și reținerea contravențională reprezintă acțiuni diferite după conținutul său, astfel cum agentul constator, cum ar fi reprezentantul Inspectoratului ecologic de stat, în momentul în care urmează a documenta cazul de comitere a contravenției ecologice, cum ar fi braconajul, spre exemplu, mai întâi de toate urmează a identifica persoana care a comis, iar pentru aceasta, agentul constator urmează a o reține din parcursul ei. De fapt, aceasta reprezintă o reținere contravențională, dar și de jure aceasta este un arest contravențional preventiv.

Prin urmare, este necesar de a nu confunda măsura preventivă de arest în cazul procedurii penale, unde învinuitul sau inculpatul este izolat, pentru a nu împiedica efectuarea urmăririi penale, cu reținerea contravențională, care este o măsură care are menirea să fie asigurată realizarea acțiunilor primare de examinare a cauzei contravenționale. Astfel, chiar dacă articolul 435 al Codului contravențional stabilește că reținerea nu poate depăși 3 ore, cu excepția cazurilor când persoana suspectată de săvârșirea unei contravenții pentru care sancțiunea prevede arestul contravențional poate fi reținută până la examinarea cauzei contravenționale, dar nu mai mult decât pe 24 de ore, precum și pentru cazul în care sunt persoane care au încălcat regulile de ședere a cetățenilor străini și apatrizilor în Republica Moldova, regimul de frontieră sau regimul punctelor de trecere a frontierei de stat, care pot fi reținute pe un termen de până la 3 ore pentru încheierea procesului-verbal sau, prin decizia instanței de judecată, pe un termen de până la 72 de ore pentru a identifica persoana și a clarifica circumstanțele contravenției. Prin urmare, nu este justificată limitarea listei autorităților care pot aplica reținerea doar cu organele de poliție și vamă.

Deficiența în cauză presupune că orice agent constatat, care nu face parte din categoria poliției și vamei, operând de fapt reținerea persoanei pentru documentarea cazului contravențional, inclusiv și asigură aducerea contravenientului la sediul organului din care face parte agentul constatat (exemplu: evacuarea braconierului din raza teritoriului gospodăriei cinegetice, care este nevoit să nu întocmească proces-verbal de reținere, deoarece acesta nu este în lista persoanelor împuternicite de a reține, deși *de facto* realizează o asemenea reținere). Prin aceasta agentul constatat este nevoit să încalce drepturile persoanei reținute.

În același timp, persoana reținută va fi informată neîntârziat, într-o limbă pe care o înțelege, despre motivele reținerii, faptul informării consemnându-se

în procesul-verbal cu privire la reținere. Persoanei reținute i se comunică neîntârziat, contra semnătură, drepturile prevăzute la articolul 384 al Codului contravențional, faptul comunicării consemnându-se în procesul-verbal cu privire la reținere. Persoanei reținute i se acordă neîntârziat posibilitatea de a comunica la două persoane, la alegerea sa, despre reținere. Faptul comunicării sau al refuzului de a comunica se consemnează, contra semnătură, în procesul-verbal cu privire la reținere.

La reținerea persoanei se încheie neîntârziat un proces-verbal cu privire la reținere, în care se consemnează data și locul încheierii, funcția, numele și prenumele persoanei care a încheiat procesul-verbal, date referitoare la persoana reținută, data, ora, locul și motivul reținerii. Procesul-verbal cu privire la reținere se semnează de persoana care l-a întocmit și de persoana reținută. Refuzul persoanei reținute de a semna procesul-verbal se consemnează în el, cu adevărarea faptului de cel puțin doi martori.

Reținerea nu poate depăși 3 (trei) ore. Excepție de la acest termen este reținerea pe un termen mai mare decât cel de 3 ore, cu autorizația judecătorului de instrucție, dar nu mai mult de 24 de ore, care poate fi aplicat până la examinarea cauzei contravenționale – persoanei suspectate de săvârșirea unei contravenții pentru care sancțiunea prevede arestul contravențional și pentru a identifica persoana și a clarifica circumstanțele contravenției – persoanelor care au încălcat regulile de ședere a cetățenilor străini și apatrizilor în Republica Moldova, regimul frontierei de stat sau regimul punctelor de trecere a frontierei de stat. Persoanei reținute i se asigură cel puțin condițiile prevăzute în Codul de executare pentru persoanele supuse măsurii arestului preventiv.

Persoana reținută urmează să fie eliberată în cazul în care nu s-au confirmat motivele verosimile de a bănuși că a săvârșit contravenția, când a expirat termenul reținerii și când lipsesc temeiurile de a fi privată în continuare de libertate. Persoana eliberată

nu poate fi reținută din nou pe aceleași temeuri. La eliberare, persoanei reținute i se înmânează copia de pe procesul-verbal în care se menționează de cine și în ce temei a fost reținută, locul și timpul reținerii, temeiul și timpul liberării. De asemenea, ținem să menționăm faptul că nu este admisibilă utilizarea termenului "reținere" în privința bunurilor, cum ar fi în cazul prevăzut de articolul 439 al Codului contravențional. Bunurile nu pot fi reținute, dat fiind că acestea nu posedă libertate de deplasare. Suntem de părerea că în atare situații urmează să fie utilizate termenul "sechestrare" sau „ridicare” ca fiind un termen propriu operațiunii reglementate de Codul contravențional.

Aducerea silită. Așa cum stabilește articolul 437 al Codului contravențional, aducerea silită constă în conducerea forțată în fața instanței de judecată a persoanei în cazul în care aceasta, fiind citată în modul stabilit de lege, nu s-a prezentat, fără a avea motive întemeiate, și nu a informat instanța care a citat-o despre imposibilitatea prezentării sale, prezența acesteia fiind necesară.

Poate fi supusă aducerii silite doar persoana participantă la proces, pentru care este obligatorie citarea instanței, și care se eschivează de la primirea citației și se ascunde de instanță.

Având în vedere conținutul reglementărilor referitor la aducerea silită, trebuie să constatăm următoarele caracteristici și condiții ale aplicării aducerii silite:

a) Aducerea silită este o măsură aplicată doar de instanța de judecată;

b) Aducerea silită, ca măsură de constrângere se aplică doar pentru faza examinării cazului de către instanța de judecată;

c) Aducerii silite sunt supuse doar persoanele participante la proces, pentru care este obligatorie citarea instanței, și care se eschivează de la primirea citației și se ascunde de instanță;

d) Aducerea silită se efectuează de către poliție în temeiul unei încheieri judecătorești.

e) Persoana nu poate fi supusă aducerii silite în timpul nopții, cu excepția cazurilor care nu suferă amânare.

f) Nu pot fi supuse aducerii silite minorii în vârstă de până la 14 ani, femeile gravide, persoanele bolnave, starea cărora este confirmată prin certificat medical eliberat de o instituție medicală de stat.

Încheierea judecătorească privind aducerea silită va cuprinde data și locul emiterii, numele, prenumele, funcția și semnătura persoanei care dispune aducerea, numele, prenumele și domiciliul persoanei care trebuie să fie adusă, data, ora și locul în care persoana urmează să fie adusă și motivul aducerii.

Înlăturarea de la conducerea vehiculului. Articolul 438 al Codului contravențional stabilește că, persoana care conduce vehicul este înlăturată de la conducere dacă a) există temeuri suficiente de a presupune că se află în stare de ebrietate inadmisibilă produsă de alcool sau în stare de ebrietate produsă de alte substanțe; b) nu are asupra sa documentul care confirmă dreptul de a conduce sau de a folosi vehiculul; c) a expirat termenul de 180 de zile de admitere temporară a mijlocului de transport auto pe teritoriul Republicii Moldova, cu excepția cazului în care mijlocul de transport auto este introdus pe teritoriul vamal de către persoana fizică cu domiciliul în orice stat străin și care deține permis de conducere emis în țara în care are domiciliu; d) nu are domiciliu în una dintre unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului sau municipiul Bender, deține permis de conducere al Republicii Moldova, emis în modul stabilit de legislația națională, și conduce un mijloc de transport auto cu plăcuța cu număr de înmatriculare din una dintre unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului sau municipiul Bender, cu excepția faptului când este vorba despre circulația pe drumurile publice a autovehiculelor cu plăcile cu număr de înmatriculare din unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și municipiul Bender în cazul conducătorilor de autovehicule care dețin

permis de conducere al Republicii Moldova, emis în modul stabilit de legislația națională, și domiciliază pe teritoriul Republicii Moldova, dacă autovehiculele sânt în proprietatea agenților economici din unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și municipiul Bender și dacă conducătorii de autovehicule sunt angajați ai acestora. [5]

În opinia noastră, legiuitorul nefundamentat a limitat cazurile în care agentul constatator poate opera înlăturarea de la conducerea vehicolului. Cazurile în care agentul constatator ar putea să înlătore șoferul de la conducerea unității de transport nu trebuie limitate doar cu starea conducătorului de transport, dar și legat cu starea unității de transport, chestiune care trebuie conexasă cu prevederile articolului 439 al Codului contravențional, unde se indică faptul că vehiculul al cărui conducător a fost înlăturat de la conducere este reținut și, dacă nu poate fi predat proprietarului, posesorului sau reprezentantului lor, este adus la stația de parcare specială sau la subdiviziunea de poliție cea mai apropiată de locul constatării contravenției, în care staționarea lui poate genera un pericol iminent pentru interesul public.

În același timp, suntem de părerea că norma legală nu trebuie să se limiteze doar cu cazul în care staționarea lui poate genera un pericol iminent pentru interesul public, dar și când utilizarea acestuia poate genera un pericol iminent pentru interesul public. În cadrul acestui interes public putem încadra și cel legat de protejarea mediului. Ca exemplu emisiile de gaze de eșapament în concentrație care depășește limitele stabilite ar reprezenta unul din cazurile la care facem referință, ca fiind un act de poluare.

Reținerea și aducerea vehiculului la parcare. Articolul 439 al Codului contravențional stabilește că vehiculul al cărui conducător a fost înlăturat de la conducere este reținut² și, dacă nu poate fi predat

² Constatăm utilizarea unui termen impropriu instituției aplicate, astfel cum, așa cum am mai menționat anterior, vehiculul nu poate fi reținut, dar poate fi sechestrat sau ridicat. Reținerea

proprietarului, posesorului sau reprezentantului lor, este adus la stația de parcare specială sau la subdiviziunea de poliție cea mai apropiată de locul constatării contravenției. Vehiculul poate fi adus la stația de parcare specială sau pe teritoriul subdiviziunii de poliție și în cazul în care a) staționarea lui poate genera un pericol iminent pentru interesul public; b) a fost lăsat într-un loc interzis pentru parcare, precum și în cazul expirării termenului de aflare pe teritoriul vamal a mijlocului de transport auto, care este adus către cel mai apropiat birou vamal.

Cu regret, Codul contravențional stabilește că la aplicarea măsurii în cauză se întocmește proces-verbal, dar nu enunță faptul că agentul constatator pentru aplicarea măsurii în cauză urmează a dispune aplicarea unei asemenea măsuri printr-un act decizional al său, act care urmează a fi adus la cunoștință posesorului și/sau proprietarului unității de transport. În acest sens, este necesar să constatăm că întocmirea doar a procesului-verbal nu este suficientă, deoarece chiar și datele pe care urmează în mod obligatoriu să fie indicate în procesul-verbal de aplicare a măsurii de constrângere, ne indică asupra faptului că procesul-verbal este un act de confirmare a acțiunii procesuale realizate deja. Mai ales că Codul contravențional indică asupra faptului că procesul-verbal de consemnare se întocmește la aducerea vehiculului la stația de parcare specială sau pe teritoriul subdiviziunii de poliție.

Astfel, agentul constatator înainte de aplicarea măsurii de reținere și aducere a vehiculului la parcare, urmează a emite o decizie (ordonanță) prin care să dispună aplicarea măsurii de reținere și aducere a vehiculului la parcare. Această decizie (ordonanță) urmează a fi întocmită în cel puțin trei exemplare (unul pentru dosar, unul posesorului unității de transport de la care s-a efectuat ridicarea și unul per-

este o măsură proprie ființelor, care au libertate, inclusiv și la circulație. Dar având în vedere textul legii, vom utiliza termenul de „reținere”.

soanei responsabile a parcării sau entității de poliție căreia i se predă unitatea de transport) și urmează să conțină a) data și locul emiterii; b) numele, prenumele, funcția și semnătura persoanei care dispune aplicarea măsurii de reținere și aducere a vehiculului la parcare; c) motivul dispunerii ridicării și aducerii unității de transport la parcare sau sediul organului de poliție; d) numele, prenumele și domiciliul persoanei de la care se efectuează ridicarea unității de transport, tipul, modelul vehiculului, numărul de înmatriculare, numerele de identificare ale agregatelor marcate, defectele și deteriorările lui vizibile; e) locul unde urmează să fie adusă unitatea de transport; f) notarea faptului că decizia (ordonanța) a fost comunicată (prezentat un exemplar) persoanei de la care s-a efectuat ridicarea și a persoanei căreia i s-a transmis spre păstrare (depozit) a unității de transport la parcare sau la entitatea de poliție.

De fapt, această decizie (ordonanță) reprezintă actul prin care agentul constatator motivează actul de ridicare faptică a unității de transport, dar și actul prin care obligă conducătorul auto de a se supune acțiunilor agentului constatator de a fi ridicată unitatea de transport.

În procesul-verbal privind aplicarea măsurii de constrângere se consemnează: a) tipul, modelul vehiculului, numărul de înmatriculare, numerele de identificare ale agregatelor marcate, defectele și deteriorările lui vizibile; b) numele, prenumele, funcția și semnătura persoanei care a decis aducerea vehiculului la parcare și care a organizat aducerea; c) temeiul de fapt și temeiul juridic care au determinat aducerea vehiculului; d) denumirea (numele), sediul (domiciliul), numărul de telefon al persoanei care a organizat (a efectuat) aducerea vehiculului la parcare; e) adresa parcării; f) data și ora încheierii procesului-verbal; g) numele, prenumele, funcția și semnătura persoanei care a luat în primire vehiculul la parcare. Procesul-verbal se încheie în 4 exemplare: un exemplar rămîne la persoana care a decis

aducerea vehiculului la parcare, al doilea exemplar se remite persoanei care a organizat aducerea, al treilea exemplar se înmânează persoanei care a luat în primire vehiculul la parcare, iar cel de-al patrulea exemplar se înmânează proprietarului sau posesorului de vehicul ori i se expediază recomandat la domiciliu. Despre aducerea vehiculului la parcare, agentul constatator informează neîntârziat serviciul de gardă al poliției.

Vehiculul parcat se restituie proprietarului, posesorului sau reprezentantului lor legal imediat după înlăturarea temeiurilor pentru aducerea la parcare. Cheltuielile de aducere și de staționare a vehiculului la parcare, reprezintă cheltuieli legate de procesul contravențional, și sunt suportate de contravenient, dacă se constată vinovăția acestuia în comiterea faptei contravenționale. În cazul în care se constată netemeinicia ridicării mijlocului de transport, cheltuielile le suportă organul care a dispus reținerea și aducerea la stația de parcare a vehiculului.

Pentru deteriorările cauzate vehiculului în timpul aducerii la parcare sau în timpul staționării lui la parcare răspunde corespunzător agentul constatator, persoanele care au organizat (efectuat) aducerea vehiculului la parcare sau care au asigurat păstrarea vehiculului la parcare, în funcție de subiectul care se face vinovat de survenirea deteriorării.

În cazul staționării autoturismului poate genera un pericol iminent pentru interesul public sau dacă a fost lăsat într-un loc interzis pentru parcare, folosirea vehiculului poate fi interzisă și prin ridicarea plăcilor cu numărul de înmatriculare. Plăcile cu numărul de înmatriculare se restituie proprietarului, posesorului vehiculului sau reprezentantului lor legal imediat după înlăturarea temeiurilor pentru ridicarea acestora.

Suspendarea dreptului de utilizare a vehiculului rutier. Conform prevederilor alineatului (1) al articolului 439¹ al Codului contravențional, suspendarea dreptului de utilizare a vehiculului rutier constă în interzicerea temporară persoanei fizice și/

sau persoanei juridice de a utiliza un anumit vehicul rutier prin reținerea plăcuțelor cu numărul de înmatriculare și a certificatului de înmatriculare. Suspendarea dreptului de utilizare a vehiculului rutier este aplicată în cazul în care vehiculul a fost folosit la săvârșirea contravențiilor prevăzute la art.197 alin. (1)–(3), (5), (6), (9), (17), (22), (23) și la art.224 alin. (5) și (6) ale Codului contravențional.

Suspendarea dreptului de utilizare a vehiculului rutier se efectuează de către inspectorii Agenției Naționale Transport Auto³ în condițiile art.149 din Codul transporturilor rutiere.

Măsura de suspendare se aplică pentru un termen de 6 luni și încetează înainte de expirarea termenului de 6 luni, iar plăcuțele cu numărul de înmatriculare și certificatul de înmatriculare se restituie, la cerere, dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

- a) au trecut cel puțin 30 de zile de la data înmânării sau a comunicării procesului-verbal de reținere;
- b) se prezintă dovada achitării amenzii contravenționale.

Agenția informează contravenientul despre măsura de suspendare, de asemenea informează în legătură cu aceasta organul competent responsabil de eliberarea plăcuțelor cu numărul de înmatriculare și a certificatelor de înmatriculare în termen de 3 zile de la data înmânării sau comunicării procesului-verbal de reținere. Contravenientul nu beneficiază de reducerea termenului de suspendare, în cazul în care, în cel mult 12 luni consecutive de la încetarea măsurii de suspendare, săvârșește o faptă

³ În exercitarea atribuțiilor de inspecție și control pentru care sunt investiți, inspectorii Agenției au drept de control în trafic, în punctele unde staționarea sau parcare este permisă, conform prevederilor legale în vigoare, în punctele de îmbarcare/debarcare a persoanelor, asupra tuturor vehiculelor rutiere care efectuează transport rutier de persoane sau de mărfuri, inclusiv asupra celor înmatriculate în alte state, în punctele în care se desfășoară activități conexe transportului rutier, precum și la sediile întreprinderilor/operatorilor de transport rutier.

pentru care se aplică măsura suspendării dreptului de utilizare a aceluiași vehicul rutier. Contravenientul este responsabil pentru eventualele pierderi cauzate terților din reținerea vehiculului rutier, inclusiv persoanelor transportate, precum și pentru achitarea eventualelor cheltuieli legate de reținerea vehiculului, de îndeplinirea condițiilor pentru realizarea transportului și de conformarea la prevederile legale în vigoare.

Amenda judiciară. Articolul 439² al Codului contravențional, amenda judiciară este o sancțiune bănească care se aplică de către instanța de judecată persoanei care a comis o abatere în cursul procesului contravențional. Această măsură se aplică pentru neîndeplinirea de către orice persoană prezentă la ședința de judecată a măsurilor luate de către președintele ședinței; neexecutarea ordonanței sau a încheierii de aducere silită; neprezentarea nejustificată a martorului, expertului, specialistului, interpretului, traducătorului sau apărătorului legal citați la organul de urmărire penală sau instanță, precum și a procurorului la instanță și neinformarea acestora despre imposibilitatea prezentării, când prezența lor este necesară; tergiversarea de către expert, interpret sau traducător a executării însărcinărilor primite; neluarea de către conducătorul unității, în care urmează să se efectueze o expertiză, a măsurilor necesare pentru efectuarea acesteia; neîndeplinirea obligației de prezentare, la cererea organului de urmărire penală sau a instanței, a obiectelor sau a documentelor de către conducătorul unității sau de către persoanele însărcinate cu aducerea la îndeplinire a acestei obligații; nerespectarea obligației de păstrare a mijloacelor de probă; alte abateri pentru care prezentul cod prevede amenda judiciară.

Pentru abaterile comise în cursul judecării cauzei, amenda judiciară se aplică de către instanța care judecă cauza, iar încheierea privind aplicarea amenzii judiciare se include în procesul-verbal al ședinței de judecată. Amenda judiciară se aplică în mărime de la

20 la 50 de unități convenționale. Amenda judiciară se stabilește în unități convenționale.

Încheierea judecătorului de instrucție privind aplicarea amenzii judiciare poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară de către persoana în privința căreia a fost aplicată amendă. Încheierea instanței de judecată privind aplicarea amenzii judiciare poate fi atacată separat cu recurs. Aplicarea amenzii judiciare nu înlătură răspunderea penală în cazul în care fapta constituie infracțiune.

Punerea sub sechestru. Articolul 439³ al Codului contravențional, stabilește că punerea sub sechestru este o măsură procesuală de constrângere care poate fi aplicată de către judecătorul de instrucție sau de către instanța de judecată, la solicitarea agentului constator sau a procurorului, pentru a asigura eventuala confiscare specială, precum și pentru a garanta executarea sancțiunii amenzii. Sechestrul se aplică prin inventarierea bunurilor și interzicerea proprietarului sau posesorului de a dispune de ele, iar în caz de necesitate, de a se folosi de aceste bunuri. Obiect al punerii sechestrului sunt conturile și depozitele bancare. După punerea sub sechestru a conturilor și a depozitelor bancare sunt încetate orice operațiuni în privința acestora. Punerea sub sechestru a bunurilor se aplică asupra bunurilor care pot fi supuse confiscării speciale și anume asupra bunurilor utilizate sau destinate pentru săvârșirea unei contravenții; rezultate din săvârșirea contravenției, precum și orice venituri generate de aceste bunuri; date pentru a determina săvârșirea unei contravenții sau pentru a-l răsplăti pe contravenient; deținute contrar regimului stabilit de legislație și depistate pe parcursul desfășurării procesului contravențional; convertite sau transformate, parțial sau integral, din bunurile rezultate din contravenții sau din veniturile generate de aceste bunuri. Sub sechestru pot fi puse bunurile persoanei care este bănuită în comiterea contravenției în suma valorii probabile a pagubei.

Pentru a garanta executarea pedepsei amenzii pot fi puse sub sechestru numai bunurile în funcție de suma maximă a amenzii care poate fi stabilită pentru contravenția comisă.

În cazul în care bunurile ce urmau a fi supuse confiscării speciale sau confiscării extinse nu mai există, nu pot fi găsite, nu pot fi recuperate ori dacă acestea aparțin sau au fost transferate oneros unei persoane care nu știa și nici nu trebuia să știe despre scopul utilizării sau originea bunurilor, agentul constator, procurorul sau instanța de judecată iau măsuri asiguratorii pentru confiscarea contravalorii acestora.

Dacă bunurile pasibile de a fi puse sub sechestru constituie o cotă-parte dintr-o proprietate comună, poate fi pusă sub sechestru numai cota-parte din proprietatea comună pasibilă de confiscare specială. În cazul în care bunurile pasibile de a fi puse sub sechestru constituie proprietate comună în devălmășie, agentul constator, procurorul, poate cere delimitarea cotei-părți din proprietatea comună, în vederea punerii sechestrului pe cota-parte din proprietatea comună pasibilă de confiscare specială.

Nu pot fi puse sub sechestru produsele alimentare necesare proprietarului, posesorului de bunuri, cât și membrilor familiilor acestora, combustibilul, literatura de specialitate și utilajul profesional, vesela și atribuetele de bucătărie folosite permanent, ce nu sunt de mare preț, precum și alte obiecte de primă necesitate, chiar dacă ulterior acestea pot fi supuse confiscării.

Punerea sub sechestru a bunurilor pentru a asigura eventuala confiscare specială și pentru a garanta executarea sancțiunii amenzii poate fi aplicată asupra bunurilor persoanei în privința căreia s-a pornit proces contravențional. Punerea sub sechestru, pentru a asigura eventuala confiscare specială, poate fi aplicată și asupra bunurilor altor persoane care le-au acceptat, știind despre dobândirea ilegală a acestora.

Sechestrul se stabilește în temeiul ordonanței agentului constator, procurorului sau încheierii instanței de judecată, care pe lângă toate atribuete-

le de întocmire a unui asemenea document, cum ar fi dispunerea punerii sechestrului, urmează să mai conțină motivele de fapt și de drept al aplicării sechestrului, așa cum și indică (individualizează) fiecare bun asupra căruia se pune sechestrul. Ordonanța sau încheierea se aduce la cunoștință persoanei căreia îi aparțin bunurile sechestrate, contra semnătură, iar un exemplar al ordonanței sau încheierii se prezintă acestei persoane, fapt care se consemnează.

Având în vedere faptul că sechestrul de fapt reprezintă un depozit obligatoriu, urmează să precizăm că agentul constatator poate decide transmiterea la păstrare a bunului sechestrat fie proprietarului (posesorului) acestui bun, fie unei terțe persoane. Asupra transmiterii bunului sechestrat la păstrare se întocmește proces-verbal, în trei exemplare, din care unul la dosar, unul posesorului, iar unul persoanei care a primit spre păstrare.

Concluzii

În încheiere, la cele examinate în lucrarea de față, avem de menționat că măsurile de constrânge-

re în procesul contravențional, prezintă un specific și înțeles aparte, altul decât cel pe care îl au lucrătorii practici, având la bază un șir de principii și norme ce vin, mai degrabă, să asigure respectarea drepturilor bănuțului și nu se axează pe limitarea lui în anumite drepturi (dreptul la libera circulație, libera gestionare a patrimoniului său etc.).

Bibliografie

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial Nr. 1 din 18.08.1994.
2. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24.10.2008, MO 3-6/15 din 16.01.2009.
3. COBĂNEANU, S., BOTNARU, N. Unele aspecte ale răspunderii contravenționale ca formă de răspundere juridică În: Dreptul, nr. 9/27, 2012.
4. FURDUI, S. Reținerea administrativă - măsură de asigurare a procedurii contravenționale. În: Legea și viața, nr. 6/2005, p. 2.
5. Legea privind siguranța traficului rutier, nr. 131 din 07-06-2007. Monitorul Oficial nr. 103-106 din 20-07-2007.

REFLECȚII ASUPRA LATURII SUBIECTIVE A TRAFICULUI DE INFLUENȚĂ (ART. 326 COD PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA)

Vadim MOVILEANU

Doctorand,

Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: vadim.movileanu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4679-039X>

Această analiză este bazată pe una dintre cele mai complexe și actuale probleme ale Părții Speciale a Dreptului penal: răspunderea penală pentru traficul de influență, în particular latura subiectivă în cazul infracțiunilor de trafic de influență și de cumpărare de influență. În acest sens, este abordat faptul că infracțiunea prevăzută la alin. (1) art.326 Cod penal al Republicii Moldova se comite doar cu intenție directă, având la bază scopuri specifice, indiferent dacă o asemenea acțiune va fi sau nu săvârșită. Astfel de scopuri pot fi: de a-l determina pe factorul de decizie să îndeplinească o acțiune în exercitarea funcției sale, sau să nu îndeplinească o acțiune în exercitarea funcției sale, sau să întârzie îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale, sau să grăbească îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale.

Cuvinte-cheie: *trafic de influență, cumpărare de influență, traficant de influență, cumpărător de influență, factor de decizie susceptibil de influențare.*

REFLECTIONS ON THE SUBJECTIVE SIDE OF THE INFLUENCE PEDDLING (ART. 326 PENAL CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA)

This analysis focuses on one of the most complex and actual issues of the Special Part of the Penal Law: the penal liability for influence peddling, particularly the subjective side in the case of offenses of the influence peddling and the purchase of influence. In this sense, it is approached that the offense provided in paragraph (1) article 326 of the Criminal Code of the Republic of Moldova is committed only with direct intention, based on specific goals, regardless of whether such an action will be committed or not. Such goals can be: the purpose of making the decision-maker perform an action in the exercise of his function, or to perform an action in the exercise of his function, or to delay the performance of an action in the exercise of his function, or to expedite the performance of an action in the exercise of his function.

Keywords: *influence peddling, purchase of influence, influence peddler, influence purchaser, decision maker able toward influence.*

RÉFLEXIONS SUR LE CÔTÉ SUBJECTIF DU TRAFIC D'INFLUENCE (ART. 326 CODE PÉNAL DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA)

Notre analyse se concentre sur l'une des questions les plus complexes et les plus actuelles de la partie spéciale de la loi pénale: la responsabilité pénale pour trafic d'influence, en particulier l'aspect subjectif dans le cas des infractions de trafic d'influence et d'achat d'influence. En ce sens, on considère que l'infraction prévue à l'al. (1) l'article 326 du Code

pénal de la République de Moldova n'est commis qu'avec une intention directe, basé sur des buts spécifiques, indépendamment du fait qu'une telle action soit ou non commise. De tels buts peuvent être: le but de déterminer le décideur de faire une action dans l'exercice de sa fonction, ou que le décideur n'effectue pas une action dans l'exercice de sa fonction, ou que le décideur retarde l'exécution d'une action dans l'exercice de sa fonction, ou que le décideur va accélérer l'exécution d'une action dans l'exercice de sa fonction.

Mots-clés: trafic d'influence, achat d'influence, trafiquant d'influence, acheteur d'influence, décideur capable d'être influencé.

РАЗМЫШЛЕНИЯ О СУБЪЕКТИВНОЙ СТОРОНЕ ИЗВЛЕЧЕНИЙ ВЫГОДЫ ИЗ ВЛИЯНИЯ (СТ. 326 УГОЛОВНЫЙ КОДЕКС РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА)

Представленный в статье анализ основан на одном из самых сложных и актуальных вопросов Особенной части уголовного права: уголовная ответственность за извлечение выгоды из влияния, в частности, субъективную сторону в случае преступлений, связанных с извлечением выгоды из влияния и покупкой влияния. В этом смысле предполагается, что преступление, предусмотренное п. (1) ст. 326 Уголовного кодекса Республики Молдова, совершается только с прямым умыслом, исходя из конкретных целей, независимо от того, будет ли такое действие совершено или нет, Такими целями могут быть: заставить лицо, принимающее решение, совершить действие при исполнении своих функций, или не выполнить действие при исполнении своей функции, или отложить выполнение действия при выполнении своей функции, или ускорить выполнение действия при выполнении своих функций.

Ключевые слова: извлечение выгоды из влияния, покупка влияния, торговец влиянием, покупатель влияния, фактор влияющий на принятие решения подверженный влиянию.

Introducere

Importanța teoretică, cât și scopul principal al prezentei cercetări constă în determinarea și aprofundarea esenței laturii subiective a infracțiunilor privind traficul de influență expres prevăzute în Legea penală a Republicii Moldova, a naturii juridice a acestora, precum și a rolului evidențiat în jurisprudența și doctrina juridico-penală.

De asemenea, scopul cercetării rezidă și în accentuarea aspectelor practice privind sistematizarea practicii judiciare în cadrul laturii subiective a infracțiunilor privind traficul de influență prevăzute în Legea penală a Republicii Moldova.

Reușita scopului indicat, poate fi obținută prin elucidarea următoarelor obiective ale cercetării:

- stabilirea și examinarea minuțioasă a laturii subiective a infracțiunilor privind traficul de influență;
- evidențierea practicii judiciare de sancționare

a infracțiunilor privind traficul de influență, potrivit laturii subiective a acestora;

- delimitarea infracțiunilor privind traficul de influență de alte infracțiuni adiacente, prin prisma laturii subiective.

Metodologia de cercetare

În procesul cercetării au fost utilizate următoarele metode de cercetare: analiza comparativă, deducția, sinteza, precum și analiza logică.

Analizând latura subiectivă a infracțiunii de trafic de influență, E.Mădulărescu consideră că, activitatea comportamentală a subiectului activ al infracțiunii este precedată și însoțită de o anumită atitudine psihică, atât pe planul conștiinței cât și al voinței, atât față de faptă cât și de urmările ei. Factorul volitiv al vinovăției constă în voința de a săvârși oricare din acțiunile ce realizează elementul material al

infracțiunii, adică voința de a pretinde ori de a primi bani sau alte foloase, ori de a accepta promisiuni sau daruri, pentru a determina un funcționar să facă ori să nu facă un act ce intră în sfera competenței sale. Actul de voință este însă precedat de un act de conștiință față de fapta concepută și urmările ei, în sensul că știe și acceptă că foloasele pe care le pretinde, primește sau a căror promisiune o acceptă, reprezintă prețul influenței sale. Mai mult, el are reprezentarea pericolului creat pentru activitatea agentului public sau privat, sub aspectul corectitudinii și al onestității lui. Infracțiunea se săvârșește numai cu intenție calificată prin scop. [5, p. 59-60]

Referitor la modalitatea de săvârșire a acestei infracțiuni, în doctrină au fost exprimate mai multe opinii, printre care menționăm pe aceea că latura subiectivă poate consta în intenție directă sau indirectă, iar în cealaltă opinie, scopul califică intenția. Potrivit primei opinii, ne-am găsi în ipoteza intenției directe atunci când făptuitorul are reprezentarea faptului că, prevalând de influența pe care ar avea-o asupra unui funcționar sau altui salariat, primind, pretinzând bani sau alte foloase, ori acceptând promisiuni, în orice mod, face să se nască îndoieli în privința reputației și onestității funcționarului, iar în cazul intenției indirecte acceptă producerea unor asemenea consecințe. Opinia a rămas izolată în literatura de specialitate. În cealaltă opinie, care corespunde realității, făptuitorul acționează cu intenția calificată prin scop, care constă în facerea ori nefacerea unui act ce intră în atribuțiile de serviciu ale funcționarului, neexistând nici un dubiu asupra atitudinii sale de conștiință și voință. Astfel, voința sa constă în săvârșirea uneia sau mai multora din acțiunile specifice elementului material al infracțiunii știind că foloasele reprezintă prețul influenței sale asupra funcționarului pe planul conștiinței reprezentându-și pericolul creat pentru activitatea agentului public sau privat și implicit, crearea de suspiciuni cu privire la onestitatea funcționarilor angajați la acestea. [2, p. 60]

După C.Timofei, în cazul infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.326 Cod penal al Republicii Moldova (*în continuare* - CP RM), latura subiectivă este caracterizată prin vinovăție sub formă de intenție, infracțiunea fiind una directă, făcând referință la opiniile lui I.Pascu, D.Buda și A.Grigorovici, care, potrivit primului, forma de vinovăție în cazul infracțiunii de trafic de influență este intenția directă. Aceasta înseamnă că făptuitorul își dă seama că se prevalează de influența sa asupra unui funcționar pentru a pretinde și primi bani ori alte foloase și urmărește realizarea în acest mod a faptei, implicit crearea unei stări de pericol pentru buna desfășurare a activității de serviciu. În același timp, D.Buda consideră că infracțiunea de trafic de influență presupune, sub aspectul laturii subiective, forma intenției directe; cu alte cuvinte, făptuitorul își dă seama și dorește să trafice influența reală sau presupusă a unui funcționar, latura subiectivă incluzând și scopul determinării funcționarului să facă sau să nu facă un act care intră în atribuțiile de serviciu ale acestuia. Conform lui A.Grigorovici, în cazul traficului de influență, făptuitorul are reprezentarea faptului că, prevalând de influența pe care ar avea-o asupra unui funcționar sau asupra altui salariat și primind sau pretinzând foloase ori acceptând promisiuni în orice mod, face să se nască îndoieli în privința reputației și onestității funcționarului (în cazul intenției directe) sau acceptă (în cazul intenției indirecte) producerea unor asemenea consecințe, astfel autorul consideră că infracțiunea de trafic de influență se săvârșește cu intenție directă sau indirectă. [7, p. 131-132]

Considerăm reușită explicația Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014, cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție, unde infracțiunea prevăzută la alin. (1) art. 326 CP RM se comite doar cu intenție directă, având la bază un scop calificat, și anume: 1)

scopul de a-l face pe factorul de decizie să îndeplinească o acțiune în exercitarea funcției sale, indiferent dacă o asemenea acțiune va fi sau nu săvârșită; 2) scopul de a-l face pe factorul de decizie să nu îndeplinească o acțiune în exercitarea funcției sale, indiferent dacă o asemenea acțiune va fi sau nu săvârșită; 3) scopul de a-l face pe factorul de decizie să întârzie îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale, indiferent dacă o asemenea acțiune va fi sau nu săvârșită; 4) scopul de a-l face pe factorul de decizie să grăbească îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale, indiferent dacă o asemenea acțiune va fi sau nu săvârșită. Pentru reținerea la încadrare a alin.(1) art. 326 CP RM nu este necesar ca unul dintre scopurile speciale să se realizeze efectiv. Realizarea efectivă a scopului (anume în ipoteza în care factorul de decizie a fost influențat de către traficantul de influență, și, drept urmare, a îndeplinit, nu a îndeplinit, a întârziat sau a grăbit îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale), presupune infracțiunea fapt epuizat, reținându-se la încadrare circumstanța agravantă de la lit. d) alin.(2) art.326 CP RM, în modalitatea „traficul de influență urmat de obținerea rezultatului urmărit”). [4]

Potrivit opiniei lui V.Stati, pentru existența infracțiunii specificate la alin.(1) art. 326 CP RM, este necesar ca acțiunile pentru care se promite intervenția să fie realizate de către persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau funcționarul internațional în exercitarea funcției sale. Se are în vedere că acțiunile în cauză aparțin sferei atribuțiilor de serviciu sau de competența respectivului factor de decizie. Dacă acțiunile pentru care se promite intervenția nu aparțin de competența respectivului factor de decizie, fapta nu va putea fi calificată în baza alin.(1) art. 326 CP RM. În asemenea cazuri, cele săvârșite vor reprezenta una dintre infracțiunile prevăzute la art.189 sau 190 CP RM. Acțiunea de

pretindere, acceptare sau primire a remunerației ilicite trebuie să fie realizată nu mai târziu decât momentul în care factorul de decizie influențat își îndeplinește (nu-și îndeplinește; întârzie; grăbește) acțiunile în exercitarea funcției sale. Dacă făptuitorul a pretins, a acceptat sau a primit remunerația ilicită după ce factorul de decizie și-a îndeplinit (nu și-a îndeplinit; a întârziat; a grăbit) acțiunile în exercitarea funcției sale, și cunoștea această împrejurare, atunci cele săvârșite nu vor putea fi calificate potrivit alin.(1) art. 326 CP RM. În astfel de cazuri, cele comise vor reprezenta una dintre infracțiunile prevăzute la art.189 sau 190 CP RM. [1, p. 888]

După C.Timofei, comun pentru toate cele patru ipoteze menționate mai sus, este că acțiunile - a căror îndeplinire, neîndeplinire, grăbire sau întârziere o urmărește făptuitorul - trebuie să se realizeze în condițiile exercitării funcției de către persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau funcționarul internațional. Cu alte cuvinte, aceste acțiuni trebuie să decurgă din atribuțiile de serviciu ale persoanei publice, persoanei cu funcție de demnitate publică, persoanei publice străine sau ale funcționarului internațional și să fie în limitele competenței de serviciu a acesteia (acestui). [7, p. 143-144]

Potrivit acesteia, diferă doar nuanțele ce caracterizează cele patru forme alternative ale scopului infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM: 1) în prezența scopului de îndeplinire a unei acțiuni în exercitarea funcției de către persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau funcționarul internațional, rezultatul urmărit de făptuitor se exprimă în contraprestația pozitivă a factorului de decizie susceptibil de influențare, în sensul ca acesta să acționeze, să depună anumite eforturi, să desfășoare anumite activități; 2) în prezența scopului de neîndeplinire a unei acțiuni în exercitarea funcției de către persoana publică, persoana cu funcție de demnitate

publică, persoana publică străină sau funcționarul internațional, rezultatul urmărit de făptuitor constă în contraprestația negativă a factorului de decizie susceptibil de influențare, în sensul ca acesta să nu acționeze, să nu depună eforturi, să nu desfășoare anumite activități; 3) în prezența scopului de întârziere a îndeplinirii unei acțiuni în exercitarea funcției de către persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau funcționarul internațional, rezultatul urmărit de făptuitor se exprimă în tergiversarea realizării unei contraprestații pozitive de către factorul de decizie susceptibil de influențare, în sensul ca acesta să acționeze, să depună eforturi, să desfășoare anumite activități după expirarea termenului stabilit; 4) în prezența scopului grăbirii îndeplinirii unei acțiuni în exercitarea funcției de către persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau funcționarul internațional, rezultatul urmărit de făptuitor se exprimă în urgentarea realizării unei contraprestații pozitive de către factorul de decizie susceptibil de influențare, în sensul ca acesta să acționeze, să depună eforturi, să desfășoare anumite activități înainte de termenul stabilit. [7, p. 144]

În privința scopului îndeplinirii unei acțiuni în exercitarea funcției de către persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau funcționarul internațional este relevantă următoarea speță:

- *C.G. a fost condamnat conform alin.(1) art. 326 CP RM. În fapt, în perioada 20.09.2008-20.12.2008, acesta a organizat pregătirea lui R.S. în calitate de conducător auto la categoria „B” în școala auto „P.” din mun. Bălți. După ce R.S. a absolvit aceste cursuri, C.G. i-a spus că poate să-l ajute să obțină permisul de conducere și fără susținerea examenului, asigurându-l că are influență asupra inspectorului de la Biroul de înmatriculare a unităților de transport și pregătire auto din mun.*

Bălți. În scopul ca acesta să-i elibereze lui R.S. permisul de conducere a mijlocului de transport fără susținerea examenului, la 02.04.2009, aproximativ la ora 10.30, aflându-se pe teritoriul autogării din mun. Bălți, C.G. a primit de la R.S. 700 de lei. [3]

Scopul neîndeplinirii unei acțiuni în exercitarea funcției de către persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau funcționarul internațional este prezent în următoarea speță, după cum urmează:

- *Ș.A. a fost învinuit de săvârșirea infracțiunii prevăzute la alin.(1) art. 326 CP RM. În fapt, susținând că are influență asupra unor funcționari care activează la Aeroportul Internațional Chișinău, acesta a cerut de la G.C. 5000 de dolari SUA pentru a-i influența pe acești funcționari să nu-l supună controlului vamal pe A.S., care urma să intre pe teritoriul Republicii Moldova la 30.10.2010 și să introducă în țară suma de 100 000 de dolari SUA, eludând controlul vamal. [6]*

Scopul de a grăbi îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției de către persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau funcționarul internațional este relevant în următoarea speță:

- *M.O. a fost învinuit de comiterea infracțiunii prevăzute la alin.(1) art. 326 CP RM. În fapt, activând ca șef al Secției Administrativ-Militare a raionului Glodeni subordonate Centrului Militar Teritorial Bălți, acesta a pretins de la P.V. bani ce nu i se cuvin în sumă de 500 de lei, pentru a urgenta perfectarea și eliberarea pe numele lui P.V. a livretului militar, acesta urmând să fie trecut în rezervă în legătură cu atingerea vârstei de 27 de ani. [2]*

Susținem opinia potrivit căreia, scopul infracțiunii analizate la alin.(1) art. 326 CP RM este unul special, și anume, de a o face pe persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau funcționarul internațional să îndeplinească sau nu, să grăbească sau să întâr-

zie îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale, indiferent dacă o asemenea acțiune va fi sau nu săvârșită, iar motivele infracțiunii analizate la alin. (1) art. 326 CP RM fiind interesul material, dorința de a obține avantaje nepatrimoniale etc.

Potrivit lui E.Mădulărescu, este caracteristic acestei infracțiuni și în general a infracțiunilor de corupție, sau celor asimilate acestora, existența unui funcționar (angajat) cu grave curențe morale, dornic de înavuțire cu orice preț, în orice împrejurări și într-un termen cât se poate de scurt, iar acțiunea, care constituie elementul material al infracțiunii, se săvârșește numai cu intenție directă (dol special), fiind necesară voința subiectului activ de a primi bani, bunuri sau alte foloase necuvenite - deși legal nedatorate respectiv să existe un contra echivalent al conduitei sale ilicite și știința că-și însușește ceva nemeritat. [5, p. 60]

Infracțiunea prevăzută la alin. (1) art. 326 CP RM se consideră consumată indiferent dacă au fost realizate sau nu acțiunile a căror îndeplinire / neîndeplinire, grăbire / întârziere o îndeplinește făptuitorul. Excepție, la această regulă îl reprezintă alin.(2) lit.d) art. 326 CP RM, avându-se în vedere ipoteza căreia, infracțiunea prevăzută la alin.(1) art. 326 CP RM, este urmată de obținerea rezultatului urmărit. [1, p. 888]

Analizând latura subiectivă a celei de-a doua variantă-tip de infracțiune prevăzute la alin. (1¹) art. 326 CP RM, aceasta se comite doar cu intenție directă, având la bază un scop calificat, identic infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 326 CP RM. Pentru reținerea la încadrare a alin. (1¹) art. 326 CP RM nu este necesar ca unul dintre scopurile speciale să se realizeze efectiv. Realizarea efectivă a scopului generează răspunderea penală a cumpărătorului de influență în conformitate cu circumstanța agravantă de la lit.d) alin. (2) art. 326 CP RM.

Infracțiunea de cumpărare de influență prevăzută la alin. (1)¹ art. 326 CP RM, poate fi comisă

numai cu intenție directă, prin prisma art.17 CP RM, fiindcă făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de promisiune, oferire sau dare unei persoane, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje, pentru aceasta sau pentru o altă persoană, când respectiva persoană are sau susține că are o influență asupra unei persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine sau funcționar internațional, pentru a o (a-l) face să îndeplinească sau nu ori să întârzie sau să grăbească îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale, indiferent dacă asemenea acțiuni au fost sau nu săvârșite, și dorește să săvârșească această acțiune. [7, p. 130-133]

Motivele infracțiunii de cumpărare de influență (alin.(1¹) art. 326 CP RM) sunt următoarele: interes material, avantaj nepatrimonial, răzbunare, gelozie, ură, invidie, ură socială / națională / rasială / religioasă. Scopul infracțiunii de cumpărare de influență (alin.(1¹) art. 326 CP RM) este același ca și la infracțiunea de trafic de influență (alin.(1) art. 326 CP RM), și anume: scopul de a-l face pe factorul de decizie să îndeplinească o acțiune în exercitarea funcției sale, indiferent dacă o asemenea acțiune va fi sau nu săvârșită; scopul de a-l face pe factorul de decizie să nu îndeplinească o acțiune în exercitarea funcției sale, indiferent dacă o asemenea acțiune va fi sau nu săvârșită; scopul de a-l face pe factorul de decizie să întârzie îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale, indiferent dacă o asemenea acțiune va fi sau nu săvârșită; scopul de a-l face pe factorul de decizie să grăbească îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale, indiferent dacă o asemenea acțiune va fi sau nu săvârșită. [7, p. 130-133]

Analizând latura subiectivă a infracțiunii de cumpărare de influență, E.Mădulărescu consideră că, existența infracțiunii în plan subiectiv este condiționată de urmărirea unui scop și anume, acela

ca un funcționar să fie determinat să facă sau să nu facă un act care intră în atribuțiile sale de serviciu, de către traficantul cu privire la care este convins că are influență. [5, p. 87] Totodată, T.Toader consideră că infracțiunea de cumpărare de influență există indiferent dacă scopul a fost sau nu realizat [16, p. 440]. Iar după V.Stati, la infracțiunea de cumpărare de influență prevăzută la alin. (1¹) art. 326 CP RM nu este obligatoriu ca scopul să-și găsească realizarea. [1, p. 894]

Conform lui C.Timofei, din perspectiva legii penale a Republicii Moldova, se impune următoarea concluzie: de regulă, infracțiunea de cumpărare de influență prevăzută la alin. (1¹) art. 326 CP RM se consideră consumată indiferent dacă au fost realizate sau nu acțiunile a căror îndeplinire, neîndeplinire, grăbire sau întârziere o urmărește făptuitorul, deoarece la lit.d) alin. (2) art. 326 CP RM este stabilită excepția: ipoteza presupunând că infracțiunea de cumpărare de influență este urmată de obținerea rezultatului urmărit. În această ipoteză, obținerea rezultatului dorit se concretizează, după caz, în: 1) îndeplinirea efectivă a unei acțiuni în exercitarea funcției de către persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau de către funcționarul internațional; 2) neîndeplinirea efectivă a unei acțiuni în exercitarea funcției de către persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau de către funcționarul internațional; 3) întârzierea efectivă a îndeplinirii unei acțiuni în exercitarea funcției de către persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau de către funcționarul internațional; 4) grăbirea efectivă a îndeplinirii unei acțiuni în exercitarea funcției de către persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau de către funcționarul internațional. [7, p. 149]

Concluzii

În rezultatul analizei laturii subiective ale infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM formulăm următoarele concluzii:

1. Infracțiunea prevăzută la alin. (1) art. 326 CP se comite doar cu intenție directă, având la bază un scop calificat, și anume: scopul de a-l face pe factorul de decizie să îndeplinească o acțiune în exercitarea funcției sale, indiferent dacă o asemenea acțiune va fi sau nu săvârșită; scopul de a-l face pe factorul de decizie să nu îndeplinească o acțiune în exercitarea funcției sale, indiferent dacă o asemenea acțiune va fi sau nu săvârșită; scopul de a-l face pe factorul de decizie să întârzie îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale, indiferent dacă o asemenea acțiune va fi sau nu săvârșită; scopul de a-l face pe factorul de decizie să grăbească îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale, indiferent dacă o asemenea acțiune va fi sau nu săvârșită;

2. Scopul infracțiunii analizate la alin. (1), art. 326 CP RM este unul special, și anume, de a o face pe persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau funcționarul internațional să îndeplinească sau nu, să grăbească sau să întârzie îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale, indiferent dacă o asemenea acțiune va fi sau nu săvârșită, iar motivele infracțiunii analizate la alin. (1) art. 326 CP RM fiind interesul material, dorința de a obține avantaje nepatrimoniale etc.

Referințe bibliografice

1. BRÎNZA, S., STATI, V., *Tratat de drept penal. Partea specială - Volumul II*, Chișinău, 2015.
2. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 25.10.2011, Dosarul nr.1ra-385/2011. www.csj.md

3. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 08.11.2011, Dosarul nr.1ra-658/2011. www.csj.md

4. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție, nr.11 din 22.12.2014, pct.19.

5. MĂDULĂRESCU, E., Traficul de influență: Stu-

diu de doctrină și jurisprudență, București, Hamangiu, 2006.

6. Sentința Judecătorei sectorului Buiucani, mun. Chișinău, din 23.03.2011, Dosarul nr.1-414/11. www.jbu.justice.md

7. TIMOFEI, C., Răspunderea penală pentru traficul de influență, 2014.

8. TOADER, T., Drept penal, Partea Specială. București: Hamangiu, 2007.

АНАЛИЗ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ КОНСТИТУЦИОННЫМИ ГАРАНТИЯМИ ИЗБИРАТЕЛЬНОГО ПРАВА И УРОВНЕМ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ ГРАЖДАН

Александр ТЕРНОВСКИЙ

Докторант,

Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере,

Кишинэу, Республика Молдова

e-mail: alex-ternovsky@yandex.ru

<https://orcid.org/0000-0002-0636-4628>

Статья содержит исследование в области конституционного права граждан избирать и быть избранными. Проанализировано также наличие, либо отсутствие контроля со стороны граждан над руководящей ролью государства, через своих представителей в публичных органах власти. Отдельное внимание уделяется оценке рациональности / иррациональности проведения свободных и демократических выборов в их нынешнем виде и форме. Проведен и сравнительный анализ мнений специалистов в исследуемой области.

Методология исследования состоит из общеизвестных принципов, вытекающих из поставленной задачи, среди которых диалектический метод и историзм, изучение и анализ правоприменительной практики, и другие.

Ключевые слова: Конституция, избрание, избирательный ценз, конвенция, демократия, права и свободы граждан, правовое государство, равенство.

ANALIZA RELAȚIEI DINTRE GARANȚILE CONSTITUȚIONALE ALE DREPTULUI ELECTORAL ȘI NIVELUL CULTURII JURIDICE A CETĂȚENILOR

Prezentul articol conține o analiză în domeniul dreptului constituțional al cetățenilor de a alege și de a fi aleși. De asemenea, este analizată prezența sau lipsa controlului din partea cetățenilor asupra rolului de conducere a statului, prin intermediul reprezentanților săi în autoritățile publice. De asemenea, autorul efectuează un studiu al raționalității / iraționalității alegerilor libere și democratice în forma și conținutul lor actuale. Articolul conține și o analiză comparativă a opiniilor experților în domeniu asupra subiectului cercetat.

Cuvinte-cheie: Constituție, alegeri, calificare electorală, convenție, democrație, drepturi și libertăți ale cetățenilor, stat de drept, egalitate.

ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE CONSTITUTIONAL GUARANTEES OF THE ELECTORAL LAW AND THE LEVEL OF LEGAL CULTURE OF CITIZENS

The article contains a study on the constitutional right of citizens to elect and be elected. The presence or absence of control on the part of citizens over the state leadership role, through their representatives in public authorities, was also analyzed. Particular attention is paid to assessing the rationality and irrationality of free and democratic elections in their current form and content. A comparative analysis of the opinions of specialists in the field of study was also carried out. The methodology of the study consists of well-known principles arising from the purpose of the

article, among which are the dialectical method and historicism, the study and analysis of law enforcement practices, and other methods.

Keywords: Constitution, election, census suffrage, convention, democracy, citizens' rights and freedoms, lawful state, equality

ANALYSE DE LA RELATION ENTRE LES GARANTIES CONSTITUTIONNELLES DE LA LOI ÉLECTORALE ET LE NIVEAU DE CULTURE JURIDIQUE DES CITOYENS

L'article contient une étude sur le droit constitutionnel des citoyens d'élire et d'être élus. La présence ou l'absence de contrôle de la part des citoyens sur le rôle de direction de l'état, par l'intermédiaire de leurs représentants dans les autorités publiques, a également été analysée. Une attention particulière est accordée à l'évaluation de la rationalité / l'irrationalité des élections libres et démocratiques dans leur forme et leur contenu actuels. Une analyse comparative des opinions des spécialistes dans le domaine d'étude a également été réalisée.

La méthodologie de l'étude se compose de principes bien connus découlant du but de l'article, parmi lesquels la méthode dialectique et l'historicisme, l'étude et l'analyse des pratiques d'application de la loi, et d'autres méthodes.

Mots-clés: Constitution, élection, suffrage censitaire, convention, démocratie, droits et libertés des citoyens, état de droit, égalité.

Введение

Статья содержит исследование в области конституционного права граждан избирать, а также на предмет определения признаков, несущих благополучие государству при выборе народных депутатов, наличия либо отсутствия над ними контроля со стороны граждан, возможности управлять государством через своих представителей в публичных органах власти. Определить коэффициент полезного действия от свободных и демократических выборов в их нынешнем виде, смысле и форме, выраженных в наличии признаков благополучия и процветания государства, при сравнительном анализе с мнением других специалистов в этой области.

Актуальность данного исследования обусловлена тем, что в настоящее время большинство государств стремятся к созданию демократического правового государства, где главной ценностью является народовластие через делегирование полномочий своим представителям, на основе свободных и демократических выборов. Отсюда исходит значимость изучения наличия, либо отсутствия у избирателей массового признака по осознанному выбору делегатов, определения уровня контроля

над их действиями, а также выявить доступность к управлению государством, при сравнительном анализе мнений других специалистов.

Цель исследования – проанализировать уровень доступности, либо установить субъект, от которого зависит возможность объективно избирать для развития благополучия в государстве. Определить аналогии и отличия между мнениями разных специалистов.

Методологическая основа работы состоит из общеизвестных принципов, вытекающих из поставленной задачи, среди которых диалектический метод и историзм, изучение и анализ правоприменительной практики, и другие.

Структура статьи обусловлена ее целями и задачами. Она состоит из введения, пяти глав, четырех параграфов, выводов и библиографического списка.

Рождение демократического народовластия

На момент провозглашения и обретения независимости Республики Молдова, народ в лице граждан республики, получил право избирать на свободных и демократических выборах при тайном голосовании в условиях выполнения га-

рантий свободы выражения мнения, что вошло в основу современного демократического и правового государства. Впервые воля народа управлять государством была гарантирована нормой в принятой Конституции Республики Молдова от 27.08.1994 года, провозглашенной Основным законом общества и государства.

Право на свободные выборы при тайном голосовании, в условиях обеспечивающих свободу выражения мнения народа, является основой любого демократического государства. [1]

Право граждан на выборы своих представителей в публичные органы власти гарантировано ст. 38 Конституции РМ:

Право выбирать и быть избранным:

(1) Воля народа является основой государственной власти. Эта воля находит выражение в свободных выборах, проводимых периодически на основе всеобщего, равного и прямого избирательного права при тайном и свободном голосовании. (2) Право избирать имеют граждане Республики Молдова, достигшие на день выборов 18-летнего возраста, за исключением лиц, лишенных этого права в порядке, установленном законом. (3) Право быть избранным гарантируется гражданам Республики Молдова, имеющим право избирать, в соответствии с законом. [2]

Международный пакт о гражданских и политических правах гарантирует в ст. 25, что:

«Каждый должен иметь без какой бы то ни было дискриминации, упоминаемой в п. b), ст. 22, и без необоснованных ограничений право и возможность: b) голосовать и быть избранным на подлинных периодических выборах, производимых на основе всеобщего равного избирательного права при тайном голосовании и обеспечивающих свободное волеизъявление избирателей. [3]

Проблематика и регресс при народовластии

Несмотря на изложенные гарантии, одна из наиболее важных, малоизученных и актуальных проблем Республики Молдова это иррациональный результат от настоящего демократического народовластия, что подтверждает отсутствие позитивного развития государства и жизненного уровня граждан, вопреки надеждам и ожиданиям от регулярных свободных выборов при тайном голосовании, при реализации хорошо отлаженного механизма их проведения. Все рациональные расчеты и попытки вывести соответствующим путем республику из кризиса терпят фиаско, а это влечёт за собой стремительное сокращение доверия народа к своим представителям в органах власти. И соответственно, активность граждан в процессе участия в выборах с трудом преодолевает минимальный порог, который согласно практике на местных выборах понижался. В свою очередь, делегированные народом представители в публичные органы власти, в большей части живут в жестком календаре выборов, чем под контролем общества и закона.

Право народа на суверенитет и предоставление своей воли через представителей гарантировано ч. (1) ст. 2 Конституции РМ:

Суверенитет и государственная власть:

(1) Национальный суверенитет принадлежит народу Республики Молдова, осуществляющему его непосредственно и через свои представительные органы в формах, определенных Конституцией. [2]

Вместе с изложенным, согласно ч. (1) и ч. (3) ст. 21 Всеобщей декларации прав человека гарантируются право каждого в управлении своей страной, при том, что воля народа должна быть основой власти и выражаться на периодических выборах:

(1) Каждый человек имеет право принимать участие в управлении своей страной непосред-

ственно или через посредство свободно избранных представителей. (3) Воля народа должна быть основой власти правительства; эта воля должна находить себе выражение в периодических и нефальсифицированных выборах, которые должны проводиться при всеобщем и равном избирательном праве путем тайного голосования или же посредством других равнозначных форм, обеспечивающих свободу голосования. [5]

Общепринято, что в современном правовом государстве, основанном на демократических ценностях, должна существовать причинная связь между эффективным народным контролем государственной власти и последующим этапом улучшения, роста, развития политических, экономических и социально-культурных уровней, именно это должно быть определяющим подтверждением рациональности соответствующего процесса избрания по принципу один гражданин – один голос. При этом, будут иметь место определенные механизмы эффективного контроля избирателями работы своих делегированных представителей в органы власти. Только позитивный результат либерально-демократических ценностей будет определять содержание и смысл конкретного политического строя, выбранного в определенном демократическом государстве, его благополучие, производящее позитивное влияние на определенные события, осуществляемые внутри него.

Международные стандарты, национальный порядок, разочарование

Протокол № 1 к Европейской конвенции по правам человека в статье 3 устанавливает право на свободные выборы, оговаривая при этом:

«Высокие Договаривающиеся Стороны обязуются проводить с разумной периодичностью свободные выборы путем тайного голосования в таких условиях, которые обеспечивали бы свободное волеизъявление народа при выборе органов законодательной власти». [6]

Изложенный смысл указывает, что международные акты обязывают, чтобы выборы организовывались периодически и проводились в разумные сроки, были свободными и осуществлялись на основе тайного голосования, организовывались таким образом, чтобы обеспечить свободу выражений и волеизъявления. [7] Международные акты допускают даже определенные ограничения по реализации права избирать и быть избранным, в зависимости от принципов политики государства.

Право голосовать — это комплексное право, поскольку оно содержит, как конституционные элементы, так и элементы на уровне органического закона. Кодексом о выборах, [8] законодательно закреплены механизмы по реализации права голосования, установлен порядок организации и проведения выборов в Парламент, органы местного публичного управления, а также порядок организации и проведения референдумов. Наряду с этим, данный закон подтверждает конституционные особенности голосования: всеобщее, равное, прямое, тайное и свободно-изъявленное право выбора.

Голосование является всеобщим в случае, когда оно принадлежит всем гражданам, с определенными минимальными условиями, относящимися к возрасту и реализации гражданских прав и прав человека. Кодекс о выборах предусматривает, что граждане Республики Молдова вправе избирать и быть избранными независимо от расы, национальности, этнического происхождения, языка, религии, пола, взглядов, политической принадлежности, имущественного положения или социального происхождения. [8]

В целях обеспечения равенства, важным является положение Закона о внесении гражданина в один избирательный список. В этом смысле положения статьи 9 и статьи 39 Кодекса о выборах,

[8] передает принцип равенства голоса, то есть один гражданин – один голос.

Голосование должно быть свободным, потому что: «Никто не вправе оказывать давление на избирателя с целью заставить его голосовать или не голосовать, а также с целью помешать ему самостоятельно выразить свою волю». [8]

Последние годы тема выбора гражданами своих представителей в органы власти и соответственно применение народного контроля над ними принимает большую актуальность, растет интерес и важность для исследования её механизма более детальным и глубоким методом. Причина тому - наступление ожидаемых гражданами положительных перемен. На протяжении последних трех десятилетий налицо экономический, социальный, научный и культурный регресс, с каждым годом увеличивается проблематика обесправливания граждан республики, их манипулированием и использованием лукавством со стороны малочисленной группы граждан состоящих в тандеме с народными делегатами, на которых возлагались надежды делегированием власти путем избрания на открытых, демократических и свободных выборах.

Стремление и реальность

Руководствуясь Декларацией Независимости Республики Молдова, которая содержит постулат: *о вековом стремлении народа жить в суверенной стране выразившимся в провозглашении независимости, признавая правовое государство, гражданский мир, демократию, достоинство человека, его права и свободы, развитие человеческой личности, справедливость и политический плюрализм высшими ценностями, сознавая свою ответственность и долг перед прошлыми, нынешними и будущими поколениями, подтверждая приверженность общечеловеческим ценностям...*, то разумно напрашивается резонный вопрос о причинах наступления

ожидаемого блага, обещанных свобод, достойного социального уровня жизни, и актуальных причинах, влекущих за собой рост нищеты, разрухи и деспотии. Это мнение поддерживается такими национальными специалистами, как: Рошка Ю. [9], Осталец В. [10], Цырдя Б. [11], Назария С. [12] и многими другими.

Парадокс многократных действий регулярного делегирования полномочий народным избранникам в законодательную власть через свободные и демократические выборы, не принес положительного эффекта, а фактически лишил этот же народ возможности полноценно пользоваться прописанными в Конституции правами и свободами. Законы и Кодексы исправно выполняются лишь в пользу малой части лиц, манипулирующих подавляющим большинством граждан, методично сокращая их права и свободы, таким образом, обращая народ в необразованных крестьян, при котором народовластие и прочие либерально-демократические ценности, де факто, оказываются диктатурой меньшинства феодалов и народных делегатов - действительных национальных обладателей капитала. Фактически, для большей части граждан воспеваемое народовластие через проявление воли большинства избранием на открытых, демократических и свободных выборах, равно как и уровень выполнения гарантий защиты прав человека, из идеальной мечты превратились в недоступный деликатес, удерживаемый на обозрении в красочной и аппетитной импортной витрине. Такого мнения придерживаются такие авторитетные специалисты, как: Мишин А. [13], Фурсов А. [14], Стариков Н. [15], Ивашев Л. [16] и многие другие.

Актуальность в избирательном цензе и манипуляции сознанием

С этого момента важно вспомнить часто цитируемое выражение, которое весьма актуально и объективно отражает реалии современного

общества: «Любая кухарка может управлять государством». У большей части граждан действительно недостаточный, поверхностный и диванно-телевизионный уровень познаний в области конституционного права и государственного устройства. Иными словами, народ живет по приданию, а мыслит по авторитету. Из этого исходит разумный вывод об актуальности «избирательного ценза», в частности, по признаку специализированной степени образования. В настоящее время эта идея находит симпатии у современных правоведов, а также поддерживается классиками, в частности, предлагающих избирательный ценз по имущественному и социальному статусам.

Соответственно, настоящее неумение граждан самостоятельно думать и приходиться к объективному мнению на уровне минимального конституционного права в области и критериев избрания своих делегатов в органы власти, определения реального положения дел, и направленности течения событий, приводит к ошибочному выбору, и разочарованию от неудовлетворенности получаемого результата. Изложенный процесс порождает манипуляцию угнетающую граждан. Иными словами, народ желает верить, что взамен отдачи своего голоса на электоральных выборах он получит благополучие, стабильность, уверенность в завтрашнем дне, соцзащиту и психологический комфорт. Следовательно, манипуляция через угнетение народа может достигаться через ложь, в которую хотя и верят, то есть, через пустые и невыполнимые обещания кандидатов в народные делегаты.

Изложенная идеология зародилась в сердце Европы и была успешно реализована в середине XX века известным специалистом в области пропаганды И. Геббельсом. Наиболее известными его приоритетами являлись: «чем чудовищнее ложь, тем охотнее в неё верят и тем быстрее она распространяется»; «Худший враг пропаганды

- интеллектуализм»; «юриспруденция – продажная девка политики (17 января 1930 г.)». [17]

Поэтому для минимальных гарантий положительного эффекта от демократического избрания народных представителей, а также компетентного и выполняемого народного контроля управления государством, очень важно чтобы избиратель обладал определенным уровнем специального образования на базе, либо выше среднего, который должен гарантировать допуск граждан для избрания своих представителей в органы государственной власти. Этот принцип красноречивее всего вписывается в избирательный ценз, который не является дискриминационным и гарантирует больший профессионализм. Изложенную часть мнения поддерживают такие правоведы, как: Эмил Ледерер, Р. Михельс, Ф. Хантер, Р. Милс, Вильфредо Парето, Гаэтано Моска и др. [18]

Исходя из этого, напрашиваются несколько резонных выводов от одинаково неудовлетворительных результатов при хорошо отлаженном избирательном механизме, основанном на формальном показателе воли народного большинства, но при последствиях регулярного снижения социального уровня жизни, являющегося показателем регресса в области просвещения:

1) Народ всё больше живет по приданию и на свободных, демократических выборах отдаст свой голос по признаку авторитета, исключительно в пользу лица от/или партии из навязанного свыше круга участников электорального процесса;

2) Народ не участвует ни в отборе кандидатов, ни политических партий, которые навязываются электорату без их выбора, при котором, участники зачастую не обладают знаниями в государственном управлении, но преследуют цель самообогащения от власти, давая несбыточные обещания гражданам, угнетая и манипулируя сознанием избирателей через ложь;

3) Организация свободных и демократических выборов по принципу избирания волей большинства из навязанных участников электорального процесса, создана исключительно для получения власти владельцами капитала, то есть тандема капиталистов и кандидатов в народные делегаты, дающих ложные обещания и недостижимые цели благополучия. Это отлично отражает нашу действительность, при которой вера и надежда народа на благополучие от демократической системы выборов иссякает, а также прямо доказывает, что никогда и нигде, ни один из народов, ни в одной стране мира, не управлял государством фактически.

**Количество над качеством,
«разделяй и властвуй»**

Более того, сам принцип управления государством через институт волеизъявления большинства, фактически преобладает над принципом качества, нехватка и даже отсутствие у большинства специальных знаний в этой области исключает их сплоченность и грамотный выбор в пользу благополучия государства. Тем временем, отдельное меньшинство граждан, занимающее привилегированное положение в государстве и в деловой экономической среде, так называемый правящий класс капиталистов - также состоит из части народа, но более информированной и сплоченной по финансовым интересам, нежели подавляющее количество разобщенных и не организованных рядовых граждан - пролетариев.

В любом человеческом обществе существует правящее меньшинство, обладающее монопольным правом принятия решений. Это меньшинство правящего класса – элиты, капиталистов, и т.д. которые занимают свое положение в результате завоевания господствующего положения в экономике, а не в силу свободных и демократи-

ческих выборов. Выборы лишь оформляют фактически олигархическую, капиталистическую власть правящего круга и не могут создать механизм, контролирующей ее деятельность.

Правящее меньшинство, всегда принимает активные меры по избеганию контроля со стороны большинства, вне зависимости от наличия демократических процедур, которые формально должны его обеспечить. Данный процесс принято называть реалистическим направлением. Оно уделяет внимание проблемам реальной демократии и концентрации государственной власти в руках правящей элиты, которая ущемляет права большинства. При этом народный суверенитет, то есть правление по волеизъявлению народа носит лишь формальный характер, но фактически, выдвигается интерес правящей элиты. [18]

Чтобы удерживать и сохранять власть, элита использует и разделяет общность принципа «предания/ний», которое/ые формирует/ют фактор социальной организации, объединяют толпу воедино, разделяют её на группы и позволяют управлять ею через авторитеты предания/ний, вождя/ей основоположника/ков, вождя/дей наследника/ов и верных толкователей. Преданий может быть сколько угодно преднамеренно и непреднамеренно изолганных по сравнению с тем, что было и есть в жизни на самом деле. Разрушение авторитета предания или самого предания обращает граждан — всё бездумное и превозносящееся в самомнении о своей интеллектуальной мощи — в разрозненный и не способный к самобилизации народ. Отсюда актуальное по ныне наставление «Разделяй и властвуй» .

Принцип “жить и мыслить по приданию, а решать по авторитету”, это интеллектуальный спад и главное определение народа, которое умело используется капиталистами в электоральном процессе демократического избирания народных делегатов. Поэтому логично приветствуется от-

сутствие у избирателей специальных знаний кроме минимального образования, что существенно способствует электоральному успеху народных делегатов, при неизменном стремлении народа жить чужим умом и готовыми рецептами, которые раздают выдвинутые ей авторитеты – кандидаты в представители народа. Согласно изложенному напрашивается вывод, что своим умом решать собственные проблемы, «жить по-человечески», народ без лидера не может и, разочаровываясь в одних лидерах-вождях, электорат немедленно начинает ожидать новых авторитетных вождей. Благодаря своей интеллектуальной разрозненности и отсутствию точных знаний, народ страстно следует за вождём, безоговорочно, неусомненно и безответственно, веря в правоту этого вождя. Что порождает бездумную вседозволенность вождей умело манипулирующих и поэтапно обесправливающих граждан через ложные обещания.

Замысел современных выборов

Согласно изложенным аргументам, напрашивается резонный вывод, что при отсутствии специальных знаний, народ преднамеренно используют в свободных и демократических выборах, умело навязывая кандидатов, не интересуясь их компетентностью, смыслом, последствиями от действий, реальностью предвыборных обещаний от действительной надежды на стабильность. Именно таким образом формируется современная государственная власть, слабость которой выражается в желании удержать занимаемое административное положение и ради этого, она готова идти на сотрудничество с кем угодно.

Традиционные общественные связи распадаются, а общественная психология резко меняется. Затем наступает кризис, при котором распадается прежнее общество и меняется обществом, состоящим из институционализированных масс.

По объективным причинам раскрытых истин, преднамеренно критикуется и искажается изначальный смысл сформулированный В.И. Лениным, который содержится в статье «Удержат ли большевики государственную власть?», где Ленин писал: *Мы не утописты. Мы знаем, что любой чернорабочий и любая кухарка не способны сейчас же вступить в управление государством. В этом мы согласны и с кадетами, и с Брешковской, и с Церетели. Но мы отличаемся от этих граждан тем, что требуем немедленного разрыва с тем предрассудком, будто **управлять** государством, нести будничную, ежедневную работу управления в состоянии только богатые или из богатых семей взятые чиновники. Мы требуем, чтобы обучение делу государственного управления велось сознательными рабочими и солдатами и чтобы начато было оно немедленно, то есть к обучению этому немедленно начали привлекать всех трудящихся, всю бедноту.* [20]

Выводы

В соответствии с изложенным выше, очевидно следующее - управлять государством может исключительно обученное лицо или группа лиц, разного происхождения и социального статуса, но при наличии специальных знаний в этой области. Таким образом, только обученное общество – его большинство, в области правоведения, государственного устройства и политологии, может делать грамотный выбор своих действий, полезно отдавая свой голос в электоральном процессе, как за определенного кандидата либо партию, так и против всех них.

Таким образом, целесообразность и качество свободных и демократических выборов, при которых граждане могут отдать свой голос, чтобы позитивно реализовать судьбу государства, напрямую зависит от их политической зрелости,

юридической грамотности и эрудированности в области государственного устройства. Только при таких условиях принцип народовластия может являться действительным нравственно-политическим и конституционно-правовым институтом демократического правового государства. Грамотное, компетентное и основанное на точных знаниях свободное волеизъявление народа, является ценностным ориентиром, на основании которого можно применять человеческое измерение к государству, праву, закону, правопорядку и к гражданскому обществу.

Сегодня формальным носителем суверенитета и единственным источником власти является многонациональный народ Республики Молдова. Этот важный принцип был заложен в Конституции РМ, которая, де-факто, декларативно является Высшим Законом государства. Ассоциированные граждане формально осуществляют свою власть, следовательно, граждане – каждый из них как таковой, участвуют в осуществлении власти и участвуют в судьбе государства.

Таким образом, зрелость, сплоченность, эрудированность граждан при реализации электорального права, де-факто, определяет, как судьбу народа и государства в целом, так и наличие, либо отсутствие элементов диктатуры большинства при котором кухарка может управлять государством.

Библиография

1. Европейская комиссия по правам человека. Решение т 05.11.1969, по делу Дании, Норвегии, Объединенного королевства Швеции против Греции.
2. Конституция Республики Молдова от 27. 08. 1994 г.
3. Международный пакт о гражданских и политических правах 1966 г., см. гл. «Равенство перед законом и органами власти».
4. Конституция Республики Молдова от 27.08.1994 г.
5. Всеобщая декларация прав человека 1948 г.

6. Протокол № 1 к Европейской конвенции по правам человека.

7. CREANGĂ, I., GURIN, C., op. cit.

8. Кодекс о выборах, принятый Законом № 1381 от 21.11.1997 года. // МО 81/667, 08.12.1997 года.

9. РОШКА, Ю.; <https://ava.md/authors/roshka-yuriy/>

10. ОСТАЛЕП, В.; https://ru.sputnik.md/authors/valerii_ostalep/

11. ЦЫРДЯ, Б.; <https://ava.md/authors/cyrdyabogdan/>

12. НАЗАРИЯ, С.; <https://ava.md/authors/nazariya-sergey/>

13. МИШИН, А.А. Центральные органы власти буржуазных государств. МГУ, 1972; Государственное право США. М. Наука, 1976; Принцип разделения властей в конституционном механизме США. Наука, 1984; Буржуазная демократия и современная идеологическая борьба. Знание, 1972; Конституционное (государственное) право зарубежных стран.

14. ФУРСОВ, А.; <http://ru-an.info/author.php?rid=382;> <https://mir-knig.com/author/52743#;> https://mediamera.ru/author/fursov_andrey_ilyich

15. СТАРИКОВ, Н.; <http://ru-an.info/author.php?rid=228;> <https://zen.yandex.ru/nstarikov.ru>

16. ИВАШЕВ, Л.; [https://izborsk-club.ru/author/ivashov/;](https://izborsk-club.ru/author/ivashov/) <https://apral.ru/tag/leonid-ivashov>

17. ГЕББЕЛЬС, И.; Цитатник.

18. Вильфредо, Парето (1848 - 1923) и Гаэтано Моска (1858 - 1941), Теория правящей элиты; толкование (Р. Михельс, Ф. Хантер, Р. Милс и др.).

19. LEDERER, Emil. State of the Masses. N.Y., 1967. P. 50.

20. «Просвещение» журнал № 1 – 2 опубликован в октябре 1917 года.

21. Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах 1966 г.

22. ИВАНОВ, В.М. «Конституционное право Республики Молдова» Кишинев 2000 г.

23. ИВАНОВ, В.М. Конституционное право РМ. Учебник пособие для студентов юридических факультетов ВУЗОВ РМ ч. 2 Кишинев 1997 с. 19.

24. ФЕДОРОВ, Г.К. «Теория государства и права» Кишинев 1998 г.

ANALIZA MODIFICĂRILOR ÎN EXECUTAREA OBLIGAȚIILOR PECUNIARE, INTRODUSE ÎN CODUL CIVIL AL REPUBLICII MOLDOVA

Sergiu BĂIEȘU

Doctor în drept, profesor universitar,
Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: baies_sergiu@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0003-2343-420X>

Vladimir PALAMARCIUC

Doctorand,
Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: palamarciuc.vladimir@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3340-1399>

Prezentul articol analizează principalele modificări cu privire la executarea obligațiilor pecuniare care au fost introduse în cadrul reformei de modificare a Codului civil al Republicii Moldova (în vigoare de la 1 martie 2019). În cadrul reformei au fost utilizate mai multe instrumente europene și internaționale cu reguli-model din domeniul dreptului privat, cu accent pe DCFR (Draft Common Frame of Reference) și Principiile UNIDROIT, fapt care a influențat și textul unor articole privind executarea obligațiilor pecuniare. În acest context, în articol este prezentată o viziune comparativă a modificărilor implementate în cadrul legal național și instrumentele model din care au fost inspirate și examinate unele problematice practice de aplicare a acelor prevederi.

Cuvinte-cheie: Cod civil, obligație monetară, plată în numerar, plată fără numerar, executarea obligației.

ANALYSIS OF AMENDMENTS IN PERFORMING THE MONETARY OBLIGATIONS INTRODUCED IN THE CIVIL CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

The article examines the main amendments on performance of the monetary obligations that have been introduced as part of the reform on amending the Civil Code of the Republic of Moldova enacted as from 1 March 2019. As part of the reform there were used more European and international instruments with model rules from the field of private law, with accent on DCFR and UNIDROIT Principles, the fact that influenced also the text of certain articles on performance of the monetary obligations. In this context, in the present article is presented a comparative view of the implemented amendments in national legal framework and the model instruments that served as source of inspiration and are examined some practical problematics on applying those provisions.

Keywords: Civil Code, monetary obligation, payment in cash, payment by transfer, performance of the obligation.

ANALYSE DES MODIFICATIONS DANS L'EXÉCUTION DES OBLIGATIONS MONÉTAIRES INTRODUITES DANS LE CODE CIVIL DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA

L'article examine les principaux amendements sur l'exécution des obligations monétaires qui ont été introduits dans le cadre de la réforme sur l'amendement du Code civil de la République de Moldavie entré en vigueur a partir du 1er

mars 2019. Dans le cadre de la réforme, on a utilisé davantage d'instruments européens et internationaux avec des règles modèles du domaine du droit privé, en mettant l'accent sur les principes DCFR et UNIDROIT, ce qui a également influencé le texte de certains articles sur l'exécution des obligations monétaires. Dans ce contexte, le présent article présente une vue comparative des modifications apportées aux cadres juridiques nationaux et des instruments types qui ont servi de source d'inspiration et examine certaines problématiques pratiques relatives à l'application de ces dispositions.

Mots-clés: Code civil, obligation monétaire, paiement en espèces, paiement par virement, exécution de l'obligation.

АНАЛИЗ ИЗМЕНЕНИЙ В ИСПОЛНЕНИИ ДЕНЕЖНЫХ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ, ВНЕСЕННЫХ В ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

В данной статье рассматриваются основные изменения по выполнению денежных обязательств, которые были внесены в рамках реформы в Гражданский кодекс Республики Молдова, вступивший в силу с 1 марта 2019 года. При проведении реформы были использованы разные европейские и международные инструменты с типовыми нормами в области частного права, с акцентом на DCFR (Общая система координат европейского частного права) и принципы UNIDROIT (Международный институт по унификации частного права), что повлияло и на текст некоторых статей об исполнении денежных обязательств. В данном контексте, в статье представлен сравнительный взгляд на внесенные в национальное законодательство и типовые документы, изменения которые послужили источником вдохновения, и рассматриваются некоторые практические проблемы, связанные с применением этих положений.

Ключевые слова: Гражданский кодекс, денежное обязательство, наличный расчёт, оплата по перечислению, исполнение обязательства.

Introducere și metodologia de cercetare

Regimul juridic de executare a obligațiilor pecuniare manifestă particularități în raport cu obligațiile nemonetare, această distincție devenind tot mai prezentă prin reglementări normative la nivel național, remarcabil implementate și prin reforma Codului civil intrată în vigoare la 1 martie 2019. Actualitatea acestui subiect este determinată de creșterea continuă a operațiunilor de plată fără numerar, accentuată tot mai pronunțat prin intermediul politicilor statale în domeniul efectuării plăților și dezvoltarea infrastructurii plăților fără numerar.

Elaborarea acestui articol a fost precedată de unele demersuri ale autorilor pentru modificarea prevederilor Codului civil, ceea ce subliniază originalitatea prezentului demers științific. Analiza literaturii străine și metoda de examinare comparativă cu regulile-model europene și internaționale are o importanță deosebită în conceptualizarea și interpretarea noilor modificări la Codul civil. În acest context, în pre-

zentul articol accentul este pus pe trasarea corelației dintre reglementările naționale comparativ cu textul și interpretarea regulilor-model din Proiectul Cadrelui Comun de Referință (DCFR) și a Principiilor Contractelor Comerciale Internaționale UNIDROIT („Principiile UNIDROIT” sau „PICC”).

Dreptul de a pretinde executarea obligației pecuniare

Orice obligație naște dreptul de a pretinde executarea acesteia. Regulile generale de executare a obligațiilor civile sunt aplicabile și obligațiilor pecuniare. Astfel, creditorul poate pretinde executarea obligației pecuniare în modul corespunzător, în termen, la locul și în quantumul stabilit.

În art. 7.2.1 din Principiile Contractelor Comerciale Internaționale (PICC sau „Principii”) elaborate de UNIDROIT [1] putem identifica o regulă generală privind executarea obligațiilor pecuniare, intitulată „Executarea obligației monetare” (*Performance*

of monetary obligation), care prevede: „Când o parte obligată să achite o sumă de bani nu execută, cealaltă parte poate cere plata” (*Where a party who is obliged to pay money does not do so, the other party may require payment*). Regula din acest articol vine să reitereze principiul general *pacta sunt servanda* și trasează distincția în privința executării obligațiilor monetare și nemonetare, acestea din urmă fiind reglementate în art. 7.2.2. din PICC.

În sistemul anglo-saxon, distincția dintre obligația de a plăti o sumă de bani și obligația de a executa o prestație alta decât plata unei sume de bani se distinge și prin expresii specifice: *action for an agreed sum* (acțiunea pentru suma agreeată) sau *action for the price* (acțiunea pentru preț), pe când executarea obligației nemonetare este exprimată ca *specific performance* (executarea specifică). În practica sistemului anglo-saxon această distincție este relevantă, deoarece remediul pentru obligația nemonetară este la discreția și echitatea judecătorului, pe când acțiunea pentru suma agreeată se bazează pe un drept adevărat (*true right*). Regula din art. 7.2.1. (precum și cea din art. 7.2.2) din PICC pornește de la premisa că partea prejudiciată are dreptul primar de a cere executarea obligației în forma inițială, atât monetară, cât și nemonetară, deși sunt aplicabile și unele excepții. [2, p. 884-885] În cadrul regimului juridic din Republica Moldova, până la reforma Codului civil, [3] nu am avut o regulă specială similară celei conținute în art. 7.2.1 din PICC, iar corespondentul analogic putea fi dedus din regulile generale privind executarea obligațiilor și efectele neexecutării obligațiilor. De la 1 martie 2019, art. 912 din noul Cod civil introduce regula specială cu privire la executarea silită a obligațiilor pecuniare, inspirată din prevederile art. III.-3:301 din DCFR. Astfel, conform art. 912 alin. (1) din Codul civil modificat, creditorul are dreptul de a obține plata silită a sumelor de bani datorate ajunse la scadență.

Totodată, alin. (2) al aceluiași articol stabilește câteva reguli speciale în ipoteza în care creditorul obligației pecuniare încă nu și-a executat plata. Așadar, în cazul în care creditorul încă nu a executat obligația corelativă (de exemplu: nu a livrat bunul, nu a dat spațiul în locațiune) pentru care se datorează plata și este clar că debitorul obligației pecuniare nu va dori să primească executarea, creditorul poate, cu toate acestea, să execute obligația corelativă și poate obține plata silită, cu excepția unuia dintre următoarele cazuri:

a) creditorul ar fi putut încheia un contract de substituire în condiții rezonabile fără eforturi sau cheltuieli semnificative;

b) silirea debitorului să primească executarea obligației corelative ar fi nerezonabilă, având în vedere circumstanțele.

Art. 912 vine să consacre regula că obligațiile pecuniare, de principiu, întotdeauna pot fi executate, fiind în concordanță și cu principiul general privind executarea în natură a obligațiilor. Comentariul la DCFR evidențiază că excepțiile stabilite în alin. (2) se găsesc mai rar la nivel național. Uneori ele sunt exprese, iar în alte cazuri la soluții similare s-a ajuns prin aplicarea principiului bunei-credințe. [4, p. 824]

Astfel, atunci când debitorul obligației pecuniare refuză primirea executării, creditorul obligației pecuniare urmează să evalueze posibilitatea de a încheia un contract de substituire. Dacă convenția de substituire poate fi încheiată în condiții rezonabile, fără eforturi sau cheltuieli semnificative, atunci creditorul nu poate face prestația către debitorul obligației pecuniare. Însă, aceasta nu îl limitează pe creditor să aplice alte remedii, cum ar fi plata despăgubirilor (art. 934 din Codul civil) și/sau obținerea diferenței de preț rezultate din încheierea contractului de substituire (art. 940 din Codul civil). De notat că, la aplicarea prevederilor privind încheierea contractului de substituire, creditorul urmează să

declare rezoluțiunea totală sau parțială a raportului contractual cu debitorul obligației pecuniare. Soluția respectivă oglindește prin această excepție condițiile unei economii de piață. În cazul în care condițiile de încheiere a unui contract de substituie nu sunt rezonabile sau implică eforturi sau cheltuieli semnificative, debitorul nu poate invoca excepția față de creditor.

Litera b) stabilește testul conform căruia executarea către debitor ar fi nerezonabilă, având în vedere circumstanțele. Cu titlu de exemplu, putem evidenția situația în următoarele circumstanțe. În perioada 17 martie – 15 mai 2020, în Republica Moldova a fost declarată stare de urgență în legătură cu răspândirea virusului COVID-19. [5] Însă, pe 13 martie 2020, prin Hotărârea Comisiei Naționale Extraordinare pentru Sănătate Publică [6] au fost sistate cursele regulate spre mai multe țări din Uniunea Europeană. Contractul de locațiune a unui apartament este încheiat la 1 februarie 2020 pentru perioada de sejur al locatarului (om de afaceri, cetățean italian) dintre 20 mai și 5 iunie 2020. La 18 martie 2020 locatarul informează locatorul despre pierderea interesului de a închiria apartamentul, deoarece toate întâlnirile de afaceri au fost deja amânate pentru o perioadă nedeterminată, iar scopul călătoriei nu mai poate fi realizat. În astfel de circumstanțe impunerea locatarului de a primi în locațiune apartamentul poate fi estimată ca fiind nerezonabilă, iar locatorul nu poate pretinde executarea obligației pecuniare de la locatar. Însă, și în acest caz, dreptul locatorului de a cere plata despăgubirilor nu este exclus.

În ambele excepții nu este exclus ca să exercite creditorul dreptul garantat prin garanție autonomă, cum ar fi o garanție bancară. [7, p. 826]

Urmează să subliniem că ambele excepții stabilite în art. 912 alin. (2) nu acoperă situația în care circumstanțele pot fi calificate ca unele care justifică neexecutarea, prevăzute în art. 903 și 904 din Codul civil.

Generalități cu privire la metoda de executare a obligației pecuniare

Abordând aspectul de executare a obligațiilor pecuniare, considerăm necesar să facem unele precizări terminologice, care au fost propuse de autori și transpuse în cadrul reformei de modificare a Codului civil. [8, p. 172-176] Anterior, art. 583 din Codul civil era intitulat „Executarea obligațiilor pecuniare” și crea o anumită confuzie conceptuală în raport cu conținutul său, coroborat cu alte prevederi din Codul civil. Astfel, expresia „executare a obligațiilor pecuniare” integrează mai multe aspecte juridice, inclusiv modul de executare, moneda de plată, locul de plată etc. Titlul a fost modificat în „Moneda de plată”, inclusiv au fost operate câteva modificări și completări apărute acum în art. 873. Totodată, reglementările nu acopereau metoda de plată. De notat că regulile-model contemporane operează distinct cu reglementările privind „metoda de plată” și „moneda de plată”. În acest context facem referință la prevederile din DCFR [9] și anume art. III.2:108 (*Metoda de plată*) și art. III.2:109 (*Moneda de plată*), precum și la PICC, și anume art. 6.1.7 (*Plata prin chec sau alt instrument*), art. 6.1.8 (*Plata prin transfer de fonduri*) și art. 6.1.9 (*Moneda de plată*). Aceste precizări terminologice ne vor ajuta, în continuare, să înțelegem mai bine contextul comentariilor și propunerilor implementate în reforma Codului civil al Republicii Moldova¹, ce vor fi descrise în secțiunile de mai jos.

Cu titlu de definiție generală, evidențiem că obligația pecuniară se execută prin transmiterea sau transferul sumei de bani, în quantumul stabilit, către creditor sau persoana împuternicită de acesta ori

¹ În luna mai 2017, autorul a prezentat în atenția Ministerului Justiției al Republicii Moldova unele propuneri de modificare a Codului civil, în contextul perioadei de consultații publice a proiectului de modificare a Codului civil și a cadrului conex. A se vedea scrisoarea semnată de autor, înregistrată la Ministerul Justiției în 26 mai 2017.

către persoana împuternicită prin lege sau hotărâre judecătorească să primească plata.

În practică, transmiterea sumei de bani poate avea loc atât prin **plata în numerar**, cât și **fără numerar**. Se consideră că plata în numerar este modalitatea de bază de executare a obligației pecuniare, [10, p. 119] însă aceasta devine tot mai regresivă prin implementarea instrumentelor scripturale de transfer al creanțelor pecuniare. Dacă părțile au stabilit modul de efectuare a plății prin contract, atunci prevederile contractului sunt aplicabile modului de plată. În situația în care nu există înțelegerea părților, debitorul și creditorul pot avea divergențe privind modul de efectuare a plății.

Codul civil al Republicii Moldova, anterior, nu conținea vreo regulă generală privind metoda de plată: în numerar, transfer sau prin alte modalități. Demersurile noastre de completare a proiectului de modificare a Codului civil au impulsivat introducerea unor prevederi care oferă o reglementare generală cu privire la metoda de plată și momentul de executare a obligației pecuniare. Inițial, proiectul propunea un alineat nou la redacția anterioară a art. 583 din Codul civil, și anume alin. (4) cu următorul cuprins: „Dacă plata se face prin transfer, obligația pecuniară se consideră executată la data la care suma de bani care a făcut obiectul plății a fost înregistrată în contul persoanei căreia trebuia să i se facă plata.” Propunerea este bine-venită, totuși nu suficientă, pentru a oferi răspuns la mai multe întrebări și cuprinde o reglementare relativ completă a regulilor generale privind metoda de plată a obligațiilor pecuniare.

Cu titlu de exemplu, am propus spre reflecție câteva întrebări cazuistice: Poate oare un vecin, care, periodic, împrumută bani în numerar de la alt vecin, să transfere datoria pe un cont bancar al împrumutătorului dacă creditorul dorește, în mod cutumiar, să primească plata în numerar? Ce se întâmplă dacă creditorul a acceptat un titlu de credit

sau un alt instrument de plată care conține promisiunea de a plăti, dar plata nu i-a fost făcută? Dacă un profesionist datorează plata pentru servicii altui profesionist, pe ce cont bancar debitorul poate face transferul atunci când cunoaște două sau mai multe conturi bancare ale creditorului? Din ce moment se consideră efectuată plata: din momentul emiterii ordinului de plată, efectuării transferului, din momentul recepționării transferului de către creditor sau banca creditorului? Pentru a oferi răspunsuri clare la astfel de întrebări și a asigura un cadru de reglementare general referitor la metoda de executare a obligațiilor pecuniare, Codul civil a fost completat cu un art. 872. Răspunsurile la aceste întrebări le vom aborda în cele ce urmează, precum și vom efectua o analiză a noilor reglementări din Codul civil.

Plata obligației pecuniare în numerar

Plata în numerar are loc prin transmiterea din partea debitorului către creditor a mijloacelor bănești rezultate din obligația pecuniară. În legislația noastră nu am identificat o definiție a plății în numerar, dar aceasta poate fi dedusă din semnificația operațiunii și multitudinea prevederilor legale de referință. De exemplu, art. 2 alin. (1) pct. 1) din Legea nr. 114/2012 privind serviciile de plată și moneda electronică, [11] prevede: „prezenta lege nu se aplică operațiunilor de plată efectuate exclusiv în numerar direct de la plătitor către beneficiarul plății, fără intervenția unui intermediar”. În această prevedere expresia „direct de la plătitor către beneficiar” poate fi concludentă pentru a interpreta operațiunea plății în numerar. Un alt exemplu sunt prevederile privind operațiunile băncilor de încasare și eliberare a numerarului reglementate în pct. 3.1 din Regulamentul cu privire la operațiunile cu numerar în băncile din Republica Moldova, aprobat prin Hotărârea Băncii Naționale a Moldovei nr.200 din 27 iulie 2006. [12] În viziunea noastră, plata în

numerar a unei obligații pecuniare poate fi definită ca fiind transmiterea materială (fizică) a semnelor monetare de către debitor creditorului. Aceasta are la bază remiterea proprietății (Eigentum) și posesiei (Besitz) asupra semnelor monetare. [13, pag 119] S-a observat că în majoritatea jurisdicțiilor plata în numerar este regulă. Debitorul poate să utilizeze altă formă de plată doar dacă creditorul, în mod expres sau implicit, și-a dat acordul. Totuși, acest imperativ este des interpretat cu îngăduință, bazându-se pe prezumția că metodele alternative, și în special plata prin transferul sumelor, au fost agreate între părți. Pe de altă parte, un număr relativ mic de state oferă actualmente debitorului dreptul de a efectua plata prin metode fără numerar, cu unele excepții. [14, p. 756-757]

Prevederile din Codul civil al Republicii Moldova, până la reformă, nu ofereau răspuns clar cum urmează să procedeze debitorul atunci când are de plătit o sumă de bani. Conținutul art. 302 (acum art. 479) din Codul civil putea oferi drept argument că plata trebuie să fie efectuată în numerar, deoarece prevede că leul moldovenesc este mijloc legal de plată, obligatoriu pentru recepționare pe întreg teritoriul Republicii Moldova. Dar această prevedere se referă la moneda de plată și nu oferă răspuns direct privind metoda de plată. În cadrul unor legi speciale putem găsi reglementări cu privire la metoda de plată. De exemplu, conform art. 8 alin. (5) din Legea cu privire la comerțul interior [15] în cazul comerțului *cash and carry*, plata pentru mărfurile achiziționate se face în numerar sau prin virament, la alegerea clientului. Din alte prevederi putem deduce concluzii privind practicarea metodei de plată. De exemplu, în calitate de măsură de reglementare a activității de antreprenariat, legiuitorul impune obligația agenților economici de instalare a terminalelor POS, ceea ce presupune acceptarea plăților prin card. Însă există și excepții, spre exemplu pentru activitățile desfășurate în sate (comune), dar nu

și pentru cele aflate în componența municipiilor și orașelor, după cum este prevăzut în pct. 2 ultim linie din articolul 7¹ din Legea cu privire la antreprenariat și întreprinderi. Totuși, chiar și în caz de instalare a terminalelor POS, persoanele fizice pot să efectueze plata în numerar.

Pe de altă parte, Legea cu privire la antreprenariat și întreprinderi impune obligații agenților economici, astfel art. 10 pct. 5) prevede sancțiuni pentru întreprinderi și organizații, indiferent de tipul lor de proprietate și forma de organizare juridică, care efectuează decontări în numerar în sumă ce depășește cumulativ 100 de mii de lei lunar, în baza obligațiilor lor financiare, încălcând modul stabilit de decontare prin virament, precum și care efectuează decontări în numerar și prin virament prin intermediari, indiferent de suma decontării efectuate.

Din examinarea regulilor-model din PICC și DCFR putem observa că este oferită o soluție flexibilă aspectelor evidențiate. Prevederea relevantă din PICC este în art. 6.1.7 alin. (1), care stabilește că: „Plata poate fi efectuată în orice formă utilizată în mod obișnuit în relațiile de afaceri la locul executării plății” (*Payment may be made in any form used in the ordinary course of business at the place for payment.*). O prevedere similară poate fi identificată și în art. III. – 2:108 din DCFR: „Plata banilor datorati poate fi efectuată prin orice metodă utilizată în cursul obișnuit al afacerii” (*Payment of money due may be made by any method used in the ordinary course of business.*). Astfel, atât PICC, cât și DCFR lasă la latitudinea debitorului alegerea modalității de plată. Debitorul poate să achite datoriile sale în orice formă care este obișnuită la locul executării. [17, p. 757]² Considerăm că o referință similară celor indicate mai sus era necesară a fi im-

² Merită de indicat că prevederea citată din DCFR nu se referă la „locul de plată”, așa cum este specificat în regula corespondentă din PICC.

plementată în prevederile Codului civil, ceea ce a și fost realizat. Astfel, art. 872 alin. (1) din Codul civil dispune: „Obligația pecuniară poate fi executată prin orice modalitate utilizată în mod obișnuit în relațiile respective la locul executării obligației.”

Plata obligației pecuniare fără numerar

Deși plata în numerar poate fi considerată ca metodă primară de executare a obligațiilor pecuniare, în literatura de specialitate, regulile-model din domeniul dreptului privat, politica statală și în practica comercială poate fi observată ponderea de acceptare a plății fără numerar ca fiind o plată valabilă pentru stingerea obligației pecuniare. În cadrul plăților fără numerar urmează să distingem plata făcută prin intermediul unui titlu de creanță pecuniară, cum ar fi cecul, cambia, biletul la ordin etc., și plata efectuată prin transfer prin intermediul prestatorilor de servicii de plată. După cum se notează în literatura de specialitate, orice plată fără numerar – cu excepția biletului la ordin (*Eigenwechsel, billet a ordre*) – implică o terță persoană acționând în calitate de intermediar și efectuând plata în numele debitorului. Astfel, o relație bilaterală devine o relație trilaterală și implică riscuri care nu apar în plata prin numerar. [18, p 756]

După cum am evidențiat mai sus, plata fără numerar ridică problema momentului: „Când se consideră obligația monetară executată?” În cadrul juridic național avem unele reglementări speciale dedicate unor instrumente de plată sau titluri de credit, cum ar fi regulile de plată în cazul cambiei (trata și biletul la ordin). [19] Înainte de reformă, Codul civil al Republicii Moldova nu cuprindea o reglementare unitară în ce moment și/sau în ce condiții obligația pecuniară urmează a fi considerată executată. Prevederea din art. 643 alin. (1) (acum art. 966) din Codul civil precum că „executarea stinge obligația numai în cazul în care este efectuată în modul corespunzător” pare să fie puțin concludentă

pentru a oferi răspuns uniform în cazul efectuării plății fără numerar.

În acest sens, considerăm relevant de a evidenția prevederile art. 6.1.7 alin. (1) și (2) din PICC (Plată prin cec sau alt instrument – *Payment by check or other instrument*), care stabilește: „(2) Totuși, creditorul care acceptă, în virtutea alineatului (1) sau voluntar, un cec, un alt ordin de a plăti sau o promisiune de a plăti este prezumat că a făcut astfel sub condiția că aceasta va fi onorată” ((2) *However, an obligee who accepts, either by virtue of paragraph (1) or voluntarily, a cheque, any other order to pay or a promise to pay, is presumed to do so only on condition that it will be honoured.*). O prevedere similară, dar cu unele accente diferite, putem observa în alin. (2) al art. III. – 2:108 din DCFR „(2) Un creditor care acceptă un cec sau alt ordin de plată sau o promisiune de plată este prezumat că a făcut astfel sub condiția că aceasta va fi onorată. Creditorul nu poate să execute obligația originală de plată cu excepția când ordinul sau promisiunea nu este onorată” ((2) *A creditor who accepts a cheque or other order to pay or a promise to pay is presumed to do so only on condition that it will be honoured. The creditor may not enforce the original obligation to pay unless the order or promise is not honoured.*”).

Comentariul oficial la PICC, cu referință la „alineatul (2)”, relevă că acesta stabilește un principiu general recunoscut, conform căruia acceptul creditorului față de un instrument care urmează a fi executat de către o instituție financiară sau o altă persoană (un terț sau debitorul însăși) este dat doar sub condiția că instrumentul va fi onorat. Prezumția poate fi uneori răsturnată prin obiceiuri. De exemplu, sunt țări unde eliberarea instrumentului, cum ar fi un cec certificat, cecuri bancare (*banker's drafts* sau *cashier cheques*), este considerată ca fiind plată efectuată de către debitor, având drept consecință că insolvabilitatea băncii este transferată către cre-

ditor. În astfel de țări, regula din art. 6.1.7. alin. (2) s-ar aplica numai așa-numitelor cecuri personale (*personal cheques*) (*Paragraph (2) states the generally recognised principle according to which the obligee's acceptance of an instrument that has to be honoured by a financial institution or another person (a third person or the obligor itself) is given only on condition that the instrument will actually be honoured. The presumption can sometimes be overturned by usages. There are for instance countries where delivery of instruments such as certified cheques, banker's drafts and cashier's cheques is considered as being equivalent to payment by the obligor, with the consequence that the risk of the bank's insolvency is transferred to the obligee. In such countries, the rule in Article 6.1.7 (2) would apply only to so-called personal cheques.*)

Prima propoziție din regula citată din DCFR reiterează aceeași prezumție ca și regula din PICC. În comentariul la DCFR se evidențiază că prima propoziție din alin. (2) este o prezumție, dar părțile ar putea prevedea altfel, expres sau tacit. Totuși, în propoziția a doua în regula din DCFR se specifică și o particularitate conform căreia creditorul nu poate să pretindă plata de la debitor decât după ce titlul de credit nu este onorat la scadență. Deci este o constrângere condiționată a creditorului de a aștepta executarea plății rezultate din instrumentul de plată. Totodată, autorii comentariului DCFR evidențiază că dacă creditorul nu îndeplinește pașii necesari pentru a primi plata conform dreptului rezultat în baza instrumentului de plată, atunci acesta nu poate să pretindă de la debitor plata prejudiciului suferit, dar va putea solicita executarea obligației principale. [20, p. 745-746] În viziunea noastră, specificarea din DCFR este bine-venită pentru claritate în ipoteza când creditorul încearcă să pretindă plata și prin alte metode. Deși regula nu este specificată în PICC, considerăm că aceeași soluție ar urma să fie găsită prin aplicarea PICC, deoarece nu

este reglementat un temei pentru un comportament ce ar permite creditorului să pretindă o plată concomitent după ce a acceptat plata prin cec sau alt instrument similar.

Am propus ca prevederi similare să fie introduse și în Codul civil al Republicii Moldova. Astfel, art. 872 alin. (2) și (3) din Codul civil dispun: „(2) Creditorul care acceptă plata prin utilizarea unui instrument de plată, titlu de creanță sau a oricărui alt instrument conținând o promisiune de plată se prezumă că acceptă executarea sub condiția că plata va fi efectuată. (3) Cu excepția cazului când creditorul a indicat un anumit cont, efectuarea plății prin transfer poate fi făcută la orice cont deschis pe numele creditorului pe care acesta l-a făcut cunoscut.”

În continuare, atragem atenția că PICC conține un articol separat dedicat plății prin transfer, și anume art. 6.1.8 (Plata prin transfer de fonduri – *Payment by funds transfer*), ceea ce nu găsim în prevederile DCFR. Totuși, din comentariul la DCFR poate fi observat că plata efectuată prin transfer bancar urmează a fi încadrată în prevederea generală din art. III. - 2:108 alin. (1) din DCFR. [21, p. 744] Considerăm că art. 6.1.8 din PICC detaliază unele aspecte practice și teoretice relevante pentru executarea obligațiilor monetare.

S-a evidențiat că alin. (2) se preocupă de o problemă dificilă, și anume când obligația pecuniară urmează a fi considerată executată. Alegerea unei soluții satisfăcătoare a fost în centrul unor controverse considerabile în multe țări și forumuri internaționale. [22] De fapt, în practică ar putea apărea patru momente când obligația poate fi considerată executată, și anume: (1) când debitorul a dat ordinul de plată; (2) când prestatorul de servicii de plată al debitorului a dispus efectuarea transferului; (3) când prestatorul de servicii de plată al creditorului a primit fondurile; sau (4) când fondurile au fost înregistrate în contul creditorului. În art.

872 alin. (4) din Codul civil a fost introdusă soluția de la punctul (3), textul având următorul cuprins: „Dacă plata se face prin transfer, obligația pecuniară se consideră executată la data la care suma de bani care a făcut obiectul plății a fost înregistrată în contul prestatorului de servicii de plată al persoanei căreia trebuia să i se facă plata.” Soluția este preluată din art. 6.1.8 din PICC. În ipoteza din PICC obligația urmează a fi considerată executată atunci când transferul a devenit efectiv (*becomes effective*) la instituția financiară a creditorului (*In case of payment by a transfer the obligation of the obligor is discharged when the transfer to the obligee's financial institution becomes effective.*). În plan comparativ, evidențiem că DCFR nu se referă la această problematică. Așadar, transferul devenit efectiv la instituția financiară nu presupune imediat și transferul pe contul creditorului. Argumentul principal evidențiat în comentariul oficial la PICC rezidă în identificarea elementului că instituția financiară acționează în calitate de agent al creditorului. În acest context, evidențiem că, pe lângă aspectul formal de considerare a obligației pecuniare executate prin transfer, este de o relevanță practică circumstanța de insolvabilitate a instituției financiare, risc care poate afecta partea în funcție de stingerea sau nu a obligației monetare.

Referințe bibliografice

1. Principiile Contractelor Comerciale Internaționale (Principles of Commercial International Contracts – PICC) ale Institutului Internațional pentru Unificarea Dreptului Privat (International Institute for Unification of Private Law – UNIDROIT) și comentariul oficial la PICC, ediția 2016, pot fi accesate [citată 12.12.2020]. Disponibil on-line: <https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2016>.

2. SCHELHAAS, H. *Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)*. Second edition, edited by Stefan Vogenauer. Ox-

ford University Press, 2015, pp. 884–885. ISBN 978-0-19-870262-7.

3. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107/2002. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 66-75, art. 132.

4. A se vedea comentariul la art. III.–3:301 DCFR. Von Bar, Ch., Clive, E. et.al. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) Full Edition*. Vol. I. Pregătit de Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). Oxford University Press, 2010, p. 824. ISBN 978-0-19-957385-1.

5. Hotărârea Parlamentului nr. 55/2020 privind declararea stării de urgență. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 86, art. 96.

6. Hotărârea Comisiei Naționale Extraordinare pentru Sănătate Publică nr. 7 din 13 martie 2020 privind evoluția situației epidemiologice a infecției COVID-19. https://gov.md/sites/default/files/hot_cnesp_nr.7_anexa.pdf (vizitata pe 12.12.2020).

7. VON BAR, Ch., CLIVE, E. et.al., *op. cit.*, p. 826

8. Palamarciuc, Vl. *Reguli de executare a obligațiilor pecuniare – Propuneri de completare a Codului civil al Republicii Moldova*. Rezumate ale comunicărilor de la Conferința științifică națională cu participare internațională, 9-10 noiembrie, 2017. Chișinău: CEP USM, 2017, pp. 172–176. ISBN 978-9975-71-812-7.

9. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) Full Edition*. Pregătit de Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), elaborat de Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), 2009.

10. VON STAUDINGERS, J., SCHMIDT, K. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Zweites Buch Recht der Schuldverhältnisse §§ 244-248 (Geldrecht)*. Dreizehnte Bearbeitung, 1997, von Blaschczok Andreas, Schmidt Karsten, Vorbem zu §§ 244, D 2, D 27, c. 37. p. 119. ISBN 3-8059-0784-2.

11. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 193-197, art. 661.

12. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr. 120-123, art. 441.

13. VON STAUDINGERS, J., SCHMIDT, K., *op. cit.*

14. YESIM, A. *Commentary on UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*. Second Edition. Edited by Stefan Vogenauer. Oxford University Press, 2015, pp. 756–757. ISBN 9781509912971.

15. Legea nr. 231/2010 cu privire la comerțul interior. Republicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 265-276, art. 571.

16. A se vedea art. 7¹ din Legea nr. 845/1992 cu privire la antreprenariat și întreprinderi. În: *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, 1994, nr. 2, art. 33.

17. YESIM, A., *op. cit.*, p. 757.

18. YESIM, A., *op. cit.*, p. 756.

19. Legea cambiei nr. 1527/1993. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1993, nr. 10, art. 285.

20. VON BAR, Ch., CLIVE, E. et. al., *op. cit.*

21. VON BAR, Ch., CLIVE, E. et.al., *op. cit.* În comentariu, autorii fac referință expresă la transferul bancar.

22. A se vedea comentariul oficial la PICC, art. 6.1.8. [citat 12.12.2020]. Disponibil on-line <https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2016>

UNELE REFLECȚII PRIVIND REGLEMENTAREA JURIDICĂ A ASISTENȚEI SOCIALE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Ana SACARA

Doctorandă, Universitatea de Stat din Comrat, Republica Moldova

e-mail: anisoara91@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0002-3801-4665>

În prezentul articol sunt analizate sistemele de asistență socială care funcționează pe teritoriul Uniunii Europene, evidențiindu-se scopul acestora și provocările care sunt puse în fața instituției juridice de asistență socială. De asemenea, au fost examinate sistemele de asistență socială a statelor membre din Europa Centrală și de Est, care se deosebesc considerabil din punct de vedere al eficienței și eficacității beneficiilor sociale asupra bunăstării sociale a populației, în comparație cu țările vestice, care dispun de sisteme moderne de asistență socială în care domină prestațiile universale, care asigură tuturor cetățenilor o viață demnă.

Cuvinte-cheie: asistență socială, beneficii sociale, Uniunea Europeană, Europa Centrală și de Est, bunăstare socială.

SOME REFLECTIONS REGARDING THE LEGAL REGULATION OF SOCIAL ASSISTANCE IN THE EUROPEAN UNION

In this article, the social assistance systems functioning on the territory of the European Union were analyzed, highlighting their purpose and the challenges that are put in front of the legal institution of social assistance. Also, the social assistance systems of the member states located in Central and Eastern Europe, which differ considerably in terms of the efficiency and effectiveness of social benefits of the social welfare of the population were examined, compared to Western countries, which have modern systems of social assistance in which universal benefits dominate, that ensures a dignified life for all citizens.

Keywords: social assistance, social benefits, European Union, Central and Eastern Europe, social welfare.

QUELQUES RÉFLEXIONS SUR LA RÉGLEMENTATION JURIDIQUE DE L'ASSISTANCE SOCIALE DANS L'UNION EUROPÉENNE

Dans cet article, les systèmes d'assistance sociale opérant sur le territoire de l'Union européenne ont été analysés, mettant en évidence leur finalité et les défis qui se posent à l'institution juridique de l'assistance sociale. Les systèmes d'assistance sociale des états membres situés en Europe centrale et orientale ont également été examinés, qui diffèrent considérablement en termes d'efficacité et d'efficacité des prestations sociales sur le bien-être social de la population, par rapport aux pays occidentaux, qui disposent de systèmes d'assistance sociale moderne dans laquelle dominent les prestations universelles, qui garantit une vie digne à tous les citoyens.

Mots-clés: assistance sociale, prestations sociales, Union européenne, Europe centrale et orientale, bien-être social.

legislației comunitare, astfel, acordând tuturor cetățenilor asistență socială adecvată în interiorul comunității europene. Sistemele de protecție și asistență socială a statelor membre nu sunt identice. Fiecare stat are propriul sistem în mod independent în funcție de istorie, nivelul de dezvoltare, cultură, resurse financiare etc. Însă există un cadru normativ European care stabilește anumite standarde europene și puncte de referință care statele se obligă să le implementeze la nivel național prin intermediul politicilor sociale adoptate.

În literatura de specialitate, sistemul de asistență socială național este definit ca totalitatea instituțiilor cu funcții sociale, a programelor și serviciilor de natură socială, a prestațiilor și intervențiilor concrete din partea specialiștilor acordate persoanelor aflate în dificultate. [2, p. 19] Acestea au elemente structurale comune, dar din punct de vedere al conținutului, acestea diferă în funcție de influența mai multor factori istorici, administrativi, economici și politici. [4, p. 8] Susținem opinia autorilor români, deoarece, calitatea de membru al comunității europene impune țărilor comunitare anumite standarde sociale, care statele se obligă să le implementeze prin intermediul politicilor sociale naționale, însă nivelul de dezvoltare a sistemelor de asistență socială diferă de la o țară la altă în funcție de o multitudine de factori naționale, care influențează pozitiv sau negativ eficiența și eficacitatea sistemelor de protecție și asistență socială.

Principiile comune ale sistemelor naționale sociale ale statelor membre sunt: creșterea economică, protecție socială, variind accentul pus pe fiecare dintre acestea. Toate statele UE au însă la bază, în domeniul social, trei caracteristici comune: [6, p. 10]

❖ *Cetățenia socială*, care completează cetățenia civilă și politică și are ca principiu de bază echitatea, privită nu ca egalitate a veniturilor, ci ca egalitate în fața legii și din punctul de vedere al drepturilor politice, economice și sociale.

❖ *Protecția împotriva distorsiunii pieței*, ceea ce presupune plasarea indivizilor pe o poziție mai importantă decât piața, astfel încât piața să nu fie cea care decide ce indivizi au dreptul să supraviețuiască și care nu. Această protecție nu exclude funcționarea pieței, ci doar protejează individul de posibilele negative ale acesteia.

❖ *Renunțarea la caracterul de marfă al unor bunuri*, pentru o viață socială decentă, ca de exemplu educația și asistența socială.

În prezent, politicile sociale în Uniunea Europeană conțin trei componente de bază: politici privind ocuparea forței de muncă și piața muncii; asigurării sociale și asistența socială. Astfel, instrumentul principal prin care instituțiile europene încearcă să combată riscul de deprivare materială sunt asigurările sociale. Prin urmare, asigurările sociale influențează structura, dinamica și sfera de manifestare a asistenței sociale, deoarece în cazul în care există un sistem eficient și calitativ de asigurări sociale, duce la eficacitatea calitativă și cantitativă a beneficiilor de asistență socială. Mai mult ca atât, în cazul în care sistemul de asigurări sociale este eficient, surplusul fondurile colectate pot fi îndreptate spre finanțarea beneficiilor sociale din cadrul sistemului de asistență socială.

În acest context, merită a fi apreciată opinia autorului român Nicolae Tudose, care menționează că înlănțuirea și interdependența dintre cele trei componente, pot influența organizarea practicilor sociale, deoarece dimensiunea sistemelor de asistență socială este invers proporțională cu cea a sistemelor de protecție socială. Din păcate, situația în care se completează beneficiile de asigurări sociale prin prestații de asistență socială, are efecte negative, deoarece, cu cât gradul de cuprindere al sistemului de asistență socială este mai amplu, cu atât mai reduse sunt cuantumul beneficiilor ce se pot furniza. Din acest punct de vedere, este necesar de a dezvolta un sistem eficient, echitabil și echilibrat

care ar asigura o coerență a tuturor formelor de asigurare a bunăstării cetățenilor europeni.

Autorii romani opinează că asistența socială în momentul de față, este un domeniu ce conduce la efecte duale. În timp ce principala consecință favorabilă a asistenței sociale îmbracă forma unei sporiri a capacității productive ale individului, cu implicații directe asupra creșterii economice viitoare a națiunilor, accesul facil, uneori insuficient reglementat, al populației la beneficii de asistență socială este în măsură să genereze și efecte defavorabile. [10, p. 68] Astfel, accesul neîngrădit al cetățenilor la beneficii uneori prea generoase poate acționa în detrimentul bunăstării viitoare, prin „descurajarea inserției profesionale și a competitivității productive și retragerea prematură de pe piața forței de muncă.” Așadar, Organizația Internațională a Muncii, scoate în evidență un aspect negativ, al sistemelor de asistență socială generoase, deoarece prin oferirea unor beneficii monetare generoase ca în statele înalt dezvoltate precum Germania, Suedia, Franța ne pomenim în situația în care, tot mai puțini cetățeni vor fi încadrați în câmpul muncii și se va pune o presiune considerabilă asupra fondurilor bugetelor asigurărilor sociale și al asistenței sociale.

Organizația Internațională a Muncii scoate în evidență alte trei mari provocări, care sunt puse în fața instituției juridice de asistență socială, pe care cea din urmă trebuie să le gestioneze într-un mod cât mai eficient, și anume: *consecințele îmbătrânirii populației, globalizarea și insuficiența resurselor alocate*. [7, p. 48] În această ordine de idei, putem menționa că îmbătrânirea populației asociată cu fenomenul de globalizare, reprezintă probleme importante care influențează sustenabilitatea politicilor sociale, în general, și pe cea a sistemelor de protecție socială și asistență socială în special. Astfel, îmbătrânirea populației, influențează negativ din două puncte de vedere: în primul rând se accentuează dependența populației față de pensii,

indemnizații finanțate din fondurile asigurărilor sociale, iar în al doilea rând, determină retragerea masivă de pe piața forței de muncă, fapt ce influențează negativ în vederea colectării fondurilor prin intermediul contribuțiilor obligatorii și taxelor, care pot fi ulterior alocate în vederea finanțării sistemului de asistență socială.

O altă provocare al domeniului asistență socială este insuficiența resurselor alocate. Datele statistice arată că din an în an, statele membre alocă tot mai puțini bani în vederea finanțării asistenței sociale.

Autoarea Maria Bulgaru, reiterează că globalizarea este un proces contradictoriu, cu multiple implicații pentru prosperitatea economică a țărilor, creșterea posibilităților de angajare la nivel local, pentru bunăstarea indivizilor și a familiilor lor, dar în același timp este și un generator de multiple riscuri prin adâncirea inegalității, polarizării societății și indivizilor din interiorul acestora. Iar globalizarea are un impact diferit pentru viețile oamenilor de pe întreg globul, iar efectele ei negative împing la periferia societății, în grupuri marginalizate și excluse, mase mari de indivizi, care devin în primul rând beneficiari ai asistenței sociale, ai sistemelor de protecție socială. [5, p. 2]

În țările industrializate din Uniunea Europeană, sistemele de asistență socială sunt înalt dezvoltate și prevăd forme de asistență socială generoase, având la bază o finanțare adecvată de resurse, iar în țările mai puțin dezvoltate, de asistență socială pot beneficia doar anumite categorii sociale, și cuantumul beneficiilor sunt mult mai reduse. De aceea, în țările dezvoltate, în care se asigură protecție socială extinsă, cetățenii devin dependenți de aceste beneficii, iar în cazul țărilor mai puțin dezvoltate, dependența de beneficii este redusă, ca urmare a „factorului psihologic, care asimilează statutul de beneficiar unui stigmat social, lipsei de informații pertinente cu privire la acces, birocrăției ample, pe care o presupune solicitarea beneficiilor, puterea

discreționară a factorilor publici care sunt în măsură să limiteze gradul de deschidere a sistemului”. [7, p. 34] Astfel, putem constata, că paradoxal, dar cu cât statul este mai dezvoltat din punct de vedere economic (Germania, Franța, Suedia), cu atât sistemul de asistență socială este mai generos, acordând beneficii sociale universale considerabile, iar statele mai puțin dezvoltate, au un sistem social cu finanțare modestă, și condiții de elegibilitate rigide, birocrație amplă, care permit unui număr limitat de cetățeni să accedă la prestații sociale.

Sistemele de asistență socială din fostele țări socialiste, amplasate în Europa Centrală și de Est (Ungaria, Polonia, Cehia, Bulgaria) reprezintă una dintre cele mai mari provocări ale ultimilor două decenii atât pentru conducerea țărilor, cât și pentru specialiștii la nivel european. Sistemele de asistență socială a țărilor fost socialiste erau fundamentate pe principii și practici socialiste, unde instituția asistenței sociale avea un rol nesemnificativ, un instrument care se aplica doar în situații excepționale.

Însă odată cu dezvoltarea principiilor de echitate și solidaritate socială la nivel european, a adus în evidență noi concepte precum sărăcia și excluderea socială. Este regretabil faptul că cea mai importantă formă a asistenței sociale în aceste țări au rămas beneficiile sociale în formă monetară, care avea drept scop asigurarea unui nivel minim de trai. Totuși, practica a demonstrat că această măsură a asistenței sociale în primul rând nu a contribuit semnificativ la excluderea riscului social de depravare materială, iar în al doilea rând a dus la crearea unei dependențe dintre grupurile socialmente vulnerabile și prestațiile sociale acordate.

Cu toate, că s-au întreprins o multitudine de măsuri în vederea îmbunătățirii și perfecționării sistemelor de asistență socială, carențele și lipsa de funcționalitate au continuat să se transmită din an în an, conducând la apariția unor noi probleme so-

cială. Problema asistenței sociale în Europa Centrală și de Est, este într-o continuă dezvoltare, și până în prezent continuă să înregistreze schimbări fundamentale. În primul rând, importanța asistenței sociale se află pe ordinea de zi a factorilor de decizie, în al doilea rând la nivel european sunt impuse ținte comune de acțiune și elemente uniforme de referință în domeniul social și nu în ultimul rând aderarea la UE a impus o serie de standarde care sunt obligatorii de respectat în vederea menținerii statutului de membru al UE.

Însă, nu putem contesta progresul înregistrat în vederea dezvoltării domeniului social în țările situate în Europa Centrală și de Est, odată cu aderarea acestora la comunitatea europeană. Astfel, printre cele mai reușite rezultate sunt: dezvoltarea drepturilor sociale ale cetățenilor în domeniul asistenței și protecției sociale; definirea unui cadru flexibil de coordonare socială în cadrul comunității europene; asigurarea solidarității sociale, finanțată din fondurilor nerambursabile etc. Ca urmare, instituțiile UE vin cu o recomandare clară în domeniul social, în scopul promovării valorilor comune ale drepturilor omului, a democrației și a statului de drept, în condiții de responsabilitate reciprocă, ca premisă a creșterii economice, dar mai ales sociale, sustenabile, favorabilă incluziunii sociale. [1, p. 15]

Deci, sistemele de asistență socială a statelor membre situate în Europa Centrală și de Est, se deosebesc considerabil din punct de vedere al eficienței și eficacității beneficiilor sociale asupra bunăstării sociale a populației, în comparație cu țările vestice, care dispun de sisteme moderne de asistență socială în care domină prestațiile universale, care asigură tuturor cetățenilor o viață demnă.

Impactul intervenției europene în domeniul social, nu este unitar la nivelul UE, deoarece pentru țările care deja demult au statutul de membru al UE, intervenția se limitează doar la continuarea practicilor deja fundamentate de-a lungul timpului, însă

pentru noii membri ca de exemplu Romania, Bulgaria, Lituania, Polonia etc, implicarea europeană duce la o reorganizare considerabilă a principiilor de organizare și funcționare a sistemului de asistență socială. În același context, menționăm că intervenția europeană acționează în primul rând în vederea gestionării problematicei protecției drepturilor sociale în mod uniform pe teritoriul UE, iar în al doilea rând cu scopul susținerii liberei circulații a persoanelor în spațiul european în condiții non-discriminatorii. Fără a contesta impactul favorabil al acestor abordări, unii autori consideră că “intervenția comunitară este în sine un demers restrictiv ce limitează dezvoltarea și implementarea politicilor sociale naționale”, [8, p. 672] noi nu împărtășim opinia aceasta deoarece intervenția europeană are o multitudine de aspect pozitive, care într-un final duc la dezvoltarea și implementarea celor mai bune practice în domeniul social care contribuie la perfecționarea sistemelor naționale de asistență socială.

Obiectivul politicilor ce vizează domeniul asistenței sociale în Uniunea Europeană

La etapa actuală principalul obiectiv al politicilor ce vizează domeniul asistenței sociale în Uniunea Europeană este centrat pe problematica protecției în fața pierderilor financiare care pot duce la poziționarea mijloacelor materiale ale cetățenilor sub nivelul pragului de subzistență. [7, p. 72] Astfel, însăși Strategia Europa 2020, adoptată în luna iunie a anului 2010 a stabilit necesitatea „asigurării unei creșteri economice durabile favorabilă incluziunii, prin punerea accentului pe crearea de locuri de muncă și pe reducerea sărăciei, pentru ca până în anul 2020, să aibă loc reducerea sărăciei cu cel puțin 20 de milioane a numărului de persoane care suferă de sărăcie și a excluziunii sociale”. [9] Cu regret, rezultatele nu sunt semnificative, deoarece în anul 2018 numărul persoanelor care trăiesc în risc de sărăcie sau excluziune socială în UE a scăzut doar cu

6,8 milioane în comparație cu anul 2008. Pentru a elucida trăsăturile defnitorii ale sărăciei (deprivare materială), este oportună noțiunea propusă de către Marchal S., și van Mechelen N., conform căreia, „deprivarea materială este un indicator compus, ce se obține prin agregarea a trei subindicatori: riscul de deprivare financiară (nr. gospodăriilor la nivelul cărora nivelul venitului total disponibil reprezintă mai puțin de 60 % din venitul brut pe economie), gradul de deprivare materială (nr. gospodăriilor la nivelul cărora puterea de cumpărare asociată bunurilor de bază se situează sub pragul de 45%) și numărul gospodăriilor cu intensitate foarte redusă a muncii (nr. gospodăriilor ai căror membri fie nu dețin un loc de muncă, fie nu prestează o activitate productivă formală cu caracter de permanență). [13, p. 10]

Așa cum s-a menționat anterior, preocuparea de bază a instituțiilor europene, este de a proteja cetățenii europeni de riscul social de deprivare materială, astfel, se evidențiază importanța primordială de a garanta fiecărei persoane un venit minim de trai, problema dată fiind conștientizată datorită eșecului de ansamblu a Strategiei de la Lisabona, în ceea ce privește diminuarea gradului de deprivare materială în spațiul european. Mai mult ca atât, anumiți cercetători, au adus în discuție încă din anul 2003, efectele adverse ce puteau decurge din inerenta restrângere a ariei de manifestare a asigurărilor sociale, cu consecințe imediate asupra frecvenței acordării și nivelului beneficiilor de asistență socială. [12, p. 425-446] Ulterior, realitatea a demonstrat că în numeroase țări europene, inclusiv în țările scandinave, intervalul 1990 – 2008 a marcat o diminuare a beneficiilor oferite pe baze sociale comparativ cu deceniile precedente, [14, p. 10] fapt pentru care prin intermediul Strategiei Europa 2020 s-a încercat conturarea generică a diferențelor existente între sistemele de asistență socială la nivel intra- și internațional, pentru a se explora nu neapărat posi-

bilitatea de dezvoltare a unei modalități unitare de acordare a beneficiilor, ci mai curând, cea de uniformizare a drepturilor garantate. [10, p. 73]

Astfel, scopul de bază ale instituțiilor europene în domeniul social est uniformizarea drepturilor cetățnilor în materie de asistență socială, însă formele, cuantumul și condițiile de acordare a drepturilor sociale, au punct de plecare realitatea particulară a fiecărui stat membru. Chiar dacă majoritatea prestațiilor sociale sunt stabilite în funcție de specificul social din fiecare regiune, anumite drepturi, sunt universale, ca de exemplu garantarea unui venit minim.

Așadar, majoritatea statelor europene sunt preocupate, de asigurarea unui venit minim tuturor persoanelor aflate în situații de vulnerabilitate financiară, însă totuși nu putem vorbi despre un drept universal în acest sens. Acest tip de beneficiu monetar lipsește în unele țări europene precum Italia și Slovacia. Chiar mai mult ca atât, în unele state membre, ca de exemplu Marea Britanie și Spania, această prestație monetară nu are un caracter universal, ci reprezintă o prestație categorială, deoarece se acordă în funcție de apartenența la o anumită categorie socială, ca de exemplu șomerilor.

În acest context putem remarca, că în ultimii ani, instituțiile europene acordă o deosebită atenție aspectelor ce țin de asigurarea unui venit minim de existență tuturor persoanelor aflate în situație de vulnerabilitate financiară. În acest sens, Parlamentul European, în conformitate cu conceptul unor doctrinari, referitoare la noțiunea de deprivare materială, și-a exprimat opțiunea conform căreia „obiectivul principal al sistemelor naționale de garantare al venitului minim este acela de combatere a sărăciei și de promovare a unei societăți incluzive în întreaga Europă, nivelul corespunzător al venitului minim ar trebui să fie echivalent cu cel puțin 60% din venitul mediu pe economie”. [13, p. 19] În acest context, tot mai mulți autori, au scos în

evidență importanța corelării cuantumului minim al venitului garantat pe baze sociale cu standardele minimale din buget, astfel spus cu echivalentul monetar al bunurilor și serviciilor care compun coșul minim de consum. [14, p. 10] De aceea, în conformitate cu această corelare, noi considerăm, că instituțiile statului cu funcții sociale, ar putea asigura un nivel minim, care să poată satisface necesitățile în plină concordanță cu condițiile sociale și economice a categoriilor sociale aflate în pragul sărăciei din fiecare stat comunitar, deoarece nici pragul de subzistență și nici limita în raport cu gradul de expunere al persoanei la aceasta se evaluează, nu sunt uniforme pe teritoriul comunității europene.

Ca exemplu, în cazul Irlandei spre exemplu, pragul deprivării materiale este poziționat deasupra limitei comunicate prin Strategia Europa 2020, în timp ce în alte țări, cu un nivel superior de dezvoltare economică (Olanda, Austria), acest prag este stabilit la o valoare ce reprezintă între 40-50% din venitul mediu brut pe economie. [14, p. 19] O situație identică o întâlnim și în cadrul fostelor țări socialiste, ca de exemplu, Bulgaria, Estonia, Slovacia unde nivelul abia atinge pragul de 40 %. Astfel, în cadrul statelor înalt dezvoltate, venitul minim are o valoare ridicată, însă statele membre cu un nivel de dezvoltare modest, valoare venitul minim este redus, din cauza că se alocă fonduri publice reduse, astfel, încercându-se să se acorde sprijin financiar unui număr cât mai mare de persoane în situații de vulnerabilitate.

Un alt aspect care trebuie luat în considerare și care determină valoarea venitului minim garantat este baza de referință, în conformitate cu care se apreciază valoarea ajutorului social, care ar răspunde nevoilor sociale ale cetățenilor care locuiesc în diferite țări din UE. Astfel, există țări în care nu este fundamentat un mecanism standard de indexare, iar venitul se acordă sub forma unei sume forfetare ale cărui quantum depinde de opțiunea factorului po-

litic; similar, în alte state, ajustarea se dispune în funcție de variația unuia dintre indicatorii economici de bază, precum indexul prețurilor de consum sau valoarea coșului zilnic de bunuri și servicii. [10, p. 78]

Conform datelor prezentate, în majoritatea țărilor comunitare, adaptarea suportului social minim se realizează, în conformitatea cu un anumit element de referință, care este diferit în fiecare stat, astfel, în unele cazuri, acesta este ajustat la valoarea coșului zilnic sau al salariului, fie este ajustat la indicele prețurilor, scopul de bază în fiecare caz este de a răspunde cât mai bine la nevoile sociale ale categoriilor sociale care se află în diverse situații de dificultate.

Indiferent de faptul că în toate țările ajustarea venitului minim în dependență de anumite elemente de referință, putem remarca că în multe țări europene, acesta nu este suficient și nu satisface nevoile esențiale ale persoanelor aflate în situații de vulnerabilitate, mai mult ca atât, conform datelor prezentate de instituțiile europene, dinamica numărului de persoane care sunt adâncite în sărăcie este în continuă creștere, și au consecințe semnificative asupra riscului de excluziune socială.

Bazându-ne pe analiza efectuată, nu putem contesta încercările Uniunii Europene de a anihila riscurile sociale, cu care se confruntă păturile sociale vulnerabile din cadrul comunității europene. Astfel, putem evidenția, că la momentul de față fiecare stat membru dispune de anumite mecanisme și instrumente de asistență socială, care vin în susținerea persoanelor aflate în situații de dificultate, însă impactul beneficiilor de asistență socială asupra bunăstării cetățenilor este diferit, deoarece cuantumul, formele, tipurile, condițiile de eligibilitate sunt diferite și depind în ultimă instanță de nivelul de dezvoltare a fiecărui stat membru. În acest context, putem constata, că atât factorii de decizie a statelor membre, cât și instituțiile europene cu funcții soci-

ale întreprind măsurile legislative și economice în vederea îndeplinirii cu succes a celor trei scopuri primordiale a asistenței sociale din Uniunea Europeană și anume: garantarea dreptului și sprijinului la condiții de viață decente, protecția împotriva riscurilor sociale și garantarea fiecărui cetățean european un nivel minim de trai.

Concluzii

Ca urmare a celor menționate anterior, putem remarca, că la nivelul Uniunii Europene, sunt instituite anumite standarde și puncte de referință în domeniul asistenței sociale, iar calitatea de membru UE le oferă oportunitatea de a accesa fonduri nerambursabile, de a-și dezvolta politicile sociale, de a beneficia de practici de succes în materia drepturilor sociale și de o continuă supraveghere și coordonare în vederea obținerii unor rezultate cât mai bune. De asemenea, instituțiile europene sprijină statele membre în vederea problemelor sociale cu care se confruntă întreg globul pământesc precum: globalizarea, insuficiența resurselor alocate, îmbătrânirea populației, nivelul redus de *know-how* și lipsa de specialiști.

Bibliografie

1. Council of the European Union - Council conclusions „*Increasing the Impact of EU Development Policy: an Agenda for Change*”, 3166th FOREIGN AFFAIRS Council meeting Brussels, 14 May 2012, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/130243.pdf, accesat la 19.08.2016
2. BUZDUNCEA, D. *Asistența socială: structură, istorie și dezbateri recente*. Revista de cercetare și intervenție socială.
3. HEMMING, R. (2004) *Should public pensions be funded?* International Monetary Fund Working Paper.
4. MATTHIES, A.L. *Social Work in Europe, University of Applied Sciences Magdeburg-Stendal* 2008, <http://www.sgw.hs-magdeburg.de/europeansocialwork/>

pdf/2005/intensive_course/European_Social_Work-eng.pdf, accesat în data de 29.08.2020.

5. BULGARU, M. *Asistența socială în contextual globalizării*. Revista Științe Sociale.

6. MOȘTENESCU, L. “*Modele sociale europene*” în Revista Slatina Socială, 2009, nr. 2.

7. Organizația internațională a muncii, Social security: Issues, challenges and prospects, International Labour Conference, 89 th Session, ILO Publications International Labour Office, Geneva 2001.

8. SINDBJERG MARTINSEN, D., VOLLAARD, H. - *Implementing Social Europe in Times of Crises: Re-established Boundaries of Welfare?*, West European Politics, Routledge, Abingdon, 2014.

9. Strategia Europa 2020.

10. TUDOSE, N. *Asistența socială în România în contextul integrării europene*. Teza de dr. Craiova 2017.

11. VAN MECHELEN, N., MARCHAL, S. - *Struggle for Life: Social Assistance Benefits, 1992-2009*, IAS, GINI Discussion paper 55, Antwerp, 2012 Van Mechelen, N., Marchal, S., op. cit., apud. - Korpi, W., and Palme, J. (2003), „*New Politics and Class politics in the context of austerity and globalization: welfare state regress in 18 countries, 1975-1995*”, American Political Science Review, 97(3).

12. VAN MECHELEN, N., MARCHAL, S., op. cit., apud. - Nelson, K. (2011), „*Social Assistance and EU Poverty Thresholds 1990–2008. Are European Welfare Systems Providing Just and Fair Protection Against Low Income?*”, European Sociological Review.

13. VAN MECHELEN, N., MARCHAL, S., op. cit., apud - Fahey, T. (2007), „*The Case for an EU-wide Measure of Poverty*”, *European Sociological Review*, 23(1), 35-47.

NOȚIUNI GENERALE ȘI SCURT ISTORIC PRIVIND ACTIVITATEA ANALITICĂ ÎN INVESTIGAREA ȘI PREVENIREA INFRAȚIUNILOR

Francisco TALMACI

Doctorand,

Școala Doctorală în Drept, Științe Politice și Administrative a Consorțiului Național al instituțiilor de învățământ Academia de Studii Economice din Moldova și Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: franciscotalmaci@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9030-9092>

În articol sunt prezentate noțiunile generale și un scurt istoric cu privire la activitatea analitică a organelor de aplicare a legii. De asemenea, în articol sunt analizate unele modele și aspecte instituționale de activitate ale organelor de drept în baza informațiilor. Deși, activitatea de analiză a informațiilor în investigarea infracțiunilor constituie un concept relativ nou, acesta a reușit să preocupe un șir de savanți din SUA, Marea Britanie, România și Federația Rusă, fiind mai puțin reflectat în publicațiile științifice din Republica Moldova. În urma investigațiilor întreprinse se formulează concluzia despre importanța cercetării metodologiilor și tehnicilor de analiză criminală, în scopul elaborării recomandărilor teoretice și practice, care ar putea să se regăsească încorporate într-un modul de curs specializat - analiza informațiilor de natură criminală.

Cuvinte-cheie: activitate analitică, analiza informațiilor de natură criminală, investigare, prevenire, infracțiune.

GENERAL NOTIONS AND BRIEF HISTORY REGARDING THE ANALYTICAL ACTIVITY IN THE INVESTIGATION AND PREVENTION OF CRIMES

This article presents the general notions and a brief history of the analytical activity of law enforcement bodies. Also, in the publication were analyzed some models and institutional aspects of the activity of law enforcement bodies based on information. Although, the criminal intelligence analysis is a relatively new concept, it has managed to concern a number of scientists from the US, UK, Romania and the Russian Federation, is less reflected in scientific publications in the Republic of Moldova. The investigations concluded on the importance of research on methodologies and techniques of criminal analysis, in order to develop theoretical and practical recommendations, which could be integrated into a specialized course module - criminal intelligence analysis.

Keywords: analytical activity, analysis of criminal information, investigation, prevention, criminal offence.

NOTIONS GENERALES ET BREF HISTORIQUE DE L'ACTIVITE ANALYTIQUE DANS L'INVESTIGATION ET LA PREVENTION DES INFRACTIONS PENALES

Cet article présente les notions générales et un bref historique de l'activité analytique des organes d'application de la loi. La publication a également analysé certains modèles et aspects institutionnels des activités des organes d'application de la loi sur la base d'informations. Bien que l'activité de l'analyse des informations dans l'investigation criminelle soit un concept relativement nouveau, cependant on a réussi à se préoccupé un certain nombre de savants des États-Unis, de la Grande-Bretagne, de la Roumanie et de la Fédération de Russie, étant moins reflété dans les publications scientifiques

de la République de Moldavie. Après les investigations entreprises on fait conclusion sur l'importance de la recherche des méthodologies et techniques d'analyse criminelle, afin d'élaborer des recommandations théoriques et pratiques, qui pourraient être intégrées dans un module de cours spécialisé - analyse des renseignements criminels.

Mots-clés: activité analytique, analyse des renseignements criminels, enquête, prévention, infraction pénale.

ОБЩИЕ ПОНЯТИЯ И КРАТКАЯ ИСТОРИЯ АНАЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО РАССЛЕДОВАНИЮ И ПРЕДОТВРАЩЕНИЮ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

В данной статье представлены общие понятия и краткая история аналитической деятельности правоохранительных органов. Также в публикации проанализированы некоторые модели и институциональные аспекты деятельности правоохранительных органов на основе информации. Хотя деятельность по анализу информации в расследовании преступлений является относительно новой концепцией, она успела заинтересовать ряд ученых из США, Великобритании, Румынии и Российской Федерации, и в меньшей степени вышла отражение в научных публикациях в Республике Молдова. По результатам исследований сформулирован вывод о значимости изучения методов и техники криминалистического анализа в целях разработки теоретических и практических рекомендаций, которые могут быть включены в специализированный курс - анализ данных уголовного характера.

Ключевые слова: аналитическая деятельность, анализ данных уголовного характера, расследование, предупреждение, преступление.

Introducere

În ultimul timp, la nivel global se remarcă o tendință de integrare a activității analitice în sfera militară, în sistemul de aplicare a legii, în domeniul ordinii publice, în domeniul urmăririi penale și de investigare a infracțiunilor, etc. Aceasta se datorează dezvoltării componentei aplicative a acestei activități, care oferă beneficiarilor atât din zona militară și aplicare a legii, cât și din alte sfere publice și private, un instrument eficient de cunoaștere, capabil să recunoască amenințările, dar și oportunitățile de atingere a intereselor.

Materiale și metode aplicate. În procesul elaborării acestui articol au fost utilizate metodele: analitică, comparativă, fiind analizate publicațiile de specialitate și experiența de organizare a analizei criminale în SUA, Marea Britanie, România, Federația Rusă și Republica Moldova.

Idei și discuții

Cunoașterea este putere, din care motiv știința de colectare și utilizare a informațiilor care sprijină adoptarea deciziilor într-un mod formal și structu-

rat nu constituie un lucru nou pentru societate. Din timpuri străvechi deținerea informației se considera un avantaj în fața adversarilor, fiind imperativ să se dețină cele mai actuale și exacte informații cu privire la intențiile și capacitățile acestora. Această regulă se aplică fără excepție și în zilele noastre, fie că este vorba de politică, afaceri, strategie militară sau investigarea infracțiunilor.

Activitatea analitică în investigarea și prevenirea infracțiunilor este reflectată în publicațiile de specialitate ca *analiza criminală (crime analysis)*, *analiza de intelligence (intelligence analysis)*, *analiza informațiilor de natură criminală (criminal intelligence analysis)*.

În Statele Unite ale Americii, acest concept de analiză a informațiilor a luat naștere în anii '60, ca urmare a dezvoltării crimei organizate, care devenise o amenințare în adresa societății, în condițiile în care activitatea instituțiilor de combatere a criminalității era inefficientă.

Autorii americani Gottlieb S. și Arenberg Sh. menționează că termenul "*crime analysis*" a fost utilizat pentru prima dată de către autorul Wilson O. W. în cartea „*Police Administration*” (1963). Wilson

O. W. definea la acel moment analiza criminală ca fiind o funcție esențială a poliției și recomanda crearea unităților de analiză a informațiilor în cadrul departamentelor de poliție la nivel național. Totodată, autorii Gottlieb S. și Arenberg Sh. menționează că informațiile obținute ca urmare a analizei criminale pot fi utilizate nu numai pentru a îmbunătăți capacitatea agenției de a identifica și a reține infractori, dar și în executarea sarcinilor de identificare a modelelor infracționale, prognozarea situației infracționale, analiza profilului infractorului, acordarea suportului în prevenirea criminalității. [1, p. 7-13]

În anul 1979 în SUA a fost creată CALEA (*Commission on Accreditation for Law Enforcement Agencies - Comisia de acreditare pentru agențiile de aplicare a legii*) [2], cu misiunea de a acredita a unităților de poliție care dețineau capacități de analiză a informațiilor, iar în anul 1981 a fost înființată IALEIA (*International Association of Law Enforcement Intelligence Analysts*) [3], care în prezent este ce mai mare organizație profesională din lume, ce reprezintă analiștii de informații din structurile de aplicare a legii. Începând cu anul 1985, Departamentul de Justiție al Statelor Unite ale Americii, a inițiat mediatizarea pe larg a conceptului de *analiză criminală* în cadrul Programului Integrat de Urmărire Penală [4], implementat în scop de consolidare a capacităților de urmărire penală a agențiilor de aplicare a legii, identificare și reținere a infractorilor.

Experții americani în domeniul securității Vellani K. și Nahoun J. consideră că analiza criminală este o disciplină orientată la detalii în care analistul depune efort în încercarea de a căuta adevărul într-o anumită situație, utilizând metode și informații obiective, pentru a confirma adevărul în așa fel încât un plan efectiv să fie formulat. [5, p. 8]

Deși definițiile menționate diferă după anumite caracteristici, acestea au la bază o serie de elemente comune și anume: *analiza criminală susține misiunea agenției de investigare a infracțiunilor,*

utilizează metode și informații sistemice și oferă informații prelucrate și analizate unui număr mare de solicitanți. Prin urmare, analiza criminală este considerată analiza calitativă și cantitativă a informațiilor despre crimă și făptuitor în scopul aplicării legii, care în combinație cu factori socio-demografici și spațiali sunt destinate investigării actelor infracționale, reținerii infractorilor, prevenirii și combaterii infracțiunilor, evaluării procedurilor organizatorice de menținere a ordinii publice.

În Marea Britanie, conceptul de activitate analitică în scop de investigare a infracțiunilor, a devenit cunoscut în anii 1970 -1980, ca rezultat al progreselor înregistrate în dezvoltarea sistemelor de evidență a infracțiunilor și practicilor de analiză a informației. Un rol important în dezvoltarea analizei informației de natură criminală l-au avut rapoartele Asociației Șefilor Ofițerilor de Poliție - *Raportul Baumber* (1975), *Raportul Pearce* (1978) și *Raportul Ratcliffe* (1986), în care au fost susținute ideile de dezvoltare a *analizei de intelligence* ca un concept modern, necesar de a fi implementat în cadrul structurilor polițienești. În raportul Baumber a fost prezentată și o definiție a activității de intelligence în cadrul structurilor de aplicare a legii din Marea Britanie și anume: „*analiza de intelligence se poate spune că este produsul final al unui proces deseori complex, câteodată fizic și întotdeauna intelectual, derivat din informații care au fost colectate, analizate și evaluate pentru a investiga și preveni infracțiunile sau pentru a asigura reținerea infractorilor*”. [6, p. 200]

Conform mai multor surse, *intelligence* este definită ca o informație acționabilă, care este produsul final al unui *proces analitic* în care au fost utilizate mai multe surse de informații. Cuvântul *intelligence* își are originile latine (*intelligere, intelligentia*), iar în traducere în limba română are următoarele sensuri: *inteligentă, înțelegere, rațiune, spion, deșteptăciune, minte luminată, pătrundere, serviciu de spionaj, știre, iscoadă*.

În prezent, activitatea de analiză criminală în Marea Britanie este reglementată de Modelul Național de Informații, [7] un cod practic elaborat în anul 2000 de către Serviciul Național de Informații Operative și Asociația Șefilor de Poliție din Marea Britanie, care stabilește o serie de standarde minime pentru activitatea de analiză a informațiilor de natură criminală. Modelul britanic de analiză a informațiilor de natură criminală oferă oportunități pentru managerii structurilor polițienești și a celor responsabili de combaterea criminalității în realizarea activităților operaționale de analiză a informațiilor, având ca scop optimizarea proceselor decizionale de management atât în scopuri strategice, cât și tactice. Totodată, competențele cheie ale unui analist de informații în cadrul structurilor de aplicare a legii din Marea Britanie sunt aplicate pentru oferirea asistenței informațional investigative în sprijinirea acțiunilor polițienești, identificarea modelelor și tendințelor infracționale la nivel local, național și transfrontalier, elaborarea recomandărilor în legătură cu combaterea și prevenirea infracțiunilor.

Profesorul britanic Ratcliffe J. cu referire la analiza criminală și a informațiilor de natură criminală consideră că acestea sunt reglementate de o varietate de termeni generali și definiții care diferă de la o comunitate polițienească la alta. Astfel, analiza operațională într-o anumită organizație poate fi denumită ca analiza tactică de intelligence în alta, iar analiza legăturilor într-un departament de poliție este denumită ca analiză de asociere sau diagramă a legăturilor într-o jurisdicția învecinată. Aceste divergențe de abordare creează impresia că analiza criminală este ceva dificil de neînțeles, fiind accesibilă doar pentru puținii inițiați în domeniu, care pot înțelege limbajul specific utilizat. Prin urmare, aceste conflicte ale semnificațiilor terminologice au fost discutate în cadrul a mai multe întruniri ale experților în domeniul analizei criminale, responsabili de managementul serviciilor de analiză a informațiilor și

factori de decizie din cadrul structurilor polițienești. [8, p. 91]

Un concept relativ mai nou al activității analitice în scop de prevenire și combatere a criminalității, constituie *Intelligence-led policing*, care prevede "*conducerea activității polițienești în baza informațiilor*" și reprezintă o abordare a lucrurilor orientată spre componenta pro activă a activității instituțiilor de ocrotire a normelor de drept. Acest model de analiză a informațiilor în activitatea organelor de drept a fost dezvoltat începând cu anul 2004 în Marea Britanie, fiind implementat actualmente în Uniunea Europeană, SUA, Canada, Australia, etc. *Intelligence led policing*, în opinia experților Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa, este modelul care printr-o mai bună orientare și alocare a resurselor și prin accentul sporit pus pe munca de informații facilitează atingerea obiectivelor dorite. [9]

Un rol important în dezvoltarea conceptului de analiză a informațiilor în cadrul organelor de drept la nivel comunitar, l-a avut și Planul de adoptare a unei politici informaționale comune (EU Information Policy), prezentat prin comunicarea Comisiei Comunicațiilor Europene nr.429, adresată Consiliului European și Parlamentului European la 16.06.2004, care presupunea ca element esențial implementarea conceptului *Intelligence-led policing* (ILP) la nivelul instituțiilor de drept din statele membre.

Experții Oficiului Organizației Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate, de asemenea promovează analiza criminală, considerând că informațiile care se colectează cu privire la infracțiuni sau infractori nu pot întotdeauna să asigure dezvoltarea unor produse analitice de calitate, dacă nu sunt analizate de către unități de informații specializate sau ofițeri de investigații specializați în analiza operațională. [10, p. 7]

În publicațiile românești de specialitate, activitatea analitică în procesul de combatere a infracțiunilor este menționată mai des ca *analiza informațiilor de*

natură criminală, analiza de intelligence sau de informații în cadrul instituțiilor de aplicare a legii.

Astfel, autorii Bărbuța C.-G. și Marin F.- L. utilizează noțiunea de *analiză a informațiilor de natură criminală*, care este oferită de modul în care informațiile sunt procesate și comunicate, pentru a deveni cunoaștere, fapt care sprijină atât documentarea și rezolvarea cazurilor aflate în lucru (componenta reactivă), cât și identificarea dimensiunilor fenomenului infracțional în scopul întreprinderii unor măsuri preventive (componenta pro activă). În opinia autorilor Bărbuța C.-G. și Marin F.- L., analiza informațiilor de natură criminală, *reprezintă studiul calitativ și cantitativ al criminalității și informațiilor de interes operativ din sfera instituțiilor de impunere a legii, incluzând factori socio - demografici, spațiali și temporali, în vederea identificării și reținerii suspecților sau făptuitorilor, prevenirii și reducerii criminalității, stabilirii modului de acțiune și evaluării procedurilor organizaționale specifice acestor instituții.* [11, p. 15-17]

Autoarea Cofan S.- M., menționează că din punct de vedere istoric, așezarea analiștilor de informații în rândul elitelor poliției corespunde unei etape evolutive a sistemului de aplicare a legii, ca răspuns la provocările fenomenului criminal, în strânsă legătură cu boom-ul tehnologic al ultimilor decenii. Conform opiniei autoarei române, *analiza informațiilor se evidențiază ca instrument cheie în fundamentarea deciziilor* pe toate palierele instituționale, de la conducerea investigației polițienești, alocarea resurselor și până la dezvoltarea politicilor de sistem. [12, p. 155]

La rândul său, autorul român Bulancea M., consideră că analiza de informații, din perspectiva judiciară, reprezintă procesul prin care informațiile deținute sunt interpretate pentru a formula o concluzie sau o prognoză de natură a fundamenta acțiunile ulterioare ale organului de urmărire penală. Pentru a influența în mod real un fenomen infracțional, este nevoie de

o atitudine pro activă a organelor de urmărire penală. Identificarea și tragerea la răspundere penală a infractorilor nu se mai poate realiza în mod eficient decât prin folosirea sistematică și într-un mod creativ a informațiilor disponibile, pentru a putea identifica și întrerupe activitățile infracționale chiar în timp ce sunt desfășurate. [13, p. 169-173]

În lucrările de specialitate ale autorilor ruși, activitatea analitică în scop de investigare a infracțiunilor, este asociată în mare parte cu măsurile activității speciale de investigații, procesul penal, metodele criminalistice și criminologice.

Activitatea de investigare a infracțiunilor presupune aplicarea măsurilor și metodelor activității speciale de investigații, realizate în scop de identificare, diagnosticare și prognozare a activităților infracționale, la baza cărora se situează metodele generale ale cunoașterii, care sunt utilizate și de alte științe, unele din aceste metode fiind utilizate și în activitatea analitică. Prin urmare, activitatea analitică în scop de investigare a infracțiunilor nu ar trebui să se distanțeze de bazele științifice ale activității speciale de investigații, criminalisticii și procesul penal. Această abordare este susținută și de autorii ruși Khalykov A., Yakovets E. și Zhuravlenko N., care consideră metodele și formele activității analitice în procesul de investigare a infracțiunilor, similare metodelor activității speciale de investigații și criminalisticii. [14, p. 307-310]

Autorul rus Yakovets E., definește activitatea analitică în procesul de combatere a criminalității ca metodă a activității speciale de investigații, care presupune accesarea surselor documentare și bazelor de date, care conțin informații despre obiecte ce prezintă interes operativ, cu examinarea detaliată a acestora în scopul obținerii rezultatelor semnificative. [15, p. 134]

Abordarea analizei sistemice în știință formează baza teoretică și metodologică pentru o analiză complexă, iar acest tip de analiză constituie un ele-

ment important al științelor penale. Este foarte dificil să efectuezi obiectiv și complet o investigație a actului infracțional, fără o analiză preliminară a informațiilor despre aceasta, iar cu cât este mai completă informația despre actul infracțional, cu atât va fi mai ușor să se organizeze procesul de investigație și descoperire a acestuia.

Având în vedere noțiunile și obiectivele activității analitice în procesul de investigare și prevenire a actului infracțional, considerăm că aceasta are o legătură directă cu obiectul de studiu al *activității speciale de investigații, procesului penal, criminalisticii și criminologiei*.

Din punct de vedere al activității speciale de investigații și procesului penal, activitatea analitică realizată de organele de drept, prin metodele și tehnicile analitice, este orientată spre asigurarea suportului informațional și oferirea soluțiilor practice de investigare a infracțiunilor. Această activitate dezvoltă și utilizează procedee științifice de analiză a informației pentru a descoperi și a cerceta probele, dar și pentru a identifica infractorii și a descoperi faptele infracționale. Analiza informațiilor cu privire la infracțiune din punct de vedere a științei activității speciale de investigații constituie un sistem de proceduri cognitive care vizează cunoașterea complexă a elementelor crimei în scopul investigării acesteia. În acest context, menționăm că tehnicile de analiză a informațiilor de natură criminală: *analiza de caz, analiza legăturilor, analiza activităților*, în cazul utilizării datelor cu caracter personal și informațiilor clasificate, sunt caracteristice activității speciale de investigații și se pot realiza doar în cadrul legal prevăzut pentru această activitate, totodată, tehnicile de *analiză a convorbirilor telefonice, analiză a tranzacțiilor financiare, analiză a grupului de autori*, sunt specifice domeniului urmăririi penale și se pot realiza doar în carul procesului penal. Aceste aspecte indică la o legătură conceptuală a metodelor, tehnicilor și elementelor activității analitice destinate in-

vestigării actului infracțional cu măsurile activității speciale de investigații și procesul penal.

Analiza informațiilor de natură criminală este în legătură strânsă și cu obiectul de studiu al *criminalisticii*, având în vedere că din punct de vedere teoretic caracteristica criminalistică a infracțiunilor, reflectă datele calitative ale analizei criminale, iar modelul criminalistic al infracțiunii se elaborează pe baza analizei și generalizării multiplelor caracteristici criminalistice ale unui anumit tip de infracțiune și reflectă datele cantitative ale analizei criminale.

Totodată, la modul practic, criminalistica constituie baza științifică de colectare, clasificare, prelucrare și păstrare a informațiilor și datelor despre infracțiunile comise, persoanele implicate în acestea, obiectele și mijloacele utilizate la săvârșirea infracțiunilor, care sunt utilizate în analiza criminală. În această idee, considerăm că potențialul informativ al evidențelor criminalistice a fost puțin cercetat din punct de vedere al conceptului de integrare al acestora cu bazele de date ale organelor de drept, fiind necesare noi abordări științifico - practice în scopul dezvoltării unor algoritmi și aplicații *software* capabile să interrelaționeze simultan cu sistemele informaționale, această părere fiind susținută și de autorii occidentali Ribaux O., Baylon A., Roux C., Delémont O., Lock E., Zingg C. și Margot P. [16, p. 15]

Analizând activitatea analitică realizată de organele de aplicare a legii prin prisma publicațiilor științifice occidentale, constatăm că aceasta este considerată și o tehnică polițienească, care în plan teoretic ține de obiectul de studiu al criminalisticii, această viziune fiind susținută și de unii savanți români. Astfel, autorul Zamfirescu N.S., consideră că deseori în plan strict teoretic de cercetare apar unele "confuzii terminologice" asupra noțiunii și obiectului de studiu al științei criminalisticii, care potrivit considerațiilor școlii occidentale studiază trinomial - criminalistica, tehnica criminală și tehni-

ca polițienească și al școlii răsăritene, care studiază - tehnica, tactica, metodică criminalistică. Totodată, autorul român Zamfirescu N.S. consideră că intrată în percepție ca rod al valorilor epocilor și spațiilor geografice, această “confuzie terminologică” a fost supusă limpezirii de unii savanți români, printre care și profesorul Emilian Stancu, care a semnalat faptul că „în limbajul multor practicieni ai dreptului, ba chiar a multor experți criminaliști, criminalistica este redusă numai la partea sa tehnică, interpretare eronată, uneori determinată de o atitudine subiectivă, mai puțin amicală, față de o știință care își întinde aria de acțiune asupra întregului proces penal, contribuind, totodată, și la elucidarea unor probleme din alte ramuri ale dreptului. Este categoric fals să se considere că rolul criminalistici în investigarea faptelor judiciare se reduce numai la descoperirea și examinarea urmelor unei infracțiuni sau a mijloacelor materiale de probă, activitatea aparținând domeniului denumit și poliție științifică, ce vizează o sferă mult mai cuprinzătoare de probleme”, care este sfera investigației criminale în ansamblul său. [17]

În același timp, din punct de vedere al procesului de prevenire a actului infracțional, analiza de informații are un scop bine determinat, structurile de analiză având rolul de a livra informația prelucrată – a informa pentru a fundamenta procesul decizional al factorilor de decizie, iar beneficiarul - de a o recepta și a selecta varianta de acțiune adecvată unei anumite realități. Prin urmare, studiile de analiză elaborate în rezultatul activității analitice oferă măsuri destinate prevenirii faptelor ilicite, cunoștințe noi în vederea explicării, elaborării de prognoze ale criminalității, iar acestea la rândul lor constituie elemente ale criminologiei ca știință.

Autoarea americană Boba R. consideră că conceptul de analiză criminală, cu toate că deseori este asociat din punct de vedere teoretic cu criminologia, totuși, acesta diferă de teoriile criminologice tradiționale, deoarece nu încearcă să explice cauze-

le profunde ale criminalității și de ce oamenii devin infractori, dar se concentrează pe un anumit mediu, împrejurări, locuri în care se produce criminalitatea, tipuri distincte de persoane și comportamente, pentru a identifica anumite modele de comportament infracțional. Agențiile de poliție și analiștii din sfera informațiilor de natură criminală se ocupă, în mod special, de persoanele care au ales deja să comită infracțiuni, iar personalul poliției trebuie să se concentreze la modul și motivul pentru care se comit infracțiunile în anumite circumstanțe, în scopul de a identifica soluții imediate de reacție. [18, p. 73]

Prin urmare, toate aceste opinii, confirmă interferența metodelor și tehnicilor analizei criminale în procesul de investigare a infracțiunilor cu disciplinele de studiu ale științelor penale: *activitatea specială de investigații, procesul penal și criminalistica*, și, respectiv, în procesul de prevenire a infracțiunilor cu obiectul de studiu al *criminologiei*.

Dacă e să ne referim la un scurt istoric privind crearea și activitatea subdiviziunilor analitice în cadrul organelor de drept din Republica Moldova, putem menționa că prima structură de analiză a informației în scop de prevenire și combatere a infracțiunilor a fost instituită în anul 2006 în cadrul Departamentului de Prevenire al Centrului pentru Combaterea Crimeilor Economice și Corupției (CCCEC). În anul 2012, odată cu reformarea instituțională, prin care CCCEC a fost reformat în Centrul Național Anticorupție, a fost constituită secția analitică ca o subdiviziune autonomă, care a evoluat în direcție generală, actualmente având statut de direcție, având în componență o secție analize operaționale și o secție analize strategice. [19]

La nivelul structurilor polițienești din Republica Moldova, începând cu anul 2013 este implementată preponderent procedura analizei operaționale și mai puțin cea strategică și tactică. Astfel, pentru realizarea atribuției de analiză criminală, în conformitate cu Hotărârea Guvernului RM nr. 986 din 24.12.2012

”Cu privire la structura și efectivul-limită ale Inspectoratului General al Poliției al Ministerului Afacerilor Interne”, la 06 martie 2013 în cadrul Inspectoratului General a Poliției a fost creat Centrul de Analiză a Informațiilor, care este o subdiviziune a Inspectoratului Național de Investigații. Conform statelor de organizare, Centrul a fost format din 11 funcții, constituit din două secții: secția de investigații analitice și respectiv secția analiza informațiilor.

La nivelul aparatului central al Inspectoratului General al Poliției din Republica Moldova există o subdiviziune de analiză a informației, cu statut de direcție, o secție de analiză a informațiilor în cadrul Direcției de Poliție mun. Chișinău și o direcție de analiză a riscurilor în cadrul Inspectoratului General al Poliției de Frontieră. De asemenea, conform structurii organizaționale a Serviciului Vamal din subordinea Ministerului Finanțelor, care deține atribuția de efectuare a urmăririi penale în domeniul vamal, o secție analitic-informațională există în cadrul direcției analiza riscurilor din cadrul Departamentului Antifraudă și Conformare. [20]

În România, primele structuri de analiză a informației apar în anul 2000, în cadrul Brigăzilor de Combatere a Crimei Organizate a Ministerului Afacerilor Interne, iar din 2004 Inspectoratul General al Poliției de Frontieră a MAI a înființat structuri de analiză de risc la nivel central. În 2005, în cadrul Inspectoratului General al Poliției Române a fost creată Unitatea Centrală de Analiză a Informațiilor, iar din 2006 au fost înființate compartimente de analiză la nivelul inspectoratelor județene de poliție. În 2006 în cadrul Departamentului de Informații și Protecție Internă a MAI se înființează o structură centrală de analiză a informațiilor, iar în cadrul Direcției Generale Anticorupție a MAI se creează o structură de analiză la nivel central, care a evoluat de la birou, la serviciu. [21, p. 9]

În activitatea organelor de drept din Federația Rusă o atenție mai sporită pentru metodele de activitate ana-

litică, a început să se acorde începând cu anul 1996, fiind emisă dispoziția Ministerului Afacerilor Interne nr.1/264 cu privire la constituirea în cadrul miliției judiciare a subdiviziunilor de informații de natură criminală. Totodată, la 07 decembrie 2000 a fost adoptată Hotărârea de Guvern a Federației Ruse nr.925 cu privire la miliția judiciară, care prevedea constituirea în cadrul acesteia a subdiviziunilor de informații operativ-investigative. Ulterior, în conformitate cu ordinul Ministerului Afacerilor Interne al Federației Ruse nr. 33 din 21 ianuarie 2005, Unitatea Generală de Informații a Ministerului Afacerilor Interne a fost reorganizată în Unitatea Generală Informativ-Analitică, fiind astfel creată platforma instituțională de consolidare a activității analitice în cadrul organelor de combatere a criminalității.

Concluzii

În încheiere menționam, că deși diferă după genul de informații și tehnicile aplicate, *analiza criminală*, *analiza de intelligence* și *analiza informațiilor de natură criminală*, din punct de vedere metodologic se aseamănă, fiind caracteristice activității analitice în prevenirea și combaterea infracțiunilor. Totodată, activitatea analitică în procesul de investigare și prevenire a infracțiunilor se refera la un concept general de tehnică polițienească și o disciplină practică în comunitatea instituțiilor specializate în prevenirea și combaterea criminalității, iar metodele utilizate sau utilizabile în această activitate, specifice mai multor discipline, ar putea să se regăsească încorporate într-un modul de curs specializat - *analiza informațiilor de natură criminală*.

Referințe bibliografice

1. GOTTLIEB, S., ARENBERG, Sh. Crime Analysis: From Concept to Reality, Office of Criminal Justice Planning Edition, 1991.
2. Situl oficial al Comisiei de Acreditare a Agențiilor de Aplicare a Legii din SUA, disponibil pe: <https://www.calea.org/>, accesat la 08.09.2020.

3. Web site of International Association of Law Enforcement Intelligence Analysts, disponibil pe <https://www.ialeia.org/>, accesat la 08.09.2020.

4. Programul Integrat de Urmărire Penală al Departamentului de Stat al SUA, 1985, disponibil pe: <https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=98349>, accesat la 08.09.2020.

5. VELLANI, K., NAHOUN, J. Applied Crime Analysis. Boston: Butterworth-Heinemann, 2001.

6. Newburn, T., Williamson, T., Wright A. Handbook of Criminal Investigation, Willan, 2007.

7. Modelul Național de Informații al Marii Britanii, disponibil pe: <https://netpol.org/wp-content/uploads/2014/06/National-Intelligence-Model.pdf>, accesat la 14.09.2020.

8. RATCLIFFE, J. Intelligence-Led Policing, Willan Publishing, UK, 2008.

9. Intelligence-led policing în viziunea Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa, disponibil pe: <https://www.osce.org/files/f/documents/d/3/327476.pdf>, accesat la 19.09.2020.

10. Criminal Intelligence, Manual for Analysts, Office on drugs and crime, United Nations, News York, 2011, disponibil pe: <https://www.unodc.org/>, accesat la 10.09.2020.

11. BĂRBUȚA, C.-G., MARIN, F.-L. De la informație la intelligence, Editura Sitech, Craiova, 2013.

12. MAIOR, G.C., NIȚU, I. ARS Analitica, Provocări și tendințe în analiza de intelligence, Editura RAO, București, 2013.

13. MAIOR, G.C., NIȚU, I. ARS Analitica, Provocări și tendințe în analiza de intelligence, Editura RAO, București, 2013.

14. ХАЛИКОВ, А. и др. Юридическое, техническое и информационно-аналитическое обеспечение оперативно-розыскной деятельности: учеб. пособие, М., Юрлитинформ, 2010.

15. ЯКОВЕЦ, Е. Проблемы аналитической работы в ОРД ОВД: Монография, Москва, Изд. дом И.И. Шумиловой, 2005.

16. RIBAUX, O., BAYLON, A., ROUX, C., DELÉMONT, O., LOCK, E., ZINGG, C., MARGOT, P. Intelligence-led crime scene processing. Part I: Forensic intelligence, Forensic science international 195 (1-3), 2010, disponibil pe: <https://www.sciencedirect.com/journal/forensic-science-international/vol/195/issue/1>, accesat la 20.11.2020.

17. ZAMFIRESCU, N.S. Terminologia operațiilor de investigație criminală (II), Revista Universul Juridic nr.5/2019, disponibil pe: <https://lege5.ro/Gratuit/gm-ztanrvge3q/terminologia-operatiunilor-investigatiei-criminale-ii>, accesat la 18.11.2020.

18. BOBA, R. Crime Analysis and Crime Mapping, 4th Edition, Sage Publications, 2005.

19. Hotărârea Parlamentului RM nr. 34 din 11.03.2016 privind aprobarea structurii și efectivului-limită ale Centrului Național Anticorupție, disponibil pe: <http://lex.justice.md>, accesat la 14.09.2020.

20. Structura organizatorică a Serviciului Vamal al RM, disponibil pe: <https://customs.gov.md/ro/articles/directia-analiza-riscurilor>, accesat la 18.11.2020.

21. NIȚU, I. Analiza informațiilor, Manual, Editura Ministerului Afacerilor Interne, București, 2014.

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND ROLUL INSTITUȚIEI PREZIDENȚIALE

Svetlana SLUSARENCO

Doctor, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: slusarenco75@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0002-9092-0024>

Veronica POZNEACOVA

Studentă,
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: veronicapozneacova@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0762-5049>

Președintele este o figură proeminentă în stat. Importanța acestei instituții a dreptului constituțional poate fi apreciată prin determinarea și evaluarea competențelor președintelui statului. În doctrina juridică, nu există o opinie unanim recunoscută cu referire la locul șefului statului în cadrul autorităților publice centrale. Unii savanți consideră că președintele statului este reprezentant al puterii executive, deși alții susțin că este un mediator al puterilor în stat. Scopul prezentului articol este de a realiza o retrospectivă a prerogativelor șefului statului, pentru a-i analiza locul în cadrul ramurilor puterii de stat.

Cuvinte-cheie: președinte, ramuri ale puterii de stat, Constituție, lege, drepturi, atribuții.

SOME CONSIDERATIONS REGARDING THE ROLE OF THE PRESIDENTIAL INSTITUTION

The President is an important figure in the state. The importance of this institution of the constitutional law can be determined in the process of analyzing the President's rights and abilities. In the legal doctrine, we cannot find an opinion recognized by all researchers that refers to the position of the President in the branches of the state power. Some scientists think that the President is the part of executive power, but others claim that he is a mediator of powers in the state. The purpose of this article is to analyse the President's prerogatives, to analyse his place in the state's branches of power and to find the best way of choosing the President in our country.

Keywords: president, branches of power, Constitution, law, rights, attributions.

QUEQUES CONSIDÉRATIONS SUR LE RÔLE DE L'INSTITUTION PRÉSIDENTIELLE

Le président est une personnalité éminente de l'état. L'importance de cette institution de droit constitutionnel peut être évaluée en déterminant et en évaluant les pouvoirs du Président de l'état. Dans la doctrine juridique, il n'y a pas d'opinion unanimement reconnue en ce qui concerne la place du chef de l'état au sein des autorités publiques centrales. Certains chercheurs considèrent le président de l'état comme un représentant du pouvoir exécutif, bien que d'autres soutiennent qu'il est un médiateur des pouvoirs dans l'état. Le but de cet article est de procéder à une rétrospective des prérogatives du chef de l'Etat, afin d'analyser sa place dans les branches du pouvoir de l'état.

Mots-clés: Président, branches du pouvoir de l'état, Constitution, loi, droits, attributions.

НЕКОТОРЫЕ СУЖДЕНИЯ ОТНОСИТЕЛЬНО РОЛИ ИНСТИТУТА ПРЕЗИДЕНТА

Президент - видная фигура в государстве. Важность этого института конституционного права может быть определена путем оценки полномочий главы государства. В правовой доктрине нет общепризнанного мнения о месте президента в центральных публичных органах. Некоторые ученые считают президента представителем исполнительной власти, в то время как другие утверждают, что он является посредником между другими ветвями власти в государстве. Цель данной статьи - осуществить ретроспективу прерогатив президента, чтобы проанализировать его место в ветвях государственной власти.

Ключевые слова: президент, ветви государственной власти, Конституция, закон, права, полномочия.

Introducere

În literatura de specialitate nu există o opinie unanim recunoscută referitor la locul și rolul șefului statului în cadrul autorităților publice. Unii cercetători susțin că președintele face parte din puterea executivă, iar alții afirmă că acesta joacă rolul unui mediator în cadrul puterilor de stat, nefiind parte a nici uneia din ramurile puterii de stat. Scopul prezentului articol este de a realiza o cercetare a atribuțiilor șefului statului în republicile parlamentare, prezidențiale și semi-prezidențiale și de a determina locul președintelui în cadrul autorităților publice.

Actualitatea temei respective se manifestă prin faptul că deseori se admite o confuzie a regimului politic semi-prezidențial cu cel parlamentar și a prerogativelor pe care le are președintele republicii în cadrul acestora. Trebuie să remarcăm faptul că atât forma de guvernământ, cât și regimul politic se referă la coraportul între puterile statului, mai exact cea legislativă și executivă, însă nu atribuie președintelui statului o putere nelimitată, care îi oferă posibilitatea să influențeze puterea legislativă, executivă și cea judecătorească.

Metodologia de cercetare. Subiectul a fost investigat prin utilizarea unor metode științifice generale și specifice de investigație. Ținând cont de complexitatea tematicii abordate, printre metodele de cercetare utilizate se numără: metoda analitică (istorică, calitativă), cercetarea și comparația, sinteza, interdisciplinaritatea.

Forma de guvernământ – factor determinant al rolului șefului de stat

Pentru a determina locul șefului statului în cadrul autorităților publice, trebuie să pornim de la cercetarea formei de guvernământ și a regimului politic al Republicii Moldova, deoarece statutul juridic al conducătorului de stat și rolul său în procesul exercitării puterii sunt condiționate de forma de guvernământ și de caracterul regimului politic. [1, p. 120] Prin urmare, prin forma de guvernământ se încearcă a stabili cine exercită puterea politică într-o societate dată – o persoană, un grup restrâns de persoane sau populația. Determinând regimul politic, punem în evidență modalitățile, procedurile sau metodele prin care aceste persoane guvernează. [2, p. 266] Unii cercetători afirmă că forma de guvernământ cuprinde ca element constitutiv condițiile în care se realizează atribuțiile de șef al statului și raporturile specifice ce se stabilesc între șeful de stat și celelalte categorii de organe, îndeosebi parlamentul și guvernul. Practic însă, atunci când urmează să examinăm forma de guvernământ, procedăm la identificarea titularului puterii și la reperarea modului în care ea se exercită. Așadar, forma de guvernământ se referă la modul în care sunt constituite și funcționează organele supreme. Ea este raportată în principiu, la trăsăturile definitorii ale șefului de stat și la raporturile sale cu puterea legiuitoare. [3, p. 22] Observăm că în cadrul acestei clasificări rolul cel mai important în identificarea formei de guvernământ joacă modul de alegere al șefului de stat.

Pornind de la această clasificare există două forme de guvernământ: monarhie și republică. Republica, la rândul ei, poate fi parlamentară și prezidențială.

Republică parlamentară se caracterizează prin alegerea șefului de stat de către parlament, în fața căruia, de altfel și răspunde, nuanțat desigur, iar poziția legală a șefului de stat este inferioară parlamentului. Guvernul se formează în bază parlamentară, iar conducătorul statului deține un loc modest, deși formal împuternicirile lui pot fi suficient de largi. Parlamentul, deopotrivă cu activitatea legislativă și votarea bugetului, este investit cu dreptul de a exercita controlul asupra activității guvernului. Împuternicirile președintelui, cu excepția celor de reprezentare, se exercită cu acordul guvernului, iar deciziile președintelui sunt contrasemnate de către conducătorul guvernului. [4, p. 71]

Republica prezidențială se caracterizează prin alegerea șefului de stat de către cetățeni, fie prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, fie indirect prin intermediul colegiilor electorale. Un asemenea mod de alegeri, reflectat drept obținerea de către conducătorul statului a mandatului direct al poporului, permite președintelui și guvernului acestuia să se opună parlamentului. [1, p. 69] Respectiv, președintele se situează din punctul de vedere legal pe poziția egală cu parlamentul, el fiind investit cu dreptul de veto suspensiv asupra legilor adoptate de parlament. [5, p. 242-243] Particularitatea distinctivă a republicii prezidențiale este separarea strictă a puterilor, în care organele de stat beneficiază de independență semnificativă în raportul reciproc. Așadar, în republica prezidențială se creează premise favorabile pentru concentrarea unor împuterniciri largi în mâinile puterii executive, în primul rând ale președintelui. [6, p. 69]

Regimul politic reprezintă ansamblul instituțiilor, metodelor, procedeele și mijloacelor prin care se realizează puterea politică în societate. Noțiunea de regim politic poate fi determinată pornind de la cri-

teriul metodelor de înfăptuire a guvernării, respectiv distingem regimurile liberale, în cadrul cărora guvernarea se desfășoară cu respectarea libertăților individuale și regimurile autoritare. [7, p. 163] Dacă e să indicăm regimurile politice clasice într-o anumită ordine pentru a le reda mai bine conținutul, identificând totodată asemănările și deosebirile, clasificarea ideală, în baza principiului separației puterilor în stat, ar fi următoarea: regim politic parlamentar; regim politic prezidențial; regim politic mixt. Iar aplicând, în paralel, confuzia puterilor, vom avea: regim directorial; regim dictatorial și regimul guvernământului de adunare. [3, p. 22]

Determinând sensul noțiunilor forma de guvernământ și regim politic, vom analiza atribuțiile șefului statului, care sunt reglementate de Constituția Republicii Moldova și, în același timp, vom efectua un studiu comparat al atribuțiilor președinților altor state, ca de exemplu, Republică Federativă Germană, care reprezintă un exemplu clasic de republică parlamentară, președintele statului nefiind parte a puterii executive; exemplul Statelor Unite ale Americii, fiind o republică prezidențială și Franța care, conform Constituției, din anul 1958 reprezintă o republică semi-prezidențială, fiind intensificată considerabil puterea prezidențială. Volumul atribuțiilor președintelui ține de o serie de factori: natura sistemului politic; sistemul constituțional și forma de guvernământ. Abordarea comparativă a atribuțiilor șefului statului în sistemul autorităților publice în plan comparat, ne oferă posibilitate de a determina afilierea șefului statului la puterea executivă sau recunoașterea lui ca autoritate independentă.

Atribuțiile șefului statului. Incertitudinile privind rolul și atribuțiile șefului statului provoacă numeroase dispute, ele cuprinzând o arie largă și variată de opinii, acestea pornind de la conferirea șefului statului unui rol pur decorativ, reprezentativ, și până la acordarea unor importante prerogative executive și legislative. Marea diversitate de roluri ce sunt atri-

buite șefului statului, sunt determinate de o serie de factori: modul de desemnare a șefului statului; raportul dintre instituțiile fundamentale ale statului, în principiu dintre executiv și legislativ; existența unor tendințe și opțiuni pentru asigurarea unui echilibru între principalele instituții ale statului, guvern-parlament; unele tradiții naționale.

Profesorul universitar Alexandru Arseni, împărtășește ideea promovată de constituționalistul Costachi Gh, care susține că marile structuri ale executivului sunt: a) șeful de stat; b) guvernul; c) ministerele și celelalte autorități ale administrației publice centrale; d) autoritățile administrației publice locale, la care se adaugă aparatul administrativ însărcinat să pregătească și să execute decizii, la nivelul fiecărei structuri executive. [8, p. 318]

Astăzi doctrinarii se împart în două mari grupe. Primii îi atribuie șefului statului două funcții: „funcția de reprezentare” și „funcția de garant”. Ceilalți recunosc și o a treia funcție – cea de „mediere sau de arbitraj”. [9, p. 270] Trebuie de remarcat faptul că, într-adevăr, dacă primele două funcții sunt expres indicate în art. 77 din Constituția Republicii Moldova, apoi cea de-a treia nu dispune de o așa tratare. Însă, supunând analizei prerogativele constituționale ale Președintelui Republicii Moldova, evidențiem și această a treia funcție. [10, p.14-15] Apelând la rigorile principiului legitimității puterii de stat, se impune, pe cale normativă, de a formula în textul constituțional și funcția „de mediere, de arbitraj” al șefului de stat. [3, p. 23]

Conform Constituției Republicii Moldova, Președintele exercită atribuții importante, care justifică statutul său de garant al suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării. Pentru o cuprindere mai exactă și completă a atribuțiilor Președintelui Republicii Moldova, le vom grupa în mai multe categorii.

O clasificare facilă s-ar putea baza pe criteriul obiectului atribuțiilor. Drept urmare putem distin-

ge: *atribuții executive, atribuții politice, militare, judiciare și diplomatice.*

Un alt criteriu de clasificare, și anume după conținut, divizează prerogativele șefului statului în: *atribuții privind legiferarea; atribuții privind organizarea și funcționarea autorităților publice; atribuții privind alegerea, formarea, numirea sau revocarea unor autorități publice; atribuții în domeniul apărării și asigurării ordinii publice; atribuții în domeniul politicii externe; alte atribuții.*

O divizare semnificativă a atribuțiilor prezidențiale, este cea bazată pe criteriul condițiilor de exercitare a acestora. Potrivit criteriului menționat, distingem două mari categorii de atribuții: *atribuții pentru exercitarea cărora actele sau faptele prezidențiale sunt supuse unor condiții exterioare* (aprobarea Parlamentului, adică încuviințarea, acordul cu o acțiune; contrasemnarea actelor prezidențiale - este un „transfer” de atribuții de la Președinte în favoarea Guvernului, ea ar însemna și „partajarea” între Președinte și Guvern a exercițiului unora din atribuții; alte condiții - consultarea fracțiunilor parlamentare (art. 98 alin. (1) din Constituția RM, la desemnarea de către Președinte a unui candidat pentru funcția de Prim-ministru) și atribuții pentru exercitarea cărora actele sau faptele prezidențiale nu sunt supuse nici unei condiții exterioare - adresarea de mesaje Parlamentului cu privire la principalele probleme ale națiunii (art. 84 alin. (2) din Constituție, promulgarea legilor, cu dreptul de a întoarce legea spre reexaminare în Parlament, dacă are obiecții asupra ei (art. 93 alin. (2) din Constituție), desemnarea unui alt membru al Guvernului în funcția de Prim-ministru interimar, primirea scrisorilor de acreditare și de rechemare a reprezentanților diplomați ai altor state în Republica Moldova (art. 86 alin. (3) din Constituție, oferirea de decorații și titluri de onoare, acordarea de grade militare supreme, numirea în funcții publice ș.a. [11, p. 331]

Atribuțiile șefului statului sunt funcții exclusive, deoarece ele poartă un caracter constant, fiind pro-

prii doar instituției șefului statului, indiferent de forma de guvernământ sau tipul de regim politic. Acestea fiind: *funcția de reprezentare*, funcția de garant și funcția de mediere. Altă grupă se referă la funcții complementare, care variază în funcție de forma de guvernământ, cât și de tipul de regim politic. [12, p. 232]

Funcția de reprezentare este inerentă șefului statului și nu poate fi îndeplinită de altă autoritate publică. [26, p. 340-344] Președintele reprezintă statul atât pe plan intern, cât și pe plan extern și nici o autoritate publică nu-și poate aroga această funcție. [13, p. 165] Președintele Republicii Moldova, în calitatea sa de șef de stat, reprezintă întregul poporul, și nu doar o parte a lui (în funcție de anumite criterii etnice, politice, religioase). Funcția de reprezentare se exprimă prin câteva atribuții: pe plan extern, președintele încheie tratate internaționale în numele Republicii Moldova, acreditează și recheamă reprezentanții diplomați și aprobă înființarea, desființarea și schimbarea regimului misiunilor diplomatice, primește scrisorile de acreditare și rechemare ale reprezentanților diplomați ai altor state în Republica Moldova (art. 86 din Constituție). Pe plan intern, președintele participă la exercitarea suveranității naționale, asumându-și totodată, răspunderea pentru independența, unitatea și integritatea teritorială a țării. [5, p. 233] Această funcție este caracteristică pentru instituția șefului statului atât în cadrul regimului politic prezidențial, parlamentar și a semi-prezidențial, fiind reglementată atât în constituția SUA, a Republicii Federative Germane, cât și a Franței. Președintele SUA, în conformitate cu art. 2 al Constituției, are dreptul să încheie tratate internaționale, cu acordul Senatului, numește și acreditează ambasadori. [14, art. 2] În cadrul regimului parlamentar, exemplul căruia ne poate servi Republica Federativă Germană, președintele reprezintă Federația în relațiile internaționale și semnează în numele Federației tratatele internaționale cu sta-

tele străine. [15, art. 54-60] Franța, având un regim politic semi-prezidențial, președintele acreditează ambasadorii și trimișii extraordinari. [17, art. 5] Respectiv, putem concluziona că funcția de reprezentare este caracteristică oricărui președinte, nefiind legată de coraportul între putere legislativă și cea executivă.

În Republica Moldova, *funcția de garant* rezultă din art. 77 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova și se realizează într-o dublă direcție: garant al statului și garant al Constituției. [7, p. 333] În calitatea sa de garant al statului, Președintele își asumă răspunderea pentru independența, unitatea și integritatea teritorială a țării, dispunând de prerogativele prevăzute în Constituția RM, și anume: este Comandantul Suprem al Forțelor Armate, poate declara mobilizarea parțială sau generală, în caz de agresiune armată împotriva țării, ia măsuri de respingere a agresiunii (art. 87). În calitatea de garant al Constituției, Președintele poate refuza promulgarea legii dacă ea contravine prevederilor și principiilor constituționale (art. 93), poate sesiza Curtea Constituțională privind neconstituționalitatea legii. [16, art. 86] Dacă comparăm această competență cu atribuțiile președinților altor state, trebuie să remarcăm faptul că președintele SUA, în calitate de garant al independenței țării, este comandantul suprem al armatei și marinei militare al Statelor Unite, iar în calitate de garant al Constituției el veghează la aplicarea corectă a legilor. [14, art. 2] Președintele Franței veghează respectarea Constituției, asigură funcționarea autorităților publice și continuitatea statului, el este garantul independenței naționale, al integrității teritoriale și al respectării tratatelor, plus la aceasta el poate solicita Parlamentului o nouă dezbatere a proiectului de lege înainte de promulgare acestuia. [17, art. 6] Trebuie să subliniem faptul că, președintele Republicii Federative Germane nu este înzestrat de Legea Fundamentală cu funcția de garant, respectiv, putem concluziona că această funcție

a șefului statului se află în depenență de forma de guvernământ și regimul politic al statului. În pofida acestui fapt, majoritatea președinților sunt investiti prin Constituțiile cu funcția de garant.

Constituția Republicii Moldova nu reglementează rolul de arbitru al șefului statului. Totuși Legea Supremă a RM consfințește un șir de atribuții constituționale, asigurând președintelui statutului *funcția de mediator* între puterile statului. De exemplu, fără desemnarea candidaturii de Prim-ministru devine imposibilă procedura de formare a Guvernului, iar ca și condiție prealabilă desemnării, Constituția prevede consultarea fracțiunilor parlamentare, care reprezintă un mecanism de mediere în scopul configurării susținerii parlamentare a viitorului candidat. Consultarea fracțiunilor parlamentare, de asemenea, reprezintă un mijloc de mediere în cazul unui blocaj legislativ, care poate conduce la dizolvarea Parlamentului. Un mijloc de mediere între organele puterii de stat, precum și între organele puterii de stat și societate acordate șefului de stat în diferite țări, îl reprezintă referendumul. În scopul evitării unui blocaj legislativ, Președintele Republicii Franceze poate supune referendumului orice proiect de lege asupra organizării puterilor publice, asupra reformelor privind politica economică și socială a națiunii și privind serviciile publice care contribuie la aceasta, ocolind, astfel, forul legislativ. Atunci când referendumul a condus la adoptarea proiectului de lege, Președintele republicii promulgă legea. Printre mijloacele de mediere ale Președintelui Republicii Moldova în scopul asigurării bunei funcționări a autorităților publice se înscriu: adresarea de mesaje Parlamentului cu privire la principalele probleme ale națiunii (art. 84 al Constituției); numirea în funcții publice, în condițiile prevăzute de lege (art. 88, lit. d) al Constituției); dreptul de a participa la ședințele Parlamentului, cu posibilitatea de a lua cuvântul la orice fază a dezbaterilor. [18, p. 38]

O altă grupă de atribuții vizează organizarea și funcționarea unor autorități publice, atribuții de natura legislativă, atribuții în domeniul politicii externe, atribuții în domeniul apărării și asigurării ordinii publice și alte atribuții prevăzute de Constituție.

Conform art. 85 din Constituția RM, Președintele poate lua parte la ședințele Parlamentului fără să preîntâmpine Parlamentul, însă, desigur, fără drept de vot. Președintele Republicii Moldova, în baza sintagmei constituționale, are dreptul de a lua cuvântul la ședințele legislativului. Mai mult ca atât, conform art. 100 din Regulamentul Parlamentului, spre deosebire de deputați, Președintelui, precum și Prim-ministrului, li se acordă timp suplimentar în cadrul dezbaterilor. Având în vedere norma constituțională, deputații nu pot să refuze Președintelui accesul la ședințele Parlamentului. Și, după cum rezultă din alin. (1) al art. 84 din Constituție, Președintele nu poate fi obligat să participe la ședințele puterii legislative. Cu toate acestea, Președintele nu poate refuza solicitarea Parlamentului de a participa la ședință, având în vedere dezideratul colaborării autorităților statului în interesul bunei guvernări. [13, p. 312] Comparând această funcție cu atribuțiile președinților din alte state, trebuie să remarcăm faptul că această atribuție se regăsește doar în cadrul prerogativelor președintelui francez, care poate lua cuvântul în fața Parlamentului întrunit, în acest scop, ședința comună a ambelor camere fiind numită Congres (cu scopul revizuirii Constituției). [17, art. 6]

Mesajele adresate Parlamentului, conform art. 84 alin. (1) din Constituție, reprezintă un act politic, prin care șeful statului aduce la cunoștința legislativului poziția sa într-o problemă politică, economică sau socială a națiunii. În același timp, mesajul reprezintă o modalitate, prin intermediul căreia Președintele poate colabora și stabili legături instituționale cu organul reprezentativ suprem. Trebuie să subliniem faptul că mesajele Președintelui, fiind făcute publice, au un impact social și vizează o problemă de o

importanță deosebită în viața națiunii. Aprecierea problemei națiunii ca fiind importantă, de asemenea, rămâne la discreția Președintelui. [13, p. 313] Această funcție a președintelui nu se regăsește în cadrul Constituțiilor statelor cu regimul politic parlamentar și prezidențial, însă, în pofida faptului că dreptul de a adresa Parlamentului mesaje nu este indicat expre în Constituție SUA șeful statului trimite anual mai multe mesaje Congresului, dintre care cel mai important privește „Starea națiunii”. Cu toate acestea, prerogativa respectivă este caracteristică statelor cu regimul politic semi-prezidențial, respectiv președintele Franței are dreptul de a adresa mesajele Camerelor Parlamentului.

În cazul imposibilității formării Guvernului sau al blocării procedurii de adoptare a legilor timp de 3 luni, Președintele Republicii Moldova, după consultarea fracțiunilor parlamentare, poate să dizolve Parlamentul. [20, art. 85] Respectiv, prin Constituție, Președintele Republicii Moldova i se acordă dreptul discreționar de a dizolva Parlamentul în două cazuri: imposibilitatea exercitării de către Parlament a funcției sale de bază – de legiferare și imposibilitatea investiției Guvernului. [13, p. 314] „Dizolvarea Parlamentului de către șeful statului constituie o modalitate de soluționare a crizei, provocate de conflictul apărut între autoritatea legislativă și cea executivă în cazul imposibilității formării Guvernului sau al blocării timp de trei luni a procedurii de adoptare a legilor“. [19] În pofida faptului că dreptul de a dizolva Parlamentul este unul discreționar, care se manifestă prin sintagma „poate să dizolve“, acest drept nu este unul absolut, fiind limitat prin anumite condiții care reies din alin. (2), (3), (4) a art. 85 a Constituției, care stabilește că Parlamentul poate fi dizolvat, dacă nu a acceptat votul de încredere pentru formarea Guvernului, în termen de 45 de zile de la prima solicitare și numai după respingerea a cel puțin două solicitări de investiție. În cursul unui an Parlamentul poate fi dizolvat o singură dată. Parlamentul nu poate fi di-

zolvat în ultimele 6 luni ale mandatului Președintelui Republicii Moldova, cu excepția cazului prevăzut de art. 78 alin. (5), și nici în timpul stării de urgență, de asediu sau de război. Cu referire la alte state, atribuțiile președintelui de a dizolva parlamentul se regăsește în constituția Franței, șeful statului având dreptul de a dizolva Adunarea Națională, după consultarea cu Primul-ministru și Președinții Camerelor. [17, art. 14] Și în Constituția Republicii Federative Germane, președintele are dreptul să dizolve Parlamentul în cazul în care candidatul la funcția de cancelar de 3 ori nu a fost votată cu majoritate absolută a voturilor sau dacă cancelarul federal nu mai este susținut de parlament.

Respectiv, putem concluziona că atribuțiile președintelui Republicii Moldova care se referă la coraportul acestuia cu puterea legislativă și se manifestă prin dreptul de a participa la lucrările parlamentului, de a adresa mesaje cu privire la principalele probleme ale națiunii și dreptul de a dizolva parlamentul, sunt identice cu atribuțiile președintelui Franței în domeniul respectiv, fiind caracteristice republicilor cu regimul politic semi-prezidențial.

După consultarea fracțiunilor parlamentare, Președintele Republicii Moldova desemnează un candidat pentru funcția de Prim-ministru. [20, art. 89] Autoritatea competentă de a desemna candidatul pentru funcția de Prim-ministru este Președintele Republicii, cu toate aceste Președintele este obligat să consulte Parlamentul, iar legislativul, la rândul său, este obligat să-și expună părerea asupra candidaturii propuse, iar desemnarea candidatului are loc după consultarea fracțiunilor parlamentare. [13, p. 351] Președintele Republicii îi aparține dreptul discreționar de a selecta candidatura, iar consultarea fracțiunilor parlamentare nu-l obligă să se conformeze viziunilor acestora. [21, p. 111] Constituția nu prevede anumite condiții pe care trebuie să le întrunească candidatul la funcția de Prim-ministru, drept rezultat, Președintele este liber în alegerea candida-

tului. [22, p. 400] Cu toate acestea, nu putem nega importanța și funcțiile Parlamentului în cadrul desemnării Prim-ministrului, fiindcă candidatura acestuia poate fi desemnată numai după consultarea cu fracțiunile parlamentare, iar majoritatea parlamentară poate acorda moțiuni de cenzură a Guvernului și are dreptul să destituie Prim-ministrul, respectiv pârghiile de influență se află în mâinile majorității parlamentare. Aceasta se manifestă și prin faptul, că anume Parlamentul acordă votul de încredere asupra programului de activitate și a întregii liste a Guvernului, având un drept decisiv asupra programului activității, funcționării și demiterii Guvernului.

În baza votului de încredere acordat de Parlament, Președintele Republicii Moldova numește Guvernul într-un termen rezonabil. Trebuie să subliniem faptul că și în cazul acestei prerogative a Președintelui rolul decisiv îl joacă Parlamentul, fiindcă Guvernul poate fi numit numai după aprobarea programului acestuia de către Parlament, respectiv formarea guvernului depinde, în fond, de rezultatul alegerilor parlamentare, iar partidele, care în urma alegerilor au primit vot de încredere popular asupra programelor electorale, desemnează Guvernul pentru a transpune aceste programe în viață. [13, p. 353] Există o legătură logică între competența Guvernului de a elabora și prezenta Parlamentului acest program și acceptarea lui de către Parlament, care în continuare are obligația de a asigura Guvernul cu cadrul legislativ necesar pentru realizarea acestuia, astfel constituindu-se un tandem: legislativ-executiv în realizarea politicii interne și externe a statului [6, p. 116], iar raționamentul sistemelor constituționale contemporane dictează ca guvernele să fie formate astfel încât să se bucure de încrederea majorității parlamentare. [22, p. 397] Norma constituțională privind numirea Guvernului de către Președintele Republicii, după ce Parlamentul i-a acordat acestuia vot de încredere, are un caracter imperativ și, prin urmare, este obligatorie pentru Președinte și nu depinde de voința acestuia,

fie că este sau nu este de acord cu componența nominală a Guvernului, fie pentru alte motive. [13, p. 353] Prin urmare, Președintele nu poate refuza numirea Guvernului, aceasta trebuie să fie conformă exigențelor ce rezultă din votul de încredere acordat de Parlament. [23] Or, numirea Guvernului de către Președinte nu este o investitură, ci nominalizarea investiturii făcute de Parlament. Numirea Guvernului de către Președintele Republicii are un caracter îndeosebi solemn, nu implică posibilitatea unei aprecieri, de oportunitate sau de alt fel [24, p. 260], apare ca un act pur protocolar, fără consecințe juridice în ceea ce privește raporturile dintre Președintele Republicii, pe de o parte, și Guvern, pe de altă parte. [24, p. 169]

O prerogativă asemănătoare se regăsește și în Constituția Franței, președintele având dreptul să numească Primul-ministru, el dispune încetarea activității Primului-ministru la prezentarea de către acesta a demisiei Guvernului, plus la aceasta, la propunerea Primului-ministru, Președintele Republicii îi numește pe ceilalți membri ai Guvernului și îi revocă din funcție. Președintele Republicii Franceze prezidează Consiliul de miniștri. [17, art. 20-21] Observăm că președintele Franței are prerogativele mai largi, decât președintele Republicii Moldova, având dreptul de a prezida Consiliul de miniștri. Cu toate acestea, atribuția dată este caracteristică doar republicilor semi-prezidențiale, fiindcă în SUA executivul nu este bicefal, ceea ce schimbă raporturile în cadrul puterii executive.

Judecătorii instanțelor de fond și de apel sunt numiți în funcție de Președintele Republicii Moldova, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii, Președinții și vicepreședinții instanțelor judecătorești sunt numiți în funcție de Președintele Republicii Moldova, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii, pe un termen de 4 ani. [20, art. 116] Trebuie să remarcăm faptul că în procesul de admitere a judecătorilor în profesie, locul central îl ocupă așa principii precum, independența, imparțialitatea

și calitățile personale ale candidatului, semnătura Președintelui putând fi considerată ca o garanție suplimentară a respectării legalității și independenței judecătorilor, având mai mult o funcție simbolică. O atribuție asemănătoare se regăsește în Constituția SUA, șeful statului având dreptul să numească judecători la Curtea Supremă cu avizul și cu acordul Senatului. [14, art. 2] Și Constituția Republicii Federative Germane, stabilește că Președintele Federal numește și revocă pe judecătorii federali. Respectiv, putem conștătuți că această atribuție este specifică atât pentru președinții statelor cu regimul politic parlamentar, cât și cu cel prezidențial. [15, art. 54-60]

Dreptul de inițiativă legislativă aparține deputaților în Parlament, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului, Adunării Populare a Unității teritoriale autonome Găgăuzia. [20, art. 73] Conform prevederilor Capitolului II, deputații și Președintele Republicii Moldova prezintă Parlamentului proiecte de acte legislative și propuneri legislative. Proiectele de legi înaintate de Președintele Republicii Moldova sau de Guvern se prezintă în plenul Parlamentului de unul dintre membrii Guvernului ori de reprezentantul împuternicit al Președintelui Republicii Moldova sau al Guvernului. Comparând această prerogativă cu atribuțiile altor șefi de stat, trebuie să remarcăm faptul că președintele SUA nu are dreptul de inițiativă, însă poate trimite mai multe mesaje Congresului, cel mai important fiind despre „Starea Uniunii”, care conține programul său legislativ. [25, p. 73] Cu referire la șefii de stat ai Franței și ai Germaniei, trebuie să remarcăm faptul că președinții acestor țări nu au dreptul la inițiativa legislativă, respectiv, în cadrul acestui domeniu atribuțiile președintelui Republicii Moldova sunt mai largi.

Președintele Republicii Moldova promulgă legile. Președintele Republicii Moldova este în drept, în cazul în care are obiecții asupra unei legi, să o trimită, în termen de cel mult două săptămâni, spre reexaminare, Parlamentului. În cazul în care Parlamentul

își menține hotărârea adoptată anterior, Președintele promulgă legea. [20, art. 93] Prin această atribuție, Președintele poate interveni în activitatea puterii legislative, însă fără a avea puteri decizionale irevocabile. [13, p. 334] Trebuie să subliniem faptul că, unicul organ care are putere legislativă este Parlamentul, iar atribuțiile Președintelui în domeniul legislativ se referă la verificarea suplimentară a corespunderii prevederilor proiectului de lege cu prevederile Constituției, atestarea existenței legii și impunerea autorităților publice respectarea și supravegherea executării ei. Deci, Președintele Republicii, semnând un decret de promulgare, verifică, constată și certifică existența legii, votată de Parlament în condițiile cerute de Constituție. Promulgarea legii este o prerogativă imperativă a Președintelui țării, consacrată în Constituție, și nicio altă autoritate publică în stat nu și-o poate aroga. Potrivit art. 74 alin. (3) din Constituție, Parlamentul, adoptând legile, conform procedurilor legale, este obligat să le trimită spre promulgare Președintelui Republicii Moldova. În același timp, Președintele Republicii Moldova este în drept, în cazul în care are obiecții asupra unei legi, să o remită, în termen de cel mult două săptămâni, spre reexaminare Parlamentului. În cazul în care Parlamentul își menține hotărârea adoptată anterior, Președintele este obligat să promulge legea. [22, p. 389] Dispozițiile art. 93 din Constituție sunt imperative, necondiționate și obligatorii atât pentru Președintele Republicii Moldova, cât și pentru Parlament. Alineatul 2 al articolului citat supra, se referă la obiecții asupra legii în ansamblu sau a unei părți a ei, Președintele fiind în drept să trimită legea spre reexaminare Parlamentului, dar numai o singură dată. [13, p. 335] Respectiv, observăm că din această prevedere reiese rolul decisiv al Parlamentului în cadrul procesului legislativ, fiindcă promulgarea este ultima etapă înainte de publicarea legii, prin care Președintele finalizează procesul legislativ propriu-zis și conferă legii forță obligatorie, pentru că publi-

carea este un proces tehnic și nu depinde de niciun factor decizional. [13, p. 336] „Promulgarea legii nu este un vot nou, ci este un act prin care se recunoaște conținutul autentic al textului care a fost votat de Parlament și se dă dispoziția ca legea să fie publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova“. [26, p. 42] Această atribuție este tradițională pentru orice șef de stat. Președintele dispune de dreptul de a sesiza Curtea Constituțională, însă în cazul unei legi trimise spre promulgare el poate sesiza Curtea Constituțională doar după promulgare. [13, p. 337]

Referindu-ne la procedura de promulgare a legilor de către președinții altor state, trebuie să subliniem faptul că aceasta este o atribuție clasică pentru funcție respectivă, însă în cadrul regimului politic prezidențial această atribuție are particularitățile sale, președintele SUA dispunând de posibilitatea de a se opune legilor adoptate exercitând dreptul de veto. [25, p. 337] Acest drept poate fi exercitat și în cazul în care președintele nu promulgă legea adoptată de Congres până la sfârșitul sesiunii autorității legislative, în cazul în care nu este încălcat termenul de promulgare a legii. Referindu-ne la atribuțiile președintelui Franței, trebuie să remarcăm faptul că Președintele promulgă legile în termen de cincisprezece zile, însă înainte de expirarea acestui termen, Președintele Republicii poate solicita Parlamentului o nouă dezbateră pe marginea legii respective sau asupra unor articolele, iar această nouă dezbateră nu poate fi refuzată. [17, art. 6] Și în cadrul Republicii Federative Germane promulgarea legii reprezintă ultima etapă a procesului legislativ. Astfel, putem concluziona că promulgarea legilor este o funcție inerentă oricărui șef de stat.

Președintele Republicii Moldova poartă tratative și ia parte la negocieri, încheie tratate internaționale în numele Republicii Moldova și le prezintă, în modul și în termenul stabilit prin lege, spre ratificare Parlamentului. [20, art. 86] În conformitate cu Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor

internaționale între state din 23 mai 1969, și Legea Republicii Moldova privind tratatele internaționale, au dreptul de a încheia tratatele internaționale șeful statului, șeful guvernului și ministrul de externe. [16, art. 7 pct. 2] Această prevedere constituțională are caracterul unei împuterniciri generale și totale și nu poate fi limitată de nicio altă autoritate a statului, iar statul poate fi reprezentat de Președinte și în toate relațiile internaționale, indiferent de nivelul și caracterul acestora. Este de menționat că șeful de stat, în calitatea sa de reprezentant plenipotențiar al statului pe arena internațională, poate face diferite declarații, demersuri sau alte acte de politică externă. Pentru toate aceste acțiuni, șeful de stat nu are nevoie de împuterniciri speciale de la autoritățile statului. El este persoana care poate angaja statul pentru toate actele referitoare la politica externă și relațiile internaționale. Trebuie să remarcăm faptul că după perfectarea tratatelor încheiate în numele RM, acestea sunt remise Parlamentului spre ratificare. În cazul în care Președintele nu dorește să-și exercite personal prerogativa de a purta tratative sau de a lua parte la negocieri, sau de a încheia un tratat, el poate acorda împuterniciri exprese, în baza art. 9 alin. (1) din Legea tratatelor, unor factori de răspundere ai statului, ca Prim-ministrul, ministrul afacerilor externe, altor membri ai Guvernului sau unor reprezentanți diplomatici. [13, p. 318]

Președintele Republicii Moldova, la propunerea Guvernului, acreditează și recheamă reprezentanții diplomatici ai Republicii Moldova și aprobă înființarea, desființarea sau schimbarea rangului misiunilor diplomatice. [20, art. 86] Alineatul 2 al articolului menționat supra, stabilește atribuțiile firești ale oricărui șef de stat, indiferent de forma de guvernare sau de alte criterii juridico-politice, șeful statului fiind cel care acreditează și recheamă reprezentanții diplomatici ai Republicii Moldova. Procedura concretă este reglementată de Legea cu privire la serviciul diplomatic, care prevede, în art. 10 alin. (2), că

„ambasadorii extraordinari și plenipotențari, reprezentanții permanenți și trimișii – șefi ai misiunilor diplomatice – sunt numiți și rechemați din post de către Președintele Republicii Moldova, la propunerea Guvernului“. [27, art. 10 alin.3] Cât privește aprobarea, înființarea, desființarea sau schimbarea rangului misiunilor diplomatice, aceasta este o măsură care se stabilește de Președintele Republicii Moldova, la propunerea Guvernului, inițierea acestor schimbări fiind de competența Ministerului Afacerilor Externe. [27, art. 6 alin. (4)]

Conform art. 86 din Constituția RM, președintele Republicii Moldova primește scrisorile de acreditare și de rechemare ale reprezentanților diplomați ai altor state în Republica Moldova. Înmânarea scrisorilor de acreditare Președintelui Republicii Moldova este momentul când ambasadorul străin oficial intră în exercitarea deplină a funcției sale [13, p. 319]. Comparând atribuțiile în domeniul politicii externe ale președintelui Republicii Moldova cu atribuțiile președinților altor state, trebuie să remarcăm faptul că acestea sunt specifice funcției de președinte și nu se deosebesc în funcție de regimul politic la statului.

În SUA, șeful statului exercită politica externă personal sau prin reprezentanți; semnează tratate internaționale, care ulterior trebuie ratificate de Senat; are dreptul de a încheia Convenții Executorii, care nu trebuie aprobate de către Senat; cu acordul Senatului numește ambasadori, consuli și reprezentanți în organizațiile internaționale; primește și acreditează ambasadori ai statelor străine. În Republica Federativă Germană Președintele reprezintă Federația în relațiile internaționale, el semnează în numele Federației tratatele internaționale cu statele străine și acreditează și numește miniștrii plenipotențari. [15, art. 54-60] Cu referire la președintele Franței trebuie să remarcăm faptul că el acreditează ambasadorii și trimișii extraordinari pe lângă puterile străine; ambasadorii și trimișii extraordinari străini sunt acreditați pe lângă Președintele Republicii. [17, art. 5-19]

Președintele Republicii Moldova este comandantul suprem al forțelor armate. [20, art. 87] Constituția RM prevede un comandant suprem al forțelor armate în persoana șefului statului și un ministru al apărării, de aceea este necesar de a delimita instituția forțelor armate de armata națională. Astfel, Președintele este Comandantul Suprem al Forțelor Armate, componenta de bază a căreia este Armata Națională, condusă de ministrul apărării. Constituția Republicii Moldova a atribuit șefului statului funcția de comandant suprem al forțelor armate, iar logica legiuitorului se bazează și pe istoria entităților statale, care a demonstrat că în situații critice conducerea unipersonală este cea mai eficientă. [13, p. 320] Trebuie să subliniem faptul că, în exercițiul funcțiilor sale, Președintele trebuie să concluceze atât cu Guvernul, cât și cu Parlamentul, inclusiv în exercitarea atribuțiilor în domeniul apărării. Președintele Republicii Moldova în calitate de Comandant Suprem al Forțelor Armate numește în funcție și destituie din funcție orice persoană din conducerea supremă a forțelor armate, cu excepția ministrului apărării, care este membru al Guvernului“. Trebuie să subliniem faptul că în calitate de Comandant Suprem al Forțelor Armate, Președintele Republicii Moldova „poartă răspundere personală pentru capacitatea de apărare a statului și capacitatea de luptă a forțelor armate“ în limitele împuternicirilor prevăzute de Constituție și de alte acte normative.

Președintele Republicii Moldova poate declara, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, mobilizarea parțială sau generală. [20, art. 87] Această prevedere se bazează pe considerația că funcția de Comandant Suprem al Forțelor Armate, exercitată unipersonal, comportă anumite riscuri pentru societate, ca urmare a faptului că permite titularului să uzurpeze prin forță puterea de stat. Pentru aceste motive, art. 66 din Constituție, în domeniul apărării, rezervă Parlamentului așa atribuții ca aprobarea doctrinei militare a

statului, declararea mobilizării parțiale sau generale și declararea stării de urgență, de asediu și de război. [13, p. 321]

În caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, Președintele Republicii Moldova ia măsuri pentru respingerea agresiunii, declară stare de război și le aduce, neîntârziat, la cunoștința Parlamentului. Potrivit art. 87 din Constituția RM, dacă Parlamentul nu se află în sesiune, el se convoacă de drept în 24 de ore de la declanșarea agresiunii. În situații extrem de critice, care nu suportă nicio amânare, și anume în caz de agresiune armată împotriva țării, Președintele Republicii Moldova poate lua măsuri pentru respingerea agresiunii și declara stare de război unipersonal, însă este obligat să informeze imediat Parlamentul despre aceasta. Constituția a reglementat și situația când Parlamentul este în vacanță. Astfel, în aceste circumstanțe neordinare, Parlamentul se convoacă de drept în 24 de ore de la declanșarea agresiunii. Potrivit art. 67 din Constituția RM, sesiunile extraordinare pot fi convocate de Președintele Parlamentului, la cererea Președintelui Republicii Moldova, a Președintelui Parlamentului sau a 1/3 din numărul deputaților.

Președintele Republicii Moldova poate lua și alte măsuri pentru asigurarea securității naționale și a ordinii publice, în limitele și în condițiile legii. [20, art. 87] Conform alin. (4) al art. 87 din Constituție, Președintele Republicii Moldova poate lua și alte măsuri pentru asigurarea securității naționale și a ordinii publice, însă aceste măsuri să se înscrie în limitele și în condițiile legilor adoptate în domeniul respectiv. Este de remarcat și faptul că pentru a se exclude abuzul de putere, Președintele nu poate emite unipersonal acte în domeniul apărării, ci este obligat să supună aprobării parlamentare astfel de acte precum: doctrina militară a statului, concepția securității naționale, structura generală și efectivele componentelor Forțelor Armate, regulamentul disciplinei militare. [13, p. 321]

Analizând atribuțiile șefilor de stat în domeniul apărării trebuie să remarcăm faptul că președintele SUA este comandantul șef al armatei și marinei militare a Statelor Unite ale Americii [14, art. 2]. Președintele Franței este șeful forțelor armate, iar președintele Republicii Federative Germane nu are atribuții în domeniul respectiv. Putem concludiona că atribuțiile președintelui în domeniul apărării și asigurării ordinii publice sunt caracteristice statelor cu regimul politic prezidențial sau cel semi-prezidențial.

Președintele Republicii Moldova îndeplinește și următoarele atribuții: conferă decorații și titluri de onoare; acordă grade militare supreme prevăzute de lege; soluționează problemele cetățeniei Republicii Moldova și acordă azil politic; numește în funcții publice, în condițiile prevăzute de lege;

Aceste atribuții se referă la exercitarea actului guvernării și sunt necesare pentru îndeplinirea prerogativelor de exercitare a puterii de stat, fiind tradiționale pentru majoritatea sistemelor constituționale. Atribuțiile în cauză pot fi exercitate în principiu unipersonal, iar șeful de stat, conform rigorilor constituționale, reprezintă statul; acordă grațiere individuală; poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința asupra problemelor de interes național; acordă ranguri diplomatice; conferă grade superioare de clasificare lucrătorilor din procuratură, judecătoria și altor categorii de funcționari, în condițiile legii; suspendă actele Guvernului ce contravin legislației până la adoptarea hotărârii definitive a Curții Constituționale, exercită și alte atribuții stabilite prin lege. [13, p. 321]

În cadrul atribuțiilor menționate supra, acordarea grațierii, este o atribuție clasică exercitată de șeful statului, fiind realizată atât de președintele SUA, a Franței, cât și de președintele Germaniei Federative. Posibilitatea de a iniția referendumul este atribuită prin Constituție doar președintelui Franței, care are dreptul de a supune referendumului orice proiect de

lege privind organizarea autorităților publice, reformele vizând politica economică, socială sau de mediu a națiunii și serviciile publice implicate, sau prin care se urmărește autorizarea ratificării unui tratat care, fără să fie contrar Constituției, ar avea incidențe asupra funcționării instituțiilor.

Respectiv, analizând prerogativele Președintelui trebuie să subliniem faptul că cele mai importante decrete emise de șeful de stat în domeniul politicii externe și a apărării, acreditării și rechemării reprezentanților diplomați, aprobării înființării, desființării sau schimbării rangului misiunilor diplomatice, declarării, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, a mobilizării parțiale sau generale, declararea stării de război, necesită obligatoriu contrasemnarea Prim-ministrului. [13, p. 340]

Prin prisma atribuțiilor care revin șefului statului, urmează să determinăm dacă președintele face sau nu partea din puterea executivă a statului. Referindu-ne la problema determinării locului președintelui în cadrul autorităților publice, trebuie să remarcăm faptul că în unele state executivul este format dintr-un organ statal unipersonal, deseori președintele fiind ales de către popor, acesta fiind tipic pentru regimurile prezidențiale. În cadrul altui grup de state, puterea executivă este bicefală: un șef de stat și un șef de Guvern, această situație fiind caracteristică regimului parlamentar.

În conformitate cu art. 2 din Constituția SUA, șeful statului face partea din puterea executivă a statului, el este ales de electori, ceea ce reprezintă metoda originală pentru alegerea șefului statului. Președintele SUA are următoarele atribuții : comandantul șef al armatei și marinei militare a Statelor Unite și al miliției diferitelor state atunci când sunt chemate în serviciul activ al Statelor Unite, poate cere, în scris, părerea funcționarului principal al fiecărui departament executiv asupra oricărui subiect privind îndatoririle funcțiilor respective, poate acorda suspendarea executării și grațierea pentru

infracțiunile comise împotriva Statelor Unite, are dreptul să încheie tratate internaționale cu condiția acordului Senatului, numi ambasadori, alți funcționari publici și consuli, judecători la Curtea Supremă prin și cu avizul și cu acordul Senatului, Președintele are puterea de a completa toate locurile vacante care pot apărea în intervalul de timp dintre sesiunile Senatului, prin delegarea autorității de a exercita această putere, care expiră la sfârșitul sesiunii viitoare. Președintele poate să convoace ambele Camere sau una dintre ele. El poate suspenda sesiunii, în caz de dezacord între Camere cu privire la data suspendării sesiunii, până la data pe care o apreciază corespunzătoare; el primește ambasadorii și alți miniștri publici; el veghează la aplicarea corectă a legilor, acordă autoritate să-și exercite puterile tuturor persoanelor cu înalte funcții oficiale în Statele Unite. [14, art. 2]

Trecând nemijlocit la compararea prerogativelor Președintelui Republicii Moldova cu cele ale Președintelui SUA, observăm că unele atribuții sunt identice, printre care dreptului de a acorda grațiere, de a încheia tratatele internaționale, de a numi ambasadori și reprezentanți diplomați, dreptul de a convoca Parlamentul și deținerea funcției de comandant suprem al forțelor armate. Președintele Republicii Moldova veghează aplicarea corectă a legilor și a corespunderii acestora cu Constituție, având dreptul de a sesiza Curtea Constituțională în cazul în care prevederile legii contravin Constituției. Diferența între prerogative constă în faptul că Președintele Republicii Moldova numește judecători în Curțile de fond și de Apel, iar Președintele SUA are dreptul să numească judecători și în Curtea Supremă de Justiție. Altă diferență se referă la faptul că Președintele SUA poate suspenda sesiunea parlamentară, iar în conformitate cu Constituția Republicii Moldova prerogativele Președintelui se referă doar la dizolvarea Parlamentului, el neavând dreptul de a suspenda funcționarea acestuia. Cu toate acestea, trebuie să remarcăm faptul că Președintele Republicii Moldova are mai

multe prerogative, decât Președintele SUA, care se referă, de exemplu, la atribuții legislative.

Printre atribuțiile Președintelui francez, se regăsesc vegherea respectării Constituției, asigurarea funcționării autorităților publice. El este garantul independenței naționale, al integrității teritoriale și al respectării tratatelor. Președintele Republicii este ales prin vot universal direct, pentru un mandat de cinci ani. Președintele Republicii numește Primul-ministru, Președintele Republicii dispune încetarea activității Primului-ministru la prezentarea de către acesta a demisiei Guvernului. La propunerea Primului-ministru, Președintele Republicii îi numește pe ceilalți membri ai Guvernului și îi revocă din funcție. Președintele Republicii prezidează Consiliul de miniștri. Președintele Republicii promulgă legile în termen de cincisprezece zile de la transmiterea către Guvern a legii definitiv adoptate. Înainte de expirarea acestui termen, Președintele Republicii poate solicita Parlamentului o nouă dezbatere pe marginea legii respective sau a unora dintre articolele sale. Această nouă dezbatere nu poate fi refuzată. Președintele Republicii, la propunerea Guvernului, poate supune referendumului orice proiect de lege privind organizarea autorităților publice, reformele vizând politica economică, socială sau de mediu a națiunii și serviciile publice implicate, sau prin care se urmărește autorizarea ratificării unui tratat care, fără să fie contrar Constituției, ar avea incidente asupra funcționării instituțiilor.

Președintele Republicii, după consultarea cu Primul-ministru și Președinții Camerelor, poate pronunța dizolvarea Adunării Naționale. Președintele Republicii semnează ordonanțele și decretele dezbătute în cadrul Consiliului de miniștri. Președintele Republicii face numirile în funcțiile civile și militare ale statului. Președintele Republicii acreditează ambasadorii și trimișii extraordinari pe lângă puterile străine; ambasadorii și trimișii extraordinari străini sunt acreditați pe lângă Președintele Republicii. Președintele Republicii este șeful forțelor armate. Pre-

ședintele Republicii are dreptul să acorde grațierea individuală. Dreptul de a adresa mesaje națiunii, Dreptul de a adresa mesajele Camerelor Parlamentului, Președintele poate lua cuvântul în fața Parlamentului întrunit, în acest scop, în Congres. Unele acte ale Președintelui Republicii sunt contrasemnate de Primul-ministru și, dacă este cazul, de miniștrii de resort. [17, art. 5-19]

Comparând atribuțiile Șefului de Stat al Republicii Moldova și al Republicii Franceze trebuie să subliniem faptul că printre prerogativele comune ale acestora se numără și statutul de garant al independenței naționale, al integrității teritoriale a țării, numirea Prim-ministrului, promulgarea legilor și poate dreptul de a solicita o nouă dezbatere a legilor în Parlament care, în cazul Republicii Moldova, se manifestă prin refuzul de a promulga proiectul de lege și trimiterea lui la reexaminare Parlamentului, care nu poate fi refuzată de Parlament. Șefii de Stat au dreptul de a dizolva Parlamentul, de a numi în funcții funcționari și demnitari publici, dreptul de acredita ambasadori, a acorda grațierea individuală, a adresa mesajele Parlamentului, dreptul de a lua cuvântul în cadrul ședințelor Parlamentului.

Pornind de la cele expuse mai sus, putem afirma că în RM, șeful statului face partea din puterea executivă. Un alt argument în favoarea poziționării președintelui în cadrul puterii executive poate fi exprimat prin faptul că atribuirea președintelui unui rol de mediator al puterilor de stat poate fi interpretată ca încălcarea principiului separației puterilor de stat. Acest principiu este edificator pentru “un stat de drept democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.” [20, art. 1 alin. (3)]

Concluzii

Considerăm că fiecare prerogativă trebuie să fie clar delimitată și poziționată, cu respectarea prin-

cipiului separației puterilor în stat. Șeful Statului poate fi poziționat în cadrul puterii executive datorită faptului că Republica Moldova reprezintă un regim politic mixt, îmbinând calitățile regimului parlamentar cât și cele ale regimului prezidențial. În cadrul regimului parlamentar există executivul bicefal, șeful statului nefiind responsabil în fața parlamentului; Guvernul răspunde în fața parlamentului, Guvernul se sprijină pe majoritatea parlamentară, astfel, președintele poate dizolva Parlamentul. În cadrul regimului prezidențial observăm caracterul reprezentativ al șefului statului, alegerea acestuia prin sufragiul universal și faptul că șeful statului nu poate fi demis de Parlament. Respectiv, regimul politic al Republicii Moldova reprezintă o îmbinare atât a trăsăturilor caracteristice regimului parlamentar cât și a celor caracteristice regimului prezidențial. În procesul stabilirii locului președintelui în cadrul puterii de stat trebuie să ținem cont nu atât de particularitățile funcțiilor șefului statului, ci de atribuțiile lui în ansamblu în toată complexitatea acestora, stabilind raporturi cu alte ramuri ale puterii de stat.

Referințe bibliografice

1. ARSENI, A., IVANOV, V., SUHOLITCO, L. Dreptul constituțional comparat, Centrul Ed.-poligr. al USM, 2003, 296 p. ISBN: 9975-70-356-9.
2. POPA, V. Dreptul public. Chișinău: Acad. de Administrare Publică pe lângă Guvernul Republicii Moldova, Ch.: AAP, 1998, 460 p.
3. ARSENI, Al. Legitimitatea puterii de stat: fenomen complex și indispensabil societății umane contemporane, Autoreferatul tezei de doctor habilitat în drept, Chișinău, 2014.
4. POPA, V. Drept parlamentar al Republicii Moldova: (monografie) / Univ. Liberă Intern. din Moldova. Ch.: Complexul ed.- poligr. ULIM, 1999, 234 p. ISBN 9975-920-15-2.
5. ARSENI, Al. Drept constituțional și instituții politice, CEP USM. Chișinău, 2019, Ediția a 2-a, vol. 1, p. 242-243. ISBN: 978-9975-149-39-6

6. NEGRU, B., NEGRU, A. Teoria generală a dreptului și statului, Chișinău, 2006, 69 p.
7. DELEANU, I. Tratat Drept constituțional și instituții politice, Iași, Editura Fundației Chemarea, 1996, vol. 2, 163 p.
8. COSTACHI, Gh. Direcțiile prioritare ale edificării statului de drept în Republica Moldova, Chișinău, 2009. 328 p.
9. VRABIE, G. Organizarea politico-etatică a României. (Drept constituțional și instituții politice). Vol. 2. Iași: Cugetarea, 1999, 510 p.
10. ARSENI, A. Șeful de stat – garanții de realizare a mandatului: concept teoretico-practic. În: Revista Națională de Drept, 2008, nr.3(90), p.13-16.
11. IONESCU, C. Drept Constituțional și instituții politice, vol. II, Lumina Lex, 1997, 331 p.
12. ARSENI, Al. Drept constituțional și instituții politice, Ediția a 2-a, vol. 2, Chișinău: CEP USM, 2019, 232 p. ISBN 978-9975-149-39-6.
13. Comentariu la Constituția Republicii Moldova, Ch.: Arc, 2012, 576 p. ISBN 978-9975-61-700-0
14. Constituția Statelor Unite ale Americii (Romanian Edition). Editura Humanitas (1 ianuarie 2010), ISBN-10: 9735027879
15. Legea Fundamentală a Republicii Federale Germania, adoptată la 23 Mai 1949. Constituțiile statelor lumii. Ed. Cartier, 2016, 908 p.
16. Legea nr. 595 din 24-09-1999 privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova Publicat: 02-03-2000 în Monitorul Oficial Nr. 24-26 art. 137.
17. Constituția Republicii Franceze, adoptată la 4 octombrie 1958. Constituțiile statelor lumii. Ed. Cartier, 2016, 908 p.
18. GORIUC, S., Funcția de mediere a șefului de stat, Administrarea Publică, nr. 1(77), pp. 34-38. ISSN 1813-8489
19. Hotărârea Curții Constituționale nr. 40 din 24.12.1998 cu privire la interpretarea unor dispoziții din art.85 alin.(1) din Constituția Republicii Moldova, Publicat : 07.01.1999 în Monitorul Oficial Nr. 1 art. 03.
20. Constituția Republicii Moldova, Publicat: 29.03.2016 în Monitorul Oficial nr. 78 art. nr.140, Data intrării în vigoare: 27.08.1994.

21. CREANGĂ, I. Curs de drept administrativ, vol. I, Chișinău, Editura Epigraf, 2003, 336 p. ISBN 9975-903-67-3.

22. GUCEAC, I. Curs elementar de drept constituțional Chișinău, Tipografia Centrală, 2004, vol. 2.

23. Hotărârea Curții Constituționale nr. 15 din 23.03.1999 cu privire la interpretarea art.82 alin.(1) din Constituția Republicii Moldova, Publicat : 22-04-1999 în Monitorul Oficial nr. 39 art. 25.

24. CONSTANTINESCU, M., IOARGOVAN, A., MURARU, I., TĂNĂSESCU, S.E. Constituția României

revizuită. Comentarii și explicații, București, Editura All Beck, 2004, ISBN/Cod: 973-655-436-8

25. DUCULESCU, V., CĂLINOIU, C, DUCULESCU, G. Drept constituțional comparat, Ediția 2, vol. 1, Editura Lumina Lex, București 1999.

26. MURARU, I., CONSTANTINESCU, M. Drept parlamentar românesc, Editura All Beck, București, 2005.

27. Legea nr. 761 din 27-12-2001 cu privire la serviciul diplomatic. Publicat : 02-02-2002 în Monitorul Oficial Nr. 20 art. 80.

CONCEPTUL „LIBERA APRECIERE A PROBELOR” VIS-A-VIS DE CONCEPTUL „INTIMA CONVINGERE A JUDECĂTORULUI”

Lilia LUPAȘCO

Doctorand, Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova
email: lilia.lupascol@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0060-7908>

Procesul penal se manifestă ca un proces de cunoaștere, în care rolul primordial aparține instanțelor de judecată și constă în aflarea adevărului. Elementele care contribuie la realizarea și cunoașterea adevărului sunt probele. Până la soluționarea definitivă a cauzei penale în instanța de judecată, toate problemele fondului cauzei se rezolvă cu ajutorul probelor. Proba se manifestă ca un instrument de dovedire, în condițiile contradictorialității procesului penal, când părțile folosesc sau propun administrarea probelor în scopul dovedirii susținerilor și argumentărilor făcute.

Aprecierea probelor la etapa judecării cauzei în fond este unul dintre cele mai relevante momente ale procesului penal. Probele formează „materia principală” pe care subiecții procesului penal o dezvoltă pe întreaga perioadă a derulării procesului și, drept consecință, judecătorul pronunță o soluție conform convingerii personale, întemeiată pe normele de drept și de morală, cu protejarea drepturilor și intereselor justițiabililor. Aprecierea liberă a probelor bazată pe convingerea intimă este un element important prin care se asigură independența judecătorului în cadrul procedurii de judecată. Legea procesual penală conține o serie de reglementări importante care reliefează întreaga esență a conceptelor de „libera apreciere a probelor” și de „intima convingere a judecătorului”.

Cuvinte-cheie: proces penal, probă, judecător, sentință, instanță de judecată, infracțiune, convingere intimă.

THE CONCEPT „FREE ASSESSMENT OF EVIDENCE” AGAINST THE CONCEPT „JUDGE’S INTIMATE CONVICTION”

The criminal process manifests itself as a process of knowledge, in which the primary role belongs to the courts and consists in finding out the truth. The elements that contribute to the realization and knowledge of the truth are the evidence. Until the final settlement of the criminal case before the court, all the problems of the merits of the case are solved with the help of evidence. Evidence is manifested as a tool of proof, given the adversarial nature of the criminal process, when the parties use or propose the administration of evidence in order to prove the claims and arguments made.

The assessment of the evidence at the trial stage is one of the most relevant moments of the criminal process. The assessment of evidence in criminal proceedings forms the “main matter” that the subjects of criminal proceedings develop throughout the trial and as a result, the judge pronounces a solution according to personal conviction, based on the rules of law and morals, protecting the rights and interests of litigants. The free assessment of evidence based on intimate conviction is an important element in ensuring the independence of the judge in the trial. The criminal procedural law contains a series of important regulations that highlight the whole essence of the concepts of „free assessment of evidence” and „intimate conviction of the judge”.

Keywords: criminal trial, evidence, judge, sentence, court, crime, intimate conviction.

LE CONCEPT „LA LIBRE ÉVALUATION DES PREUVES” EN RELATION AVEC LE CONCEPT „LA CONVICTION INTIME DU JUGE”

Le processus pénal se manifeste comme un processus de connaissance, dans lequel le rôle principal appartient aux tribunaux et consiste à découvrir la vérité. Les éléments qui contribuent à la réalisation et à la connaissance de la vérité sont la preuve. Jusqu'au règlement final de l'affaire pénale devant le tribunal, tous les problèmes de fond de l'affaire sont résolus à l'aide de preuves. La preuve se manifeste comme un outil de preuve, étant donné la nature contradictoire de la procédure pénale, lorsque les parties utilisent ou proposent l'administration de preuves pour prouver les allégations et les arguments avancés.

L'évaluation de la preuve au stade du procès est l'un des moments les plus pertinents du processus pénal. L'évaluation des éléments de preuve dans le cadre de la procédure pénale constitue le „principal” que les sujets de la procédure pénale développent tout au long du procès et, par conséquent, le juge prononce une solution en fonction de la conviction personnelle, fondée sur les règles de droit et de morale, protégeant les droits et les intérêts des justiciables. La libre appréciation de la preuve fondée sur une condamnation intime est un élément important pour garantir l'indépendance du juge dans le procès. Le droit de procédure pénale contient une série de règlements importants qui mettent en évidence toute l'essence des concepts de „libre appréciation de la preuve” et de „condamnation intime du juge”.

Mots-clés: *procès pénal, preuve, juge, sentence, tribunal, crime, conviction intime.*

КОНЦЕПЦИЯ „СВОБОДНАЯ ОЦЕНКА ДОКАЗАТЕЛЬСТВ” ПО ОТНОШЕНИЮ К КОНЦЕПЦИИ „ЛИЧНОЕ УБЕЖДЕНИЕ СУДЬИ”

Уголовный процесс проявляется как процесс познания, в рамках которого основная роль принадлежит судам и заключается данная роль в установлении истины. Элементы, которые способствуют осознанию и познанию истины, называются доказательствами. До окончательного разрешения уголовного дела в суде все вопросы по существу дела решаются с помощью доказательств. Доказательства - это инструмент для принятия объективного решения, учитывая состязательный характер уголовного процесса, когда стороны используют или предлагают использовать доказательства для подтверждения заявленных требований и аргументов.

Оценка доказательств на стадии судебного разбирательства – один из самых актуальных моментов уголовного процесса. Этот фактор в уголовном судопроизводстве является „основным вопросом”, который субъекты уголовного судопроизводства разрабатывают на протяжении всего судебного разбирательства, по итогам которого судья выносит решение в соответствии с личным убеждением, на основе норм права и морали, защита права и интересы сторон в судебном процессе. Оценка доказательств, основанная на личном убеждении судьи, - важный элемент обеспечения независимости судьи. Уголовно-процессуальный закон содержит ряд важных положений, подчеркивающих всю суть понятий „свободная оценка доказательств” и „личное убеждение судьи”.

Ключевые слова: *уголовный процесс, доказательства, судья, приговор, суд, преступление, личное убеждение.*

Considerații generale

Având ca scop constatarea la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni, procesul penal contribuie la apărarea ordinii de drept, a drepturilor și libertăților omului, la prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni, precum și la educarea persoanelor în vederea respectării actelor normative, în special a normelor legii penale. Procesul penal se manifestă

ca un proces de cunoaștere, în care rolul primordial aparține instanțelor de judecată și constă în aflarea adevărului.

În doctrina de specialitate s-a menționat că elementul principal care contribuie la realizarea și cunoașterea adevărului în procesul penal sunt probele. Acestea manifestă un rol fundamental în soluționarea cauzelor penale iar întregul proces penal

oscilează în jurul problemei probelor. [11, p. 53] Din punct de vedere gnoseologic, proba este un instrument de cunoaștere prin care instanțele de judecată ajung să afle adevărul. [15, p. 67] Din punct de vedere etimologic, proba se manifestă ca un instrument de dovedire, în condițiile contradictorialității procesului penal, când părțile folosesc sau propun administrarea probelor în scopul dovedirii susținerilor și argumentărilor făcute. [16, p. 111-112]

Aprecierea probelor la etapa judecării cauzei în fond este unul dintre cele mai relevante momente ale procesului penal. Acest fapt se explică prin aceea că, întreaga activitate complexă a organului de urmărire penală, inclusiv munca ce a fost depusă și toate probele acumulate de către ofițerii de urmărire penală, se materializează în soluția ce va fi pronunțată de către instanța de judecată. [17, p. 123-124] În așa mod, aprecierea probelor în procesul penal formează „materia principală” pe care subiecții procesului penal o dezvoltă pe întreaga perioadă a derulării procesului și, în rezultat, judecătorul pronunță o soluție conform convingerii personale, întemeiată pe normele de drept și de morală, cu protejarea drepturilor și intereselor justițiabililor.

Aprecierea liberă a probelor bazată pe convingerea intimă este un element important prin care se asigură independența judecătorului în cadrul procedurii de judecată. Având în vedere relația de sinonimie care există între conceptele „independență” și „libertate”, principiul libertății de apreciere a probelor poate fi parafrizat ca fiind independența judecătorului în aprecierea probelor. [18, p. 84] Desigur, acest principiu este inerent nu doar judecătorului, dar și persoanelor care efectuează urmărirea penală. Or, până la expedierea cauzei penale în instanța de judecată, aprecierea probelor se face conform convingerii lăuntrice a procurorului și a ofițerului de urmărire penală. Astfel că pe întreaga durată a desfășurării procesului penal, aprecierea probelor are o valoare incontestabilă.

Reflecții normative

Legea procesual penală conține o serie de reglementări importante care reliefează întreaga esență a conceptelor de „libera apreciere a probelor” și de „intima convingere a judecătorului”. Așadar, în conformitate cu art.26 din Codul de procedură penală [2], la înfăptuirea justiției în cauzele penale, judecătorii sunt independenți, se supun doar legii, judecă materialele și cauzele penale conform legii și propriei convingeri bazate pe probele cercetate în cadrul procedurii judiciare. Judecătorul nu trebuie să fie predispus să accepte concluziile date de organul de urmărire penală în defavoarea inculpatului sau să înceapă o judecată de la ideea preconcepută că acesta a comis o infracțiune ce constituie obiectul învinuirii. În art. 27 din Cod este stipulat că judecătorul apreciază probele în conformitate cu propria lui convingere, formată în urma cercetării tuturor probelor administrate, iar norma de la art.100 alin. (4) din Cod prevede că probele administrate în cauza penală vor fi verificate sub toate aspectele, complet și obiectiv. De asemenea, legiuitorul a reglementat că verificarea probelor constă în analiza probelor administrate, coroborarea lor cu alte probe, administrarea de noi probe și verificarea sursei din care provin probele.

Cel mai relevant moment al aprecierii probelor se manifestă cu ocazia deliberării finale, atunci când instanța de judecată trebuie să-și formeze o părere personală în raport cu materialul probator colectat pe parcursul derulării procesului penal. Se înțelege că acest punct de vedere al organului judiciar nu trebuie să constituie o părere pur subiectivă – chiar dacă uneori opinia unui judecător poate să fie diferită de cea a altui judecător din complet – soluționarea cauzei și felul în care se apreciază probele urmând să fie întemeiată pe evaluarea corectă a faptelor în conștiința judecătorului și pe înțelegerea exactă a circumstanțelor.

Deoarece sentința pronunțată poate să influențeze în mod radical viața unor persoane, judecătorul tre-

buie să știe pe deplin realitatea tuturor împrejurărilor cauzei penale, astfel încât acesta să fie sigur că sentința pe care o va pronunța este una corectă. [13, p. 16] Organul judiciar face o sinteză a tuturor dovezilor acumulate în cauza penală și își întemeiază sentința numai pe probele care au fost cercetate în ședința de judecată. Sentința instanței de judecată trebuie să fie legală, întemeiată și motivată (art. 384 alin. (3) din Codul de procedură penală). În același context, este indicat că sentința de condamnare nu poate fi bazată pe presupuneri (art. 389 alin. (2) din Cod).

Judecătorul va acorda o atenție sporită atât probelor administrate în faza de urmărire penală, cât și celor prezentate în cursul cercetării judecătorești. Toate probele administrate vor beneficia de incidența principiilor contradictorialității, publicității și oralității. Fie că sunt probe noi, fie că au fost acumulate în cursul urmăririi penale, probele nu beneficiază de vreun ordin de preferință a puterii lor probante. Deducem, așadar, că aprecierea probelor este o activitate esențială în cadrul procesului judiciar și, în consecință, ea trebuie efectuată prin garantarea tuturor drepturilor procesuale ale părților, în special față de inculpat.

Instanța de judecată își asumă sarcina de a determina admisibilitatea probelor prin aplicarea normelor din Codul de procedură penală într-un mod care să corespundă jurisprudenței Convenției Europene a Drepturilor Omului. Anume în acest scop, legislatorul moldovean a stabilit în art. 383 alin. (1) din Codul de procedură penală că, dacă în cursul deliberării instanța constată că o anumită circumstanță necesită concretizare pentru justa soluționare a cauzei, instanța poate relua cercetarea judecătorească prin încheiere motivată.

Având în calitate de suport legal norma de la art.101 din Codul de procedură penală, conchidem că organul judiciar trebuie să aprecieze fiecare probă sub toate aspectele din punctul de vedere al pertinentei, concludentei, utilității și veridicității ei, iar toate probele în ansamblu – din punctul de vede-

re al coroborării lor. Nici o probă nu poate avea valoare dinainte stabilită. Totodată, conducându-ne de principiul prezumției nevinovăției stipulat în art. 8 al Codului de procedură penală, concluziile despre vinovăția persoanei de săvârșirea infracțiunii nu pot fi întemeiate pe presupuneri. Toate dubiile în probarea învinuirii care nu pot fi înlăturate, se interpretează în favoarea bănuțului, învinuitului, inculpatului.

Legea procesual penală stabilește că organul judiciar are obligația de a pune la baza hotărârii sale doar acele probe, la cercetarea cărora au avut acces, în egală măsură, toate părțile și să motiveze în hotărâre admisibilitatea sau inadmisibilitatea tuturor probelor ce au fost administrate. În același context, Curtea Constituțională a R.M. a subliniat că libera apreciere a probelor exclude posibilitatea conferirii unei puteri probante dinainte stabilite unei probe. Aprecierea fiecărei probe se face de instanța de judecată ca urmare a examinării conjugate a tuturor probelor administrate, în scopul aflării adevărului. [4] Libera apreciere a probelor nu presupune arbitrarul, ci libertatea de a aprecia probele în mod rezonabil și imparțial, iar rezultatele aprecierii probelor sunt prezentate de către instanța de judecată în acte procedurale, care trebuie să fie motivate în mod obiectiv și sub toate aspectele potrivit legii. Motivarea constă în faptul că la admiterea unor probe și la respingerea altora judecătorul este obligat să prezinte argumentele unei asemenea soluții. [5]

În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a R.M. a motivat că judecătorii trebuie să ia decizii în deplină libertate și să acționeze fără restricții și fără a fi obiectul unor influențe, presiuni, amenințări sau intervenții nelegale, directe sau indirecte, indiferent din partea cărei persoane vin și sub ce motiv. [6] Sunt relevante și argumentele Curții Constituționale a R.M. care, în Hotărârea nr.18 din 22.05.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (intima convingere a judecătorului), a reținut că libera apreciere a probelor este strâns legată de regula cercetării sub toate as-

pectele, complet și obiectiv a circumstanțelor cauzei și probelor. Astfel, Curtea a menționat că dispozițiile potrivit cărora probele sunt supuse liberei aprecieri a judecătorului urmează a fi interpretate în sensul în care propria sa convingere este formată în urma cercetării tuturor probelor administrate.

În plan internațional, există o serie de instrumente juridice care au consacrat și au dezvoltat garanțiile independenței judecătorilor. Astfel, potrivit Principiilor de la Bangalore, judecătorul trebuie să își exercite funcția judiciară în mod independent, pe baza propriei aprecieri a faptelor și în concordanță cu spiritul legii, fără influențe externe, sugestii, presiuni, amenințări și fără vreun amestec, direct sau indirect, indiferent de la cine ar proveni și sub ce motiv (Rezoluția ONU 2003/43 din 29 aprilie 2003). În Recomandarea CM/Rec (2010) a Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei către statele membre cu privire la judecători s-a menționat că toate persoanele care au legătură cu un caz, inclusiv organismele publice sau reprezentanții lor, trebuie să se supună autorității judecătorului.

Judecătorii trebuie să beneficieze de libertate neîngrădită de a soluționa în mod imparțial cauzele, în conformitate cu legea și cu propria apreciere a faptelor. În acest sens, și Comisia de la Veneția a declarat că un judecător este liber să își expună opinia, să stabilească faptele și să aplice legea în toate problemele conform propriei sale convingeri și nu este obligat să se justifice în fața nimănui, nici chiar în fața altor judecători și/sau președintele instanței, pentru modul în care a înțeles legea și a stabilit faptele. Acestea sunt garanțiile de bază care să asigure independența judecătorului de a judeca cauzele cu imparțialitate, conform conștiinței sale și interpretării pe care a dat-o faptelor, și în conformitate cu legea aplicabilă.

Opinii doctrinare

Marea majoritate a autorilor din sfera dreptului procesual penal, atunci când se referă la convinge-

rea judecătorului, folosesc sintagma „convingere intimă”. Cercetând problema dată, autorul român A.Sava a ajuns la concluzia că „convingerea intimă” nu are sensul de opinie subiectivă, ci înțelesul de certitudine dobândită de judecător în urma examinării tuturor probelor în ansamblu, sub toate aspectele, în mod obiectiv și călăuzindu-se de lege. Convingerea se formează prin aprecierea probelor, nu a normelor. Judecătorul va trebui să învețe să aplice legea și în spiritul ei, nu doar în litera ei. [12, p. 51-52] Ne raliem opiniei expusă de A.Sava și credem că libertatea de convingere a judecătorului nu poate fi înțeleasă pe deplin decât atunci când are ca efect „transformarea” judecătorului dintr-un mecanism de aplicare a legii, într-un om, rolul căruia este de a apăra interesele și a rezolva conflictele justițiabililor în cel mai adecvat mod.

În opinia A.Crișu, intima convingere nu constituie o intuiție pur subiectivă, ci un sentiment de certitudine fermă despre existența sau inexistența unei fapte, convingerea întemeindu-se pe raționament și argumente logice. [3, p. 55] Mai mult decât atât, A.Crișu este de părere că formarea convingerii este rezultatul unui proces intelectual prin care probele administrate se reflectă complet și exact în conștiința persoanelor abilitate cu atribuții de înfăptuire a justiției și le produc un sentiment de certitudine în legătură cu fapta dovedită [3, p. 83]. Cu toate acestea, noi credem că intima convingere, chiar dacă nu constituie o probă, ci rezultatul acesteia, rămâne un sistem din care subiectivismul nu poate fi exclus.

Subliniem faptul că legiuitorul moldovean a instituit criterii clare de apreciere a probelor. Astfel, potrivit art. 101 alin. (1) din Codul de procedură penală, *fiecare probă urmează să fie apreciată din punct de vedere al pertinentei, concludenței, utilității și veridicității ei, iar toate probele în ansamblu - din punct de vedere al coroborării lor.*

În același timp, aprecierea probelor după propria convingere a judecătorului nu trebuie confundată cu

aprecierea după impresie, care este produsul unor percepții emoționale. Totodată, libera apreciere a probelor nu înseamnă arbitrarie, ci libertatea de a aprecia probele în mod rezonabil și imparțial, iar rezultatele aprecierii probelor sunt expuse de către instanța de judecată în acte procedurale, care trebuie să fie motivate în mod obiectiv și sub toate aspectele potrivit legii. [19, p. 88] Motivarea se exprimă prin faptul că la admiterea unor probe și la respingerea altora judecătorul este obligat să indice motivele de fapt și de drept ale unei asemenea soluții.

În literatura juridică au fost realizate multiple încercări de a face distincție între principiile independenței judecătorului și libertății de apreciere a probelor. Astfel, conform opiniei cercetătorului român I. Neagu [10, p. 454], aprecierea probelor este unul dintre cele mai importante momente ale procesului penal, deoarece întregul volum de muncă depus de către organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, cât și de către părțile din proces se concretizează în soluția ce va fi dată în urma unei activități.

Din perspectiva juridică, garanția „intimei convingeri” este dublă, pornind de la principiul constituțional al separației puterilor în stat, care trebuie prevăzut expres în orice constituție democratică și terminând cu principiul independenței judecătorilor și supunerii lor numai legii. Credem că această dublă garanție este obligatorie și pentru celelalte categorii ce funcționează în sistemul autorităților publice, răspunzătoare de aplicarea corectă a legilor.

Autorii români I.T. Butoi și T. Butoi au pornit în examinarea acestui concept de la descrierea pe care a făcut-o Hegel „ultimul cuvânt în decizie îl constituie convingerea subiectivă și conștiința (*animi-sententia*), așa cum, în ce privește dovada care se sprijină pe declarațiile și mărturiile altora, jurământul rămâne ultima garanție, deși subiectivă”. [1, p. 112] Este reliefat prin aceste precizări subiectivismul

hotărârilor pe care le pronunță judecătorul, dar mai ales componența psihologică firească pe care o are instituția deliberării, exprimată prin intima convingere a celui care pronunță actul judecătoresc.

Justiția modernă trebuie să urmărească „dreptatea obiectivă” și nepărtinitoare pe temeiurile legale ale statului de drept, iar nu dreptatea subiectivă așa cum o înțelege fiecare, iar față de acest obiectiv generos și deloc utopic, buna credință reprezintă puterea divină cu care sunt investiți judecătorii. Buna-credință este puterea virtuală care mijlocește actul de justiție, este dreptul imprescriptibil al puterii judecătorești de a ține cont de buna-credință a justițiabililor, de a o aprecia și de a stabili dreptatea. Dreptatea, la rândul său, este valoare constituțională și ea nu trebuie să rămână un simplu ideal, ci trebuie să fie în mod real garantată de către puterile statului, dar mai ales de către puterea judecătorească, acesta fiind funcția principală a judecătorului - de a stabili adevărul după intima lui convingere. [9, p. 52] Aceasta dreptate trebuie efectuată în cursul judecății după conștiința și după echitate, nu numai după lege, dreptatea fiind mai presus ca legea.

„Intima convingere a judecătorului” în procesul penal operează concludent cu principiul independenței judecătorului, acest principiu îi implică în activitatea sa cerința soluționării litigiilor fără imixtiunea unui organ de stat sau din partea vreunei persoane. [3, p. 87] Independența este necesară pentru a asigura imparțialitatea față de părțile în proces, acesta păstrându-și o atitudine echidistantă față de părțile din proces.

Analizând doctrina rusească la acest compartiment, am sesizat multitudinea de opinii expuse în lucrările științifice a multor savanți. De exemplu, A.P. Sevastianov susține că în cazul sentinței, normele stricte stabilite prin lege sunt aproape întotdeauna combinate cu o măsură de discreție judiciară. [20, p. 54] Problema o vede în principal – cât de largi sunt limitele puterii de apreciere judiciară, la alege-

rea tipului și dimensiunii pedepsei. Necesitatea de a aborda problema oportunității de a restrânge limitele discreției judiciare în condamnare face relevantă studierea practicilor existente de alegere a tipului și a cuantumului pedepsei, care se bazează în mare măsură pe discreția judiciară. De asemenea, este relevantă problema modului în care această practică respectă cerințele moderne și asigură numirea unei pedepse corecte.

Cercetătoarea A.A.Pivovarova, în lucrarea de disertație a menționat că legislativul, la stabilirea regulilor de stabilire a pedepsei penale, folosește sancțiuni prestabilite și oferă judecătorului posibilitatea aprecierii individuale la stabilirea pedepsei. Aprecierea judecătorului – este dreptul acordat de lege judecătorului de a alege una din sancțiunile în conformitate cu propria sa convingere. Intima convingere reprezintă un element al conștientizării juridice. Astfel, și regulile de stabilire a pedepsei, și conștientizarea judecătorului, ce include în sine cunoștințele sale juridice, asimilarea procedurilor de judecată, psihologiei judiciare dar și emoțiile, constituie elementele formării deciziei despre pedeapsa cuvenită. [21, p. 93] În lumina celor expuse, autorul este de părere că la stabilirea pedepsei este necesar de a ține cont de regulile de etică a judecătorului.

Legislația Federației Ruse, de asemenea nu oferă o noțiune juridică a conceptului de „intimă convingere”, dar privitor la acest subiect, în literatura juridică există o opinie comună că, „intima convingere” constă în sentimentul de încredere în cunoștințele și concluziile proprii precum și în propria decizie. Astfel, cercetătorul A.V. Smirnov a opinat că „propria convingere” pe un caz concret, se formează la judecătorii în momentul citirii discursului procurorului și finalizării cercetării judecătorești. Conducându-se de această „convingere”, judecătorul în camera de deliberare face o apreciere finală a probelor cercetate în ședințele de judecată. [22, p. 45] În opinia autorului,

însăși aprecierea probelor în rezultatul examinării și soluționării cauzelor penale se desfășoară etapizat, divizându-se în etapele primară și finală, la fel cum și procesul în întregime are mai multe etape.

În aprecierea aceluiași subiect, A.F.Galușko a menționat că în momentul aprecierii proprii a faptelor constatate în procesul examinării, judecătorul „simte” acea povară a propriei răspunderi pentru corectitudinea deciziei luate, sentiment bazat pe emoție și încordare intelectuală. [14, p. 148] Același autor a subliniat că *per ansamblu*, în literatura rusă este susținută ideea că răspunsul la întrebarea dacă o acțiune sau alta a judecătorului este corectă, nu trebuie apreciată prin prisma libertății acestuia de a acționa conform propriei convingeri, dar prin prisma limitelor juridice puse la dispoziția judecătorului care corespund principiului echității conform adagiului latin „*discretio est scire per legem quid sit justum*”.

Reflecții jurisprudențiale

De-a lungul timpului, odată cu modificările operate în legislație, a avut de suferit și sensul conceptului de „intima convingere a judecătorului”. Aceasta este explicația prin care Curtea Constituțională a României a format două opinii diametral opuse cu referire la acest subiect. Astfel, prin Decizia nr.171 din 23 mai 2001, Curtea a declarat ca fiind neconstituțională prevederea art. 63 alin. (2) din Codul de procedură penală (redacția Legii din 1963), prin care se stabilea posibilitatea organului de urmărire penală ori a instanței de judecată să aprecieze fiecare probă potrivit „intimei convingeri” și conducându-se după „conștiința” lor. S-a constatat că această dispoziție contravine prevederilor art.123 alin. (2) din Constituția României, potrivit căroră „judecătorii sunt independenți și se supun numai legii”. [7]

Or, prin reglementarea cenzurată, legislația la acel moment permitea judecătorului să se conducă după „conștiința” sa care spre deosebire de „convingere” presupune un sentiment intuitiv pe care

ființa umană îl are despre propria existență, deci o cunoaștere reflexivă vis-a-vis de situațiile și lucrurile din jurul său.

În acest sens, subliniem că în perioada 1990-1991, Senatul a respins propunerile de modificare a proiectului Constituției României, formulate de unii deputați, cu privire la inserarea și a altor criterii pentru înfăptuirea justiției, cum ar fi acela ca judecătorii să se supună nu doar legii, dar și „conștiinței lor” sau „intimei convingeri”, cu motivarea că, într-un stat de drept, legea trebuie să cuprindă prin extensie, inclusiv convingerea intimă a judecătorului sau, altfel spus, intima convingere nu poate să contravină legii. În cele din urmă, Senatul a adoptat sintagma „în activitatea lor, judecătorii sunt independenți și se supun numai legii”.

O altă accepțiune a aceluiași concept, Curtea Constituțională a României l-a prezentat prin Decizia nr. 778 din 17.11.2015 prin care a fost supusă controlului de constituționalitate cuprinsul dispozițiilor art. 100 alin. (2) și art. 103 alin. (2) din Codul de procedură penală, a noțiunii de „convingerea” instanței. Curtea Constituțională a României a statuat că „convingerea” magistratului reprezintă acea stare a unei persoane răspunzătoare de aplicarea legii, bazată pe buna credință, care este împăcată cu propria conștiință morală care a îndrumat-o în aflarea adevărului prin utilizarea tuturor mijloacelor legale respectiv a probelor. Convingerea ce stă la baza hotărârilor pe care un judecător le pronunță are drept fundament o conștiință juridică ce se formează numai după epuizarea duelului judiciar. S-a statuat că pentru a ajunge la o anumită convingere, judecătorul va face o analiză logică, științifică și riguroasă a faptelor relevate, cu respectarea principiilor legale referitoare la loialitatea administrării probelor și a aprecierii lor ca un tot unitar. Așa fiind, câtă vreme convingerea magistratului respectă principiul constituțional al independenței judecătorului, care se supune numai legii, atunci ea nu poate

fi privită ca un impediment în înfăptuirea actului de justiție, ci dimpotrivă ca o garanție a lui.

Legislația Republicii Moldova, în special legislația procedurală nu oferă noțiunea legală a acestui concept. Aceasta este interpretată ținând cont de etimologia cuvintelor „intimă” și „convingere”. Potrivit principiilor „independenței judecătorului” și „rolului activ a judecătorului”, activitatea judecătorească presupune o responsabilitate și diligență maximală fiind necesar pentru stabilirea unui adevăr obiectiv și pronunțarea unei decizii legale. Totuși aceste principii activează în cumul cu „principiul supunerii judecătorului numai față de lege”, adică exclude liberului arbitru a judecătorului.

Un interes aparte manifestă jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Cu referire la garanțiile unui proces echitabil Curtea Europeană a stabilit că imparțialitatea judecătorului se apreciază atât conform unei abordări subiective, care ia în considerare *convingerile personale* sau interesele judecătorului într-o cauză, cât și conform unui test obiectiv, care stabilește dacă judecătorul a oferit garanții suficiente pentru a exclude vreo îndoială motivată din acest punct de vedere (hotărârea Demicoli vs. Malta din 27 august 1991). Totodată, *imparțialitatea subiectivă* este prezumată până la proba contrară, în schimb, aprecierea obiectivă a imparțialității constă în analiza dacă anumite împrejurări care pot fi verificate dau naștere unor suspiciuni de lipsă de imparțialitate. De asemenea, judecătorii trebuie să beneficieze de libertate neîngrădită de a soluționa în mod imparțial cauzele, în conformitate cu legea și cu *propria apreciere a faptelor*.

În acest sens, și Comisia de la Veneția drept răspuns la scrisoarea din 12.01.2017 a președintelui Curții Constituționale a R.M. [8], a declarat că „un judecător *este liber să își expună opinia, să stabilească faptele* și să aplice legea în toate problemele conform *propriei sale convingeri* și nu este obligat să se justifice în fața nimănui, nici chiar în fața altor

judecători și/sau președintele instanței, pentru modul în care a înțeles legea și a stabilit faptele. Acestea sunt garanțiile de bază care să asigure independența judecătorului de a judeca cauzele cu imparțialitate, conform conștiinței sale și interpretării pe care a dat-o faptelor, și în conformitate cu legea aplicabilă”. Suplimentar, Comisia de la Veneția a menționat că „Sistemele juridice din Uniunea Europeană sunt foarte diferite în ceea ce privește rolul delegat judecătorului în raport cu organul legislativ și cu părțile în proces. Tehnicile de creație legislativă în sistemul european sunt variate și lasă judecătorului mai mult spațiu de interpretare. Cu toate acestea, întotdeauna va exista un anumit element de discreție la interpretarea legilor, stabilirea faptelor și aprecierea probelor. Aceasta este esența funcției judiciare și reprezintă un element de bază al independenței judecătorului”.

Analizând în ansamblu cele expuse, se conturează **concluzia** că sintagma de „intima convingere” a judecătorului trebuie tratată întotdeauna prin prisma a două laturi: cea subiectivă și cea obiectivă. Prima reprezintă un amalgam de factori umani: psihologie, emoție, caracter; în timp ce latura obiectivă este vector legal. Aceste două componente sunt interdependente. Totuși la conturarea unei decizii corecte, „legea” va fi baza „aprecierii subiective” a judecătorului.

La nivel național, conceptul de „intima convingere” mai este „garantat” și fundamentat de prevederile art. 339 alin. (7) din Codul de procedură penală, ce stipulează că, în cazul în care unul din judecătorii completului de judecată are o *opinie separată*, el o expune în scris, motivând-o, totodată fiind obligat să semneze hotărârea adoptată cu majoritatea de voturi. De aici se desprinde concluzia că, chiar dacă cauza este examinată de un complet de judecată, unde decizia finală este adoptată cu votul majorității, fiecare membru al completului are dreptul de a-și expune propria opinie referitor la procesul de apreciere a probelor. Acest fapt evidențiază încă o dată „garan-

tul” independenței judecătorului în sistemul de drept al Republicii Moldova.

Concluzii și recomandări

Generalizând cele expuse, putem conchide că aflarea adevărului în cauzele penale este posibilă doar în baza unei aprecieri libere a probelor conform propriei convingeri de către autoritatea judiciară ce înfăptuiește justiția.

Intima convingere a judecătorului este un concept care necesită o cercetare aprofundată, deoarece poate să persiste riscul major ca sintagma să fie interpretată în mod extensiv, cu denaturarea sensului adevărat al noțiunii. Deși există un anumit element de discreție la interpretarea legilor, stabilirea faptelor și aprecierea probelor, suntem de opinia că „intima convingere a judecătorului” urmează să opereze în limita cadrului legal. Or, „intima convingere a judecătorului” în luarea unei decizii nu are sensul unei simple opinii subiective a judecătorului, ci acela al certitudinii dobândite de acesta în mod obiectiv, pe bază de probe incontestabile. Credem că conștiința juridică este factorul principal pe care intima convingere se formează.

Propria convingere a judecătorului nu este întemeiată doar pe argumente logice de ordin personal, ci pe rezultatul examinării și aprecierii probelor acumulate în modul stabilit de lege. În același timp, aprecierea probelor și examinarea cauzelor conform propriei convingeri manifestă o parte componentă a principiului independenței judecătorului. Propria convingere urmează a fi fundamentată pe dispozițiile actului normativ și pe probele cercetate în ședința de judecată.

Suntem de opinia că libertatea de convingere poate fi înțeleasă pe deplin numai dacă are ca efect „transformarea” judecătorului dintr-un mecanism de aplicat litera legii, într-un om care înțelege că are de-a face cu oameni și că rolul său este de a le apăra interesele

și a le soluționa conflictele în cel mai adecvat mod cu putință. Firește, toate acestea cer timp, dedicație și încredere în statutul de judecător. Mai precis, o conștientizare a faptului că justiția reprezintă o putere separată, independentă și că tocmai de aceea i s-a dat această putere și *libertate în apreciere*: pentru a găsi soluții și pentru a și le asuma, dacă este convins că astfel își îndeplinește sarcina în limitele cadrului legal.

Expunându-ne punctul de vedere, credem că pentru aflarea adevărului într-o cauză penală, un rol important revine *controlului judiciar*. Practica denotă faptul că în activitatea de îndeplinire a justiției pot surveni greșeli. Anume controlul judiciar al hotărârilor judecătorești face posibilă depistarea și înlăturarea unor eventuale erori judiciare. Grație prezenței mai multor grade de jurisdicție, examinarea unei cauze penale se face pe mai multe nivele, într-un sistem organizat pe ierarhie, fiecare nivel fiind manifestat de către instanțe de judecată ierarhic superioare. În acest context, suntem de opinia că procedura de control judiciar al hotărârilor judecătorești poate să ofere rezultate scontate dacă în cadrul exercitării căilor de atac, vor fi implicați subiecți profesioniști, care să acționeze fără de parțialitate.

În scopul eficientizării aprecierii probelor în procesul penal, *recomandăm*:

a) excluderea aprecierii eronate a probelor prin responsabilizarea subiecților implicați în desfășurarea procesului penal;

b) consolidarea controlului judecătoresc;

c) nivelul înalt de responsabilitate, integritate și corectitudine din partea subiecților procesuali;

d) administrarea corectă și legală a probelor în procesul penal.

Referințe bibliografice

1. BUTOI, I.T., BUTOI, T. Tratat universitar de psihologie judiciară. Ediția a II-a. București; Pro universitaria, 2019, 412 p.

2. Codul de procedură penală al R.M. nr.CP122/2003 din 14.03.2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr.248-251.

3. CRIȘU, A. Drept procesual penal. Partea generală. Ediția a 4-a. București: Hamangiu, 2020, 255 p.

4. Hotărârea Curții Constituționale a R.M. nr. HCC2/2020 din 23.01.2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 6 pct.111 din Codul de procedură penală (definiția noțiunii de „eroare gravă de fapt”) (sesizările nr. 122g/2019 și nr. 216g/2019). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr. 44-54.

5. Hotărârea Curții Constituționale a R.M. nr.18 din 22.05.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (intima convingere a judecătorului), publicat <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=617&l=ro> (vizitat 20.11.2020).

6. Hotărârea Curții Constituționale a R.M. nr. 22 din 05.09.2013 privind controlul constituționalității unor prevederi privind imunitatea judecătorului, <http://constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=468&l=ro> (vizitat 15.11.2020).

7. Decizie nr.171 din 23 mai 2001 privind excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.63 alin.(2), art.192 alin.(2), art.346 alin.(2) și art.392 alin.(4) din Codul de procedură penală al României. Disponibil: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=28682 (vizitat 12.11.2020).

8. Opinia „Amicus Curiae” pentru Curtea Constituțională a Republicii Moldova privind răspunderea penală a judecătorilor, adoptată de Comisia de la Veneția la cea de-a 110-a Sesiune Plenară (Veneția, 10-11 martie 2017), https://www.constcourt.md/public/files/file/comisia_venetia/Amicus_Curiae_raspunderea_judecatorilor_2017_CDL-AD2017002-e_rom_002.pdf (vizitat 23.11.2020).

9. MOISA, C. Probele în procesul penal. Practica judiciară adnotată. București: Hamangiu, 2017, 252 p.

10. NEAGU, I. Tratat de procedură penală, Partea generală. București: Universul Juridic, 2013, 554 p.

11. Probele în procesul penal / colectiv de autori. Ediția a 2-a. Practica judiciară comentată. București: Hamangiu, 2020, 342 p.

12. SAVA, A. Aprecierea probelor în procesul penal. Iași: Junimea, 2002, 298 p.

13. БУРМАГИН, С.В. Соответствие приговора внутреннему убеждению судьи // Сибирские уголовно-процессуальные и криминалистические чтения (Federația Rusă), 2017, nr.1, p. 11-19.

14. ГАЛУШКО, А.Ф. Влияние внутреннего убеждения судьи на оценку доказательств // Вестник Омского университета (Federația Rusă), 2011, nr.3 (28), p. 137-149.

15. Курс уголовного процесса / под ред. Л.В. Головки, 4-е издание. Москва: Статут, 2020, 453 p.

16. СИНИЦЫН, А.А. Оценка достаточности доказательств судом при постановлении оправдательного приговора ввиду отсутствия в деянии подсудимого состава преступления // Журнал „Закон и право” (Federația Rusă), 2020, nr.3, p. 110-117.

17. СИНИЦЫН, А.А. Особенности оценки достаточности доказательств судом в стадии судебного разбирательства в первой инстанции по уголовным де-

лам // Журнал „Закон и право” (Federația Rusă), 2019, nr.7, p. 121-128.

18. КОЧКИНА, М.А. Оценка достаточности доказательств на этапе окончания предварительного расследования по уголовному делу. Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук. Москва, 2015, 203 p.

19. Курс уголовного процесса / под ред. Л.В. Головки, 4-е издание. Москва: Статут, 2020, 396 p.

20. Пределы судебного усмотрения при назначении наказания. Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук. Красноярск, 2004, 209 p.

21. ПИВОВАРОВА, А.А. Правосознание и усмотрение судьи: соотношение понятий, роль при назначении наказания. Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук. Самара, 2009, 197 p.

22. СМИРНОВ, А.В., Калиновский К.Б. Уголовный процесс: учебник для вузов, 8-е издание. Москва: Норма, 2020, 243 p.

DELIMITAREA INFRAȚIUNII DE CONSTRÂNGERE DE A FACE DECLARAȚII DE INFRAȚIUNEA DECLARAȚIA MINCINOASĂ, CONCLUZIA FALSĂ SAU TRADUCEREA INCORECTĂ

Elena JENUNCHI

Doctorandă, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: elenajenunchi@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-0587-6883>

În prezentul articol este pusă în evidență importanța teoretico-practică a delimitării infracțiunii de constrângere de a face declarații prevăzută la art.309 CP RM de infracțiunea prevăzută la art.312 CP RM Declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă. Este investigată corelația infracțiunilor date prin prisma similitudinilor, dar și a diferențelor ce le sunt specifice. Obiectivul propus se atinge prin analiza tuturor elementelor componente respective de infracțiune. Un accent aparte este pus pe identificarea semnelor laturii obiective, fiind relevată semnificația fenomenului constrângerii pentru delimitarea corectă a infracțiunilor cercetate. Întru atingerea scopului propus au fost utilizate un șir de metode precum metoda istorică, metoda logică, metoda sistemică, ș.a. pe larg fiind utilizată metoda comparativă.

Cuvinte-cheie: *infracțiune, delimitare, constrângere, declarație, declarație mincinoasă, concluzie falsă, traducere incorectă.*

DELIMITATION OF THE CRIME OF COERCION TO MAKE STATEMENTS BY THE CRIME OF FALSE STATEMENT, FALSE CONCLUSION OR INCORRECT TRANSLATION

This article highlights the theoretical and practical importance of the delineation of the crime of coercion to make statements provided for in art.309 CP RM of the offense provided for in art.312 CP RM false statement, false conclusion or incorrect translation. The correlation of the given crimes is investigated through the prism of similarities, but also of the differences that are specific to them. The proposed objective shall be achieved through the analysis of all the relevant criminal components. A special emphasis is placed on identifying the signs of the objective side, being revealed the significance of the phenomenon of constraint for the correct delimitation of the crimes under investigation. In order to achieve the proposed goal, a number of methods were used such as the historical method, the logical method, the systemic method, etc., the comparative method is widely used.

Keywords: *offense, delineation, coercion, statement, false statement, false conclusion, incorrect translation.*

DÉLIMITATION DE L'INFRACTION DE COERCITION POUR FAIRE DES DÉCLARATIONS DE L'INFRACTION DE FAUSSE DÉCLARATION, FAUSSE CONCLUSION OU TRADUCTION INCORRECTE

Cet article souligne l'importance théorique et pratique de la délimitation du crime de coercition pour faire des déclarations prévues à l'art. 309 CP RM de l'infraction prévue à l'art. 312 CP RM fausse déclaration, fausse conclusion ou traduction incorrecte. La corrélation des crimes donnés est étudiée à travers le prisme des similitudes, mais aussi des

différences qui leur sont spécifiques. L'objectif proposé doit être atteint grâce à l'analyse de toutes les composantes pénales pertinentes. Un accent particulier est mis sur l'identification des signes du côté objectif, en révélant l'importance du phénomène de contrainte pour la délimitation correcte des crimes faisant l'objet d'une enquête. Afin d'atteindre l'objectif proposé, un certain nombre de méthodes ont été utilisés telles que la méthode historique, la méthode logique, la méthode systémique, etc., la méthode comparative est largement utilisée.

Mots-clés: infraction, délimitation, coercition, déclaration, fausse déclaration, fausse conclusion, traduction incorrecte.

РАЗГРАНИЧЕНИЕ МЕЖДУ ПРАВОНАРУШЕНИЕМ О ПРИНУЖДЕНИИ К ДАЧЕ ПОКАЗАНИЙ И ПРАВОНАРУШЕНИЕМ О ДАЧЕ ЛОЖНЫХ ПОКАЗАНИЙ, ЛОЖНОМ ЗАКЛЮЧЕНИИ ИЛИ НЕВЕРНОМ ПЕРЕВОДЕ

В данной статье подчеркивается теоретическая и практическая значимость разграничения состава преступления о принуждении к даче показаний, предусмотренных статьей 309 УПК РФ, от преступления, предусмотренного статьей 312 УПК РФ, - дача ложных показаний, ложные заключения или неверный перевод. Взаимосвязь между данными преступлениями исследуется с точки зрения их сходства, а также характерных для них отличий. Предлагаемая цель достигается путем анализа всех элементов рассматриваемого преступления. Особый акцент делается на выявлении признаков объективной стороны, раскрывается значение феномена принуждения для правильного разграничения расследуемых преступлений. Для достижения поставленной цели использовался ряд методов, - исторический, логический, системный и др., при этом широко применялся сравнительный метод.

Ключевые слова: преступление, разграничение, принуждение, показание, ложное показание, ложное заключение, неверный перевод.

Introducere

Constrângerea de a face declarații – infracțiunea prevăzută la art. 309 CP RM are unele similitudini cu un șir de infracțiuni conexe, inclusiv cu infracțiunea prevăzută la art. 312 CP RM Declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă. În activitatea practică ce ține de aplicarea legii penale în contextul combaterii juridico-penale a infracțiunii de constrângere de a face declarații apar anumite dificultăți legate, în primul rând, de delimitarea acestei fapte de infracțiunea de declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă. Dificultățile se explică prin faptul că o anumită infracțiune întotdeauna are un șir de elemente și semne comune cu alte infracțiuni. Pentru a califica corect o infracțiune este necesar a stabili liniile de delimitare între această infracțiune și infracțiunile adiacente.

Situația se complică pe motivul că, și în literatura de specialitate nu există o opinie unică în perceperea faptelor cuprinse de către aceste componente de infracțiune. Efectuarea unei cercetări

științifice – cu imanente implicații în legislația penală, doctrina penală și practica judiciară – a problemelor teoretice și aplicative privind delimitarea constrângerii de a face declarații de infracțiunea de declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă este un obiectiv științific cât se poate de important și actual.

Metode utilizate și materiale aplicate. Pentru realizarea scopului și obiectivelor propuse au fost utilizate următoarele metode: istorică, logică, sistemică, inducția și deducția, metoda sociologică ș.a. Pe larg a fost utilizată metoda comparativă, prin a cărei aplicare au fost analizate infracțiunile prevăzute la art. 309 CP RM și art. 312 CP RM. Investigația efectuată se bazează pe analiza cadrului normativ incriminatoriu al celor două componente de infracțiune, pe studierea doctrinei și a practicii judiciare în domeniu.

Idei și discuții

Pentru a stabili liniile de delimitare între două infracțiuni adiacente este necesar, în primul rând, să

fie stabilite semnele caracteristice ale faptei, care îi sunt proprii, treptat adâncind analiza normei de drept și circumstanțele faptice ale cazului, ajungem la unicul cumul de semne, care caracterizează această infracțiune și o deosebesc de alte infracțiuni. [1, p. 207]

Este remarcabilă în acest sens poziția doctrinilor naționali ce au întocmit un îndrumar pentru avocați în care fac referire la importanța delimitării infracțiunilor, întrucât în practica judiciară deseori există probleme de calificare ce rezultă din delimitarea eronată a normelor penale, care, aparent, au multe similitudini în sens juridico-penal. Orice componentă de infracțiune se caracterizează prin semnele specifice elementelor acesteia, care ghidează spre o încadrare juridică corectă. Prin prezenta investigație s-a urmărit scopul identificării liniilor de demarcație între numitele fapte penale adiacente și a stabilirii expres a existenței concurenței normelor penale analizate, fapt ce presupune delimitarea acestora în funcție de elementele componentelor infracțiunilor analizate, vorba fiind, de fapt, despre o abordare generică specifică tuturor ipotezelor de delimitare a unor infracțiuni conexe. În funcție de asemănările dintre semnele componentelor de infracțiune, conform opiniei academicianului rus Kudreavțev V.N., pot fi identificate trei categorii de infracțiuni: infracțiuni care nu au nimic în comun (cu excepția responsabilității și vârstei subiectului); infracțiuni care au un număr mic de caracteristici comune și, în cele din urmă, infracțiuni care au toate caracteristicile comune, cu excepția uneia. [2, p. 148]

În activitatea practică a instituțiilor de ocrotire a ordinii de drept ce ține de aplicarea legii penale în contextul infracțiunii de constrângere de a face declarații apar anumite dificultăți legate, în special, de delimitarea acestei fapte de declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă. Împărtășim părerea savantului român Boroș Al., care constată faptul, că în condițiile de dezvoltare ale societății

contemporane, declarațiile pe care le fac sau le prezintă persoanele fizice în fața unei autorități sau instituții publice, joacă un rol deosebit pentru buna funcționare a mecanismelor sociale, economice și juridice ale statului, aceste declarații constituind cel mai adesea, mijloace de probă, cu toate consecințele care decurg din aceasta. În măsura în care asemenea declarații nu corespund realității, este zdruncinată încrederea publică în declarațiile susceptibile a produce consecințe juridice. [3, p. 538]

Din familia declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice fac parte atât infracțiunea prevăzută la art.312 CP RM Declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă, cât și infracțiunea de determinare la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte, incriminată la art. 314 CP RM, ambele prezentând semne comune cu infracțiunea de constrângerea de a face declarații, prevăzută la art. 309 CP al RM. Constatăm în sensul dat existența unor coincidențe ce țin de obiectul juridic specific și metoda de influențare asupra persoanelor participante într-un proces judiciar, subiectul activ și pasiv al infracțiunilor date, scopul urmărit, etc. Totodată, între aceste componente de infracțiune există și anumite deosebiri, pe care ne-am propus să le evidențiem în cele ce urmează.

Prin încriminarea declarației mincinoase, concluziei false sau traducerii incorecte în art. 312 CP RM legiuitorul național a urmărit scopul creării unei pârghii efective în asigurarea legalității în cadrul probatoriului.

Referindu-ne la liniile de demarcație dintre infracțiunea de constrângere de a face declarații prevăzută la art. 309 CP RM și infracțiunea stipulată la art. 312 CP RM Declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă, vom analiza prin comparație toate elementele constitutive ale infracțiunilor date. Spre deosebire de infracțiunea prevăzută la art. 314 CP RM, declarația mincinoasă,

concluzia falsă sau traducerea incorectă nu prezintă atât de multe tangențe cu infracțiunea de constrângere de a face declarații. Referitor la obiectul juridic special al infracțiunilor analizate putem afirma că, în ambele cazuri acesta are un caracter multiplu, în cazul declarației mincinoase, concluzia falsă sau traducerea incorectă, acesta este constituit din relații sociale cu privire la buna-credință ce trebuie manifestată cu prilejul prezentării declarației, concluziei, traducerii sau interpretării în cadrul urmăririi penale sau al judecării cauzei în instanța de judecată națională sau internațională. Doctrinarii ruși Gorelik A.S. și Lobanova L.V menționează că, obiectul declarațiilor mincinoase, concluziilor false sau a traducerilor incorecte îl constituie relațiile sociale, care exclud primirea de către organul de urmărire penală și instanța de judecată a informațiilor probatorii necalitative și adecvate. Tot ei relevă că, în anumite situații, când în rezultatul declarațiilor mincinoase, concluziilor false, traducerilor incorecte sunt luate anumite decizii și hotărâri procesuale incorecte, pot suporta anumite daune, de asemenea, și interesele cetățenilor. La fel, în doctrina rusă atestăm și opinia, conform căreia „... în unele situații, în calitate de parte vătămată în cazul infracțiunii de denunțare falsă sau plângere falsă poate figura și statul. Astfel, dacă în rezultatul denunțării false sau plângerii false referitoare la săvârșirea unei anumite infracțiuni persoana va fi supusă răspunderii penale, iar apoi se va constata printr-o hotărâre judecătorească nevinovăția acesteia, partea vătămată are dreptul la reabilitare în ordinea stabilită de legea procesual penală“. [4, p. 273]

Comună pentru aceste infracțiuni este ambianța infracțiunii și anume faptul că, acțiunile ilegale sunt săvârșite în cadrul unui proces penal.

Spre deosebire de constrângerea de a face declarații, declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă nu are obiect material, întrucât fapta nu presupune o influențare nemijlocită infracțională asupra vreunei entități corporale sau in-

corporale. „Declarațiile scrise ale martorilor, rapoartele de expertiză și traducerile scrise nu constituie obiecte materiale ale faptei de declarație mincinoasă. Acestea nu sunt obiecte asupra cărora se realizează acțiunea concretă, ci reprezintă produsul ori mijloacele de săvârșire a infracțiunii“. [5, p. 657]

Latura obiectivă ale infracțiunilor analizate și anume fapta prejudiciabilă, ca element constitutiv al laturii obiective, în ambele cazuri se manifestă prin acțiune. Modalitățile normative ale acțiunii prejudiciabile de asemenea au caracter alternativ doar că, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 312 CP RM acestea sunt :

- prezentarea declarațiilor mincinoase de către martor sau partea vătămată;
- prezentarea concluziei false de către specialist sau expert;
- prezentarea traducerii incorecte de către traducător, sau al interpretării incorecte de către interpret.

Comun pentru aceste modalități este faptul că, este viciat procesul aflării adevărului într-un proces penal, astfel creându-se erori judiciare, fiind periclitată aprecierea circumstanțelor cauzei, tragerea la răspundere penală a persoanei vinovate sau absolvirea de răspundere penală a unei persoane vinovate. La prima vedere, modalitățile normative de săvârșire a infracțiunilor analizate au puncte comune, ceea ce face diferența este elementul de „constrângere” prezent în cazul infracțiunii de constrângere de a face declarații. De aici rezultă că, principala deosebire dintre aceste două infracțiuni este termenul de „constrângere” stipulat în norma penală prevăzută la art. 309 CP RM. După cum am menționat anterior, acesta are sensul de influențare asupra victimei, întrucât aceasta din urmă să fie lipsită de posibilitatea de a dirija acțiunile sale. Deci, în cazul în care victima nu va fi lipsită de posibilitatea de a-și dirija acțiunile, nu ne vom afla în prezența infracțiunii specificate la art. 309 CP RM. Drept exemplu poate servi situația

când are loc instigarea la prezentarea, cu bună știință a declarației mincinoase de către martor sau de către partea vătămată, a concluziei false de către specialist sau expert, a traducerii sau a interpretării incorecte de către traducător sau interpret, dacă această acțiune a fost săvârșită în cadrul urmăririi penale sau judecării cauzei, în instanța de judecată națională sau internațională, urmează a fi calificate în baza alin. (4) art. 42 și art. 312 CP RM.

Infraacțiunile analizate sunt *formale*. Spre deosebire de constrângerea de a face declarații, pentru reținerea căreia nu este relevant dacă victima va îndeplini sau nu acțiunea la care este constrânsă, momentul consumării în cazul declarației mincinoase, concluzia falsă sau traducerea incorectă este momentul realizării integrale a acțiunii de prezentare a declarației mincinoase de către martor sau parte vătămată, a concluziei false de către specialist sau expert, a traducerii sau interpretării incorecte de către traducător sau interpret.

Latura subiectivă în cazul infraacțiunilor date se caracterizează prin intenție directă. Motivele infraacțiunii prevăzute la art. 312 CP RM constau în : răzbunare, ură, gelozie, etc., iar în cazul în care infraacțiunea dată este săvârșită din interes material, răspunderea urmează a fi agravată în baza lit.b), alin. (2), art. 312 CP RM. Spre deosebire de constrângerea de a face declarații, declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă este încriminată în două variante tip și o variantă agravantă de infraacțiune.

Dacă în cazul infraacțiunii de constrângere de a face declarații suntem în prezența unui scop special, iar lipsa acestuia exclude calificarea conform art. 309 CP RM, legiuitorul național nu a mers pe aceeași ordine de idei în cazul infraacțiunii prevăzute la art. 312 CP RM, aici făcând doar mențiunea că, făptuitorul trebuie să manifeste bună știință la săvârșirea infraacțiunii în cauză, adică să manifeste certitudinea că prezintă o declarație mincinoasă, o concluzie falsă sau o traducere ori interpretare incorectă. Erorile de

percepție prezintă un fenomen firesc ce caracterizează manifestările psihologice ale unui individ, aprecierile greșite ale realității, percepute în raport cu ceea ce s-a întâmplat în mod real, nu pot fi excluse. [6, p. 749]

Cât privește subiectul infraacțiunii analizate, acesta de asemenea prezintă caracteristici comune cât și caracteristici proprii fiecărei infraacțiuni în parte. În ambele cazuri, subiectul infraacțiunii este unul special, pe lângă condiția ce ține de responsabilitate și vârstă (16 ani). În cazul infraacțiunilor date este obligatoriu ca subiectul să dețină o calitate procesuală, declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă prevede un cerc mai largit de subiecți ai infraacțiunii, aici întâlnim martorul sau partea vătămată – atunci când aceștia prezintă declarații mincinoase, specialistul sau expertul- în ipoteza prezentării concluziei mincinoase, traducătorul sau interpretul- în ipoteza prezentării sau a interpretării incorecte. Observăm că subiectul activ al infraacțiunii de declarații mincinoase, concluzie falsă sau o traducere ori interpretare incorectă prezintă semne comune cu subiectul pasiv, adică victima, infraacțiunii de constrângere de a face declarații. Deosebirea o face influențarea asupra persoanei participante la procesul penal, aceasta fiind victima infraacțiunii de constrângere de a face declarații căci, după cum am menționat anterior, principala deosebire, care conturează liniile de demarcație între infraacțiunile analizate este prezența fenomenului de constrângere care este obligatoriu în cazul constrângerii de a face declarații. Dacă în prezența infraacțiunii de declarații mincinoase, concluzie falsă sau o traducere ori interpretare incorectă, acestea trebuie să fie liber exprimate, dorite de către subiect, în cazul infraacțiunii de constrângere de a face declarații, subiectul dorește de a obține aceste declarații, concluzii, traduceri, interpretări anume lipsind subiectul pasiv de posibilitatea de a-și dirija acțiunile sale iar în cazul în care se va dovedi că victima nu a fost lipsită de această posibilitate atunci

acțiunile ilegale nu se vor încadra în art. 309 CP RM dar vor face obiectul infracțiunii prevăzute la art. 312 CP RM. De aici și rezultă necesitatea unei analize comparative a elementelor infracțiunilor analizate, întru obținerea unei calificări corecte, legale. Exemplul clasic întâlnit în practică, la care ne-am referit și anterior, este cazul prezenței unui instigator, care instigă participantul la procesul penal la prezentarea, cu bună știință a declarației mincinoase, a concluziei false de către specialist sau expert, a traducerii sau a interpretării incorecte de către traducător sau interpret.

Concluzii

În urma celor analizate reiterăm importanța deosebită a necesității delimitării infracțiunilor ce prezintă caracteristici comune, așa cum este și cazul infracțiunii de constrângere de a face declarații și cea de declarații mincinoase, concluzie falsă sau traducere incorectă, din cauza că în practică se admit o serie de erori la calificarea infracțiunilor date. Este necesar sub aspect teoretico-practic să punem în evidență criteriile principale de delimitare a acestor infracțiuni, ceea ce este posibil doar prin analiza elementelor componentelor respective de infracțiune per ansamblu. Trasarea liniilor clare de delimitare a acestor două infracțiuni poate prezenta interes real atât pentru activitatea practică de aplicare a normelor în cauză, cât și pentru aprofundarea studiului teoretic al problemei date.

În urma cercetării efectuate s-a constatat că, principala deosebire dintre infracțiunea de constrânge-

re de a face declarații și infracțiunea de declarații mincinoase, concluzia falsă sau traducerea incorectă este fapta (fenomenul) de „constrângere” stipulat în norma penală prevăzută la art. 309 CP RM. Acesta are sensul de influențare asupra victimei în așa mod, încât aceasta să fie lipsită de posibilitatea de a dirija acțiunile sale, iar în prezența menținerii posibilității de a-și dirija acțiunile de către martor sau de către partea vătămată, specialist sau expert, traducător sau interpret, fapta va întruni elementele componente de infracțiune prevăzută la art. 312 CP RM.

Bibliografie

1. ȚURCANU, I. Unele aspecte referitoare la delimitarea și calificarea prin concurs a infracțiunii de corupere pasivă cu alte infracțiuni. Revista Națională de Drept nr.10-12, 2009.
2. КУДРЯВЦЕВ, В.Н. Российское уголовное право. Общая часть, Издательство: НОРМА, 2016, ISBN 978-5-16-105371-3
3. BOROI, Al. Drept penal. Partea specială. Ediția 2. Ed. C. H. BECK. București, 2008.
4. ГОРЕЛИК, А.С., ЛОБАНОВА, Л. В. Преступления против правосудия, Санкт-Петербург, 2005, ISBN 5-94201-403-5
5. BASARAB, M., PAȘCA, V., MATEUȚ, Gh., MEDEANU, T., ș.a., Codul penal comentat. Partea specială. Vol. II. București: Ed. Hamangiu, 2008.
6. BRÎNZA, S., STATI, V. Tratat de drept penal, Partea Specială. Volumul II, Chișinău 2015, ISBN978-9975-53-470-3

REFLECȚII TEORETICE ASUPRA SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE

Gabriela CRISTEA

Doctorandă, Școala Doctorală în drept, Științe Politice și Administrative a Consorțiului Național al instituțiilor de învățământ Academia de Studii Economice din Moldova și Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: gabriela.bitca@mai.gov.md

<https://orcid.org/0000-0003-1368-3851>

În relațiile internaționale, securitatea cumulează acel ansamblu de relații interstatale care asigură stabilitate pe plan mondial. Cu alte cuvinte, securitatea internațională reprezintă acea stare în care statele nu sunt amenințate de războaie sau de orice nerespectare a suveranității lor sau a dezvoltării lor independente din partea altor state. În conformitate cu Carta ONU, în prezent Consiliul de Securitate deține misiunea principală de a asigura pacea pe plan mondial, având, de asemenea, dreptul unic de a utiliza sancțiuni împotriva agresorilor.

Ideea de securitate internațională, realizarea ei în mod practic este determinată de condiții istorice, economice, politice, sociale, precum și de alți factori. Problema securității a luat naștere odată cu formarea instituției statului, fiind mereu apropiată de problema războiului și a păcii. De-a lungul timpului s-a produs o schimbare în capacitatea de analiză și de sesizare a problemelor de securitate. Alături de acestea, au suferit un proces de metamorfozare atât politicile, cât și strategiile de securitate din societățile contemporane.

Cuvinte-cheie: securitate internațională, școala de la Copenhaga, drept internațional, relații internaționale, studii de securitate.

THEORETICAL REFLECTIONS ON INTERNATIONAL SECURITY

In international relations, international security combines that set of international relations that ensures global stability. In other words, international security is a state in which states are not threatened by war or by any breach of their sovereignty or independent development by other states. In accordance with the UN Charter, the Security Council currently has the main task of ensuring world peace, also having the sole right to impose sanctions against aggressors.

The idea of international security, its realization in practice is determined by historical, economic, political, social conditions, as well as other factors. The problem of international security arose with the formation of the state institution, being always close to the problem of war and peace. Over time, there has been a change in the ability to analyze and report security issues. Along with these, both the policies and the security strategies of contemporary societies have undergone a process of metamorphosis.

Keywords: international security, Copenhagen School, international law, international relations, security studies.

RÉFLEXIONS THÉORIQUES SUR LA SÉCURITÉ INTERNATIONALE

La sécurité internationale combine cet ensemble de relations interétatiques qui assurent la stabilité mondiale. En d'autres termes, la sécurité internationale est l'état dans lequel les États ne sont pas menacés par des guerres ou par le non-respect de leur souveraineté ou de leur développement indépendant par d'autres États. Conformément à la Charte

des Nations Unies, le Conseil de sécurité a actuellement pour mission principale d'assurer la paix mondiale, tout en ayant le droit unique d'accorder des sanctions contre les agresseurs.

L'idée de sécurité internationale, sa réalisation est pratiquement déterminée par les conditions historiques, économiques, politiques, sociales, ainsi que par d'autres facteurs. Le problème de la sécurité internationale s'est posé avec la formation de l'institution étatique, toujours proche du problème de la guerre et de la paix. Au fil du temps, la capacité d'analyser et de signaler les problèmes de sécurité a changé. Parallèlement, les politiques et les stratégies de sécurité dans les sociétés contemporaines ont connu un processus de métamorphose.

Mots-clés: sécurité internationale, école de Copenhague, droit international, relations internationales, études de sécurité.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ РАЗМЫШЛЕНИЯ О МЕЖДУНАРОДНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

В международных отношениях безопасность сочетает в себе тот набор межгосударственных отношений, который обеспечивает глобальную стабильность. Иными словами, международная безопасность - это состояние, в котором государствам не угрожает война или какое-либо нарушение их суверенитета или независимому развитию со стороны других государств. В соответствии с Уставом ООН, Совет Безопасности в настоящее время имеет главную задачу по обеспечению мира во всем мире, а также наделен исключительным правом вводить санкции против агрессоров.

Идея международной безопасности, ее реализация на практике определяется историческими, экономическими, политическими, социальными условиями, а также другими факторами. Проблема международной безопасности возникла вместе с формированием института государства. Безопасность всегда ассоциируется с вопросами войны и мира. Со временем, способность анализировать и сообщать о проблемах безопасности изменилась. Наряду с этим, как политика, так и стратегии безопасности современных обществ претерпели существенные изменения.

Ключевые слова: международная безопасность, Копенгагенская школа, международное право, международные отношения, исследования в области безопасности.

Introducere

Evenimentele importante de la sfârșitul anilor '80, culminând cu sfârșitul Războiului Rece, au obligat cercetătorii să treacă peste logica tradiționalistă conflictualistă și sistemică, și să caute explicații și înțelegeri mai profunde pentru schimbările cu care se confruntă lumea în perioada actuală.

Perspectiva realistă a pus accentul pe dimensiunea militară a securității. Astfel, un stat cu un puternic arsenal militar reprezenta un stat care putea să-și asigure securitatea, un stat ferit de vulnerabilități și amenințări. Prin urmare, singurele amenințări care puteau afecta securitatea unui stat erau, din punct de vedere realist, cele militare.

Deși, în mare parte valabilă, teoria realistă s-a dovedit incapabilă să explice fenomenele care s-au

petrecut la sfârșitul Războiului Rece. Destrămarea Uniunii Sovietice și căderea regimurilor comuniste din Europa de Est nu s-au datorat factorilor militari. Căderea URSS-ului a fost rezultatul unui complex de factori, dintre care cei militari au avut cea mai mică importanță. Situația economică precară a Uniunii Sovietice, discrepanțele sociale, precum și reformele politice au erodat statul din interior.

Extinderea conceptului de securitate duce la o multiplicare a obiectelor de referință ale acesteia, aceea ce se consideră că trebuie protejat, dar și securizat. Sectorul militar are în vedere mai cu seamă statul, dar se poate referi de fapt la orice entitate politică.

În acest context, s-a impus o abordare distinctă a conceptului de securitate, abordare care să iasă din

tiparele tradiționale și să ofere o explicație validă a conceptului de securitate prin prisma unui spectru mult mai larg de amenințări. Cei care au reușit să ducă studiile de securitate la un alt nivel sunt reprezentanții Școlii de la Copenhaga.

Idei principale ale cercetării

Dacă în viziunea clasică a securității statele aveau un interes deosebit și față de asigurarea unui mediu sigur pentru individ în fața agresiunilor clasice, la etapa actuală rolul statului a sporit în ceea ce privește acest aspect, iar prin prisma acestui fapt, statul, guvernele și șefii *au misiunea de a găsi soluții care să conducă la prosperitate, dezvoltare democratică și protejarea drepturilor omului*. [8, p. 21]

În trecut, mijloacele de asigurare a securității internaționale erau reprezentate de: alianțe militaro-politice dintre două sau mai multe state, pacte, blocuri, grupări, crearea de mari sisteme de defensivă, posesiunea unui număr maxim de armament modern și tehnică militară inovatoare. Această practică istorică nu a fost, însă, suficientă pentru asigurarea unei securități internaționale mondiale.

Conceptul de „securitate” a fost și rămâne un concept intens dezbătut, cu numeroase valențe. În centrul acestor dezbateri s-a aflat, în mod paradoxal, însăși definiția securității. Fiind un concept extrem de politizat, folosit adesea în funcție de interesele și scopurile actorilor din sistem, termenul pare a folosi adesea drept pretext pentru o acțiune sau alta. Securitatea este definită, în primă instanță, ca și asigurarea unei continue existențe a statului, acesta fiind și scopul ei primordial. Extinderea agendei de securitate a avut ca și urmare un nou cadru de analiză, pentru a oferi posibilitatea sporirii gamei de sectoare, în afara celui militar și politic, acest fapt a adus cu sine și o serie de consecințe politice, constatând, prin urmare, complexitatea și originalitatea acestui act. [5, p. 274]

Studiile tradiționale de securitate au evitat dintotdeauna să ia în considerare și alte domenii pen-

tru a putea defini securitatea propriu-zisă, axându-se exclusiv pe domeniul militar. Abordarea sectorială este foarte importantă pentru domeniul studiilor de securitate din trei motive: menține o legătură puternică cu studiile tradiționale de securitate; retorica sectoarelor produce necesitatea unei prelungiri bazate pe analiză; oferă o comprehensivitate mai multor aspecte ale securității, asigurând reprezentarea trăsăturilor unei agende mai ample.

Dominația conceptului de către ideea de securitate națională, precum și interpretarea militarizată a securității, căreia i-a dat naștere această abordare cu ușurință, deși nu în mod necesar, a fost criticată de mai mulți autori ca fiind excesiv de îngustă și găunoasă. [5, p. 273]

Securitatea internațională indica, la început, o relație conflictuală între state, cu precădere între marile puteri. Odată cu extinderea domeniilor securității la dimensiunile socială, economică, culturală, ecologică, politică, s-a creat o graniță foarte subțire între *studiile de securitate și alte discipline care au ca obiect de studiu societatea umană*. [8, p. 13] Percepția asupra securității s-a schimbat odată cu dezvoltarea umanității.

Pe parcursul la foarte mult timp lumea a fost dominată de idei religioase și filosofice în ceea ce privește domeniul securității. Aristotel și Platon considerau, că securitatea indivizilor trebuie să fie asigurată de stat, prin controlul vieții sociale pentru a asigura dreptatea și bunăstarea comună. [1] Securitatea ca absență a amenințărilor, datorită concepțiilor filosofice ale lui Thomas Hobbes, Jean Jacques Rousseau, Baruch Spinoza, Friedrich Hegel, a intrat cu ușurință în cadrul elitelor politice și științifice ale statelor europene.

Unul dintre primii gânditori, care nu doar a pledat pentru pace, ci a și demonstrat iminența sa a fost Immanuel Kant. În tratatul său „Spre pacea eternă”, care a devenit un manifest împotriva forțelor militare, Kant avertiza că războiul va duce la o pace eter-

nă numai pe fondul unui mare cimitir al umanității. [10] Nu putem să nu ne aducem aminte și de lucrarea lui Carl von Clausewitz, *Războiul: o teorie a strategiilor*, care a pus bazele concepției clasice asupra caracterului războiului și rolul puterii în apărarea intereselor statului.

Această moștenire a clasicilor se folosește la scară largă de analiștii contemporani și politicieni în formarea politicii în domeniul securității naționale și internaționale. Conceptele despre securitate au o abordare îngustă și se concentrează pe domeniul militar și politic. Totuși, apare aici o problemă în perceperea procesului de securizare din celelalte sectoare în cazul în care nu găsim o metodă în distingerea problemelor de securitate ce țin de ordin politic și militar.

În perioada Războiului Rece, viziunea realistă asupra securității a dominat studiile de securitate. Școala Realistă părea să explice o mare parte din evenimentele și procesele care au avut loc după cel de-al Doilea Război Mondial. Această abordare tradițională se concentrează pe dimensiunea militară a securității. Pentru realiști, distincția dintre „pace” și „securitate” este adesea inexistentă, iar definițiile date securității au în centru ideea de conflict. Astfel, pentru Arnold Wolfers, securitatea reprezintă relativa absență a amenințărilor la adresa valorilor specifice, precum și relativa absență a temerii că aceste valori vor fi atacate. În sens similar, Waltz înțelege prin securitate nimic altceva decât supraviețuirea statelor, principalul scop într-un sistem anarhic. [13, p. 180-182]

Pentru sectorul politic, amenințările se definesc în general prin prisma principiului suveranității, dar câteodată și ideologia, cum a fost în cazul URSS. Dilema securității se referă la *un paradox al puterii*, având o legătură cu *dilema prizonierului*. *Pe măsură ce puterea cuiva crește, securitatea celorlalți scade, împingându-i la violență pentru a se apăra*. [11, p. 142]

Primul care a realizat o analiză cuprinzătoare a dimensiunii extensive a securității este Barry Buzan. În lucrarea *Popoare, State și Teamă*, publicată pentru prima oară în 1983, Buzan susține că noțiunea de securitate poate reprezenta un instrument deosebit de puternic în analiza relațiilor internaționale. Buzan prezintă sistemul internațional, statele și indivizii ca obiecte de referință, iar peisajul militar, politic, economic, societal și de mediu ca potențiale surse de amenințare la adresa acelor obiecte de referință. [2, p. 9]

Buzan identifică dificultățile ce pot apărea în încercarea de a oferi o definiție general valabilă a termenului de „securitate”, făcând referire la noțiunea de „concepte contestate în mod fundamental. [2, p. 8] Principala critică adusă lucrării lui Buzan este aceea că privilegiază statul ca principal obiect de referință al securității. În viziunea acestuia, deși dinamica analizei se deplasează la nivelul sectoarelor și al sistemului, statul rămâne elementul care dă sens acestei dinamici.

Acest model al „clepsidrei” este adoptat de la un alt reprezentant al Școlii de la Copenhaga, Ole Wæver. Pentru Wæver, securitatea nu are o dimensiune obiectivă, palpabilă, ci este un act de vorbire. Enunțând conceptul de securitate, un reprezentant autorizat al statului tranferă o chestiune sau un eveniment într-o zonă specifică a activității politice care garantează acțiune și mijloace excepționale. [2, p. 13]

Prezentăm și alte definiții date conceptului de securitate:

- studiul amenințării, folosirii și controlului forței militare – Stephen Walt;

- păstrarea unui mod de viață acceptabil pentru populație și compatibil cu nevoile și aspirațiile legitime ale altora. Include protecția față de atacuri militare sau exercitarea forței, protecția față de subversiunea internă și față de erodarea valorilor politice, economice și sociale esențiale pentru calitatea vieții. – Colegiul Național de Apărare (Canada). [2, p. 12]

O altă contribuție deosebit de importantă a Școlii de la Copenhaga constă în introducerea conceptului de „securitizare”. Dacă securitatea gravitează în jurul amenințărilor considerate ca fiind existențiale, atunci securitizarea se referă la deplasarea într-un spațiu politic cu o probabilitate sporită de confruntare militară violentă.

Matt McDonald este de părere că securitizarea, așa cum este ea definită de reprezentanții Școlii de la Copenhaga, este un concept îngust, care pune mari probleme și care ignoră foarte multe aspecte esențiale pentru studiul securității. În primul rând, securitizarea se focalizează pe discursul liderilor politici, ignorând celelalte forme de reprezentare, precum imagini sau practici fizice. În al doilea rând, contextul în care apare acest proces este slab determinat, ceea ce ne-ar determina să privim securitizarea ca pe un proces static. Nu în ultimul rând, întreg cadrul conceptual este construit destul de îngust, gravitând în jurul stabilirii amenințărilor, ceea ce ar putea sugera că securitatea are sens doar în condiții de pericol și amenințare. [12, p. 564]

Pe de altă parte, Holger Stritzel consideră că noțiunea introdusă de Waever reprezintă o inovație pentru studiile de securitate. Securitizarea reprezintă translația de la abstract la concret, de la observațiile pur teoretice la o analiză empirică a fenomenului securității. De la simplul act discursiv, securitatea este atașată unui caz aparte, ceea ce oferă o înțelegere mult mai profundă a securității internaționale. [9]

Stefano Guzzini și Dietrich Jung observă că Școala de la Copenhaga a reușit să aducă domeniul studiilor de securitate la un nou nivel, detașându-se de teoriile realiste tradiționale, cu o abordare îngustă și depășită. Principalul merit al Școlii este acela de a se fi pliat pe provocările lumii moderne și de a fi avut în vedere toate acele procese și mecanisme care compun într-adevăr securitatea. [7, pp. 1-5]

Barry Buzan sintetizează esența teoriei Școlii de la Copenhaga: „Securitatea colectivităților umane

este afectată de factori care țin de cinci sectoare majore: militar, politic, economic, societal și de mediu. În general, securitatea militară privește interacțiunea la două niveluri a forțelor armate de ofensivă și de defensivă ale statelor, precum și a percepțiilor unui stat asupra intențiilor celuilalt. Securitatea politică privește stabilitatea organizațională a statelor, sistemelor de guvernare și a ideologiilor care le dau legitimitate. Securitatea economică se ocupă de accesul la resurse, mijloace financiare și piețe necesare pentru menținerea unor niveluri acceptabile de bunăstare și putere statală. Securitatea societală privește menținerea, în condiții acceptabile de evoluție, a unor modele tradiționale de limbă, identitate culturală, religioasă și națională și obiceiuri. Securitatea de mediu se leagă de păstrarea biosferei locale și planetare ca sistem esențial de suport de care depind toate celelalte activități umane. Aceste cinci sectoare nu funcționează izolat unele de altele. Fiecare definește un aspect esențial în problematica securității și un mod de ordonare a priorităților, dar toate sunt legate într-o rețea cu conexiuni puternice.” [5, p. 42]

Unii cercetători insistă asupra faptului că securitatea trebuie definită ca fiind o ordine publică, care asigură nu doar protecția societății, dar și condițiile, capabile să deschidă o nouă cale către abilitățile individului, grupurilor sociale, confesiunilor etnice, ș.a. Dominația viziunilor tradiționale devin un obstacol în aprofundarea acestor viziuni și prelungesc definirea învechită a securității. Deși, termenul de securitate sugerează un fenomen la nivelul statului, conexiunile dintre acel nivel și nivelurile individual, regional și sistemic sunt prea numeroase și prea puternice pentru a fi negate. Cu toate că securitatea națională sugerează o concentrare asupra sectoarelor politic și militar, acolo unde statul este cel mai solid stabilit, ideea nu poate fi percepută cum se cuvine fără a include actorii și dinamica din sectoarele social, economic și de mediu.

Amenințările definite în mod tradițional care vizează sectorul politic sunt reprezentate de pe-

riclitarea suveranității. Amenințarea suveranității poate surveni din orice aspect care pune la îndoială recunoașterea, legitimitatea sau autoritatea guvernamentală. [5, p. 8]

Este de așteptat, ca pe termen scurt și mediu, riscurile de natură nemilitară să prevaleze în raport cu cele militare, iar vulnerabilitățile interne și evenimentele neprevăzute să potențeze într-o mare măsură capacitatea statelor și comunității internaționale în ansamblul său, de a răspunde și contracara riscurile și amenințările la adresa securității naționale și a celei internațional. [6, p. 10]

O analiză pertinentă și completă a securității internaționale presupune nu doar extinderea sferei de analiză, ci și existența unui nivel intermediar între stat, ca obiect primar de referință, și sistem. Aici intervine conceptul de securitate regională. După dezmembrarea Uniunii Sovietice, a devenit evident că cercetarea raporturilor și interacțiunilor dintre state nu se mai poate limita la sistem. Prin urmare, o atenție sporită a fost acordată regiunilor. Barry Buzan definește regiunea ca fiind „existența unui sistem distinct și semnificativ de relații de securitate într-un grup de state cărora le-a fost sortit să se afle în vecinătate geografică unul față de altul”. [6, p. 14]

O regiune mai poate fi definită drept un grup de unități atât de strâns legate, încât problemele lor de securitate nu pot fi analizate coerent în mod separat. Termenul este dinamic, permițând ieșirea din scheme de gândire predeterminate, dar păstrând și o doză de stabilitate. [13, p. 193] Relațiile existente la nivelul unui complex regional pot fi definite în termeni de amicitie și inimicitie. Amicitia se referă la cooperarea și prietenia dintre statele care compun un complex regional, în timp ce inimicitia este caracterizată prin tensiune, suspiciune și conflict.

După cum ne relatează Barry Buzan în lucrarea sa „Popoarele, statele și teama”, modelele amicitiei și inimicitiei se întind de la lucruri specifice, cum

ar fi disputele asupra granițelor, intereselor legate de populațiile înrudite etnic și alinierea ideologice, ca acelea dintre evrei și arabi, englezi și americani, vietnamezi și chinezi. [4, p. 196]

Ea oferă prea puțin celor a căror preocupare principală este acumularea de putere, și de aceea face distincția între cei agresivi și cei sincer preocupați de autoprotecție. Este foarte complicat să realizăm o delimitare conceptuală între tipurile de amenințări la adresa securității. Orice poate periclita identitatea unei comunități se referă la amenințările din sectorul social. Elementul-cheie care ajută la definirea unei comunități este reprezentat de acea convingere de proveniență a indivizilor la această formă de alipire socială, indiferent de normele folosite, fie *ele de ordin etnic, religios, lingvistic, cultural, rasial*. [13, p. 190]

Avându-și originea odată cu formarea instituției statului, problema securității internaționale, din punct de vedere istoric, a fost mereu legată de problema războiului și a păcii. Securitatea nu mai este astăzi direct legată doar de preocuparea statelor de a-și proteja indivizii în fața agresiunilor clasice-agresiuni militare și războaie - ci și de nevoia Guvernelor și a șefilor de stat de a găsi soluții care să conducă la prosperitate, dezvoltare democratică și protejarea drepturilor omului. [8, p. 21]

Procesul de construcție europeană s-a acutizat în ultimele două decenii odată cu prăbușirea regimurilor comuniste din Europa Centrală și de Est, schimbarea contextului politic european a determinat regândirea structurii Comunității Europene în vederea desăvârșirii unității economice și monetare și crearea unei uniuni politice.

Fundamentul legal al Uniunii Europene îl constituie Tratatul de la Maastricht, semnat la 7 februarie 1992 și ratificat la 1 noiembrie 1993. Amprenta gândirii lui Jacques Delors este dezvoltată cu o acuratețe excepțională în preambulul Tratatului de la Maastricht prin crearea Uniunii Europene, prin extinderea responsabilităților instituțiilor Uniunii spre noi arii

politice, prin aplicarea principiului subsidiarității care mobiliza respectul pentru *inima valorilor europene* și menținea diversitatea și pacea într-o Europă nouă. [3, pp. 105-106]

Europa sub semnul *unității în diversitate* este un concept ce asumă tot mai multe valențe și dileme, conflicte și libertăți. Instituirea unei cetățenii europene care să fie liantul tuturor acestor identități este rezultatul aspirației la o Uniune Europeană fondată pe respectul libertăților și drepturilor fundamentale ale omului, în care să fie realizată siguranța lor și integrarea în sistemele judiciare ale statelor membre. [14, p. 80]

La 15 decembrie 2001, Consiliul European de la Laeken adopta Declarația asupra viitorului Uniunii Europene, prin care se contura nevoia ca Uniunea Europeană să devină mai democratică, mai transparentă, mai eficientă, prin elaborarea unei Constituții, care să răspundă aspirațiilor cetățenilor, oferind rezultate clare privind îmbunătățirea calității vieții, crearea unor noi locuri de muncă, reducerea criminalității transfrontaliere, etc. [15, p. 84]

Uniunea Europeană devine tot mai deschisă spre compromis odată cu extinderea sa, încercând, astfel să își asigure securitatea granițelor statelor sale membre. Prin intrarea în vigoare a Tratatului de la Amsterdam la 1 mai 1999, s-a decis instituirea unei unități de alertă în cazul noilor confruntări din domeniul securității care pot surveni în Europa. Strategia Europeană de Securitate, elaborată în anul 2003, a definit politica europeană pentru managementul crizelor, afirmându-se faptul că securitatea europeană nu poate fi separată de capacitatea statelor de a menține ordinea în propriile teritorii. [...] Activitățile de pregătire a operațiilor de management al crizelor, atunci când Comitetul Politic și de Securitate (PSC) consideră intervenția UE ca fiind necesară, cuprind:

1. elaborarea unei concepții pentru managementul crizei (CMC) de către Secretariatul General al Consiliului Uniunii în cooperare cu Comisia Europea-

nă, în cuprinsul căruia sunt identificate scopul final, obiectivele operației precum și cele mai importante opțiuni strategice;

2. elaborarea opțiunilor militare strategice (MSO) de către Statul Major al Uniunii Europene (EUMS), la solicitarea comitetului militar, care cuprind, în principiu, următoarele elemente: evaluarea riscurilor, cerințele pentru constituirea forței europene, structura de comandă și control;

3. elaborarea directivei militare de inițiere și a concepției operației (CONOPS);

4. elaborarea planului de operații (OPLAN) și solicitarea de avizare a regulilor de angajare. [16, pp. 83-84]

Procesul de extindere a Uniunii Europene, în cadrul contextului de securitate regională, vine ca o *garanție a păcii* în regiune și în vecinătatea sa, mai ales prin stabilirea de acorduri de colaborare și asociere (în cazul Europei de Sud-Est este vorba despre Procesul de Stabilizare și Asociere), menite să creeze o zonă stabilă și un climat pacifist și prosper.

Concluzii

Evenimentele de la sfârșitul anilor '80 au schimbat, fără îndoială, ordinea mondială instaurată până atunci, iar unul dintre cele mai semnificative evenimente este colapsul Uniunii Sovietice, care a pus capăt Războiului Rece, dintre aceasta și Statele Unite ale Americii. Sfârșitul Războiului Rece a schimbat modul de gândire și logica sistemică pe care o aveau teoreticienii, oferindu-le o nouă abordare în studiul asupra schimbărilor cu care se confruntă lumea. Regândirea termenului de securitate, precum și a domeniilor de abordare a acesteia, a reprezentat un prim pas în extinderea termenului.

Abordarea tradițională a securității plasa termenul într-o singură dimensiune, și anume în cea militară. Această abordare îngustă nu considera dimensiunile social, economic și ecologic impor-

tante, ceea ce a dus, după cum consideră mulți specialiști, la căderea URSS-ului. Lipsa unei coeziuni economice și sociale a dus la slăbirea economiei și la manifestații interne cu caracter reformator au dus la colapsul Uniunii Sovietice.

Astfel, în anul 1991, la întâlnirea de la nivel înalt de la Roma, s-a schimbat abordarea unidimensională a securității, adăugându-se alte patru dimensiuni: politică, economică, socială și ecologică. Cele cinci dimensiuni ale securității au menirea de a înlesni procesul de analiză al securității. Așadar, fiecare dimensiune este foarte importantă pentru agenda politică a securității internaționale. Dimensiunea militară este unul dintre cele mai importante elemente ale securității, mai ales după cel de-al Doilea Război Mondial.

O altă dimensiune de pe agenda politică a securității este cea economică. Liberalizarea și democratizarea economică au avut drept rezultat crearea unei interdependențe și cooperări între state. Importanța dimensiunii economice se regăsește în consolidarea economică a puterii militare.

Dimensiunea socială are la bază securitatea indivizilor, component principal al unui stat. Amenințările care se adresează acestei dimensiuni provin, de regulă, din mediul extern, și se adresează identității naționale.

Securitatea a devenit, în perioada actuală, un concept tot mai complex, evoluția acesteia fiind una continuă, fiind strâns legată de evoluția tehnologiei, a domeniului militar, economic și social, politic și ecologic al statelor. Odată cu sfârșitul Războiului Rece s-a constatat faptul că nivelurile sistemic și statal nu mai erau suficiente pentru discutarea securității. Acest fapt a atras cu el și constatarea necesității mai multor paliere de analiză, deci extinderea conceptului de securitate.

Cercetând și analizând problemele cu care se confruntă statul, Barry Buzan a identificat, în funcție de natura amenințărilor, cinci sectoare ale securității: militar, politic, economic, social și ecologic. Aceste sectoare au scopul de a înlesni discuțiile asupra secu-

rității naționale, în sensul că ele o divid în părți mai mici, fiind astfel mai ușor de identificat problemele cu care se confruntă societatea.

Referințe bibliografice

1. Aristotel, *Politica*, Ed. Antet, Ploiești, 2002.
2. Bird Tim, Croft Stuart, *Școala de la Copenhaga și Securitatea Europeană*, în volumul Studii de securitate, Ed. Cavallioti, București, 2005.
3. Brent Nelson F., Stub, Alexander C. – G, *The European Union. Readings on the Theory and Practice of European Integration*, Ed. Boulder, Londra, 1994, p.65, apud Nedelcu Mioara, *Construcția Europeană. Procese și etape*, Editura Tipografia Moldova, Iași, 2008.
4. BUZAN, Barry. *Popoarele, statele și teama*, Ed. Cartier, Chișinău, 2000.
5. BUZAN, Barry. *Securitatea: un nou cadru de analiză*, Ed. CA Publishing, Cluj-Napoca, 2010.
6. FRUNZETI, T., BĂDALAN, E. *Forțe și tendințe în mediul de securitate european*, Ed. Academia Forțelor Terestre, Sibiu, 2003.
7. GUZZINI, St., JUNG, D. *Contemporary Security Analysis and Copenhagen Peace Research*, Ed. Routledge, 2004.
8. HLIHOR, C. *Politica de securitate în mediul internațional contemporan: domeniul energetic*, Vol. I, Institutul European, Iași, 2008.
9. HOLGER, St. *Security, the Translation*, Security Dialogue 2011, www.sdi.sagepub.com.
10. KANT, Im.. *Spre pacea eternă*, Ed. Antet, Ploiești, 2002.
11. MALIȚA, M. *Între război și pace*, Ed. C.H.Beck, București, 2007.
12. Matt McDonald, *Securitization and the Construction on Security*, European Journal of International Relations, www.sdi.sagepub.com.
13. MIROIU, A. Ungureanu Radu Sebastian, *Manual de relații internaționale*, Ed. Polirom, Iași, 2006.
14. POP, Fl.-M. GHERGHINĂ, S., ZĂPĂRȚAN, L.-P. *Uniunea Europeană după 50 de ani. Între entuziasmul extinderii și aprofundarea integrării*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2007.
15. PRISĂCARU, Gh., GEORGESCU, Ș. *Istoria și politicile Uniunii Europene*, Editura PRO Universitaria, București, 2007.
16. TULICĂ, M. *Securitatea în contextul globalizării*, Editura Axa, Botoșani, 2012.

VALOAREA SOCIALĂ A MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚIE A POLIȚIEI ÎN LUPTA CU CRIMINALITATEA

Boris GLAVAN

Doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova
e-mail: boris-glavan@mai.gov.md
<https://orcid.org/0000-0002-3838-4308>

Ghenadi CALCAVURA

Doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova
e-mail: calcavura.ghena@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5466-3588>

În articol este scoasă în evidență valoarea socială a măsurilor speciale de investigație realizate de ofițerii Inspectoratului General al Poliției din subordinea Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Este tras un semnal de alarmă asupra efectelor negative pe care le produce și astăzi reforma activității speciale de investigație din 2012 asupra consolidării statului de drept și ocrotirii drepturilor și intereselor legitime ale cetățeanului. Sunt evidențiate dificultăți pe care le întâmpină ofițerii de investigații la realizarea sarcinilor activității speciale de investigație, fiind vorba despre prevenirea și curmarea infracțiunilor; culegerea informațiilor despre posibile evenimente și acțiuni ce ar putea pune în pericol securitatea statului.

Cuvinte-cheie: activitate specială de investigații, infracțiune, răspundere penală, temeii, proces penal, urmărire penală.

SOCIAL VALUE OF SPECIAL POLICE INVESTIGATION MEASURES IN FIGHT AGAINST CRIME

The article highlights the social value of the special investigative measures carried out by the investigative officers of the General Police Inspectorate subordinated to the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova. An alarm is being made about the negative effects of the 2012 special investigative work on strengthening the rule of law and protecting the legitimate rights and interests of the citizen. Difficulties encountered by investigative officers in carrying out the tasks of the special investigative activity are highlighted, namely the prevention and curtailment of crimes, the gathering of information about possible events and actions that could endanger the security of the state.

Keywords: special investigative activity, crime, criminal liability, cause, criminal trial, criminal prosecution.

VALEUR SOCIALE DES MESURES SPÉCIALES D'ENQUÊTE DE LA POLICE DANS LA LUTTE CONTRE LE CRIME

L'article souligne la valeur sociale des mesures spéciales d'enquête menées par les enquêteurs de l'Inspection générale de la police du Ministère de l'intérieur de la République de Moldova. Une alarme retentit sur les effets négatifs que la réforme de l'activité d'enquête spéciale de 2012 sur la consolidation de l'Etat de droit et la protection des

droits et intérêts légitimes du citoyen produit encore aujourd'hui. Les difficultés rencontrées par les enquêteurs dans l'exécution des tâches de l'activité d'enquête spéciale sont mises en évidence, concernant la prévention et la cessation des crimes, la collecte d'informations sur les événements et actions possibles qui pourraient mettre en danger la sécurité de l'État.

Mots-clés: *activité d'enquête spéciale, crime, responsabilité pénale, motif, procès pénal, poursuite pénale.*

СОЦИАЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ СПЕЦИАЛЬНЫХ СЛЕДСТВЕННЫХ МЕРОПРИЯТИЙ ПОЛИЦИИ В БОРЬБЕ С ПРЕСТУПНОСТЬЮ

В данной статье подчеркивается социальная ценность специальных следственных мероприятий, проводимых следователями Генерального инспектората полиции при Министерстве внутренних дел Республики Молдова. Подчеркивается озабоченность в связи с негативным воздействием, которое возымела осуществленная в 2012 году реформа специальной следственной деятельности, направленная на укрепление верховенства закона и защиту прав и законных интересов гражданина. Выделены трудности, с которыми сталкиваются следователи при выполнении задач специальной следственной деятельности, связанной с борьбой и предотвращением преступлений, сбором информации о возможных событиях и действиях, способных ставить под угрозу безопасность государства.

Ключевые слова: *специальная следственная деятельность, преступление, уголовная ответственность, основания, уголовный процесс, уголовное преследование.*

Introducere

Măsurile speciale de investigație în limbajul internațional sunt numite *tehnicile speciale de investigare* [11], în legislația României se folosește termenul *metode speciale de supraveghere sau cercetare* [3]; legislația Federației Ruse operează cu *măsurile operative de investigație* [12], legislația Ucrainei – *acțiuni secrete de investigație (de căutare)* [14] sau *drepturi ale subdiviziunilor care desfășoară activitate specială de investigație*. [13]

Valoarea socială a măsurilor speciale de investigații se exprimă prin realizarea unui șir de sarcini foarte importante, necesare și utile pentru statul de drept spre care aspiră să devină și Republica Moldova, fiind vorba despre prevenirea, curmarea, cercetarea infracțiunilor, asigurarea securității statului, identificarea și căutarea persoanelor vinovate de comiterea infracțiunilor și a celor care se sustrag de la răspundere penală, căutarea persoanelor dispărute etc. art. 2. [9]

Conform legislației naționale în domeniul investigațiilor speciale majoritatea din respectivele sarcini

revine ofițerilor de investigație ai Inspectoratului General al Poliției din subordinea Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Problema este că, deși legislația actuală prevede un nomenclator bogat de măsuri speciale de investigație menite să satisfacă sarcinile indicate de mai sus, în total fiind vorba de 20 de măsuri, trebuie să evidențiem faptul că majoritatea din ele, fiind și cele mai eficiente, sunt concentrate spre realizarea unei singure sarcini – *cercetarea și descoperirea infracțiunilor*, aceasta realizându-se doar în cadrul urmăririi penale și doar după ce infracțiunea s-a comis, celelalte sarcini rămânând fără suport eficient de realizare.

Situația în cauză a devenit specifică pentru Republica Moldova odată cu reforma juridică din 2012, prin care conceptul investigațiilor speciale (operative) s-a schimbat radical – din investigații prioritare *pro-active*, focusate pe realizarea măsurilor speciale de investigații în vederea culegerii de informații necesare realizării tuturor sarcinilor activității speciale de investigații, în special fiind vorba de sarcinile de până la pornirea urmăririi penale, în investigații

reactive, concentrate pe realizarea măsurilor corespunzătoare în vederea obținerii probelor pentru cercetarea și descoperirea infracțiunilor deja comise.

Prin urmare, reforma în domeniul activității speciale de investigație a creat dificultăți majore ofițerilor de investigații la realizarea sarcinilor de prevenire și curmare a infracțiunilor, de culegere a informațiilor despre posibile evenimente și acțiuni ce ar putea pune în pericol securitatea statului. Pe lângă acestea, reforma a generat și unele incoerențe legislative care pun în dificultate înțelegerea unitară a conținutului actului normativ de reglementare și aplicare promptă a măsurilor eficiente de culegere a informațiilor necesare pentru contracararea actului infracțional.

Drept reacție la această situație, prin Decizia Comisiei securitate națională, apărare și ordine publică CSN/7 nr. 257 din 10 iunie 2015 s-a decis ca Guvernul prin intermediul Ministrului Justiției să creeze un grup de lucru și să înainteze conform procedurii stabilite proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative ce vizează activitatea specială de investigație reieșind din problemele identificate în aplicarea legislației corespunzătoare. [10]

În rezultatul activității respectivei Comisii s-au elaborat mai multe proiecte de modificare a legislației în acest domeniu însă, până în prezent, niciunul nu a fost prezentat Parlamentului. Reprezentantul Ministerului Justiției în fiecare an comunică Comisiei indicate a Parlamentului despre activitatea grupului de lucru de elaborare a modificărilor și completărilor în actele legislative corespunzătoare, însă din cauza diverselor viziuni contradictorii proiectul nu a fost definitivat.

Metodologia cercetării derivă din obiectul, scopul și sarcinile cercetării. Studiul reprezintă o sinteză a gândirii teoretico-practice asupra evoluției și definirii măsurilor speciale de investigații.

Rezultate obținute și discuții

Valoarea socială a măsurilor speciale de investigație pentru consolidarea și apărarea statului de drept

împotriva fenomenului infracțional poate fi asociată cu importanța armelor pentru sistemul de apărare al țării împotriva dușmanului.

De aceea, amploarea și diversificarea fenomenului infracțional, în general, precum și a criminalității organizate și a rețelelor criminale inclusiv a celor transfrontaliere, în special, dar și resursele logistice deosebite alocate de acestea pentru consolidarea activităților ilicite au făcut ca procedeele investigative clasice folosite de organele de urmărire penală să devină practic ineficiente și nerealiste. De aceea, societatea modernă a impus crearea unor instrumente investigative complexe, dublate de adoptarea unor decizii-standard, la nivel național și internațional, menite să confere autorităților statale capacități sporite de control și combatere a infracționalității grave, chiar dacă, de multe ori, adoptarea și utilizarea unor astfel de mijloace au ridicat serioase controverse în materia încălcării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În abordarea tehnică a acestei teme de analiză trebuie plecat și de la ideea că, pentru forme speciale de criminalitate trebuie găsite forme speciale de combatere. [7]

Identificarea și reglementarea juridică la nivel național a unor măsuri speciale de investigație care să satisfacă nevoia de combatere promptă și eficientă a celor mai complexe forme de criminalitate a fost o chestiune mai mult tehnică, de ajustare și traducere a textului de lege zămislit la răscrucea dintre apusul statului sovietic și răsăritul gândirii statului de drept. Criza de timp și lipsa suportului teoretico-științific în stil democratic, însă, au fost principalii factori care au condus la nivelul calitativ precar al respectivelor reglementări normative.

Adoptarea în 1994 a Legii RM nr. 45 cu privire la activitatea operativă de investigații s-a dovedit a fi mai degrabă un colac de salvare pentru moment decât o armă puternică pentru apărarea securității tânărului nostru stat și al drepturilor și intereselor legitime ale cetățeanului contra noii criminalități.

Rigorile statului de drept spre care aspiră Republica Moldova au pus în evidență multiple carențe ale legii nominalizate, fiind în cele din urmă contestate la CEDO de către un grup de apărători ai drepturilor cetățeanului. [1] Obiectul cauzei a fost lipsa în Legea nr.45 din 12.04 1994 *Cu privire la activitatea operativă* a suficientelor garanții împotriva unor eventuale abuzuri privind aplicarea măsurilor operative (speciale) de investigație, nefiind raportat vreun caz concret de abuz. Curtea a confirmat faptul lipsei garanțiilor suficiente împotriva eventualelor abuzuri, recomandând ca acestea să fie înlăturate, dar nu a spus nimic referitor la aplicarea măsurilor speciale de investigație în vederea realizării sarcinilor de prevenire și curmare a infracțiunilor, adică în afara limitelor urmăririi penale.

Ca reacție la observațiile CEDO, în 2012 a fost reformat cadrul normativ privind investigațiile speciale, fiind adoptată o nouă lege specială și, totodată, completat CPP cu un șir de măsuri speciale de investigație în calitate de procedee probatorii noi menite să satisfacă necesitatea probării unor genuri de infracțiuni. [2] Este important să menționăm că reforma investigațiilor speciale s-a produs practic în aceleași condiții ca și adoptarea legii anterioare, fără dezbateri științifice și cu un deficit încă prea mare de literatură de specialitate, puținele cercetări și observații care reușiseră totuși să vadă lumina tiparului rămânând și ele oculte pentru autorii respectivului proiect de lege.

Reformele juridice din 2012 privind reglementarea măsurilor speciale de investigație operate atât la nivelul legilor speciale precum și la cel al Codului de procedură penală au urmărit în general să satisfacă remarca CEDO cu privire la introducerea în legislația națională a unor garanții care să excludă eventualele abuzuri în vederea aplicării măsurilor speciale de investigații, fără a se ține cont de valoroasele sarcini indicate mai sus.

În loc să fie identificate, formulate și introduse în lege discutatele garanții, s-a procedat mai sim-

plu, serviciile speciale pur și simplu au fost lipsite de dreptul de a aplica măsurile eficiente în afara urmăririi penale. Altfel spus, ofițerii de investigație au rămas împovărați cu aceleași sarcini extrem de valoroase pentru întreaga societate, doar că, din frica unor eventuale abuzuri, li s-au luat cele mai eficiente instrumente juridice de realizare a lor.

Concretizăm că până în 2012, adică până la reforma activității speciale de investigații, întregul set de măsuri speciale a fost posibil de aplicat pentru realizarea tuturor sarcinilor activității speciale de investigații (prevenirea, curmarea, cercetarea infracțiunilor, asigurarea securității statului etc.), iar după respectiva reformă întregul acest potențial anticriminogen a rămas nevalorificat, mai exact a fost apreciat doar în privința unei singure sarcini posibil de îndeplinit doar în limitele urmăririi penale – descoperirea și cercetarea infracțiunilor. Astfel, dacă nu s-a pornit urmărirea penală, adică nu s-a comis încă infracțiunea, nu pot fi realizate nici măsurile speciale de investigație care ar putea să dea rezultate verosimile despre evoluția actului criminal ce ar permite nu doar curmarea lui, dar și tragerea la răspundere a vinovaților pentru actele preparatorii. Cu alte cuvinte, omorul la comandă sau actul terorist, spre exemplu, trebuie mai întâi să se producă, după care să fie pornită urmărirea penală și tocmai după întrunirea altor câteva condiții va fi posibil de realizat măsurile speciale eficiente pentru obținerea informațiilor. Evident că aceste informații vor fi utile doar pentru descoperirea și cercetarea infracțiunilor, nu și pentru prevenirea și curmarea lor.

Remarcăm și faptul că reforma din 2012 a creat condiții favorabile pentru mediul criminal național și transnațional, devenind extrem de dificilă combaterea infracțiunilor, în primul rând, legate de corupție, cele contra securității și ordinii publice, trafic de substanțe narcotice, psihotrope și radioactive, trafic de arme, omor la comandă, și nu în ultimul rând a celor economice. Apropo, furtul miliardului a deve-

nit posibil nu înainte dar după respectiva reformă, după ce serviciile speciale de investigație, inclusiv cele din subordinea MAI, SIS, CNA au fost lipsite de cele mai eficiente instrumente juridice de obținere a informației. În schimb, cetățeanul Republicii Moldova rămânând cu buzunarele goale se poate mândri că-i sunt „garantate” drepturile contra eventualelor abuzuri privind aplicarea măsurilor speciale de investigație.

Citim din memorie afirmațiile unui judecător al CSJ făcute cu câțiva ani în urmă în cadrul unui atelier de lucru pe problemele activității speciale de investigație: *un ofițer operativ iscusit întotdeauna va găsi modalități cum să ocolească legea și să aplice măsurile speciale necesare pentru documentarea infracțiunilor*. Era un judecător cu experiență, iar cuvintele rostite aveau greutatea dânsului. Știa magistratul cum și cui să facă dreptate și spusele sale erau poate pline de adevăr, numai că, cel puțin pentru noi, rămâne confuză arhitectura statului de drept bazat pe iscusințe de ocolire a legii.

În acest context, se iscă întrebarea firească – cu ce mesaj trebuie să venim noi, dascălii, în fața studenților, viitori apărători ai ordinii de drept? Le vom spune cum să respecte legea sau să-i învățăm să gândească combinații și modalități de ocolire a legii pentru realizarea sarcinilor legate de culegerea informațiilor corespunzătoare și acționarea promptă în vederea curmării și neadmiterii infracțiunilor și a faptelor care ar pune în pericol securitatea statului.

Probabil, în activitatea practică astfel de combinații sunt la ordinea zilei, însă apare întrebarea firească, ce valoare pot avea materialele obținute prin ocolirea legii și mai ales în cazul când acestea sunt puse la baza învinuirii în calitate de probe, ori aprecierea lor se face tot prin interpretări de ocolire a legii în funcție de statutul politico-social al celui inculpat. Legea spune expres că rezultatele obținute prin realizarea măsurilor speciale de investigație pot avea valoare probantă dacă au fost efectuate în ca-

drul unei cauze penale (art.24). [8] Respectiv, dacă materialele au fost acumulate în afara cauzei penale, adică până la pornirea urmăririi penale, ele nu pot servi în calitatea de probe.

Din conținutul unor hotărâri de judecată pronunțate pe cazuri de corupție ne putem da seama că ofițerii de investigație, neavând instrumente legale de a documenta acțiunile infracționale până la pornirea urmăririi penale, recurg la dotarea cu mijloace tehnice de înregistrare a martorului denunțator pentru verificarea respectivelor declarații și, ulterior, dacă este cazul, pornesc urmărirea penală. Pentru că o astfel de practică nu este tocmai legală ofițerii de investigație îl învață pe respectivul martor să mintă, adică să susțină că a acționat fără supravegherea organelor de stat și că mijloacele tehnice de înregistrare îi aparțin. După runda reușită de negocieri supravegheate dintre martor și persoana suspectă, martorul vine și face din nou o sesizare, dar considerată ca fiind făcută pentru întâia oară, la care alipește materialele audio-video din care rezultă că persoana denunțată a comis actul infracțional, ceea ce constituie temei pentru pornirea urmăririi penale. Deja în cadrul urmăririi penale se realizează măsurile speciale de investigație corespunzătoare care permit documentarea ulterioarelor acțiuni de corupție și reținerea bănuitalui. În acest fel, vinovăția persoanei este argumentată ca fiind ruptă din context, din dosare lipsind probele referitoare la prima întâlnire reală dintre martor și suspect la care nu se exclud provocările.

Nu spunem că astfel de practici de documentare a infracțiunilor de corupție au devenit o legitate pentru sistemul de drept național, însă acestea se potrivesc perfect și la documentarea traficului de substanțe narcotice, psihotrope, arme, muniții etc. Conform observațiilor unor cercetători în ultima perioadă foarte rar se întâlnesc cazuri în care lipsesc înregistrările audio-video obținute până la pornirea urmăririi penale și tot la fel de rar se întâlnesc cazuri

în care astfel de probe să nu fie contestate de către apărare într-o formă sau alta. [9]

Poziția instanțelor de judecată în aprecierea probelor obținute prin modalități de ocolire a legii este neunitară, de obicei, instanțele de fond și de apel susțin că acțiunile de documentare descrise anterior sunt perfect legale, și pretențiile apărării sunt doar niște alegații ce fac parte din strategia de apărare. Instanța de recurs în unele cazuri susține poziția instanțelor inferioare [4], iar în alte cazuri le consideră inadmisibile și le declară nule. [6]

Reflectând asupra efectelor reformei amintite mai sus, prin care s-a schimbat vectorul politicii investigațiilor speciale – dintr-o activitate informativă în una probatorie, putem spune că la prima vedere această schimbare de accent de s-ar părea foarte plauzibilă, deoarece la acțiunile procesuale tradiționale s-au adăugat un șir de alte acțiuni noi care oferă mai multe oportunități de acumulare a probelor. Realitatea însă nu este la fel de previzibilă, dat fiind faptul că probele pot fi acumulate doar în cadrul urmăririi penale, iar realizarea noilor acțiuni de urmărire penală după pornirea urmăririi penale, adică după comiterea infracțiunii, nu întotdeauna își găsesc rostul.

Reforma juridică a activității speciale de investigație și măsurilor speciale de investigație a generat și alte probleme majore care pun în dificultate înțelegerea unitară a conținutului actului normativ. Pornind de la incertitudinea noțiunii *activității speciale de investigație* tratată diferit în legi diferite și continuând cu neclaritatea statutului subiecților investigați cu dreptul de realizare a măsurilor speciale, statutul juridic al măsurilor speciale de investigație, conținutul, limitele de realizare și metodologia lor de aplicare.

Rămâne nesoluționată până la capăt problema utilizării sau valorificării rezultatelor obținute prin realizarea măsurilor speciale de investigații care în viziunea noastră este una crucială pentru procesul probator ținând cont, pe de o parte, de perfecționarea

continuă a actului infracțional, sporirea nivelului intelectual al infractorului și dezvoltarea permanentă a tehnologiilor aplicate, și, pe de altă parte, de cerințele tot mai avansate ce vizează statul de drept.

Concluzii și recomandări

În **concluzie** la cele menționate mai sus, specificăm că, valoarea socială a măsurilor speciale de investigație efectuate de poliție în luptă cu criminalitatea se exprimă prin realizarea tuturor sarcinilor prevăzute de lege: prevenirea, curmarea, cercetarea infracțiunilor, asigurarea securității statului, identificarea și căutarea persoanelor vinovate de comiterea infracțiunilor și a celor care se sustrag de la răspundere penală, căutarea persoanelor dispărute. Îndeplinirea acestor sarcini au un rol foarte important, necesar și util pentru statul de drept spre care aspiră să devină și Republica Moldova, iar valorificarea insuficientă a măsurilor speciale de investigație poate crea probleme serioase pentru viitorul prosper al țării noastre.

Reforma activității speciale de investigație din 2012 a subestimat valoarea socială și potențialul anticriminogen al măsurilor speciale de investigație, producând și astăzi efecte negative asupra combaterii criminalității, serviciile speciale de investigație fiind practic în imposibilitate legală de a-și realiza sarcinile de prevenire și curmare a infracțiunilor, de culegere a informațiilor despre posibile evenimente și acțiuni ce ar putea pune în pericol securitatea statului.

Aplicarea unor practici de ocolire a legii în vederea combaterii criminalității nu este compatibilă cu rigorile statului de drept, este o practică nesănătoasă cu un mod de gândire abuziv ce prezintă o amenințare reală la adresa drepturilor și libertăților cetățeanului Republicii Moldova.

În calitate de recomandări, în temeiul prezentului demers științific, încurajarea proiectelor de cercetare în domeniul activității speciale de investigații ar permite soluționarea multiplelor probleme care există referitor la statutul juridic al măsurilor speciale de

investigație, al subiecților care realizează aceste măsuri, conținutul și limitele de realizare ale măsurilor speciale, metodologia de aplicare a măsurilor speciale, valorificarea informațiilor obținute prin realizarea diferitor categorii de măsuri speciale de investigații, determinarea exactă a răspunderii subiecților care încalcă intenționat legea la realizarea măsurilor speciale de investigații etc.

Organizarea conferințelor științifice naționale și internaționale cu tematica măsurilor speciale de investigații cu participarea judecătorilor, procurorilor, ofițerilor de investigație, ofițerilor de urmărire penală, avocaților, cercetătorilor și colaboratorilor științifici.

Identificarea bunelor practici în materia măsurilor speciale de investigație și promovarea lor în programele de instruire inițială și continuă a ofițerilor serviciilor speciale de investigație.

Efectuarea cât mai urgentă a schimbărilor necesare la nivel legislativ astfel încât ofițerii de investigații să poată aplica întreg spectrul de măsuri speciale de investigații pentru realizarea tuturor sarcinilor care îi revin.

Elaborarea instrucțiunilor departamentale și interdepartamentale cu privire la realizarea măsurilor speciale de investigație în vederea documentării diferitor genuri de infracțiuni.

Referințe bibliografice

1. Cauza Iordachi și alții contra Moldovei din 10.02.2009.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14.03.2003.

3. Codul de Procedură Penală al României din 2010.
4. Dosar nr.1ra-1201/2017 08.09.2017, Curtea Supremă de Justiție.
5. Dosar nr.1ra-265/2016 din 05.10.2016, Curtea Supremă de Justiție.
6. Dosar nr.1ra-938/2016 din 05.10.2016, Curtea Supremă de Justiție.
7. MAIOR, G.C. Un război al minții intelligence, servicii de informații și cunoaștere strategică în secolul XXI, București, Ed.RAO, 2011.
8. TIMOCE, M. Interceptările audio-video realizate anterior începerii urmăririi penale nu pot constitui mijloace de probă în procesul penal. Poate fi accesat la următoarea adresă: <http://www.iordachescu-law.ro/Studii-de-caz/Interceptarile-audio-video-realizate-anterior-inceperii-urmaririi-penale-nu-pot-constitui-mijloace-de-proba-in-procesul-penal---avocat-Milu-Constantin-TIMOCE--eID86.html>, vizitat la 12.03.2020.
9. Legea RM nr.59 din 29.03.2012 cu privire la activitatea specială de investigație.
10. Ordinul ministrului justiției nr.288 din 3 iulie 2015 cu privire la formarea grupului de lucru interdepartamental pentru elaborarea propunerilor de modificare și completare a actelor legislative ce vizează activitatea specială de investigații.
11. Recomandarea (2005) 10 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei; Protocolul al doilea al Convenției europene de asistență juridică în materie penală Nr. 1959 din 20.04.1959.
12. Закон РФ об оперативно-розыскной деятельности от 12.08.1995 nr.144-ФЗ.
13. Закон Украины об оперативно-розыскной деятельности от 18.02.1992 nr.2135-XII.
14. Уголовный процессуальный кодекс Украины (УПКУ, УПК) от 13.04.2012, nr.4651-VI.

URMĂRIREA PENALĂ – FAZĂ REMARCABILĂ A EXAMINĂRII CAUZEI ÎN VEDEREA STABILIRII ADEVĂRULUI

Igor SOROCEANU

Doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova
e-mail: soroceanu94igor@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8719-0454>

Urmărirea penală este prima fază a procesului penal, care constă din activitatea desfășurată de organul de urmărire penală, unde sunt administrate și verificate probe în scopul constatării infracțiunii, identificarea făptuitorului, stabilirea răspunderii acestuia, ceea ce este necesar de a se cunoaște pentru a se trimite cazul în instanța de judecată. Obiectul urmăririi penale constă din colectarea probelor necesare cu privire la existența infracțiunii, la identificarea făptuitorului, pentru a se vedea dacă poate fi trimisă cauza în judecată. Scopul urmăririi penale este trimiterea cauzei în judecată pentru atragerea la răspundere penală a făptuitorului.

Cuvinte-cheie: urmărire penală, proces penal, probă, infracțiune, făptuitor.

CRIMINAL INVESTIGATION – REMARKABLE PHASE OF EXAMINING THE CASE IN ORDER TO ESTABLISH THE TRUTH

Criminal prosecution is the first phase of the criminal trial, which consists of the activity carried out by the criminal prosecution body, where evidence is administered and verified for the purpose of detecting the crime, identifying the perpetrator, establishing its liability, which is necessary to know in order to be sent the case in court. The purpose of the criminal prosecution is to collect the necessary evidence regarding the existence of the crime, to identify the perpetrator, to see if the case can be sent to court. The purpose of the criminal prosecution is to send the case to court for attracting the perpetrator to criminal liability.

Keywords: criminal prosecution, criminal trial, evidence, offense, perpetrator.

POURSUITE PÉNALE – PHASE REMARQUABLE DE L'EXAMEN DU CAS AFIN D'ÉTABLIR LA VÉRITÉ

L'enquête pénale est la première phase de la procédure pénale, qui consiste en l'activité menée par l'organe d'enquête pénale, où les preuves sont administrées et vérifiées afin d'établir le crime, identifier l'auteur, établir sa responsabilité, ce qu'il faut savoir pour envoyer l'affaire au tribunal. L'objet de l'enquête pénale consiste à recueillir les preuves nécessaires concernant l'existence du crime, à identifier l'auteur, afin de voir si l'affaire peut être renvoyée devant les tribunaux. Le but de l'enquête pénale est de renvoyer l'affaire devant le tribunal pour engager la responsabilité pénale de l'auteur.

Mots-clés: enquête pénale, procès pénal, preuve, crime, délinquant.

УГОЛОВНОЕ ПРЕСЛЕДОВАНИЕ – ЗНАЧИМАЯ ФАЗА РАССЛЕДОВАНИЯ ДЕЛА С ЦЕЛЬЮ УСТАНОВЛЕНИЯ ИСТИНЫ

Уголовное расследование - это первая фаза уголовного процесса, которая состоит из действий, выполняемых органом уголовного преследования, в рамках которого собираются и проверяются доказательства для установления преступления, личности преступника, его ответственности. Все эти действия необходимы для последующей отправки дела в суд. Предмет уголовного расследования состоит в сборе необходимых доказательств наличия преступления, в установлении личности преступника и выяснении вопроса возможности передачи дела в суд. Целью уголовного расследования является передача дела в суд для привлечения виновного к уголовной ответственности.

Ключевые слова: уголовное расследование, уголовный процесс, доказательство, преступление, преступник.

Actualitatea și importanța cercetării

Începerea urmăririi penale semnifică investirea organului de urmărire penală cu drepturile prevăzute de lege pentru efectuarea cercetării în legătură cu fapta și persoana prevăzute în actul de sesizare. Din acest moment, sunt identificate probele necesare stabilirii existenței infracțiunii, identității făptuitorului și vinovăției acestuia pentru a se decide dacă este cazul trimiterii sale în judecată, cât și cele în legătură cu măsurile procesuale care pot fi dispuse pentru normala desfășurare a procesului penal [1, p. 476].

Începerea urmăririi nu trebuie percepută doar ca un act cu implicații procesuale în cauzele concrete, modul în care este reglementat semnifică în general pe planul politicii penale, concepția referitoare la contextul procesual care face posibilă intervenția organelor judiciare în cazul comiterii infracțiunilor.

De regulă, pentru a asigura o ripostă imediată și a permite identificarea făptuitorului, procedura începerii urmăririi nu trebuie condiționată în mod excesiv.

În aceeași măsură, ca o cerință cu caracter general a protejării drepturilor și libertăților persoanei, se impune ca începerea urmăririi penale să fie justificată de date suficiente și convingătoare cu privire la săvârșirea infracțiunii, care trebuie să rezulte din verificarea sesizării sau a altor împrejurări ce pot împiedica începerea acesteia. Modul în care este re-

glementată începerea urmăririi trebuie să ofere suficiente garanții că declanșarea acesteia se va face justificat [2, p. 763].

Metode și materiale aplicate. În cadrul efectuării studiului am utilizat în mod prioritar, metoda logică, prin prisma folosirii procedeelelor raționale și logice. De asemenea, am folosit și metoda literară, care mi-a permis să studiez esența urmăririi penale ca fază premărgătoare a procesului penal. Prin metoda comparativă am creionat o linie comparativă între specificul urmăririi penale în procesului penal în Republica Moldova și specificul urmăririi penale în statul român. Nu trebuie lăsată în umbră nici metoda istorică, care am folosit-o pe deplin, cercetând primele manifestări de implementare a urmăririi penale în legea procesual-penală a Republicii Moldova.

Principalele idei ale cercetării

Începerea urmăririi penale înseamnă inițierea procesului de urmărire penală, de către ofițerul de urmărire penală în scopul acumulării probelor care vor fi necesare în soluționarea justă a cauzei, acestea trebuind să fie necesare, utile, pertinente și concludente [3, p. 122].

Efectuarea urmăririi penale ca fază premărgătoare judecătii, are rolul de a evita trimiterea în judecată a persoanei în privința căreia există o bănuială rezonabilă că ar fi comis o faptă penală, având

în vedere că judecata se desfășoară cu respectarea principiului publicității, lucru care ar fi destul de dăunător pentru o persoană nevinovată, fapt care ar cauza o daună reputației profesionale persoanei nevinovate.

Începerea urmăririi penale este importantă și marchează începerea unui proces penal, și care presupune că organele competente de stat sunt la curent cu săvârșirea unei infracțiuni și se i-au toate măsurile în vederea descoperirii ei. Ea la fel, marchează începerea procesului penal, iar pe de altă parte, implică drepturi și obligații care revin atât organului de urmărire penală cât și celorlalți participanți la proces. [1, p. 499]

Pentru începerea urmăririi penale sunt necesare următoarele condiții prevăzute la art. 274 din CPP RM:

1) Din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor de constatare trebuie să rezulte elementele infracțiunii. Pentru începerea urmăririi penale nu se cer date privind cunoașterea tuturor elementelor infracțiunii, fiind suficiente informațiile ce caracterizează două elemente ale infracțiunii (obiectul infracțiunii și latura obiectivă a infracțiunii). Astfel, urmărirea penală începe *in rem* (în privința faptei săvârșite), după cum s-a menționat în literatura de specialitate, nefiind necesară cunoașterea persoanei făptuitorului. Numai când făptuitorul și identitatea acestuia se cunosc cu precizie, o dată cu fapta, urmărirea penală începe și *in personam*, adică în privința unei persoane concrete (de exemplu, în cazul infracțiunilor contra justiției prevăzute de art. 306-317, 319-321 din Codul penal al Republicii Moldova; în cazul infracțiunilor săvârșite de persoane cu funcții de răspundere prevăzute de art. 324-331 CP RM, precum și în cazul prinderii făptuitorului în flagrant delict pentru oricare infracțiune).

2) Să nu existe vreuna din circumstanțele care exclud urmărirea penală, stipulate la art. 275 din CPP RM. Dacă din cuprinsul actului de sesizare rezultă

vreunul din cazurile care împiedică pornirea urmăririi penale, organul de urmărire penală înaintează procurorului actele întocmite cu propunerea de a nu porni urmărirea penală. Dacă procurorul consideră că nu sunt circumstanțe care împiedică urmărirea penală, el restituie actele, cu rezoluția sa, organului menționat pentru începerea urmăririi penale potrivit art. 274 (4) CPP RM.

3) Confirmarea actelor de începere a urmăririi penale de către procuror în temeiul art. 274 (3) CPP RM. [14, p. 538-539]

Începerea urmăririi penale nu poate avea loc decât dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege. Uneori, începerea acesteia se reduce la activitatea procesuală, la redactarea actului de dispoziție a începerii urmăririi penale. În alte cazuri, pentru a se ajunge la concluzia că este necesară urmărirea penală, se poate realiza o activitate mai largă, în care sunt implicate mai multe organe, și aici, pentru a se putea începe urmărirea penală, este necesară existența următoarelor condiții:

a) pozitivă, adică să existe un minim de date care permit organului de urmărire penală să considere cu certitudine că s-a săvârșit o infracțiune. Organul de urmărire penală poate deține informații fie direct din sesizarea făcută, fie din anumite acte premergătoare sesizării. Exemplu: actele care sunt întocmite de către un medic legist cu privire la vătămările care au fost provocate persoanei, etc.

b) negativă, nu există situații de împiedicare a pornirii urmăririi penale. Exemplu: flagrantul delict, autodenunțul, plângere, reținerea infractorului, etc.

Alte condiții:

a) Pentru începerea urmăririi penale, nu se cer date privind cunoașterea tuturor elementelor infracțiunii, fiind suficiente doar 2 elemente:

✓ Latura obiectivă;

✓ Obiectul.

b) Urmărirea penală începe nefiind necesară cunoașterea persoanei infractor. Atunci când se cu-

noaște cu exactitate cine este infractorul, urmărirea penală se începe în privința unei persoane concrete. [4, p. 636]

c) Să nu existe circumstanțe care exclud urmărirea penală;

d) Confirmarea actelor de începere a urmăririi penale de către procuror.

Dacă privim procesul penal în ansamblul său, se constată că urmărirea penală este prima verigă a unui lanț succesiv și coerent de activități procesuale, următoarea fiind judecată iar ultimă etapă, punerea în executare a hotărârilor penale definitive.

Potrivit art.1 CPP RM, procesul penal are ca scop constatarea la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală. [5]

Procesul penal, deci și urmărirea penală, trebuie să contribuie la apărarea ordinii de drept, la apărarea persoanei, a drepturilor și libertăților acesteia, la prevenirea infracțiunilor, precum și la educarea cetățenilor în spiritul respectării legilor.

Rezultă din cele menționate mai sus că urmărirea penală are ca scop imediat constatarea existenței infracțiunilor, identificarea făptuitorilor, stabilirea răspunderii acestora pentru a vedea dacă este cazul sau nu să se dispună trimiterea în judecată. [6]

Ca primă fază a procesului penal, urmărirea penală se situează din punct de vedere al contribuției active la soluționarea cauzei, complexul de activități specifice acestei faze efectuate succesiv, progresiv și coordonat, se derulează între două limite și anume: limita inițială și limita finală. [7]

Astfel, în unele opinii se menționează, pe bună dreptate, că necesitatea de a contracara activitatea infracțională a condus la înființarea unor organe specializate care să realizeze anumite activități specifice într-o fază care să premerge desfășurării judecătii.

Existența fazei de urmărire penală este justificată și de faptul că, în epoca modernă, se săvârșesc infracțiuni prin folosirea unor procedee și tehnici noi tot mai perfecționate, uneori criminalitatea căpătând caracter organizat; toate acestea au impus o preocupare sporită din partea statului pentru combaterea fenomenului infracțional. [8]

În cele din urmă, urmărirea penală este prima fază a procesului penal, care constă din activitatea desfășurată de organul de urmărire penală, unde sunt administrate și verificate probe necesare privind existența infracțiunii, identificarea făptuitorului, stabilirea răspunderii acestuia, ceea ce este necesar de a se cunoaște pentru a se trimite cauza în judecată. [9]

Obiectul urmăririi penale constă din colectarea probelor necesare cu privire la existența infracțiunii, la identificarea făptuitorului, pentru a se vedea dacă poate fi trimisă cauza în judecată.

Colectarea probelor presupune activitatea de descoperire, fixare, verificare și apreciere a probelor prin diferite procedee probatorii prevăzute de lege.

Identificarea făptuitorului prevede că probele colectate trebuie să contribuie la depistarea celor care au săvârșit infracțiunea.

Scopul urmăririi penale este trimiterea cauzei în judecată pentru atragerea la răspundere penală a făptuitorului.

Urmărirea penală este activitatea desfășurată de organele de urmărire penală, în scopul colectării și verificării probelor cu privire la pregătirea, tentativa sau săvârșirea infracțiunii, precum și în scopul depistării și prinderii infractorului. [10]

Pentru aceasta, organul de urmărire penală trebuie să întreprindă toate măsurile necesare prevăzute de lege. Urmărirea penală este efectuată sub supravegherea procurorului. Acesta este responsabil de legalitatea urmăririi penale și temeinicia învinuirii aduse celui atras la răspundere penală.

Pentru o efectuare reușită a urmăririi penale, procurorul are dreptul să ceară orice dosar penal, indiferent de etapa în care se află urmărirea penală, să ofere careva dispoziții obligatorii cu privire la desfășurarea acesteia, precum și să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală.

Cele mai importante trăsături caracteristice care evidențiază importanța urmăririi penale, sânt următoarele: [11]

a) Divizarea atribuțiilor procesuale la urmărirea penală între procuror și ofițerul de urmărire penală – aici procurorul exercită funcția de conducere a urmăririi penale, confirmă sau adoptă hotărâri procesuale, specifice pentru această fază. La rândul său, ofițerul de urmărire penală, are rolul de a acumula probe necesare în vederea realizării scopului urmăririi penale;

b) Îmbinarea regulii independenței procurorului și ofițerului de urmărire penală cu regulile subordonării ierarhice – procurorul, în exercitarea atribuțiilor sale, este independent și se supune numai legii.

La fel, el execută indicațiile scrise de procurorul ierarhic superior, pe când ofițerii de urmărire penală, fiind și ei independenți, se supun indicațiilor scrise de procuror. Independența ambilor subiecți aici îi face să acționeze conform propriei convingeri, dacă nu este prevăzut în legislație că este necesar vreun acord scris al procurorului ierarhic superior;

c) Caracterul semi-contradictoriu al activităților în faza urmăririi penale – acest caracter de semi-contradictorialitate vine anume din faptul că activitatea de administrare a probelor, până la finisarea urmăririi penale este lipsită de contradictorialitate, însă, sub aspectul aplicării măsurilor procesuale de constrângere, atacarea acțiunilor și hotărârilor ofițerului de urmărire penală și procurorului, examinarea de către judecătorul de instrucție, se face cu participarea părților interesate în condiții de contradictorialitate;

d) Lipsa de publicitate a urmăririi penale – urmărirea penală este confidențială, ceea ce e prevăzut și în Codul de procedură penală.

Confidențialitatea se aplică anume pentru a exclude aflarea adevărului din partea învinutului și a altor persoane care sunt interesate;

e) Caracterul preponderent al formei scrise – forma scrisă este necesară deoarece numai aceasta are forță juridică în fața instanței de judecată.

La fel, pe parcursul urmăririi penale, părțile pot veni cu anumite înscrisuri, adică cereri și demersuri, care sunt necesare pentru urmărirea penală. Pe parcursul urmăririi penale, părțile sau alte persoane, au posibilitatea de a lua cunoștință cu unele probe administrate însă nu de toate materialele cauzei penale.

La finisarea urmăririi penale, organul de urmărire penală întocmește un proces verbal, în care se expun toate circumstanțele, derularea și rezultatul acțiunilor procesuale.

Aceste principii se mai numesc condiții generale a urmăririi penale. [12]

Multe opinii în doctrină atrag atenția asupra importanței urmăririi penale ca activitate prealabilă judecății în sensul evitării inculpării și trimiterii în judecată fără temeiuri foarte serioase a unui număr mare de persoane asupra cărora ar plana inițial o bănuială și care ar fi prezentate pe banca acuzării și aduse în fața unor proceduri judiciare publice în situații echivoce sau insuficient elucidate. În mod intenționat s-a arătat că urmărirea penală constituie o activitate necesară sub aspectul ocrotirii celor nevinovați împotriva unor constrângeri nejustificate; aflarea adevărului cu privire la fapta și la făptuitori ca sarcină a organelor de urmărire penală, împiedică tragerea la răspundere penală a celor nevinovați, asigură respectul drepturilor și libertăților cetățenești. [13]

Astfel, în condițiile legii, judecătorul poate admite, prin încheiere, plângerea formulată de persoana vătămată și are posibilitatea de a reține cauza spre judecare, când apreciază că probele existente la dosar sunt suficiente.

În aceste condiții, dacă actul procesual atacat este o rezoluție de neîncepere a urmăririi penale, prin admiterea plângerii se declanșează un proces penal în forma atipică, faza de urmărire penală lipsind. De asemenea, urmărirea penală lipsește în cazul extinderii acțiunii penale la acte materiale noi sau a procesului penal, la fapte sau persoane noi, când, pentru simplificarea activității procesuale, s-a renunțat la efectuarea urmăririi penale.

Concluzii

În literatura de specialitate, numeroși autori au subliniat necesitatea și importanța urmăririi penale ca fază distinctă a procesului penal, importanța căreia rezidă atât din rolul determinant al probeilor în soluționarea echitabilă a cauzelor penale, de soluționarea justă și temeinică a cauzelor cât și de realizarea unei politici penale care să corespundă nevoilor unui stat de drept.

În literatura de specialitate se apreciază că în condițiile vieții sociale moderne infracțiunile devin din ce în ce mai variate, iar modul lor de realizare ține pasul cu dezvoltarea științei și tehnicii. Astfel, orice persoană particulară, victimă, s-ar găsi dezarmată față de infractori, fără sprijinul unor organe abilitate de stat, care au dotarea și pregătirea profesională necesară în lupta contra infracționalității.

Efectuarea urmăririi penale ca fază premergătoare judecării, are și rolul de a evita trimiterea în judecată a tuturor persoanelor asupra cărora planează o bănuială că ar fi comisă o faptă penală, având în vedere că judecata se desfășoară cu respectarea principiului publicității, lucru care ar fi destul de dăunător pentru o persoană nevinovată.

Referințe bibliografice

1. THEODORU, Gr., *Tratat de drept procesual penal*, București, Editura Hamangiu, Ediția a 3-a, 2013.
2. VOLONCIU, N., UZLĂU, A.S. și alții, *Noul cod de procedură penală comentat*, București, Editura Hamangiu, 2014.
3. CRIȘU, A. *Drept procesual penale*, București, Editura Hamangiu, Ediția a II-a revizuită și actualizată, 2017.
4. BARBU, A, TUDOR, G. *Codul de procedură penală adnotat*, Editura Hamangiu, 2016.
5. *Codul de procedură penală a Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003 // Monitorul Oficial nr. 104-110 din 07.06.2003, în vigoare din 12.06.2003.*
6. PAVALEANU, V., IACOBUTA, I., COVALCIUC, M., *Drept procesual penal*, Ed. Panfilius, 2005.
7. THEODORU, Gr., MOLDOVAN, L., *Drept procesual penal*, Ed. Didactica și Pedagogica, 1979.
8. *Urmărirea penală - prima fază a procesului penal.* <http://www.scribub.com/stiinta/drept/Urmarierea-penala-prima-faza-a-15221786.php>, (vizualizat la 08.07.2020).
9. *Urmărirea penală - prima fază a procesului penal.* <http://www.stiucum.com/drept/drept-penal/Urmarierea-penala-prima-faza-a-85924.php>, (vizualizat la 08.06.2020).
10. *Importanța începerii urmăririi penale.* <https://juridice.ro/essentials/1174/de-ce-este-importanta-inceperea-urmaririi-penale>, (vizualizat la 22.08.2020).
11. *Drept procesual penal. Partea specială. Urmărirea penală – prima etapă a procesului penal al Republicii Moldova.* <https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/drept-procesual-penal-partea-speciala/urmarirea-penala-etapa-a-procesului-penal-al-republicii-moldova/>, (vizualizat la 02.09.2020).
12. *Drept procesual penal. Note de curs.* http://www.usem.md/uploads//files/Note_de_curs_drept_ciclu1/057_-_Drept_procesual_penal_II.pdf, (vizualizat la 14.09.2020).
13. *Urmărirea penală.* <https://ibn.idsi.md/sites/default/files/urmarirea-penala..pdf>, (vizualizat la 21.08.2020).
14. DOLEA, I., ROMAN D., SEDLEȚCHI, I., ș.a. *Drept procesual penal*, Chișinău, Ed. Cartierul Juridic, 2005.

CADRUL LEGAL DE INCRIMINARE A INFRAȚIUNII DE ACTIVITATEA MERCENARILOR ÎN STATELE CSI

Vera MACOVEI

Doctorandă, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: veronicamacovei12@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3574-4942>

Prezentul articol face parte din categoria cercetărilor științifice ce aparțin domeniului de Drept penal Partea Specială. Obiectul prezentei cercetări îl formează analiza cadrului legal de incriminare a infracțiunii de activitatea mercenarilor în statele CSI (Comunitatea Statelor Independente). În publicație se efectuează o analiză a infracțiunii de activitate a mercenarilor în legislația statelor CSI și se evidențiază criteriile de diferențiere a legilor penale din aceste state, precum și asemănările modului de incriminare a componenței de infracțiune analizată. Analiza reglementărilor juridico-penale a activității de mercenariat în legislația penală a statelor CSI denotă că în legea penală a Republicii Moldova se pot, eventual, prelua asemenea reglementări, precum incriminarea activității mercenarilor în forme agravante.

Cuvinte-cheie: drept penal, mercenar, participare, Comunitatea Statelor Independente (CSI), incriminare.

LEGAL FRAMEWORK FOR INCRIMINALIZING THE CRIME OF THE ACTIVITY OF MERCENARIANS IN THE CIS STATES

This publication is part of the category of scientific research belonging to the field of Criminal Law Special Part. The object of the present research is the analysis of the legal framework for criminalizing the crime of mercenary activity in the CIS states. The publication performs an analysis of the crime of activity of mercenaries in the legislation of the CIS states and highlights the criteria for differentiating criminal laws in these states, as well as highlighting the similarities of criminalization of the analyzed crime component. The analysis of the legal-criminal regulations of the mercenary activity in the criminal legislation of the CIS states shows that in the criminal law of the Republic of Moldova such regulations may be taken over, such as the incrimination of the activity of mercenaries in aggravating forms.

Keywords: Criminal Law, mercenary, participation, Commonwealth of Independent States (CIS), criminalization.

CADRE JURIDIQUE POUR L'INCRIMINATION DU CRIME DE L'ACTIVITÉ DES MERCENARIENS DANS LES ÉTATS DE LA CEI

Cette publication fait partie de la catégorie de la recherche scientifique appartenant au domaine de la partie spéciale de Droit pénal. L'objet de la présente recherche est l'analyse du cadre juridique de la criminalisation du crime d'activité mercenaire dans les États de la CEI. La publication analyse le crime d'activité des mercenaires dans la législation des États de la CEI et met en évidence les critères de différenciation du droit pénal dans ces États, ainsi que les similitudes de criminaliser la composition du crime analysé. L'analyse des réglementations juridico-pénales de l'activité mercenaire dans la législation pénale des États de la CEI montre que dans le droit pénal de la République de Moldova, ces réglementations peuvent être reprises, comme l'incrimination de l'activité de mercenaires sous des formes aggravantes.

Mots-clés: droit pénal, mercenaire, participation, Communauté d'États Indépendants (CEI), criminalisation.

ПРАВОВАЯ ОСНОВА КРИМИНАЛИЗАЦИИ ПРЕСТУПНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЕМНИКОВ В ГОСУДАРСТВАХ СНГ

Данная статья относится к категории научных исследований в области Особенной части Уголовного права. Объектом исследования является анализ правовых основ криминализации наемничества в государствах СНГ (Содружество Независимых Государств). Публикация проводит анализ преступной деятельности наемников в законодательстве стран СНГ и выделяет критерии дифференциации уголовного законодательства этих государств, а также сходства криминализации анализируемого компонента преступной деятельности. Анализ уголовно-правовых норм наемничества в уголовном законодательстве стран СНГ показывает, что в уголовное право Республики Молдова могут быть заимствованы такие нормы, как инкриминирование деятельности наемников при отягчающих обстоятельствах.

Ключевые слова: уголовное право, наемничество, участие, Содружество Независимых Государств (СНГ), криминализация.

Introducere

Necesitatea studierii și analizei legislației penale a țărilor CSI în partea ce ține de incriminarea activității mercenarilor este cu atât mai importantă, cu cât în ultimii ani se observă o tendință de creștere a numărului de mercenari proveniți din aceste state.

Potrivit unor autori ruși, care s-au specializat în studierea acestei componente de infracțiune, „în treaga istorie a lumii confirmă faptul că orice criză politică sau economică este cauza principală a răspândirii mercenarilor. La scară largă a evenimentelor ce s-au perindat de-a lungul istoriei, printre care și prăbușirea uneia dintre cele mai mari puteri mondiale ale secolului XX - Uniunea Sovietică, anume acest eveniment în mare măsură a contribuit la creșterea numărului de mercenari - foști cetățeni sovietici și a generat conflicte armate pe teritoriul fostei URSS, în special conflictele locale de la începutul anilor 90 în Abhazia, Transnistria, Ferghana, Karabakh.” [19] Potrivit autoarei Șandieva N., „în mare parte specificul mercenarilor din această perioadă este exprimat în faptul că nu a avut distribuție în masă iar participarea mercenarilor de cele mai multe ori era ghidată de principii „ideologice”. Totuși, acest aspect nu exclude participarea mercenarilor la conflicte militare din interese mercantile.” [20, p. 87]

Una din cauzele apariției mercenariatului în rândurile cetățenilor CSI a fost concedierea în masă a personalului forțelor armate ale Rusiei și altor state - foste republici sovietice, în urma prăbușirii URSS. Și, prin urmare, în acest caz, putem vorbi despre rolul influent al unei astfel de probleme ale spațiului post-sovietic precum șomajul, care a determinat în principal tinerii să se alăture rândurilor „mercenarilor”.

De asemenea, destul de târziu, în opinia unor autori pe care o împărtășim și noi, „în țările CSI au apărut norme care reglementează criminalizarea sau penalizarea mercenarismului și care au făcut posibilă tragerea la răspundere a făptuitorilor pentru aceasta. Deși acest fapt, așa cum arată realitatea, nu contribuie întotdeauna la o scădere a numărului de mercenari, în același timp, el apare totuși într-o oarecare măsură ca un factor de constrângere.” [20, p. 88]

Metodologie și metode. Întru realizarea scopului propus al prezentei investigații s-a recurs la utilizarea unui șir de metode: analiza și sinteza, deducția și sistematizarea. În procesul cercetării cu preponderență a fost utilizată metoda comparativă, aplicarea căreia a scos în evidență criteriile de asemănare și deosebire a modului de incriminare a infracțiunii de activitatea mercenarilor în legea penală a Republicii Moldova și legile penale ale statelor CSI.

Principalele idei ale cercetării

În contextul ultimelor evenimente pe plan internațional, în care se atestă implicarea tot mai activă a terților în cadrul unor conflicte armate ce au loc în alte state, se impune cu evidentă impactul negativ al activității mercenarilor asupra respectării prevederilor dreptului internațional și a normelor tratatelor internaționale.

Analiza juridică comparativă a conceptului de „mercenar” consacrat în dreptul internațional modern și al celui din dreptul penal rus prezintă un mare interes. Problematika activității mercenarilor este analizată și înțeleasă diferit în literatura rusă.

Unii autori subliniază că analiza conceptului de mercenar, așa cum este el stabilit în nota de la art. 359 Codul penal al Federației Ruse și Convenția internațională pentru reprimarea recrutării, utilizării, finanțării și instruirii mercenarilor, adoptată la New York la 04.12.1989, „...a arătat că semnele care permit calificarea unei persoane în calitate de mercenar sunt stabilite direct atât în legile interne în mare parte, cât și în cele internaționale, ceea ce duce la o înțelegere diferită atât a termenului „mercenar”, cât și a activității mercenarilor în ansamblu.” [24] În Nota de la art.359, legea penală rusă definește noțiunea de mercenar, după cum urmează: „Un mercenar este o persoană care acționează pentru a obține compensații materiale; nu este cetățean al unui stat participant la un conflict armat sau ostilități; nu are reședința permanentă pe teritoriul acestuia și nu este trimisă pentru a îndeplini sarcini oficiale”. [25]

În **Federația Rusă** răspunderea pentru activitatea mercenarilor este prevăzută la articolul 359 din Codul Penal [10], potrivit căruia recrutarea, pregătirea, finanțarea sau orice alt sprijin material acordat unui mercenar, precum și antrenarea acestuia în conflictele armate sau operațiunile militare, pot fi pedepsite cu privarea de libertate pentru un termen de la patru până la opt ani, iar participarea la con-

flict armat ca mercenar – cu închisoare de la trei la șapte ani. [14]

Potrivit alin. (2), aceleași fapte comise de o persoană cu folosirea situației de serviciu sau în legătură cu un minor [12], se pedepsesc cu privarea de libertate pe un termen de la șapte până la cincisprezece ani, cu amendă în valoare de până la cinci sute de mii de ruble (5 mii EUR) sau în quantumul salariului sau al altor venituri ale persoanei condamnate pentru o perioadă de până la trei ani sau fără aceasta și cu restricție de libertate pentru o perioadă de la un an la doi ani sau fără aceasta.

La alin. (3), același articol sancționează participarea unui mercenar la un conflict armat sau ostilități, iar pedeapsa aplicabilă este privarea de libertate pentru un termen de la trei la șapte ani, cu sau fără restricție de libertate pentru un termen de până la un an.

În legea penală rusă un mercenar este o persoană care: acționează în scopul de a primi compensații materiale; nu este cetățean al unui stat participant la un conflict armat sau ostilități; nu locuiește permanent pe teritoriul statului implicat în conflict și nu este trimisă pentru a îndeplini misiuni oficiale. [22]

Așadar, analizând prevederile normative de rigoare, constatăm atât asemănări, cât și deosebiri dintre legile penale ale Federației Ruse și CP RM. Codul penal al Republicii Moldova prevede expres răspunderea penală doar pentru două fapte care implică activități de mercenariat, pe când în Codul penal al Federației Ruse este reglementată și o formă agravantă a acțiunii ilicite, și anume: recrutarea, instruirea, finanțarea sau sprijinul material al unui mercenar, precum și antrenarea lui în conflicte armate la acțiuni militare sau violente comise de către o persoană care folosește funcția sa sau în raport cu un minor. Persoana care folosește funcția sa în săvârșirea faptei date poate fi subiect al infracțiunii respective doar dacă are calitatea de comandant al forțelor armate, conducător al grupului de persoane

care participă pe câmpul de luptă sau o altă funcție asemănătoare ori posedă atribuții de adoptare a deciziilor în timpul situațiilor de urgență. Subiectul infracțiunii date poate fi și persoana care angajează, recrutează, instruieste persoane care nu au atins vârsta majoratului și-i antrenează în conflicte armate la acțiuni militare sau violente.

Pe lângă aceasta, mai observăm o deosebire în partea a treia a structurii normei juridice, referitor la sancțiunea aplicată persoanelor vinovate. Conform CP al RM, subiectul infracțiunii poate fi pedepsit cu închisoare maximum până la 10 ani, pe când în Federația Rusă persoana vinovată poate fi pedepsită cu închisoarea până la 15 ani.

Legislația penală a **statului Belarus**, în comparație cu cea a Republicii Moldova și a Federației Ruse, prevede răspunderea penală pentru activitățile de mercenariat în mai multe norme juridice. Astfel, în conformitate cu art. 132 al Codului penal al Republicii Belarus, este sancționată doar persoana care efectuează aceleași activități ca și cele enumerate la articolul 141 alin. (2) CP RM și art. 359 (1) al Codului penal rus, doar că în Belarus pedeapsa pentru acțiunile menționate *supra* este mai aspră. O asemenea faptă se pedepsește cu închisoare de la 7 la 15 ani. Însă, dacă analizăm textul legii de la art. 133 din Codul penal al Belarusiei, relevăm că participarea unei persoane pe teritoriul unui stat străin în conflicte armate, la acțiuni militare a unei alte persoane, care nu face parte din forțele armate ale beligeranților și acționează pentru a primi remunerații materiale fără acordul statului al cărui cetățean este sau pe teritoriul căruia își are reședința permanentă persoana – se pedepsește mai blând decât cea de la art. 132 din Cod.

Pedeapsa penală în cazul dat este închisoare de la 3 până la 7 ani. În această ordine de idei, remarcăm că în februarie 2016 Președintele Republicii Belarus a semnat Legea privind amendamentele la Codul penal al Republicii Belarus, care au intrat în vigoare în aprilie 2016.

Astfel, legea penală a fost completată cu un nou articol – 361.3, în cadrul Capitolului 32: *Crime împotriva statului*, cu denumirea marginală Participarea pe teritoriul unui stat străin într-o formațiune armată sau într-un conflict armat, la acțiuni violente, recrutarea sau pregătirea persoanelor pentru o astfel de participare.

Menirea acestei norme juridice este de a permite organelor de drept să aducă pe banca acuzaților persoanele care luptă pe teritoriul altui stat, chiar și atunci când din unele fapte (art. 132 și 133) nu pot fi stabilite cu exactitate elementele componenței de infracțiune mercenară. Așadar, în corespundere cu textul de lege: 1. *Participarea unui cetățean al Republicii Belarus sau a unui apatrid cu domiciliul permanent în Republica Belarus pe teritoriul unui stat străin într-o formațiune înarmată a uneia dintre părțile aflate în conflict, precum și participarea la un conflict armat, acțiuni militare sau alte acțiuni violente fără autoritatea statului și în absența dovezii unei infracțiuni (componenței de infracțiune) conform articolului 133 din Codul penal al Republicii Belarus – se pedepsește cu închisoare de la 2 până la 5 ani.*

Recrutarea, pregătirea, instruirea sau folosirea cetățenilor Republicii Belarus sau a apatrizilor care au reședința permanentă în Republica Belarus pentru a participa pe teritoriul unui stat străin într-o formațiune armată a uneia dintre părțile aflate în conflict, la conflicte armate, acțiuni militare sau alte acțiuni violente, precum și finanțarea sau acordarea unui alt material de susținere a acestor activități în absența dovezii unei infracțiuni (componenței de infracțiune) conform articolului 132 din Codul penal al Republicii Belarus – se pedepsește cu închisoare pe o perioadă de la 5 până la 10 ani. [1]

În comparație cu legislația penală a altor state, Codul penal al Republicii Belarus precizează domeniul de antrenare a mercenarului – în cadrul armatei împotriva unui stat străin și pentru suprimarea drep-

tului poporului la autodeterminare recunoscut internațional.

În temeiul art. 132 CP al Republicii Belarus acțiunile unui mercenar constau în participarea unei persoane care nu este cetățean și nu locuiește pe teritoriul statului parte la conflict, la conflictele armate împotriva unui stat strain făcând parte din forțele armate ale altui stat strain și care acționează în vederea obținerii unor compensații materiale. [27]

După cum am menționat anterior, Codul penal al Republicii Belarus pedepsește și acțiunile angajatorului care sunt prevăzute în mod expres la art. 133 și se manifestă ca recrutarea, instruirea, finanțarea și utilizarea mercenarului la conflictul armat împotriva unui stat străin pentru subminarea dreptului la autodeterminare recunoscut internațional. [1]

Potrivit unor surse din doctrina rusă: „După ce a prevăzut actele „angajatorilor” și „mercenarilor” în diferite articole din legea penală, legiuitorul din Belarus a subliniat prin aceasta pericolul social al acțiunilor fiecărei părți în fața „acordului”. În același timp, el a restrâns în mod nejustificat conținutul conceptului de „mercenarism”, ceea ce implică un „acord” bilateral, adică acțiunile atât ale primului, cât și ale celui de-al doilea.” [23]

În opinia noastră, este neîntemeiată această afirmație reieșind din simplul fapt că atât legiuitorul din Belarus, cât și cel rus reglementează separat incriminarea acțiunilor de participare la conflictul armat și cele de recrutare, folosire, instruire, angajare sau altă asigurare a mercenarilor. Cu alte cuvinte, incriminarea separată a acțiunilor mercenarului și a acțiunilor angajatorului, recrutaorului sau a oricărei persoane care contribuie la faptul participării la conflictul armat este logică și necesară nu atât pentru a evidenția pericolul social al acestor acțiuni, cât pentru a se face o diferență juridico-penală a acestor acțiuni.

Deși este foarte dificilă identificarea hotarului și gradului de prejudiciabilitate dintre pericolul social al acestor acțiuni, este de la sine înțeles că sub aspec-

tul laturii subiective între angajat și angajator este o mare diferență luând în considerare scopul, motivul, intenția făptuitorului.

Potrivit Codului penal al **Republicii Kârgâzstan**, activitatea mercenarilor ca infracțiune se manifestă prin două fapte. În conformitate cu art. 375, se sancționează cu închisoare de la 8 la 15 ani și cu confiscarea proprietății acțiunea ilicită *privind - de recrutare, instruire, pregătire care vizează dobândirea de competențe și abilități de comitere a unei infracțiuni teroriste sau, finanțarea sau alt material de sprijin oferit unui mercenar, precum și utilizarea acestuia în conflicte armate la acțiuni militare sau violente*. La alin. (2) este prevăzută răspunderea pentru fapta identică după conținut cu cea de la alin.(1) art. 141 CP RM - Participarea unui mercenar la un conflict armat, acțiuni militare sau alte acțiuni violente și cu cea de la alin. (3) art. 359 al Codului penal Federației Ruse - Participarea unui mercenar la un conflict armat, acțiuni militare sau alte acțiuni violente.

La art. 375 din Codul penal al Republicii Kârgâzstan sunt prevăzute și formele agravante ale acțiunii ilicite de activitate a mercenarilor, aceasta manifestându-se în realizarea laturii obiective: *1) de către un grup de persoane printr-o înțelegere prealabilă; 2) de către un grup criminal organizat; 3) folosind funcția oficială; 4) în cazul folosirii unui minor*. Aceste fapte se sancționează cu o pedeapsă de tipul închisorii pe o perioadă de la 15 până la 20 de ani sau cu *detenție pe viață* și cu confiscarea proprietății. [2]

În Capitolul XVII - *Crime de război* din Codul penal al **Republicii Azerbaidjan** este prevăzută răspunderea penală pentru două genuri de fapte ce țin de activitatea mercenarilor. Prima acțiune este specificată la art. 114, care înglobează în sine trei fapte ce implică activități de mercenariat. Ele sunt identice după conținut cu faptele stipulate la art. 359 a Codului penal al Federației Ruse, analizate anterior.

1. Recrutarea, instruirea, finanțarea sau alt sprijin material al unui mercenar, precum și utilizarea acestuia într-un conflict armat sau ostilități.

2. Aceleași fapte comise de o persoană care își folosește funcția oficială sau împotriva unui minor.

3. Participarea unui mercenar la un conflict armat sau acțiuni violente.

Doar că sancțiunile din legea penală a Azerbaidjanului diferă de cele din legea Federației Ruse: în conformitate cu prevederile art. 114 al legii penale a Republicii Azerbaidjan acestea sunt mai aspre. Cea de a doua acțiune, prevăzută la fel în Capitolul XVII, este încorporată la art. 115 și se referă la încălcarea legilor și obiceiurilor războiului.

Așadar, în conformitate cu articolul specificat, se pedepesc următoarele fapte alternative: 1) *Constrângerea prizonierilor de război și a altor persoane protejate de dreptul internațional umanitar pentru a servi în forțele armate ale organizației/statului care le-a capturat, precum și constrângerea cetățenilor unui stat ostil de a participa la operații militare împotriva țării lor, se pedepsește cu închisoare de la 2 la 5 ani.* 2) *Tratamentul crud sau inuman al persoanelor specificate la alin.(1) utilizarea torturii împotriva lor, neacordarea asistenței medicale în caz de rănire, și de altă natură, îndepărtarea organelor acestora prin transplant, precum și utilizarea lor în calitate de ostatici ca o barieră pentru protejarea trupelor sau obiectelor lor; a fi deținut ca ostatici, precum și implicarea populației civile în muncă forțată sau transferul forțat din locurile unde justiția este mai severă în alte scopuri, se pedepsește cu închisoare pe o perioadă cuprinsă între 5 și 10 ani.*

Alin. (3) stipulează că actele prevăzute la alin. (1) și alin. (2) din art. 115 Codul penal al Republicii Azerbaidjan, care duc la *moarte sau la vătămarea gravă a sănătății lor (mercenarilor)*, se pedepesc aceste acțiuni cu închisoare de la 10 până la 15 ani. Alin. (4) *prevede răspunderea pentru uciderea persoanelor menționate la alin.1 din articolul respectiv,*

care se pedepsește cu închisoare de la 14 până la 20 de ani sau cu detenție pe viață. [3]

Codul penal al statului **Uzbekistan** definește fapta ilegală analizată în cadrul art. 154 și 154¹. Conform art. 154 alin. (1), este supusă răspunderii penale persoana care *participă pe un teritoriu sau de partea unui stat străin într-un conflict armat sau în acțiuni militare, care nu este cetățean sau soldat al unei țări aflate în conflict ori care nu locuiește permanent pe teritoriul controlat de partea aflată în conflict sau dacă nu este desemnat oficial de vreun stat la îndeplinirea sarcinilor oficiale ca parte a forțelor armate, cu scopul de a obține remunerații materiale ori alte beneficii personale.* Aceasta se pedepsește cu închisoare de la 5 la 10 ani. Alineatul 2 al acestui articol, după conținut, este identic cu acțiunile precizate la art. 359 a Codului penal al Federației Ruse, menționat anterior, în conformitate cu art. 154¹, care poartă denumirea marginală de înscrierea, recrutarea pentru serviciul militar, serviciul în cadrul agențiilor private, poliție, justiție militară sau alte autorități din state străine, este supus răspunderii penale, persoana care fiind *cetățean al Republicii Uzbekistan, se înscrie în serviciul militar, serviciu în cadrul agențiilor de poliție, justiție militară sau alte organe similare din state străine.* Acesta din urmă se pedepsește cu amendă de până la 300 de salarii minime pe economie. Iar, conform art. 154¹ alin. (2), este cercetat penal persoana care efectuează *recrutarea unui cetățean al Republicii Uzbekistan în serviciul militar pentru a servi în cadrul agențiilor de poliție, justiției militare sau alte organisme similare din statele străine.* Persoana se pedepsește prin restrângerea libertății (arest la domiciliu ori interdicția de a părăsi țara) de la 3 la 5 ani sau cu închisoare de la 3 la 5 ani. [4]

Un regim și un model asemănător de incriminare a infracțiunii de activitate a mercenarilor cu cel al Republicii Moldova, Federației Ruse, Republicii Belarus și al Republicii Kârgâzstan este prezent și în

legislațiile penale ale altor state din spațiul ex-sovietic, de exemplu:

- 1) Republica Tadjikistan, articolul 401 [5];
- 2) Republica Turkmenistan, articolul 169 [6];
- 3) Republica Armenia, articolul 395 [7];
- 4) Georgia, articolul 410. [8]

Problema mercenarismului a fost relevantă pentru georgieni încă de pe vremea conflictului georgiano-abhaz din anul 1991. Astfel, guvernul Georgiei consideră că aproape toate operațiunile militare efectuate de separatiștii abhazieni împotriva guvernului central al Georgiei au fost efectuate de mercenari străini. În sprijinul acestei afirmații, în doctrină sunt aduse date (oficiale). Potrivit autoarei Șandieva O., „...cea mai mare parte a forțelor armate abhaze din zona de conflict Georgia - Abhazia a fost reprezentată de mercenari, în special cetățeni ruși, precum și de 200 de mercenari turci, sirieni și iordanieni. În zona de conflict, a activat un grup special „Delfin” compus doar din mercenari străini.” [11] Se susține, de asemenea, că „150 de mercenari cu cetățenie rusă au antrenat în Abhazia personalul militar din Suhumi și așa-numita Legiune Națională Rusă s-a angajat în recrutarea și transferul de mercenari pe teritoriul Georgiei.” [20, p. 88]

În codul penal al **Republicii Kazahstan** mercenariatul se incriminează în Capitolul „Crime împotriva păcii și securității omenirii”. Art.162 din codul penal al statului respectiv conține 4 alineate. Alin. (1) stabilește răspunderea penală pentru acțiunile de recrutare, finanțare, instruire, sau alt suport material al unui mercenar precum și utilizarea acestuia în conflictele armate sau operațiunile militare.

Alin. (2) al aceluiași articol prevede răspunderea pentru forma agravantă a acțiunilor de la alin. (1) în cazul săvârșirii acestora de o persoană care folosește poziția sa oficială sau în privința unui minor. Participarea nemijlocită a mercenarului la conflictul armat sau la operațiuni militare este prevăzută la alin. (3).

Spre deosebire de legea penală a altor state, inclusiv și a Republicii Moldova, legea penală a Republicii Kazahstan stabilește la alin. (4) art.162 o responsabilitate sporită pentru acțiunile mercenarului care au dus la decese sau alte consecințe grave. Observăm că spre deosebire de legea penală a Republicii Moldova care definește mercenarul într-un articol din partea generală a Codului penal, legiuitorul kazah definește această noțiune, similar legiuitorului rus, într-o notă la art.162 din Partea specială.

Astfel, potrivit notei de la art.162, mercenar este recunoscută persoana care acționează în vederea obținerii unei compensații materiale sau a unui alt câștig personal și care nu este cetățean al părții implicate în conflict, care nu are reședință permanentă pe teritoriul său și nu este trimisă de un alt stat pentru a îndeplini misiuni oficiale. [26]

În legislația penală a **Ucrainei** reglementarea activității mercenarilor este statuată la art. 447. În conformitate cu textul legii stipulat în Secțiunea 20 *Crime împotriva păcii, securității omenirii, legii și ordinii internaționale*, acțiunile cu caracter mercenar sunt înglobate în cinci articole.

Conținutul primelor patru articole este asemănător cuprinsului normelor din legile penale ale statelor analizate anterior, precum ar fi: Republica Moldova, Federația Rusă, Belarus. Însă, la art. 447 (5) este prevăzută o condiție care îi liberează de răspunderea penală pe cetățenii Ucrainei care au participat în calitate de mercenar la un conflict armat, acțiuni violente sau militare, dacă *înainte de a fi supus răspunderii penale, acesta a încetat să ia parte la un conflict armat, la acte militare sau violente și a raportat participarea sa într-un conflict armat, sau a contribuit în alt mod la oprirea sau descoperirea infracțiunilor privind activitatea mercenarilor*, specificate în primele patru alineate a art. 447. [9]

Persoanele respective, care cad sub incidența art. 447 (5), trebuie să mai îndeplinească o condiție indispensabilă, și anume aceea că în acțiunile sale

să nu se conțină semnele unei alte componente de infracțiune prevăzute de Codul penal al Ucrainei.

În contextul respectiv, ar fi oportună preluarea parțială a unei asemenea reglementări în legea penală a Republicii Moldova și anume în partea ce ține de renunțarea de a participa la un conflict armat și contribuirea la oprirea sau descoperirea infracțiunilor privind activitatea mercenarilor.

Tot odată considerăm că sintagma „...*acesta a încetat să ia parte la un conflict armat, la acte militare sau violente și a raportat participarea sa într-un conflict armat*”, constituie o oportunitate oferită mercenarilor care vor abuza de prevederile acesteia pentru a evita răspunderea penală. De exemplu, orice mercenar, la încheierea misiunii pentru care a fost angajat, pentru a evita răspunderea penală va declara că benevol a încetat participarea la conflictul armat și, respectiv, raportează această participare.

Așadar, în sensul celor menționate, art.141 CP PM Activitatea mercenarilor urmează a fi completat cu alin. (4) având următorul conținut: „(4) Persoanei care a comis activități de mercenariat i se poate aplica pedeapsa penale minimă prevăzută dacă *aceasta a încetat să ia parte la un conflict armat, la acte militare sau violente, a raportat participarea sa într-un conflict*, a preîntâmpinat autoritățile despre faptele respective și prin aceasta a contribuit activ la *contracararea sau descoperirea infracțiunilor referitoare la activitatea mercenarilor* și dacă acțiunile sale nu constituie o altă componentă de infracțiune.

(5) Persoana care a participat la acțiunile prevăzute la alin. (2) se liberează de răspundere penală dacă ea, prin anunțarea la timp a autorităților sau prin alt mijloc, a contribuit activ la preîntâmpinarea folosirii mercenarilor în conflictul armat, acțiuni militare sau alte acțiuni violente și dacă acțiunile sale nu constituie o altă componentă de infracțiune.”

Problema mercenarismului sau a așa-numitului „soldat al averii” este foarte relevantă pentru Ucraina, în special în legătură cu conflictul armat din Estul

Ucrainei, precum și cu faptele participării cetățenilor săi în calitate de mercenari în conflicte armate sau operațiuni militare pe continentul african și în Cecenia. Sistemul existent de recrutare a mercenarilor, după cum demonstrează o serie de surse, este în mod constant „perfecționat” și este adesea realizat prin publicarea de anunțuri sau anunțuri publicitare de natură neutră în media, în special despre angajare pe plantații de citrice sau la colectarea strugurilor pentru producția de vin. „Ascunsă în urma unor astfel de anunțuri, în regiunea Zaporojie din Ucraina, în perioada 1995-1999 s-a desfășurat recrutarea activă a bărbaților singuratici, sănătoși cu vârsta cuprinsă între 18 și 40 de ani pentru participarea la ostilități în zonele fierbinți (fosta Iugoslavie, Kosovo, Macedonia). Numărul recrutat pentru serviciul militar variază între 15 și 20 de persoane.” [21]

Secțiunea privind infracțiunile împotriva păcii, securității umane de la sfârșitul Codului Penal al Ucrainei, potrivit Baulin Yu.V. „...nu denotă o subestimare a gradului de siguranță publică a infracțiunilor prevăzute în aceasta. Dezvoltatorii codului au pornit de la faptul că aceste crime sunt un fenomen destul de rar, iar Codul penal este destinat, în primul rând, pentru a proteja interesele naționale.” [15] Un astfel de argument, în principiu, este acceptabil, dar este de preferat, după părerea noastră, poziția prezentată de profesorul Kuznețova N.F., care, identificând principalele tendințe în dezvoltarea dreptului penal rus care apelează la direcțiile evoluției dreptului penal internațional, justifică acest lucru prin faptul că „în condiții moderne, globalizarea crește în mod adecvat criminalitatea transnațională”. [18]

Considerăm că aceleași dispoziții ar trebui preluate și în legislația CSI pe motiv de similitudini datorate fondului istoric, precum și în scopul uniformizării legislative – în baza Codului penal model CSI.

În general, în legislația penală a țărilor CSI există diverse abordări pentru definirea conceptelor de „mercenar” și „mercenariat”. [17]

O abordare mai amplă decât în Codul penal model al CSI [28] adoptat la a șaptea sesiune plenară a Adunării interparlamentare a statelor părți la Comunitatea Statelor Independente, Rezoluția nr. 7-5 din 17 februarie 1996), se atestă, de exemplu, la art. 447 din Codul penal al Ucrainei, care incriminează folosirea mercenarilor în „*acțiuni violente menite să submineze orânduirea constituțională a statului sau încălcarea integrității teritoriale*”.

O asemenea formulare respectă în principiu legislația internațională (articolul 1 din Convenția Mercenarilor), precum și prevede „participarea fără permisiunea autorităților statului relevante la conflictele armate ale altor state cu scopul de a obține compensații materiale.” [29]

O descriere detaliată a „actelor violente” înscrise în normă este propusă de avocatul ucrainean Matyshevskii P.S., În opinia sa, „actele violente includ folosirea armelor sau a forței fizice (luptă, luare de ostatici, vătămare corporală, crimă etc.) pe teritoriul altui stat, în detrimentul acestuia cu scopul de a-l priva de putere sau de o anumită parte din ea. Acțiunile violente pot contribui la acapararea unor instituții importante ale altui stat (mass-media, comunicații, bănci, spații publice etc.) pentru a răsturna guvernul sau a încălca integritatea teritorială a statului. În opinia unor autori, o direcție de cercetare a posibilelor variante ale manifestării exterioare a acestor „acte violente” este dată de dispozițiile infracțiunilor împotriva atributelor sistemului constituțional consacrate în Constituția statului respectiv și protejate de Codul penal al acestuia.” [29] Situația tensionată atestată în ultima perioadă de timp în Ucraina a avut drept consecință separarea regiunii Donețk de regiunea Donbass, ambele formând până în anul 2014 un tot-întreg.

Constatăm că legea penală a statelor CSI în mare parte conține reglementări asemănătoare de incriminare a infracțiunii de activitatea mercenarilor. Multe din acestea, după cum ne-am convins pe parcursul investigației, sunt analogice prevederilor legii pe-

nale a Federației Ruse. În sensul respectiv, împărtășim opinia autorului Sorocean I., referitoare la similitudinea până la o anumită măsură a legislației penale a statelor CSI în ceea ce ține de infracțiunea de mercenariat. Autorul concluzionează: „Este și firesc ca legile penale ale statelor analizate la aspectul infracțiunii de activitatea mercenarilor să posedे careva elemente descriptive comune, deoarece toate la rândul lor, până a deveni independente, au fost republici unionale a URSS-ului.” [13]

Concluzii

În urma celor analizate, ajungem la concluzia că mercenariatul este recunoscut ca infracțiune aparte în mai multe țări. Cu toate acestea, legislația penală a statelor respective conține diferențe atât în definirea mercenarului, cât și în reglementarea componentei infracțiunii mercenariatului și, nu în ultimul rând, în înțelegerea obiectului juridic al acestei infracțiuni. [16]

Persoanele sunt trase la răspundere penală conform legislației existente în mai multe state, în primul rând, pentru participarea lor ca mercenari în conflictul armat, la acțiuni militare sau pentru recrutarea de mercenari. Pe de altă parte, nu se atestă prea des incriminarea unor asemenea fapte, cum ar fi instruirea, finanțarea mercenarilor și utilizarea lor în conflictele armate sau ostilități. Explicația plauzibilă rezidă, probabil, în dificultatea de a dovedi scopul urmărit de mercenari prin participare la ostilități.

După cum s-a menționat, acesta este, de regulă, stipulat legal și constă în „subminarea orânduirii constituționale sau integrității teritoriale a statului”. În realitate, practica denotă că făptașii adesea se referă la ghidarea lor în asemenea activități pe principii religioase și ideologice. În lipsa probelor contrarii, tragerea la răspundere penală pentru activitatea de mercenariat devine imposibilă pe motivul absenței scopului așa, cum este acesta formulat, de regulă, în legislația penală a mai multor state.

Instituțiile de ocrotire a ordinii de drept a mai multor state membre CSI au la dispoziție reglementări destul de complexe ale infracțiunii de activitate a mercenarilor, fapt ce le permite aducerea făptuitorilor în justiție, în conformitate cu prevederile legislației penale naționale.

Analiza reglementărilor juridico-penale a activității de mercenariat în legislația penală a statelor CSI denotă că în legea penală a Republicii Moldova se pot eventual prelua asemenea reglementări, precum incriminarea activității mercenarilor în forme agravante așa cum este, de exemplu, stipulat în legislația Federației Ruse - săvârșirea de către o persoană cu funcție de răspundere sau cu folosirea situației de serviciu, recrutarea minorilor și în legea penală a Republicii Kârgâzstan - săvârșirea infracțiuni de două sau mai multe persoane cu acord prealabil, în interesul unui grup criminal organizat sau a unei organizații criminale.

Bibliografie

1. Codul penal al Republicii Belarus, adoptat de către Camera Reprezentanților la 09.07.1999, cu ultimele modificări și completări din 17.02.2018. Poate fi accesat la: <http://xn----ctbcgfviccvibf9bq8k.xn--90ais>.
2. Codul penal al Republicii Kârgâzstan, în vigoare cu ultimele modificări și completări din 04.08.2018. Poate fi accesat la: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30222833#pos=4207;-71.
3. Codul penal la Republicii Azerbaidjan din 30 decembrie 1999, cu ultimele modificări până la 01.06.2018. Poate fi accesat la: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353#pos=1366;-56.
4. Codul penal al Republicii Uzbekistan din 12.06.1997, cu ultimele modificări și completări din 01.12.2015. Poate fi accesat la: <http://lex.uz/docs/111457>.
5. Codul penal al Republicii Tadjikistan din 21.05.1998, cu ultimele modificări și completări din 03.07.2014. Poate fi accesat la: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/tj/tj023ru.pdf>.
6. Codul penal al Republicii Turkmenistan din 12.06.1997, cu ultimele modificări și completări din 09.11.2013. Poate fi accesat la: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/tm/tm015ru.pdf>.
7. Codul penal al Republicii Armenia din 29.04.2003. Poate fi accesat la: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/am/am012ru.pdf>.
8. Codul penal al Georgiei din 22.07.1999. Poate fi accesat la: <https://matsne.gov.ge/ka/document/download/16426/143/ru/pdf>.
9. Codul penal al Ucrainei cu ultimele modificări din 18 octombrie 2018. Poate fi accesat la: <https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/razdel-1-20/>.
10. Codul penal al Federației Ruse, adoptat de către Duma de Stat la 24.05.1996, cu ultimele modificări și completări din 27.12.2009. Poate fi accesat la: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/a9e28227f557dc1e6659c1d88613790bb3dddb5b/, (vizualizat la 05.08.2018).
11. Opinia oficială a Guvernului Georgiei, exprimată într-o scrisoare din 3 martie 1999 către dl. Amiran Kavazde, reprezentantul permanent al Georgiei la Oficiul Națiunilor Unite de la Geneva, care a transmis din nou răspunsul guvernului său la chestionarul trimis de raportorul special al ONU privind utilizarea mercenarilor la 6 iulie 1998 (A se vedea Documentele Națiunilor Unite. A / 54/315. S. 4-5). Citat după: Шандиева Назира О. Наемничество по международному и национальному уголовному праву, Диссертация. Москва, 2004. 88 p.
12. Legea federală din 27 decembrie 2009 N 377-FZ a modificat partea 2 a articolului 359, în vigoare la 1 ianuarie 2010.
13. SOROCEANU. I. Raționamentul elementelor de drept comparat privind infracțiunea de activitate a mercenarilor în spațiul ex-sovietic. În: Legea și viața, septembrie 2019. P.55-58. P.58 <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2019/9-1/11.pdf>
14. БАРЫШЕВА, К.А., ГРАЧЁВА, Ю.В., ЕСАКОВ, Г.А., КНЯЗЬКИНА, А.К., ЛЯСКАЛО, А.Н., МАРКУНЦОВ, С.А., ПАЛИЙ, В.В., ЭНГЕЛЬГАРТ, А.А. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации (постатейный; восьмое издание, перераб. и доп.) (под ред. д.ю.н. Г.А. Есакова). - "Издательство Проспект", 2019 г.

15. БАУЛИН, Ю.В. Уголовное право Украины: современное состояние и перспективы развития. // Уголовное право в XXI веке. С. 31.

16. БОБОТОВ, С.В., ВАСИЛЬЕВ, Д.И. Французская модель правового государства // Советское государство и право. 1990. № 11. С. 105-112.

17. КАЛУГИН, В.Ю. Преступления против мира, безопасности человечества и военные преступления: уголовно-правовой анализ. Мн. 2002. С. 5). Аналогично размещение в УК Азербайджана и Молдовы.

18. КУЗНЕЦОВА, Н.Ф. Главные тенденции развития российского уголовного законодательства. // Уголовное право в XXI веке. М., 2002. С. 10.

19. СТУПИШИП, В. О наемниках в Карабахе: Моя миссия в Армении. 1992-1994. Воспоминания первого посла России. М., 2001; О наемниках и добровольцах в Приднестровье: Добровольцы (Радио ЗаВТра)//<http://grani.ru/Politics/World/p.424.html>, citat după ШАНДИЕВА, Н.О. Наемничество по международному и национальному уголовном праву, Диссертация. Москва, 2004.

20. ШАНДИЕВА, Н.О. Наемничество по международному и национальному уголовном праву, Диссертация. Москва, 2004.

21. ШКУРОПАТ, Д. Запорожские наемники для Французского легиона. Несколько десятков жителей Запорожской области были завербованы для участия в военных действиях в горячих точках. «Досье»// <http://www.dosie.zp.ud/arhiv/9/side/blank14/blank14.html>

22. МАЛИНОВСКИЙ, В.В., ЧУЧАЕВ, А.И. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации для работников прокуратуры (постатейный) (отв. ред. канд. юрид. наук). - "КОНТРАКТ", 2011 г.

23. ОСИПОВ, К.Л. Ответственность за наемничество по российскому уголовному законодательству. Диссертация. Кисловодск, 2003.

24. ПАРХОМЕНКО, С.В., ЛИТВИНЦЕВ, А.А. Понятие «наемник» в международном и Российском уголовном законодательстве: сравнительно-правовой аспект. Сибирский юридический вестник nr. 3(78) г. Иркутск, 2017.

25. <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody&nd=102041891>

26. Уголовный кодекс Республики Казахстан. Актюбинск, 2005.

27. Уголовный кодекс Республики Беларусь. Минск, 2001.

28. Модельный уголовный кодекс Рекомендательный законодательный акт для Содружества Независимых Государств. Принят на седьмом пленарном заседании Межпарламентской Ассамблеи государств – участников Содружества Независимых Государств. Постановление N 7-5 от 17 февраля 1996 года) – versiune online: <http://docs.cntd.ru/document/901781490>

29. ЯЦЕНКО, С.С. Уголовный кодекс Украины: Научно-практический комментарий. 3-е изд. исправл. и дополн. /, 2003. С. 1070.

UNELE ASPECTE NORMATIVE CARE INFLUENȚEAZĂ NEGATIV IMPLEMENTAREA EFICIENTĂ A LEGII Nr.209/2016 PRIVIND DEȘEURILE

Igor ȘEREMET

Doctor în drept, avocat,

Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

email: seremet.igor1981@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-9005-5974>

Crearea unui mecanism juridic operațional privind prevenirea sau reducerea efectelor adverse determinate de generarea și gestionarea deșeurilor în Republica Moldova constă nu doar în stabilirea bazelor legale preluate din practica comunitară, dar și în elaborarea sau actualizarea instrumentelor normative potrivite care asigură finalitățile necesare pentru protecția mediului și a sănătății populației.

Cuvinte-cheie: legislație Comunitară, strategie de gestionare a deșeurilor, Republica Moldova, cadru legislativ-normativ caduc, program național de gestionare a deșeurilor.

SOME NORMATIVE ASPECTS THAT NEGATIVELY INFLUENCE THE EFFICIENT IMPLEMENTATION OF LAW No.209/2016 ON WASTE

The creation of an operational legal mechanism for the prevention or reduction of adverse effects of waste generation and management in the Republic of Moldova consists not only in establishing the legal basis for Community practice, but also in developing or updating appropriate regulatory instruments to ensure the necessary population health.

Keywords: Community legislation, waste management strategy, Republic of Moldova, obsolete legislative-normative framework, National waste management program.

QUELQUES ASPECTS RÉGLEMENTAIRES QUI INFLUENCENT NÉGATIVEMENT LA MISE EN ŒUVRE EFFICACE DE LA LOI N° 209/2016 SUR LES DÉCHETS

La création d'un mécanisme juridique opérationnel pour la prévention ou la réduction des effets néfastes de la production et de la gestion des déchets en République de Moldavie consiste non seulement à établir la base juridique de la pratique communautaire, mais également à élaborer ou à mettre à jour les instruments réglementaires appropriés pour assurer la protection de l'environnement et de l'environnement nécessaire santé de la population.

Mots-clés: législation Communautaire, stratégie de gestion des déchets, République de Moldova, cadre législatif-normatif obsolète, programme national de gestion des déchets.

НЕКОТОРЫЕ НОРМАТИВНЫЕ АСПЕКТЫ, ОТРИЦАТЕЛЬНО ВЛИЯЮЩИЕ НА ЭФФЕКТИВНУЮ РЕАЛИЗАЦИЮ ЗАКОНА № 209/2016 ОБ ОТХОДАХ

Создание действующего правового механизма для предотвращения или уменьшения неблагоприятных последствий образования и обращения с отходами в Республике Молдова заключается не только в создании правовой основы, заимствованной из практики европейского сообщества, но также в разработке или обнов-

лении соответствующих регулирующих инструментов для обеспечения охраны окружающей среды и здоровья населения.

Ключевые слова: законодательство Европейского Союза, стратегия управления отходами, Республика Молдова, устаревшая нормативно-правовая база, национальная программа управления отходами.

Introducere

Primele preocupări legislative în vederea reglementării gestionării deșeurilor de producție și menajere în scopul reducerii acestora și reintroducerii lor maximale în circuitul economic, precum și, în scopul prevenirii poluării mediului, au fost fixate prin adoptarea de către Parlamentul Republicii Moldova a Legii nr.1347-XIII din 09.10.1997 fundamentul de bază constituind Legea nr.1519/1993 privind protecția mediului înconjurător. [1]

Domeniul de reglementare al Legii nr.1347/1997, ține de relațiile care apar la gestionarea deșeurilor formate în procesul: valorificării zăcămintelor și prelucrării materiei prime minerale; fabricării, transportării și stocării articolelor tehnice, mărfurilor de larg consum, energiei și agenților energetici; efectuării lucrărilor de construcție, agricole, miniere și de altă natură; prestărilor de servicii; consumului de produse industriale și alimentare.

Astfel, la 10.04.2013, pentru asigurarea executării acțiunilor prioritare în domeniul protecției mediului, prevăzute de Programul de activitate al Guvernului „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” 2011-2014, și în scopul executării Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2012-2015, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.289 din 7 mai 2012, în scopul dezvoltării infrastructurii și a serviciilor necesare pentru a proteja în mod adecvat mediul la nivel global, național și local de efectele asociate cu managementul deșeurilor generate de cetățeni, întreprinderi și instituții, precum și pentru stabilirea cadrului legal și instituțional necesar pentru a sprijini alinierea treptată a practicilor Republicii Moldova de gestionare a deșeurilor la cele ale Uniunii Europene, prin Hotărârea Guvernu-

lui nr.248 a fost aprobată *Strategia de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027*, și respectiv, *Planul de acțiuni privind implementarea acesteia*. [2]

Metodologia de cercetare. În cadrul cercetării subiectului de față, au fost necesare și utilizarea diferitor metode dintre care menționăm: cele ale analizei, sintezei, deducției, sistemică și empirică.

Conținutul de bază al cercetării

Începând cu 23.12.2017, Legea nr.1347/1997 privind deșeurile de producție și menajere nu mai este aplicabilă, deoarece a fost abrogată prin Legea nouă nr.209 din 29.07.2016 privind deșeurile. [3]

Respectiv, *Strategia de gestionare a deșeurilor 2013-2027 din Republica Moldova*, devine un act caduc, deoarece ea a fost aprobată ca mecanism de implementare în special și a Legii nr.1347-XIII din 9 octombrie 1997 privind deșeurile de producție și menajere pe lângă alte acte normative generale.

Or, Legea nouă nr. 209/2016 a fost adoptată prin preluarea majorității reglementărilor din Directiva nr.2008/98/CE a Parlamentului European și a Consiliului Europei, care uniformizează practici contemporane de gestionare a deșeurilor, total diferite de cele depășite/invechite din Legea veche nr. 1347/1997 privind deșeurile de producție și menajere.

Caducitatea este acea cauză de ineficacitate care lovește un act juridic valid, ce nu a produs încă efecte și care se datorează unui eveniment survenit după formarea valabilă a actului și independent de voința autorului actului. [4, p. 34]

Remarcabil este faptul că, la 02.07.2014, prin Legea nr. 112 adoptată de Parlamentul Republicii Moldova a fost ratificat Acordul de Asociere între

Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, potrivit căruia, țara noastră, pe lângă multiplele angajamente prevăzute în Preambulul actului internațional, și-a asumat angajamentul de a-și apropia progresiv legislația în sectoarele relevante de cea a UE și de a o pune în aplicare în mod eficace. [5]

Respectiv, potrivit unui principiu din cele aplicabile activității de legiferare, conform art.3 din Legea nr.100/2017 cu privire la actele normative, „Actul normativ trebuie să corespundă prevederilor Constituției Republicii Moldova, tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, principiilor și normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional, precum și legislației Uniunii Europene”. [6]

Caracterul caduc al *Strategiei de gestionare a deșeurilor 2013-2027 din Republica Moldova* este remarcat și prin constatările Curții de Conturi a Republicii Moldova din Raportul auditului de conformitate asociat auditului performanței privind gestiunea deșeurilor periculoase și de producție, impactul adițional, aprobat prin Hotărârea nr.28 din 22.06.2017, conform căruia, „Cadrul legislativ-normativ național în materie de deșeuri până la data adoptării hotărârii este **depășit, învechit, ineficient și neajustat la prevederile legislației și standardelor comunitare**”. [7]

Potrivit abordărilor doctrinare, caducitatea nu este o sancțiune, ci un incident, care zădărnicește (juridic și/sau material) desfășurarea dorită a efectelor actului juridic, deoarece lipsește actul de unul dintre elementele sale (obiect, cauză) sau chiar de subiecții vizați de efectele sale. [8, p. 518]

Generalizând constatările și concluziile de audit, prin divizarea factorilor interni și externi care au influențat impactul scontat, Curtea de Conturi a prezentat sumarul constatărilor și riscurilor care influențează funcționalitatea sistemului de gestiune

a deșeurilor din Republica Moldova proiectat prin Planul de acțiuni privind implementarea *Strategiei de gestionare a deșeurilor 2013-2027 din Republica Moldova*, după cum urmează:

- Nu a fost aprobat un Program de stat privind valorificarea deșeurilor, se tergiversează implementarea obiectivelor/indicatorilor de performanță și a termenelor stabilite în Planurile de acțiuni privind implementarea strategiilor de mediu, de gestiune a deșeurilor, de dezvoltare regională, precum și de reducere și eliminare a poluanților organici persistenti;

- În Republica Moldova nu a fost creat un sistem integrat de gestiune a deșeurilor periculoase și de producție, bazat pe activități conforme cu „ierarhia deșeurilor” și pe un mecanism de responsabilitate extinsă a producătorului pentru gestiunea deșeurilor, similar celui comunitar și angajamentelor asumate în Acordul de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană.

- Cheltuielile executate din Fondul Ecologic Național pentru finanțarea proiectelor în domeniul gestiunii deșeurilor sunt nesemnificative și constituie 31,6 mil. lei, sau 4,8% din suma totală a veniturilor acumulate în ultimii trei ani și destinate în acest scop, restul mijloacelor în sumă de 623,0 mil. lei (94,1%) fiind utilizate preponderent pentru finanțarea proiectelor sistemelor de apeduct și canalizare, consolidarea digurilor, inclusiv 82,5 mil. lei aprobate în buget la Programul gestiunea deșeurilor, care au fost utilizate, contrar normelor legale, pentru finanțarea proiectelor altor domenii.

- Plățile pentru poluarea mediului încasate în anul 2016 de la poluatori în Fondul Ecologic Local au înregistrat o scădere cu 2,1 mil. lei față de perioada precedentă de gestiune. Consiliul de administrare al Fondului Ecologic Local a decis finanțarea neregulamentară a 2 proiecte în sumă de 7,8 mil. lei, iar beneficiarii proiectelor nu au prezentat documentele justificative privind utilizarea a 1,6 mil. lei transfe-

rate neregulamentar în avans, nefiind valorificate la termen 2,8 mil. lei.

- Nu sunt autorizate și nu corespund cerințelor legislației naționale și internaționale de mediu 99,7%, sau 1147 de depozite/gunoști existente, nefiind creată o infrastructură de depozite de deșeuri clasificate conform categoriilor comunitare, care să asigure protecția mediului înconjurător și a populației.

- Circa 98% din deșeurile municipale generate în țară sunt eliminate la gunoști, care reprezintă singura opțiune de eliminare a lor, iar 80,2%, sau 1164 de localități rurale și urbane, din 1451 chestionate de audit, nu sunt asigurate cu servicii de salubritate.

- Nu au fost aprobate recomandările metodologice privind crearea asociațiilor intercomunale de gestiune a deșeurilor, iar la nivel urban și la nivel rural nu există o infrastructură a serviciilor de gestiune a deșeurilor, constatându-se lipsa de întreprinderi dotate cu utilaj special pentru distrugerea deșeurilor și a mărfurilor calificate ca deșeuri, îndeosebi a celor periculoase, în scopul reducerii cantităților de deșeuri stocate.

- Nu este implementat un sistem/mecanism care să prevadă responsabilitatea extinsă a producătorului ce ține de gestiunea deșeurilor periculoase și specifice, cum ar fi cele de baterii și acumulatori, uleiuri uzate, deșeurile de echipamente electrice și electronice, deșeurile de ambalaje etc.

- Circa 80% din deșeurile de producție generate anual în țară sunt eliminate la depozite și gunoști, de rând cu cele menajere solide, excepție făcând deșeurile periculoase, care sunt stocate pe teritoriul unor întreprinderi.

- În prezent doar 10% din deșeurile reciclabile sunt recuperate, restul 90% fiind transportate la gunoști, cu riscul de a aduce prejudicii mediului.

- Deșeurile periculoase rezultate din activitățile medicale sunt eliminate la depozitele de deșeuri menajere solide, din cauza lipsei de centre regionale și

instalații de stocare/eliminare a deșeurilor rezultate din activitățile medicale conforme cerințelor comunitare, fapt care influențează situația sanitaro-epidemiologică din țară.

- Nu a fost adoptat cadrul legal și nici creat un sistem eficient de securitate chimică conform obiectivelor de politici stabilite, atestându-se cantități mari de deșeuri chimice stocate la poligoane și depozite, precum și un număr mare de terenuri contaminate cu pesticide, care prezintă un pericol sporit pentru mediu și populație.

- Din lipsa indicatorilor privind concentrația maxim periculoasă a poluanților rezultați din deșeuri, precum și a resurselor financiare suficiente, Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor nu a elaborat și nu a aprobat normele în construcții pentru proiectarea, construcția și exploatarea depozitelor de deșeuri conform cerințelor comunitare, iar mijloacele financiare în sumă de 4,4 mil. lei, alocate la Programul gestiunea deșeurilor, au fost utilizate pentru implementarea proiectului Eliberarea izvoarelor râului Bâc în satul Temeleuți raionul Călărași.

- Autoritățile administrației publice locale nu întocmesc și nu țin Registrele locurilor de depozitare a deșeurilor, care să conțină evidența sistematică a formării, depozitării și prelucrării deșeurilor pe teritoriile din subordine, nefiind creat un sistem informațional automatizat privind managementul deșeurilor generate în țară.

- Organele administrației publice locale, organele de drept și societatea civilă nu conlucrează eficient cu organele de mediu în vederea contracarării și depistării contravențiilor în domeniul gestiunii deșeurilor, care afectează mediul înconjurător și populația din teritoriu.

- Nu au fost implementate tehnologii non-poluante în domeniul utilizării, neutralizării și eliminării deșeurilor, pentru prevenirea și limitarea influenței negative a deșeurilor periculoase asupra mediului și populației.

- Autoritățile administrației publice locale nu au adoptat măsuri de protecție civilă la obiectivele economice generatoare de deșeuri periculoase din țară, iar cele existente sunt insuficiente și urmează a fi revizuite.

- S-a constatat un nivel redus al acțiunilor de conștientizare ecologică a populației și agenților economici privind gestiunea deșeurilor, precum și insuficiența promovării problemelor, programelor și acțiunilor de mediu

Mai mult decât atât, potrivit pct. 3.3 din Raportul Curții de Conturi aprobat prin Hotărârea nr.28 din 22.06.2017 s-a mai constatat faptul că, „... în prezent, în cele 8 regiuni strategice de gestionare a deșeurilor derulează procesul de elaborare a Studiilor de fezabilitate pentru construcția depozitelor regionale și a stațiilor de transfer în cadrul unor proiecte de modernizare a serviciilor publice locale, cu suportul unor parteneri externi.

Pentru regiunea Sud de management nr. 1, Studiul de fezabilitate s-a finalizat în anul 2015, iar pentru celelalte 7 regiuni termenul a fost prelungit până la finele anului 2017. În același timp, auditul relevă tergiversarea elaborării Studiilor de fezabilitate pentru regiunile Nord și Centru, care urmau a fi elaborate în anii 2013-2014, în acest sens fiind prevăzute 10,6 mil. lei, inclusiv surse din Fondul Ecologic Național.

Astfel, prevederile Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei de mediu și a Strategiei de gestionare a deșeurilor la aceste acțiuni rămân nerealizate”.

În confirmarea caracterului caduc al *Strategiei de gestionare a deșeurilor 2013-2027 din Republica Moldova*, este adusă și Legea nr. 22 din 11.03.2019, prin care a fost modificat art. 35 alin. (2) din Legea nr. 209/2016 privind deșeurile, și anume: textul, „pentru fiecare dintre cele 8 zone de management integrat al deșeurilor cu respectarea prevederilor art.11 alin.(2) din prezenta lege și a Strategiei de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013–2027,

aprobată de Guvern”, a fost exclus și substituit cu cuvintele „în conformitate cu prezenta lege”. [9]

Astfel, prin excluderea din Legea nr.209/2016 a sintagmei - *Strategia de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013–2027, aprobată de Guvern*, s-a introdus un alt instrument normativ de implementare al domeniului de reglementare, care conform art.1 alin. (1), „... stabilește bazele juridice, politica de stat și măsurile necesare pentru protecția mediului și a sănătății populației prin prevenirea sau reducerea efectelor adverse determinate de generarea și gestionarea deșeurilor și prin reducerea efectelor generale ale folosirii resurselor și creșterea eficienței folosirii acestora”.

Instrumentul multilateral de implementare planificată a Legii nr. 209/2016 privind deșeurile reprezintă *Programul național de gestionare a deșeurilor* care în sensul art. 34 alin. (2) „cuprinde o analiză a situației actuale a gestionării deșeurilor pe teritoriul țării, măsurile care trebuie luate pentru îmbunătățirea condițiilor de mediu în cazul pregătirii pentru reutilizare, al reciclării, valorificării și eliminării deșeurilor, precum și o evaluare a modului în care programul va ajuta la punerea în aplicare a obiectivelor și dispozițiilor prezentei legi”.

În scopul eliminării eficiente a deșeurilor în condiții ce nu pun în pericol sănătatea populației și calitatea mediului, prin *Programul național pentru gestionarea deșeurilor* se stabilește o rețea integrată și corespunzătoare de unități de eliminare a deșeurilor și de instalații de valorificare a deșeurilor municipale mixte, colectate din gospodăriile private, inclusiv în cazul în care această colectare vizează și deșeurile provenite de la alți producători, luând în considerare cele mai bune tehnici disponibile.

Potrivit art.34 alin. (3) din Legea nr. 209/2016, *Programul național pentru gestionarea deșeurilor* va conține, luând în considerare nivelul geografic și acoperirea zonei de planificare, următoarele:

a) tipul, cantitatea și sursa deșeurilor generate în

limitele teritoriului, deșeurile care pot fi transportate pe sau de pe teritoriul național, precum și o evaluare a evoluției fluxurilor de deșuri;

b) schemele existente de colectare a deșeurilor și principalele instalații de valorificare și eliminare, inclusiv orice aranjamente speciale pentru uleiurile utilizate, deșeurile periculoase sau alte fluxuri de deșuri formate;

c) evaluarea necesarului de noi scheme de colectare, închiderea instalațiilor de deșuri existente, infrastructura suplimentară pentru instalațiile de deșuri, și, după caz, investițiile legate de acestea;

d) informațiile despre criteriile de identificare a amplasamentelor și informațiile despre capacitatea viitoare de eliminare sau de operare a instalațiilor majore de valorificare, după caz;

e) politicile generale de gestionare a deșeurilor, inclusiv tehnologiile și metodele planificate de gestionare a deșeurilor, sau politicile privind deșeurile care ridică probleme specifice de gestionare a acestora;

f) aspectele organizatorice legate de gestionarea deșeurilor, inclusiv distribuirea responsabilităților între actorii publici și privați care se ocupă cu gestionarea deșeurilor;

g) o analiză a utilității și a adecvării utilizării instrumentelor economice și de altă natură pentru rezolvarea diverselor probleme legate de deșuri, luând în considerare necesitatea menținerii unei bune funcționări a pieței interne;

h) desfășurarea unor campanii de sensibilizare și de informare adresate publicului larg sau unor grupuri-țintă de public;

i) amplasamentele contaminate istoric prin operațiuni de eliminare a deșeurilor și măsurile de reabilitare a acestora;

j) capitolul specific privind gestionarea ambalajelor și a deșeurilor de ambalaje.

La fel, *Programul național pentru gestionarea deșeurilor*, aprobat de Guvern conține măsurile corespunzătoare pentru a promova:

a) reutilizarea produselor și activitățile de pregătire pentru reutilizare, în special prin măsuri de stimulare a creării unor rețele de reparare și reutilizare și prin sprijinirea acestora, prin utilizarea instrumentelor economice și a criteriilor referitoare la achizițiile publice, prin obiective cantitative stabilite de acte normative aprobate de Guvern;

b) reciclarea de înaltă calitate și introducerea, în acest scop, a sistemelor de colectare separată a deșeurilor, în cazul în care acest lucru este posibil din punct de vedere tehnic, economic și al protecției mediului, iar aceste sisteme respectă standardele de calitate stabilite pentru sectoarele de reciclare corespunzătoare.

Aceste măsuri, în mare parte, conform art. 14 alin. (1), vor contribui la realizarea următoarelor obiective minime ale politicii de stat:

a) până în 2018 – introducerea sistemelor de colectare separată a hârtiei, sticlei, metalelor și maselor plastice în cazul în care acest lucru este posibil din punct de vedere tehnic, economic și al protecției mediului, și nu se amestecă cu alte deșuri sau materiale cu proprietăți diferite;

b) până în 2020 – pregătirea pentru reutilizarea și reciclarea deșeurilor, cum ar fi, cel puțin, hârtia, sticla, metalele și masele plastice provenind din produsele casnice și, eventual, din alte surse, în măsura în care aceste fluxuri de deșuri sunt similare deșeurilor care provin din consumul casnic, se mărește la un nivel minim de 30% din masă totală;

c) până în 2020 – pregătirea pentru reutilizare și alte operațiuni de valorificare materială, inclusiv operațiuni de rambleiere, care utilizează deșuri pentru a înlocui alte substanțe, deșuri nepericuloase provenite din activități de construcție și demolări, cu excepția materialelor geologice naturale, se mărește la un nivel minim de 55% din masa totală.

În sensul art. 35 din Legea nr. 209/2016, autoritățile administrației publice locale vor contribui la elaborarea *Programului național pentru gestionarea deșeurilor*, în baza căruia vor aproba și respectivele

programe locale în corespundere cu obiectivele și măsurile prevăzute de Programul național.

Programul național pentru gestionarea deșeurilor, care cuprinde și Programul de prevenire a generării deșeurilor la nivel național, vor prevedea măsuri pentru următoarele obiective:

- a) diminuarea sau limitarea generării de deșeuri și a gradului de pericolozitate a acestora;
- b) reciclarea, regenerarea sau alte forme de utilizare a deșeurilor;
- c) neutralizarea deșeurilor prin metode sigure pentru protecția mediului;
- d) remedierea suprafețelor poluate.

Implementarea *Programului național pentru gestionarea deșeurilor* și a Programului de prevenire a generării deșeurilor la nivel național se realizează prin aprobarea programelor locale de gestionare a deșeurilor și a programelor de prevenire a generării deșeurilor.

Acestea din urmă includ:

- a) analiza situației și prognozarea tipului, proprietăților și cantităților de deșeuri generate și ale celor supuse valorificării sau eliminării;
- b) obiectivele, etapele și termenele pentru implementarea programelor;
- c) metodele, tehnologiile și instalațiile de tratare, valorificare și eliminare a deșeurilor;
- d) descrierea metodelor, tehnologiilor și instalațiilor de tratare, valorificare și eliminare a deșeurilor, precum și a amplasamentelor destinate acestora;
- e) deciziile privind amenajarea amplasamentelor, aplicarea tehnologiilor și exploatarea instalațiilor de tratare, valorificare și eliminare a deșeurilor;
- f) resursele pentru implementarea programelor;
- g) măsurile pentru sprijinirea, încurajarea și raționalizarea activităților de valorificare a deșeurilor;
- h) informații despre interacțiunea cu alte programe sectoriale din punctul de vedere al dezvoltării durabile, de rând cu realizarea obiectivelor Programului național pentru gestionarea deșeurilor;

i) măsuri de implementare a unui sistem de raportare și control, de intervenție imediată, de evaluare a rezultatelor și de actualizare a Programului național pentru gestionarea deșeurilor;

j) planificarea dezvoltării amplasamentelor pentru instalațiile de tratare, valorificare și eliminare a deșeurilor, specificate la lit.c) și d);

k) date privind implicarea publicului și a organizațiilor neguvernamentale.

Programul național pentru gestionarea deșeurilor și programele de prevenire a generării deșeurilor se evaluează de către Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului o dată la 2 ani și se revizuiesc o dată la 5 ani sau la necesitate.

Însă, cele locale se elaborează, se evaluează, se revizuiesc și se aprobă de către autoritățile administrației publice locale în termen de un an de la data aprobării Programului național pentru gestionarea deșeurilor.

În pofida prevederilor detaliate privind condițiile Programului național pentru gestionarea deșeurilor, până la momentul de față, Guvernul Republicii Moldova, contrar art. 68 alin. (1) lit. b) abz. 3, nu numai că nu a aprobat dar nici nu l-a elaborat.

Astfel, Guvernul Republicii Moldova, în termen de 6 luni, începând cu 23.12.2017, momentul intrării în vigoare a Legii nr. 209/2016 privind deșeurile, era obligat să elaboreze și să aprobe Programul național privind gestionarea deșeurilor.

Potrivit art. 8 lit. b) prin coroborarea art. 9 alin. (2) lit. a) și art. 10 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 209/2016, lipsa unui *Program național pentru gestionarea deșeurilor*, care urma să fie elaborat și aprobat cel târziu pe 23.06.2018, demonstrează un lanț consecutiv de omisiuni din partea organelor competente în îndeplinirea competențelor sau atribuțiilor oferite de legea specială, și anume:

- Guvernul aprobă Programul național pentru gestionarea deșeurilor;
- Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale

și Mediului elaborează, pregătește spre aprobare și coordonează realizarea Programului național pentru gestionarea deșeurilor și implementarea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;

- Agenția de Mediu asigură implementarea sistemului integrat de gestionare a deșeurilor.

Concomitent, *Strategia de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027*, aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 248 din 10.04.2013, a devenit caducă din cauza că, în pofida competenței Guvernului prevăzută de art. 8 lit. b) din Legea nr. 209/2016, aceasta nu a fost revizuită/actualizată nici o dată, baza legală constituind un șir de acte deja abrogate sau chiar unele din ele revizuite fundamental.

Mai mult decât atât, conform art. 68 alin. (1) lit. b) abz. 2 din Legea nr. 209/2016, Guvernul Republicii Moldova, până la 23.06.2018 urma să aducă actele sale normative în concordanță cu prezenta lege, domeniul cărora îl formează și *Strategia de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027*.

În cazul de față, rolul cheie îl joacă Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului, autoritate competentă căreia îi revin atribuții și responsabilități în ceea ce privește regimul gestionării deșeurilor.

În sensul art. 9 alin. (2) din Legea nr. 209/2016 privind deșeurile, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului:

a) elaborează, pregătește spre aprobare și coordonează realizarea Strategiei naționale de gestionare a deșeurilor și implementarea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;

b) inițiază și asigură elaborarea, promovarea spre aprobare și coordonarea realizării actelor legislative și actelor normative ale Guvernului în domeniul gestionării deșeurilor.

Astfel, se constată și anumite domenii lacunare ale legii ca, de exemplu „*omisiunea legii de a rezol-*

va o problemă care ar trebui, în mod necesar, să fie rezolvată. Această omisiune ar trebui înțeleasă într-un sens larg: este vorba atât de reglementarea pură și simplă a unei probleme, cât și de reglementarea insuficientă a acesteia. Necesitatea reglementării unei probleme trebuie, pentru a fi în prezența unei lacune, să fie de ordin logic sau sistemic, și nu de ordin moral, social sau economic”. [10, p. 415]

Concluzii

1. Caducitatea unui act normativ subînțelege ineficacitatea acestuia ca urmare a survenirii unui eveniment ulterior adoptării lui.

Cu referire la *Strategia de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027*, aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 248 din 10.04.2013, menționăm că aceasta este caducă, deoarece, ulterior adoptării ei, în pofida faptului că cadrul legal național care a stat la baza Strategiei s-a revizuit esențial (prin abrogare sau modificare sistematică), aceasta nu a fost ajustată la cadrul legal actualizat.

Mai mult decât atât, nu a mai fost executată Hotărârea nr. 28 din 22.06.2017 a Curții de Conturi a Republicii Moldova, conform căreia, „ca în scopul realizării obiectivelor și stabilirii direcțiilor prioritare în domeniul gestiunii deșeurilor de orice natură, Guvernul Republicii Moldova trebuie să urgenteze aprobarea actelor normative pentru asigurarea implementării Legii nr. 209/2016 privind deșeurile, precum și intensificarea monitorizării întreprinderii măsurilor concrete de către autoritățile de resort privind realizarea integrală a Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană pe domeniile gestiunii deșeurilor”.

2. Lipsa la nivel național a unui Program de gestionare a deșeurilor, și respectiv, de prevenire a generării deșeurilor produce un impact negativ asupra următoarelor aspecte:

- elaborarea măsurilor necesare pentru protecția mediului și a sănătății populației prin prevenirea sau reducerea efectelor adverse determinate de generarea și gestionarea deșeurilor și prin reducerea efectelor generale ale folosirii resurselor și creșterea eficienței folosirii acestora,

- analiza situației actuale a gestionării deșeurilor pe teritoriul țării,

- luarea măsurilor necesare pentru îmbunătățirea condițiilor de mediu în cazul pregătirii pentru reutilizare, al reciclării, valorificării și eliminării deșeurilor,

- evaluarea modului în care programul va ajuta la punerea în aplicare a obiectivelor și dispozițiilor Legii nr. 209/2016 privind deșeurile,

- aprobarea de către administrațiile publice locale a programelor locale de gestionare a deșeurilor și a programelor de prevenire a generării deșeurilor,

- elaborarea, aprobarea și implementarea unui sistem integrat național și regional de gestionare a deșeurilor,

- eliberarea autorizației de mediu pentru gestionarea deșeurilor, în special, pentru activitățile de tratare a deșeurilor.

Conform art. 25 alin. (4) lit. c) și alin. (5) pct. 3) lit. a) din Legea nr. 209/2016 privind deșeurile, „În scopul obținerii autorizației de mediu pentru gestionarea deșeurilor urmează a fi prezentat și conținutul-cadru al memoriului tehnic, în al cărui rezumat se precizează dovada că instalația de tratare este în conformitate cu Programul național de gestionare a deșeurilor și cu programele regionale de gestionare a deșeurilor”.

Totodată, același condiții sunt aplicabile în cazul eliberării autorizației de mediu pentru gestionarea deșeurilor prin eliminarea lor în conformitate cu art.17 alin.(8) din Legea nr.209/2016 privind deșeurile, care prevede incinerarea și coincinerarea ca modalități de tratare (operațiuni de valorificare sau eliminare, inclusiv pregătirea prealabilă valorificării sau eliminării).

- identificarea potențialilor donatori sau investitori cu experiență suficientă în implementarea unor astfel de Programe care corespund legislației naționale actualizate și mecanismelor internaționale.

3. Chiar și dacă până la moment, cu depășire sporită a termenilor legali, nu este aprobat la nivel național Programul de gestionare a deșeurilor, și respectiv, de prevenire a generării deșeurilor, care ar condiționa implementarea lor imperativă la nivel local, autoritățile administrației publice locale, conform art.11 alin. (1) din Legea nr. 209/2016, în vederea implementării legislației în domeniul gestionării deșeurilor, în limita resurselor financiare aprobate în acest scop de către consiliul local pe anul bugetar respectiv, sunt obligate să realizeze următoarele activități:

a) crearea unui sistem eficient de colectare, de asigurare etapizată a condițiilor pentru colectare separată și de transportare a deșeurilor și stabilirea modului de funcționare a acestuia, în conformitate cu prevederile prezentei legi și ale altor acte normative;

b) alocarea terenurilor necesare pentru colectarea separată a deșeurilor, inclusiv pentru colectarea deșeurilor de produse supuse reglementărilor de responsabilitate extinsă a producătorului, dotarea acestora cu containere specifice tipurilor de deșeuri, precum și funcționalitatea acestora;

d) amenajarea unor spații speciale pentru depozitarea deșeurilor colectate separat, dimensionate corespunzător, pentru a asigura protecția mediului și a sănătății populației;

e) depozitarea deșeurilor municipale doar în locurile special amenajate în corespundere cu documentația de urbanism;

g) evidența datelor și informațiilor privind deșeurile și gestionarea deșeurilor municipale colectate de la populație, de la unitățile comerciale și instituții, în bază de contract, raportând anual aceste date, prin intermediul operatorilor de gestionare a deșeurilor municipale, Ministerului Agriculturii, Dezvoltării

Regionale și Mediului în conformitate cu metodologia de ținere a evidenței și de transmitere a informației, aprobată de Guvern.

Ca soluție în acest caz, ar fi elaborarea și aprobarea la nivel local a unei *Strategii de mediu*, care cuprinde în principal următoarele componente:

- Reglementarea juridică a gestionării deșeurilor:
 - Cadrul normativ comunitar;
 - Cadrul normativ național.
- Cele mai bune practici și tehnologii disponibile privind gestionarea deșeurilor.
 - Instrucțiuni tehnico-legale pentru responsabilii de mediu din cadrul organului administrației publice locale.
 - Planului de implementare a Strategiei locale de gestionare a deșeurilor.
 - Regulamentul privind colectarea selectivă a deșeurilor de pe teritoriul localității.
 - Lista principalelor documente de organizare a activităților de protecție a mediului întocmite la nivelul subdiviziunilor din cadrul organului administrației publice locale.
 - Identificarea și clasificarea deșeurilor istorice și ale celor curente.
 - Strategie/cadru instituțională de management al deșeurilor pentru operatori locali specializați în acest domeniu.

4. Actualizarea *Strategiei de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027*, în conformitate cu reglementările din Legea nr. 209/2016 privind deșeurile și altor legi modificate, și respectiv, adoptarea Programului național pentru gestionarea deșeurilor, prin implicarea tuturor organelor competente investite cu astfel de competențe și

atribuții directe și indirecte, ar da un imbold semnificativ în realizarea uniformă și constantă a măsurilor necesare pentru protecția mediului și a sănătății populației în vederea prevenirii sau reducerii efectelor adverse determinate de generarea și gestionarea deșeurilor, precum și, în vederea reducerii efectelor generale ale folosirii resurselor și creșterii eficienței folosirii acestora.

Referințe bibliografice

1. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 16-17, art. 101 din 05.03.1998, abrogată la 23.12.2017 prin intrarea în vigoare a Legii nr. 209/2016.
2. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 82, art. 306 din 12.04.2013, în vigoare din momentul publicării.
3. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 459-471, art. 916 din 23.12.2016, în vigoare din 23.12.2017.
4. FLORESCU, G. *Nulitatea actului juridic civil*. București: Editura Hamangiu, 2008.
5. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 185-199, art. 442 din 18.07.2014.
6. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 7-17, art. 34 din 12.01.2018.
7. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 277-288, art. 13 din 04.08.2017, în vigoare din momentul publicării.
8. REGHINI, I., DIACONESCU, Ș., VASILESCU, P. *Introducere în dreptul civil*. Cluj-Napoca: Sfera Juridică, 2008.
9. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 101-107, art. 174 din 22.03.2019, în vigoare din momentul publicării.
10. NEGRU, B., NEGRU, A. *Teoria generală a dreptului și statului*, Bons Offices, Chișinău, 2006.

MIJLOACELE DE PLATĂ A OBLIGAȚIILOR PECUNIARE ÎN DREPTUL CIVIL: MONEDA FIDUCIARĂ, SCRIPTURALĂ ȘI ELECTRONICĂ

Vladimir PALAMARCIUC

Doctorand,

Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: palamarciuc.vladimir@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3340-1399>

Prezentul articol analizează mijloacele de plată, cunoscute în literatura de specialitate sub expresiile de monedă fiduciară (fiat), monedă scripturală și monedă electronică. Conceptualizarea mijlocului de plată urmează a fi distinsă de instrumentele de plată, deși aceste două instituții se referă la același fenomen, cel al banilor. Legislația Republicii Moldova transpune gradual reglementările din Uniunea Europeană, în acest sens fiind examinată evoluția reglementărilor legislative cu privire la serviciile de plată și moneda electronică. Un fenomen tot mai prezent în relațiile economice este cel al monedei virtuale. Moneda virtuală urmează a fi delimitată de moneda electronică. Totodată, din perspectiva regimului juridic, instituția monedei virtuale ridică și unele dileme de calificare, care succint sunt abordate în articol, cu referire specială la bunul digital reglementat în Codul civil al Republicii Moldova începând din 1 martie 2019.

Cuvinte-cheie: bani, mijloc de plată, instrument de plată, monedă fiduciară, monedă scripturală, monedă electronică, monedă virtuală.

MEANS OF PAYMENT OF THE MONETARY OBLIGATIONS IN CIVIL LAW: FIDUCIARY, SCRIPTURAL AND ELECTRONIC MONEY

This article analysis the means of payments known in legal literature under the expressions of fiduciary (fiat) money, scriptural money and electronic money. Conceptualization of the means of payment shall be distinguished from the payment instrument, although both these institutions refer to the same phenomenon, that of money. The legislation of the Republic of Moldova transposes gradually the regulations from the European Union, in this context being examined the evolution of the legal regulations on payment services and electronic money. A phenomenon more and more present in economic relations is that of the virtual money. The virtual money shall be distinguished from the electronic money. However, from the perspective of the legal regime the institution of virtual money raises some dilemmas of qualification, which are briefly addressed in this article, with special reference to the digital asset regulated by Civil code of the Republic of Moldova as from 1st March 2019.

Keywords: money, means of payment, instrument of payment, fiduciary money, scriptural money, electronic money, virtual money.

MOYENS DE PAIEMENT DES OBLIGATIONS MONÉTAIRES EN DROIT CIVIL: MONNAIE FIDUCIAIRE, SCRIPTURALE ET ÉLECTRONIQUE

Cet article analyse les moyens de paiement connus dans la littérature juridique sous les expressions de monnaie fiduciaire (fiat), de monnaie scripturale et de monnaie électronique. La conceptualisation des moyens de paiement est

distinguée de celle de l'instrument de paiement, bien que ces deux institutions se réfèrent au même phénomène, celui de la monnaie. La législation de la République de Moldavie transpose progressivement les règlements de l'Union européenne, dans ce contexte étant examinée l'évolution des règlements juridiques sur les services de paiement et la monnaie électronique. Un phénomène de plus en plus présent dans les relations économiques est celui de la monnaie virtuelle. La monnaie virtuelle se distingue de la monnaie électronique. Toutefois, du point de vue du régime juridique, l'institution de la monnaie virtuelle soulève quelques dilemmes de qualification, qui sont brièvement abordés dans cet article, avec une référence particulière au bien digital réglementé par le Code civil de la République de Moldavie à partir du 1er mars 2019.

Mots-clés: argent, moyens de paiement, instrument de paiement, monnaie fiduciaire, monnaie scripturale, monnaie électronique, monnaie virtuelle.

ПЛАТЁЖНЫЕ СРЕДСТВА ДЕНЕЖНЫХ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ В ГРАЖДАНСКОМ ПРАВЕ: ФИДУЦИАРНЫЕ, БЕЗНАЛИЧНЫЕ И ЭЛЕКТРОННЫЕ ДЕНЬГИ

В данной статье анализируются средства платежа, известные в юридической литературе под наименованиями фидуциарные (fiat), безналичные и электронные деньги. Концептуально, средства платежа следует отличать от платежного инструмента, хотя оба эти института ссылаются на одно и то же явление - на деньги. Законодательство Республики Молдова постепенно приравнивается к нормативным актам Европейского Союза. В этом контексте, рассматривается эволюция правового регулирования платежных услуг и электронных денег. Феномен, который все больше и больше присутствует в экономических отношениях, - это виртуальные деньги. Их следует отличать от электронных денег. Однако, с точки зрения правового режима, институт виртуальных денег вызывает определенную дилемму квалификации, которая кратко рассматривается в данной статье, с особой ссылкой на цифровую вещь, регулируемое Гражданским кодексом Республики Молдова с 1-го марта 2019 года.

Ключевые слова: деньги, средства платежа, платежный инструмент, фидуциарные деньги, безналичные деньги, электронные деньги, виртуальные деньги.

Introducere și metodologie de cercetare

Mijloacele de plată sunt exponentul material care reprezintă banii și creează o primă percepție despre ei. În circuitul civil există diverse mijloace de plată, iar aspectul juridic și delimitarea acestora relevă importanța atât din perspectivă teoretică cât și practică. Importanța temei este legată de fenomenele economice și financiare la nivel național și internațional, cum ar fi promovarea plăților electronice, ceea ce impune ca știința juridică națională să dezvolte demersuri cu apreciere legală asupra elementelor componente a acestora, printre care se regăsesc și mijloacele de plată.

În calitate de metodologie în elaborarea articolului a constituit analiza doctrinară comparativă a lucrărilor cu privire la mijloacele de plată, cu accent

pe literatura scrisă în limbile engleză, franceză și germană. Totodată, deoarece Republica Moldova a transpus reglementări în domeniul serviciilor de plată și monedă electronică din sistemul juridic al Uniunii Europene, în calitate de metodologie a cercetării a fost pus accent și pe corelația evoluției legislative comparativ cu cea europeană.

Analiza juridică civilă a mijloacelor de plată

Istoria ilustrează evoluția banilor și varietatea formelor lor de manifestare materială, de la utilizarea banilor marfă – la monede de aur și argint – bancnote – înscrierile în conturile bancare – moneda electronică. Se întâmplă foarte rar deja când banii mai apar în circulație sub forma unui bun. Cu titlu de exemplu, unde banii pot fi considerați și în calitate de marfă,

poate fi menționat circulația monedelor numismatice și comemorative, deoarece ele au și anumită valoare simbolică în calitate de bun. Monedele numismatice sunt vândute de către Banca Națională a Moldovei băncilor comerciale, iar acestea sunt în drept să le vândă la un preț nu mai mare decât cel stabilit de Banca Națională a Moldovei. Totodată, în calitate de mijloc de plată, monedele comemorative vor fi acceptate la valoarea lor nominală. Astfel, spre exemplu, Hotărârea Băncii Naționale a Moldovei nr. 20 din 22.12.2016 cu privire la punerea în circulație ca mijloc de plată și în scop numismatic a unor monede comemorative [1] prevede: „2. Comercializarea monedelor comemorative se va efectua prin intermediul Băncii Naționale a Moldovei și al băncilor licențiate. 3. Prețul de comercializare ale monedelor comemorative se stabilește în mod independent de băncile licențiate din RM, în mărime de până la trei la sută peste prețul la care au fost procurate de la Banca Națională a Moldovei. 4. Monedele comemorative sunt acceptate ca mijloc de plată în economia națională, la valoarea lor nominală.”

Banii care au circulație legală (*legal tender*) reprezintă mijlocul de plată prin intermediul căruia se poate stinge o obligație pecuniară. În sens material, prin mijloc de plată urmează să înțelegem forma în care se materializează banii. La etapa actuală sunt evidențiate plățile prin monedă fiduciară, monedă scripturală sau, mai recent, prin monedă electronică.

În perspectiva de delimitare a mijloacelor de plată de instrumentele de plată s-a evidențiat că, pentru ca o formă a banilor să fie operațională, aceasta ar fi necesar să conserve (stocheze) unitățile de plată și să le poată transfera dintr-un patrimoniu în alt patrimoniu. Studiile diferitor forme monetare demonstrează că niciun obiect nu poate să dețină concomitent ambele caracteristici. Unele forme permit să stocheze unitățile de plată, altele să efectueze transferul. [2, p. 73] Mijloacele de plată reprezintă obiectele materiale care stochează unitățile de plată, iar in-

strumentele de plată sunt obiectele care permit efectuarea transferului banilor. De notat că mijloacele și instrumentele de plată reprezintă prima percepție asupra fenomenului banilor, iar calificarea eronată a acestora creează diverse confuzii asupra fenomenului banilor. Totodată, înțelegerea mecanismelor de plată prin mijloace și instrumente de plată stă la baza descifrării modului de operare a banilor, care urmează a fi privite în complex la înțelegerea juridică a fenomenului banilor. S-a observat că practicile inovative bancare și comerciale avansau, în timp ce juriștii încercau să găsească soluții de calificare a noilor mecanisme bănești, cum ar fi banii fiduciar, prin atașare la conceptele tradiționale ale dreptului contractual și de proprietate. Însă inovațiile bancare nu se încadrau întocmai calificărilor de drept roman operate. De exemplu, era dificil de a explica regimul sumelor bănești creditate pe contul clientului. Funcțional, acesta se poziționa analogic cu statutul depozitarului conform contractului roman de *depositum*, dar rămâneau diferențe fundamentale, cum ar fi deținătorul contului nu devenea proprietar și putea să nu primească niciodată remitere fizică. [3, p. 15-16]

Art. 3 din Legea nr. 1231/1992 cu privire la bani [4], intitulat „Mijlocul de plată”, de fapt definește mijlocul legal de plată, care este leul moldovenesc. Totodată, prevederea dispune că plățile și transferurile în valută străină pot fi primite/efectuate în modul stabilit de lege. Din acest articol putem observa accentul pe caracterul legal al unui mijloc de plată, și anume al leului moldovenesc. În cazul valutei străine, legea face referință la posibilitatea de a efectua plăți și transferuri, dar nu semnaleză dacă valuta străină este și mijloc legal de plată. Totuși, putem deduce că și valuta străină este mijloc legal de plată în limitele permise de legislație.

De notat că art. 1 din Legea nr. 1231/1992 cu privire la bani stabilește că unitatea monetară a Republicii Moldova o constituie leul moldovenesc egal cu

100 de bani. În continuare este dispus că numerarul se află în circulație sub formă de semne bănești de hârtie (bancnote) și metalice (monede). Legea utilizează sintagma „unitate monetară”, care reprezintă și unitatea de plată în cadrul executării obligațiilor pecuniare. Utilizarea expresiei „unitatea monetară” reflectă ideea că banii sunt măsuțați în unități monetare, o formă abstractă de determinare a banilor. La rândul său, materializarea unităților monetare se poate manifesta în diverse forme, ceea ce determină definirea mijlocului de plată. Astfel, în viziunea noastră, **mijlocul de plată poate fi definit ca fiind unitatea monetară în forma sa materializată**. Aceasta poate fi în numerar, sub formă de semne monetare, precum și fără numerar, sub formă de înscrieri în cont. Cu alte cuvinte, mijlocul de plată, actualmente, se manifestă prin moneda fiduciară și scripturală. Iar transmiterea unităților monetare are loc fie prin remiterea fizică a monedei fiduciare, fie prin efectuarea transferului unităților monetare în formă de monedă scripturală (inclusiv electronică), de pe un cont pe altul, prin utilizarea unui instrument de plată. Modalitatea de transmitere servește la calificarea metodei de plată. De notat că în legislație putem identifica că expresia „mijloc de plată” se suprapune cu „metodă de plată” sau „instrument de plată”. De exemplu, art. 880 alin. (1) din Codul civil dispune: „(1) Profesioniștilor li se interzice să perceapă de la consumatori comisioane atașate utilizării unui anumit mijloc de plată care depășesc costul suportat de profesionist pentru utilizarea unor astfel de modalități de plată. Această regulă nu interzice profesioniștilor să perceapă prețuri diferite pentru același bun sau serviciu atunci când acesta este comercializat prin canale de vânzări diferite.” Din textul acestei prevederi poate fi observată suprapunerea expresiei „mijloc de plată” cu „metodă de plată”, chiar dacă, într-un final, metoda de plată este determinată de utilizarea mijlocului de plată. În acest context, s-a observat că doctrina, ca și instrumentele juridice cu valoare normativă, la

nivel național, comunitar și internațional, oscilează din punct de vedere terminologic, între sintagma „instrument de plată” și sintagma „mijloc de plată”. [5, p. 68-69]

În continuare vom examina mijloacele de plată sub formă de monedă fiduciară, scripturală și electronică.

Moneda fiduciară

Moneda fiduciară, din latină „*fiducia*” (încredere), reprezintă numerarul utilizat în scopul executării obligațiilor pecuniare. La origine, în cadrul banilor primitivi, în așa-zisele societăți puțin dezvoltate, banii constituiau obiecte apărute din natură, suportul monetar fiind un bun prin sine însuși. Această coeziune a banilor cu obiectul este ceea ce îi deosebește de banii contemporani, fără a afecta funcțiile lor economice. [6, p. 40, 74]

Astfel, în evoluția lor istorică, materializarea banilor a fost gradual detașată de valoarea suportului material, iar actualmente se exprimă prin monede metalice și bancnote. Bancnotele sunt produsul unei practici bancare, materializate prin emiterea de bilete bancare (*bank notes, billet de banque*), care reprezentau un titlu de creanță asupra monedelor metalice depozitate la bancă. Așadar, biletele bancare serveau drept instrument pentru circulația banilor, care a permis simularea mișcării monedelor metalice, iar cu timpul au preluat și rolul de bani. [7, p. 77-78]

Deși moneda fiduciară era cunoscută prin unele practici timpurii [8, p. 561-562], primele practici instituționalizate de emisie a biletelor bancare, care preluau funcțiile banilor pot fi observate la banca suedeză, care, de la fondarea sa în 1656 de către Palmstruch, a prosperat datorită unei inovații fructuoase. Palmstruch a analizat modul de activitate a băncii din Amsterdam, care, în 1609, a început prima să emită bilete de depozit către deponenții de aur și argint, bilete rambursabile la cererea deținătorului. Stabilind că conversia biletelor este rar cerută, în

baza raționamentului de comoditate pe care îl oferă banii de hârtie, fondatorul băncii suedeze a avut ideea de a emite bilete nu doar în schimbul aurului și argintului, ci și al creanțelor comerciale. O practică similară a fost dezvoltată ulterior de către Banca Engleză, fondată în 1694. [9, p. 27]

Insertia biletelor bancare a dezvoltat banii de hârtie, bani care nu au valoare prin însuși obiectul material. Gradual, metalul prețios și-a pierdut caracterul reprezentativ al banilor. Dacă la sfârșitul secolului al XVIII-lea banii încă erau preponderent gândiți prin metalul prețios, fie prin monede din aur sau argint, fie prin bilete bancare care puteau fi convertite în metal prețios, spre sfârșitul secolului XX, din contra, banii fizici nu mai sunt necesari pentru multe din tranzacțiile monetare. În secolul al XVIII-lea, banii au început să fie bătuți în cantități mari ca bani fiduciar, a căror valoare depindea mai mult de încredere decât de valoarea materialului din care era făcut, iar, ulterior a fost complementată prin utilizarea extensivă a banilor din hârtie în Europa și în America. Inițial, banii fiduciar erau explicit sau implicit legați de valoarea metalului prețios prin posibilitatea de convertibilitate, însă această convertibilitate a dispărut cu timpul. [10, p. 218-220] În perioada dintre războaiele mondiale standardul convertibilității în aur a fost dezechilibrat, iar acest dezechilibru a penetrat politicile financiare ale marilor puteri. Totuși, pozițiile statelor cu privire la eliminarea sau păstrarea echivalentului de aur au fost diferite. Unele state au reușit să beneficieze de acest dezechilibru pentru a-și impune cerințele în relațiile comerciale internaționale. Istoria utilizării convertibilității în aur a fost marcată semnificativ de Acordul Breton Woods, semnat în iulie 1944, care poate fi privit ca o ultimă încercare de a menține convertibilitatea instituțională a banilor în relația cu aurul. Acordul a angajat părțile semnatare să mențină rate de schimb fixe cu dolarul american, ultimul fiind răscumparabil și definit la valoarea aurului, și anume 35 de dolari

americani per uncie de aur. Prin negocierile Acordului Breton Woods a venit și un compromis al unui Fond Monetar Internațional (FMI), iar contribuțiile care urmau să fie efectuate de către statele semnatare către FMI stabileau și o cotă plătită obligatoriu în dolari americani sau aur, ceea ce determina și o cerere a statelor față de această valută. [11, p. 241, 254, 257] După semnare, statele europene au dezvoltat diverse politici de eliminare a deficitului dolarului american. În 1971 surplusul de dolari a fost atât de imens, încât SUA a abandonat angajamentul său de a converti dolari în aur. Iar în 1973 statele-membre ale FMI au abandonat angajamentul său la ratele fixe de schimb. După eliminarea sistemului de convertibilitate în aur a dolarului american, banii fiduciar au configurat baza sistemului financiar internațional, care reprezenta și viziunea scoțianului John Law, născut aproximativ cu 300 de ani înainte de abrogarea sistemului Breton Woods. [12, p. 258-259 și urm, 270]

Astfel, sistemul monetar actual din lume se bazează pe moneda fiduciară, care reprezintă o formă de încredere raportată la economia țării respective. În sistemul normativ al Republicii Moldova acest fapt poate fi dedus din prevederile art. 5 din Legea nr. 1232/1992 cu privire la bani, care stabilește că leul (numerarul aflat în circulație și la conturile bancare curente și pe termen) se pune în circulație fiind asigurat pe deplin de activele Băncii Naționale a Moldovei, de masa de mărfuri și de serviciile prestate pe teritoriul Republicii Moldova, de activele agenților economici din țară aflate peste hotare. Din această prevedere poate fi observat că nu există o convertibilitate a leului raportată la vreun metal prețios, iar asigurarea leului este îndeplinită prin funcționarea economiei țării. Mai mult decât atât, subliniem că regula este aplicabilă atât față de leul în numerar aflat în circulație, cât și față de cel din conturile bancare curente și la termen. Așadar, caracterul fiduciar reflectă și descrierea monedei scripturale. Însă încrederea în

moneda scripturală poate fi structurată cel puțin în două niveluri, unul dintre care îl preia banca. Acest regim juridic constituie și principalele argumente a teoriei ficțiunii juridice a banilor în dreptul privat, elaborată de către autorul prezentului articol. [13]

Moneda scripturală

Apariția monedei scripturale este legată de modul de funcționare a economiei, aceasta fiind, oarecum, specifică capitalismului și relațiilor bazate pe creditare. Putem spune că anume creditul stă la baza monedei scripturale. Denumirea de monedă scripturală apare de la procedeul de înscriere (*scriptura*) a acesteia în contul titularului de cont. [14, p. 40]

Inconvenientele pe care le are moneda fiduciară, comparativ cu cea scripturală, pot fi observate, în special, în contextul relațiilor economice, în special în cadrul transferurilor internaționale. Transportul efectiv al bancnotelor și monedelor dintr-o localitate în alta, dintr-o țară în alta implică, în sine, un risc de pierdere, de furt și de distrugere fizică, cauzat, de exemplu, de un accident suportat de mijlocul de transport. O altă dificultate este determinată de faptul că plata în numerar ar presupune contactul direct dintre creditor și debitor sau între reprezentanții acestora, contact tot mai greu de realizat în condițiile distanțelor mari care separă partenerii în cadrul operațiunilor de comerț. Majoritatea plăților importante, din punctul de vedere al volumului și al valorii acestora, se realizează fără numerar, prin așa-numita plată prin moneda scripturală, aceasta reprezentând, în fond, nu o monedă de plată propriu-zisă, ci soldul disponibil al conturilor din bancă ale debitorului plății, care poate circula doar prin intermediul instrumentelor de plată. [15, p. 66-67]

Băncile au făcut să apară o monedă scripturală, adică prin înscrierea într-un cont în bancă, din ce în ce mai utilizată, datorită evoluției tehnologiilor informaționale, care au permis dezvoltarea cardului de credit și prelevarea din oficiu dintr-un cont ban-

car. Astfel, procesul de plată a sumelor de bani este facilitat. [16, p. 633] Calificativul de monedă scripturală nu diferă în funcție de contul bancar căruia îi este atașat, [17, p. 156] cum ar fi cont curent, cont de depozit, cont de card. Deci, moneda scripturală nu este o monedă veritabilă, ci reprezintă o creanță asupra instituției care efectuează înregistrarea sumei în contul creditorului. Conturile bancare, după cum opinează Frederick Alexander Mann, nu reprezintă bani, ci sunt doar datorii (*debt*), [18, p. 5-6] deci acesta exclude moneda scripturală din conceptul de bani. Totuși, în literatura de specialitate apare și altă opinie, și anume că, în sens juridic, moneda scripturală (*Buchgeld sau Giralgeld*) urmează a fi recunoscută în calitate de bani din perspectiva faptului că executarea obligației pecuniare poate avea loc prin transferul monedei scripturale. [19, p. 121-122]

În ceea ce privește regimul de executare a obligației pecuniare, legislația civilă, în art. 872 din Codul civil, dispune că ambele metode de plată, atât prin numerar, cât și prin transfer, sunt liberatorii în executarea obligației pecuniare. Așadar, ambele mijloace de plată sunt liberatorii pentru executarea unei obligații pecuniare. Totodată, urmează a se ține cont de diferențele care rezultă din metoda de executare, în special plata prin transfer, în privința căreia legea stabilește că momentul de executare se consideră momentul când prestatorul de plată al destinatarului plății recepționează suma.

Moneda electronică și delimitarea de moneda virtuală

A patra generație a monedei este moneda electronică, care reprezintă o valoare monetară înglobând o creanță asupra emitentului, stocată pe un suport electronic și emisă în schimbul primirii de fonduri de valoare cel puțin egală cu valoarea monetară emisă. În ultimă instanță, moneda electronică este și ea o monedă scripturală.

S-a evidențiat că moneda electronică, chiar dacă constă în unități de valoare stocate pe un suport electronic, nu reprezintă, în realitate, o adevărată monedă, beneficiarul plății putând cere conversia monedei electronice în monedă metalică sau fiduciară. [20, p. 68] Putem adăuga în reglementarea existentă că moneda electronică este dependentă de existența monedei nu doar metalice sau fiduciare, ci și de moneda scripturală bancară. Legea cu privire la serviciile de plată și moneda electronică [21] prevede că „monedă electronică este o valoare monetară stocată electronic, inclusiv magnetic, reprezentând o creanță asupra emitentului, care este emisă la primirea fondurilor (altele decât moneda electronică), în scop de efectuare a unor operațiuni de plată, și care este acceptată de o persoană, alta decât emitentul de monedă electronică”. Prin fonduri urmează să înțelegem moneda fiduciară, mijloacele din cont, precum și însăși moneda electronică. Însă crearea inițială a monedei electronice nu poate avea loc decât prin plata în monedă fiduciară sau scripturală.

De notat că legea moldovenească transpune prevederile relevante din cadrul juridic al Uniunii Europene, și anume Prima directivă 2007/64/CE privind serviciile de plată (PSD1) și Prima directivă 2000/46/CE privind moneda electronică (EMD1), însă nu și noua directivă, referită, și a doua directivă UE 2015/2366 a serviciilor de plată (PSD2), precum și a doua directivă nr. 2009/110/CE privind moneda electronică (EMD2), care au fost adoptate și transpuse gradual de către statele Uniunii Europene.

În Uniunea Europeană o primă inițiativă de a reglementa clar moneda electronică a apărut în 1998. [22, p. 170-171] Conceptul de monedă electronică (*e-money*) a fost contradictoriu dezbătut în cadrul procesului de elaborare a primelor documente europene în domeniu. Inițial era utilizată și noțiunea de portmoneu electronic (*e-purse*). Una dintre condițiile esențiale ale monedei electronice asupra căreia s-a insistat la elaborarea noțiunii banilor electronici con-

stă în faptul că moneda electronică poate fi emisă doar în baza fondurilor preplătite. Inițial se discuta criteriul de răscumpărare a monedei electronice, însă condiția de preplată vine să prevină supraemiterea monedei electronice. [23, p. 169-196] Așadar, emitentul monedei electronice nu poate emite monedă electronică dacă fondurile nu au fost achitate de solicitantul monedei electronice.

În plan comparativ, în România, transpunerea în dreptul național a directivelor recente ale Uniunii Europene, PSD2 și EMD2 a avut loc prin Legea nr. 209/2019 privind serviciile de plată și pentru modificarea unor acte normative [24] și Legea nr. 210/2019 privind activitatea de emisie de monedă electronică [25]. Conform art. 4 lit. f) din Legea nr. 210/2019 din România, „monedă electronică semnifică valoare monetară stocată electronic, inclusiv magnetic, reprezentând o creanță asupra emitentului, emisă la primirea fondurilor în scopul efectuării de operațiuni de plată și care este acceptată de o persoană, alta decât emitentul de monedă electronică”.

Una dintre întrebările legate de funcționarea monedei electronice ține de sistemul instituțional prin care aceasta poate opera. În acest sens, legea prevede subiecți speciali, iar reglementările relevante, atât naționale, cât și la nivel European, arată că în calitate de emitenți ai monedei electronice pot fi, în principal, atât instituțiile bancare, cât și entitățile distincte, a căror activitate urmează a fi autorizată. La elaborarea primei directive a Uniunii Europene dedicate monedei electronice, precum și după punerea acesteia în aplicare, era pusă în discuție întrebarea cu privire la operatorii de telefonie mobilă, și anume dacă unele produse pe care le oferă, cum ar fi intermedierea plăților dintre consumator și terțe persoane, nu îi poziționează în calitate de emitenți ai monedei electronice. În astfel de cazuri s-a demonstrat că nu există o relație specifică monedei electronice, întrucât aceasta necesită o relație directă debitor-creditor între consumator și comerciant. Astfel, Comisia

Europeană a acceptat aplicarea excepțiilor față de operatorii de telefonie mobilă. [26, p. 198-200]

Într-un raport de evaluare a Directivei 2000/46/UE s-a constatat că piața monedei electronice s-a schimbat semnificativ, iar directiva ar putea mai degrabă să constrângă dezvoltarea acestei piețe decât să o susțină. Cardurile preplătite, care erau obiectivul principal de reglementare, constituiau o cotă foarte mică pe piață, iar noile tehnologii, cum ar fi schemele de preplată on-line (de ex. plățile prin PayPal) au evoluat rapid. Alte evoluții, cum ar fi e-voucherul sau serviciile preplătite oferite de operatorii de telefonie mobilă, ridicau întrebarea dacă reprezintă sau nu forme de monedă electronică. Totodată, s-au constatat diferențe semnificative în implementarea directivei la nivelul național al diferitor state ale Uniunii Europene. [27, p. 201-202] În continuare, s-a decis că este necesară adoptarea unui cadru juridic ajustat la evoluțiile curente, motive care sunt expuse detaliat în preambul Directivei 2009/110/CE.

Moneda electronică urmează a fi diferențiată de moneda virtuală sau, după cum aceasta mai este denumită în literatura de specialitate, moneda alternativă. Probabil, cea mai reprezentativă monedă virtuală poate fi considerată bitcoinul. Însă domeniul monedelor virtuale evoluează accelerat, iar numărul și varietățile acestora este tot mai semnificativ.

De notat că calificativul monedelor virtuale urmează a fi detașat de alte calificative asociate, utilizate în practica de specialitate. Astfel, cele mai asociate noțiuni sunt cele de „bun digital” (*digital asset*) și „bunuri-crypto” (*crypto-assets*).

Conceptul de bun digital este o noutate în legislația Republicii Moldova și a fost consacrat în art. 477 alin. (3) din Codul civil, inspirat, în principal, din *practica americană a regulilor-model din Actul uniform de acces la bunuri digitale revizuit (RUFADA)*. [28] În viziunea autorului, moneda virtuală – cryptovaluta, ar putea fi calificată drept bun digital, conform noii reglementări. Astfel, co-

raportul dintre bun digital și cryptovalută ar fi de gen-specie, unde bunul digital constituie genul. Cu referire la bunuri crypto, acestea se caracterizează prin faptul că sunt bazate pe utilizarea tehnologiei de criptare. Într-un raport privind bunurile cryptate emis de Autoritatea Bancară Europeană se evidențiază că bunurile cryptate sunt un tip de bunuri private și depind, în primul rând, de criptografie și de tehnologia registrului distribuit (*distributed ledger technology*) ca parte a valorii percepute sau inerente a acestora. Există o gamă largă a bunurilor crypto, inclusiv monede de tip schimb/de plată (de exemplu, așa-numitele monede virtuale), monede de tip investiții și monede aplicate pentru a accesa un bun sau serviciu (așa-numitele monede „de utilitate”), explicate în documentele Autorității Bancare Europene. [29] Prin publicațiile sale, mai exact în anii 2013, 2014, 2018 și 2019, Autoritatea Bancară Europeană a emis mai multe avertizări adresate consumatorilor în privința riscurilor de cumpărare și deținere a monedelor virtuale, precum și a publicat diferite informații prin care descurajează instituțiile financiare și societățile de plată de a cumpăra, a deține și a vinde monede virtuale. Însă au fost identificate câteva cazuri când autoritățile statelor europene au asociat moneda virtuală cu moneda electronică datorită caracteristicilor specifice pe care le manifestau monedele virtuale. Descrierea detaliată a diverselor forme ale monedelor virtuale, scopul de utilizare și modul de funcționare a acestora, inclusiv legătura cu tehnologia blockchain, apare în diverse lucrări de specialitate. [30], [31], [32]

În viziunea noastră, referitor la coraportul dintre bunuri crypto și moneda virtuală putem sublinia că bunurile crypto reprezintă genul, iar monedele virtuale sunt o specie a acestora. În continuare, în coraportul cu noțiunea de bun digital, considerăm că bunul digital este conceptul cel mai cuprinzător, care include atât bunurile crypto, cât și moneda virtuală ca specie a acestora.

Calificarea juridică a monedei virtuale creează mai multe incertitudini din cauza modificării spațiului virtual în raport cu tradiția de reglementare a instituțiilor civile. Starea de lucruri actuală denotă că nu există un cadru normativ comprehensiv, care să reglementeze toate aspectele monedei virtuale [33], incertitudinea de reglementare fiind prezentă și în sfera dreptului civil. Literatura de specialitate germană relevă că moneda virtuală, în particular bitcoinul, nu se încadrează în calificarea de lucru, însă are particularități ce o pot califica ca drept, inclusiv în aplicarea diverselor reguli de calificare atașate unui raport contractual sau delictual în caz de încălcare a dreptului deținut asupra monedei virtuale. [34, p. 974-985]

Francezul Nicolas Mathey atrage atenția asupra statutului juridic al monedei virtuale în calitate de bani alternativi. Autorul argumentează că banii sunt un fenomen social, iar teoria statală este limitativă. Totodată, caracteristicile banilor virtuali permit să fie considerați bani privați, însă nu și bani legali (*legal tender*). De asemenea, subliniază că banii virtuali au un statut care ar putea fi considerat internațional, fără o bază teritorială. [35]

Concluzii

Spre finalul acestei analize evidențiem că moneda virtuală nu este și o monedă electronică. Însă, putem observa că, dacă o monedă virtuală corespunde cerințelor legale privind moneda electronică, atunci regimul monedei electronice îi poate fi aplicabil. În acest caz emitentul de monedă electronică, cu utilizarea platformei pentru monede virtuale, urmează să corespundă cerințelor stabilite de lege pentru emiterea monedei electronice. Totodată, considerăm că în cadrul normativ al Republicii Moldova poate fi identificată o reglementare incipientă a monedei virtuale prin prisma instituției bunului digital.

Referințe bibliografice

1. Hotărârea Băncii Naționale a Moldovei nr. 20 din 22.12.2016 cu privire la punerea în circulație ca mijloc de plată și în scop numismatic a unor monede comemorative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 478-490).
2. LIBCHABER, Remy. *Recherches sur la monnaie en droit prive*. Librairie Generale de droit et de jurisprudence (LGDJ), Paris 1992, p. 73. ISBN 2-275-00564.1. ISSN 0520-0261
3. FOX, David, Wolfgang Ernst, François R. Velde. *Money in the Western Legal Tradition: Middle Ages to Bretton Woods, Chapter I, Monetary History between Law and Economics*. Oxford University Press, 2016, p. 15-16. ISBN 9780198704744
4. Lege cu privire la bani a Republicii Moldova nr. 1232-XII din 15.12.1992. În: *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova* nr. 3/51 din 1993.
5. A se vedea VARTOLOMEI, R. *Regimul juridic al plăților transfrontaliere în cadrul Uniunii Europene*. București: Editura „Universul Juridic”, 2008, pp. 68–69. ISBN 978-973-127-087-6
6. Christophe Aleveque și Vincent Glein. *On marche sur la dette*. Edition de La Martiniere, 2016, p 40. ISBN 978-2-7578-5751-9
7. LIBCHABER, Remy, *op. cit.*, pp. 77-78.
8. A se vedea NUSSBAUM, Artur A. *Clause-or dans les contrats internationaux, Recueil des cours*, 1933 – I, Bordeaux, Imprimeries Delmas, Chapon, Gounouilhau, 18.080, 1934, pp. 561–562. Autorul oferă mai multe exemple din istoria Italiei, și anume că în secolul XII-XI-II, principele și orașele, având nevoie de bani, emiteau monedă din piele, pe care promiteau să le răscumpere cu monede metalice.
9. Frederic Poulon „La Pensee Monetaire”, Editura Dunod, 2016, p. 27, ISBN 978-2-10-074570-8
10. Jonathan William, Joe Cribb, Elizabeth Errington și alții, *Money. A History*. British Museum Press, 1997, p. 218-220 și urm. ISBN 0-7141-0886-3 (cased), ISBN 0-7141-0885-5 (paperback).
11. A se vedea Larry Neal. *A Concise History of Inter-*

national Finance. Cambridge University Press 2015, p. 241, 254, 257. ISBN 978-1-107-03417-4

12. A se vedea Larry Neal., op.cit., p. 258-259 și urm, p. 270.

13. PALAMARCIUC, VI. *Teoria ficțiunii juridice a banilor în dreptul privat*. Conferința internațională științifico-practică „Dezvoltări recente în dreptul obligațiilor”. Chișinău, 4-5 octombrie 2018. CEP USM, 2020. ISBN 978-9975-149-89-1

14. Christophe Aleveque și Vincent Glein, op.cit. p. 40.

15. RĂZVAN, Vartolomei. Regimul juridic al plăților transfrontaliere în cadrul Uniunii Europene, Ed. Universul Juridic. București 2008, p.66-67. ISBN 978-973-127-087-6

16. RIVES-LANGE, J.L. *La monnaie scriptural, contribution a une etude juridique*. Et. Cabrillac, Ed. Tech, 1968, p. 405 și urm. Citat de Malaurie, Ph., Aynes, L., Stoffel-Munck, Ph. *Drept civil. Obligațiile*, ed. a 3-a. Trad.: Diana Dănișor. București: Editura „Wolters Kluwer”, 2009, p. 633.

17. LIBCHABER, Remy, op. cit., p. 156.

18. FREDERICK, Alexander Mann. *The Legal Aspect of Money*. Fourth Edition. Oxford University Press. 1982, p. 5-6. ISBN 0-19-825367-2

19. J. von Staudingers, Karsten Schmidt. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Zweites Buch Recht der Schuldverhältnisse §§ 244-248 (Geldrecht)*. Dreizehnte Bearbeitung 1997 von Andreas Blaschczok Karsten Schmidt, Vorbem zu §§ 244, c 39. p. 121-122. ISBN 3-8059-0784-2

20. VARTOLOMEI, R., op. cit., p. 68.

21. Legea nr.114/2012 cu privire la serviciile de plată și moneda electronică . În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.193-197, art. 661. Legea a intrat în vigoare la 14.09.2013.

22. Neal Vandezande, *Virtual Currencies: A Legal Framework*. Intersentia Ltd, 2018, pp.170–171. ISBN 978-1-78068-675-2, ISBN 978-1-78068-696-7 (pdf)

23. Ibidem, pag. 169-196.

24. Legea nr. 209/2019 privind serviciile de plată și pentru modificarea unor acte normative. În: *Monitorul Oficial al României* nr. 913 din 13 noiembrie 2019.

25. Legea nr. 210/2019 privind activitatea de emisie de monedă electronică. În: *Monitorul Oficial al României* nr. 914 din 13 noiembrie 2019.

26. Neal Vandezande, op. cit., p. 198-200.

27. Neal Vandezande, op. cit., p. 201-202.

28. Uniform Law commission. *Fiduciary Access to Digital Assets Act, Revised* [citat 14.12.2020] Disponibil: <https://my.uniformlaws.org/committees/community-home/librarydocuments?communitykey=f7237fc4-74c2-4728-81c6-b39a91ecdf22&tab=librarydocuments>

29. A se vedea *Raportul privind bunurile cryptate* a Autorității Bancare Europene din 9 ianuarie 2019 [citat 14.12.2020]. Disponibil: <https://eba.europa.eu/eba-reports-on-crypto-assets>.

30. SCHREDER, T. *Das neue Geld, Bitcoin, Kryptowährungen und Blockchain verständlich erklärt*. Ed. Piper Verlag, 2018. ISBN 978-3-492-30746-8

31. TAPSCOTT, D., TAPSCOTT, AI. *Blockchain Revolution. How the technology behind Bitcoin is changing money, business and the world*. Penguin Random House LLC, 2016. ISBN 9781101980132

32. De Vauplane, Hubert. La blockchain défiera-t-elle la règle? În: *Revue de Droit bancaire et financier*, n° 6, novembre, 2016, prat. 7, Lexis Nexis. ISSN 1620-9435.

33. Neal Vandezande, op. cit., p. 2.

34. A se vedea Prof. Dr. BRÄUTIGAM, P. Dr. RÜCKER, D. LL.M., et.al. *E-Commerce Rechtshandbuch*. CH Beck, 2017, pp. 974–985. ISBN 978-3-406-68926-0

35. A se vedea MATHEY, N. La nature juridique des monnaies alternatives à l'épreuve du paiement. În: *Revue de Droit bancaire et financier*, n° 6, novembre, 2016, dossier 41, Lexis Nexis SA. ISSN 1620-9435

SUPRAVEGHEREA VIDEO ÎN RAPORT CU RESPECTAREA VIEȚII PRIVATE

Ion COBIȘENCO

Doctorand,

Școala doctorală în Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: ioncobisenco@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5657-0649>

În prezent, domeniul vieții private se află la o etapă de remodelare, fiind în strânsă legătură cu dezvoltarea tehnico-științifică accelerată și având la bază principalele aspecte care trebuie asigurate pentru ca persoana să aibă dreptul de „a fi lăsată în pace”. Dimensiunea vieții private nu reprezintă o constantă, ci variază de la un individ la altul în funcție de anumite caracteristici intrinseci ființei umane și dependente de circumstanțele sociale în care individul își trăiește viața, dar și de alte circumstanțe legate de religie, tradiție ș.a. Odată cu dezvoltarea sistemelor informaționale, viața privată a persoanei cunoaște din ce în ce mai multe ingerințe. Avansarea mijloacelor tehnice de supraveghere video creează, uneori, un context favorabil pentru asemenea imixtiuni. În prezentul articol sunt analizate principalele componente care implică respectarea vieții private în raport cu instalarea unor sisteme de supraveghere video. Lucrarea vizează în primul rând imaginea și vocea persoanei ca elemente de identificare a persoanei fizice și tratează aceste aspecte din punctul de vedere al prelucrării datelor cu caracter personal.

Cuvinte-cheie: viață privată, intimitate, imagine, voce, supraveghere video, date cu caracter personal.

VIDEO SURVEILLANCE IN RELATION TO RESPECT FOR PRIVACY

The field of privacy is at a stage of remodeling, being closely related to the accelerated technical-scientific development and based on the main aspects that must be ensured for the person to have the right to “be left alone”. The dimension of privacy is not a constant, but varies from one individual to another depending on certain characteristics intrinsic to the human being and dependent on the social circumstances in which the individual lives his life, but also other circumstances related to religion, tradition, etc. A person's private life is experiencing more and more interference since the development of information systems. The advancement of video surveillance techniques sometimes creates a favorable context for such interference. This paper analyzes the main components that involve respect for privacy in relation to the installation of video surveillance systems. The paper primarily focuses on the image and voice of the person as elements of identification of the individual and addresses these issues from the point of view of personal data processing.

Keywords: privacy, intimacy, image, voice, video surveillance, personal data.

SURVEILLANCE VIDÉO EN RELATION AVEC LE RESPECT DE LA VIE PRIVÉE

Actuellement, le domaine de la vie privée est à un stade de remodelage, étroitement lié au développement technico-scientifique accéléré et basé sur les principaux aspects qui doivent être garantis pour que la personne ait le droit de «se laisser tranquille». La dimension de la vie privée n'est pas une constante, mais varie d'un individu à l'autre en fonction de certaines caractéristiques intrinsèques à l'être humain et dépendant des circonstances sociales dans lesquelles l'individu vit sa vie, mais aussi d'autres circonstances liées à la religion, à la tradition, etc. Avec le développement des systèmes d'information, la vie privée d'une personne subit de plus en plus d'interférences. L'avancement des moyens techniques de

vidéosurveillance crée parfois un contexte favorable à de telles interférences. Cet article analyse les principales composantes qui impliquent le respect de la vie privée dans le cadre de l'installation de systèmes de vidéosurveillance. L'article se concentre principalement sur l'image et la voix de la personne en tant qu'éléments d'identification de l'individu et aborde ces questions du point de vue du traitement des données personnelles.

Mots-clés: *vie privée, confidentialité, image, voix, vidéosurveillance, données personnelles.*

ВИДЕОНАБЛЮДЕНИЕ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ СОБЛЮДЕНИЯ ПРАВА НА ЛИЧНУЮ ЖИЗНЬ

В настоящее время, область личной жизни находится на стадии модернизации, тесно связанной с ускоренным научно-техническим развитием и основанной на главных аспектах, призванных обеспечить право человека на то, чтобы его «оставляли в покое». Охват личной жизни не является строго ограниченным, а варьирует от одного человека к другому, в зависимости от определенных характеристик, присущих человеку и зависящих от социальных обстоятельств, в которых человек живет своей жизнью, а также других обстоятельств, связанных с религией, традициям, и т. д. С развитием информационных систем, личная жизнь человека подвергается все большему вмешательству. Развитие технических средств видеонаблюдения иногда создает благоприятный контекст для таких вмешательств. В данной статье анализируются основные компоненты, обеспечивающие соблюдение конфиденциальности при установке систем видеонаблюдения. Основное внимание уделяется изображению и голосу человека как элементам идентификации личности и рассматриваются эти вопросы с точки зрения обработки персональных данных.

Ключевые слова: *личная жизнь, конфиденциальность, изображение, голос, видеонаблюдение, личные данные.*

Introducere

Dreptul la viață intimă, familială și privată este recunoscut ca fiind un drept fundamental al omului dobândit prin naștere. În prezent acest drept este abordat intens în societate datorită circumstanțelor generate de provocările noi ale erei digitale și imixtiunilor care sunt din ce în ce mai prezente. De la inviolabilitatea domiciliului și de la secretul corespondenței care reprezintă aspecte tradiționale ale vieții private s-a ajuns foarte ușor la imixtiuni în viața privată cu doar o simplă accesare a unor baze de date sau cu instalarea unor camere de supraveghere video. Aceste elemente justifică actualitatea acestui subiect și necesitatea intervenției legiuitorului în scopul garantării și protejării acestui drept.

Aspecte generale privind reglementarea dreptului fundamental la viață privată

Respectarea vieții private a devenit o prioritate la nivel internațional. Odată cu adoptarea Declarației

Universale a Drepturilor Omului din anul 1948 de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite, dreptul la respectarea vieții private a fost enumerat expres printre drepturile fundamentale ale omului. Conform acestei declarații, „nimeni nu va fi supus la imixtiuni arbitrare în viața sa personală, în familia sa, în domiciliul lui sau în corespondența sa, nici la atingeri aduse onoarei și reputației sale. Orice persoană are dreptul la protecția legii împotriva unor asemenea imixtiuni sau atingeri”. [1, art. 12]

La doi ani distanță, de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, având la bază textul acesteia, la nivelul Consiliului Europei a fost adoptată Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale. Potrivit art. 8 din această Convenție, „1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale. 2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o mă-

sură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora”. [2, art. 8] Remarcăm, așadar, că aceste acte internaționale au pus baza apariției la nivelul statelor semnatare a unor serii de acte normative care au vizat, *inter alia*, și protecția vieții private a persoanelor.

În Republica Moldova dreptul la respectarea vieții private a fost recunoscut ca un drept fundamental și este reglementat de art. 28 din Constituție, care stabilește că „statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată”. Legea supremă folosește trei noțiuni distincte. Susținem că enumerarea acestora nu trebuie să creeze o confuzie de interpretare în sensul separării lor, dar o interpretare extinsă prin care legiuitorul constituant nu lasă loc de interpretare. Prin urmare, nu vom face distincție dintre aceste noțiuni și vom recurge la o interpretare largă a noțiunii de viață privată.

Dimensiunea acestui drept nu este clar definită nici în jurisprudență, nici în literatura de specialitate. În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului nu se regăsește o definiție care ar îngloba în sine toate aspectele care vizează viața privată a individului. Mai mult, noțiunea de viață privată a obținut caracteristica unui concept larg care ar însuma aspecte ca identitatea persoanei, numelui și prenumelui, imaginea persoanei sau integritatea fizică și morală. [3] Justificarea abordării *lato sensu* a noțiunii este bazată pe conceptele tradiționale, relațiile sociale diversificate și pe dimensiunea vieții private pe care o conturează fiecare individ în parte.

Nevoia indivizilor de a stabili ce informații pot cunoaște alții despre ei a dat naștere unui sistem de reglementare a intimității și unui sistem concret de protecție a datelor cu caracter personal. [4, pag. 5] Treptat, la nivel socio-juridic, au fost instituite o serie de reguli care au drept scop protejarea vieții private a persoanei.

Particularitățile juridice ale vieții private prin prisma supravegherii video

Așa cum am arătat, unul dintre aspectele vieții private îl reprezintă imaginea și vocea persoanei, care în ultima perioadă are o abordare destul de extinsă în societate, mai ales în legătură cu faptul că ne aflăm într-o eră a digitalizării. Fie că vorbim de un pasager din autobuz care utilizează un telefon mobil, fie că vorbim de o cameră video instalată la bordul unei mașini, o cameră instalată într-un supermarket, cameră de supraveghere a traficului sau o cameră video la intrarea în bloc, toate ne afectează într-un fel sau altul viața noastră privată.

Instalarea sistemelor de supraveghere video cunoaște o ascensiune extrem de mare în ultima perioadă. Tot mai multe persoane fizice și juridice recurg la instalarea unor asemenea sisteme în scopul asigurării securității persoanelor și/sau a bunurilor mobile/imobile, dar și a supravegherii angajaților. Sistemele sunt foarte diferite în funcție de parametrii tehnici proprii - unele dintre ele pot înregistra sunete, iar altele chiar pot identifica persoana după imagine.

În literatura de specialitate dreptul la imagine a fost definit ca fiind „acea prerogativă fundamentală și inerentă ființei umane care conferă oricărei persoane posibilitatea exploatarea comercială a propriei imagini, cât și protecția împotriva oricărei reproduceri și/sau utilizări neautorizate a acesteia”. [5, pag. 38] Cu toate că în doctrină se discută mult despre patrimonializarea dreptului la imagine, vom face abstracție de acest lucru și vom trata în prezenta lucrare primordial imaginea persoanei ca funcție de identificare.

Fundamentul acestei opinii îl regăsim și în conținutul Directivei 95/46/CE, care a recunoscut expres că în cadrul societății informaționale, a tehnicilor utilizate pentru captarea, transmiterea, manipularea, înregistrarea, stocarea sau comunicarea datelor constituite din sunete și imagini privind persoane

fizice fac parte din datele cu caracter personal ale acestora. Pe de altă parte, tot acest act stabilește că supravegherea video nu va intra în sfera de protecție a datelor cu caracter personal dacă este efectuată în scopuri de siguranță publică, apărare, securitate națională ori în cursul activităților statului din domeniul dreptului penal sau în cursul altor activități care nu intră în domeniul de aplicare a dreptului comunitar. [6]

Așadar, imaginea și vocea persoanei fac parte din domeniul datelor cu caracter personal [7], care au fost definite de legiuitor ca fiind „orice informație referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă (subiect al datelor cu caracter personal). Persoana identificabilă este persoana care poate fi identificată, direct sau indirect, prin referire la un număr de identificare sau la unul ori mai multe elemente specifice identității sale fizice, fiziologice, psihice, economice, culturale sau sociale”. [8, art. 3]

Problema imaginii și vocii persoanei ca atribut de identificare a persoanei fizice a fost pusă după intrarea în vigoare a Legii nr. 133 din 08.07.2011 privind protecția datelor cu caracter personal. Imediat după intrarea în vigoare a acestui act normativ în literatura de specialitate a fost pusă problema respectării vieții private în raport cu sistemele de supraveghere video. Până în prezent, cu excepția unei reglementări cu caracter general, legiuitorul nu a adoptat și alte norme legale speciale care să prevadă aspectele privind supravegherea video.

Totuși, vom menționa că la 29 iunie 2012 un grup de deputați au înaintat o inițiativă legislativă privind adoptarea unei legi privind supravegherea video. [9] Proiectul avea drept scop reglementarea instalării și utilizării mijloacelor de supraveghere video, reglementarea drepturilor și obligațiilor persoanelor în procesul instalării și utilizării mijloacelor de supraveghere video și asigurarea protecției dreptului persoanei fizice la inviolabilitatea vieții intime, familiale și private. Din motive neclare, proiectul a nu

a fost votat, iar până în prezent identificăm în acest domeniu o pasivitate a legislativului care creează mari confuzii cu privire la legalitatea sau ilegalitatea supravegherii video.

În prezent unica autoritate publică care are atribuții în domeniul datelor cu caracter personal și care emite autorizații privind amplasarea unor mijloace tehnice de supraveghere video este Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal. În acest context, în lipsa unei legi care să reglementeze acest domeniu special, CNPDCP, cu titlu de recomandare, a trasat principalele reguli de amplasare și autorizare a mijloacelor de supraveghere video, inclusiv a aprobat un formular tipizat de informare a subiecților datelor cu caracter personal despre faptul că aceștia sunt în preajma unor asemenea dispozitive. [10]

Legea nr. 133 din 08.07.2011 reglementează aspecte ale vieții private într-un mod general fără a face vreo referire expresă la datele cu caracter personal care sunt prelucrate prin sistemele de supraveghere video. Până ce legiuitorul va considera necesar de a veni cu unele acte normative care ar reglementa în detaliu modul de utilizare a mijloacelor tehnice de supraveghere video în raport cu respectarea vieții private, vom încerca să tălmăcim acest aspect în baza dreptului pozitiv.

În temeiul art. 3 al Legii nr. 133/2011, noțiunea de operator este definită ca fiind „persoana fizică sau persoana juridică de drept public sau de drept privat, inclusiv autoritatea publică, orice altă instituție ori organizație care, în mod individual sau împreună cu altele, stabilește scopurile și mijloacele de prelucrare a datelor cu caracter personal prevăzute în mod expres de legislația în vigoare”.

Prelucrarea datelor cu caracter personal reprezintă „orice operațiune sau serie de operațiuni care se efectuează asupra datelor cu caracter personal prin mijloace automatizate sau neautomatizate, cum ar fi colectarea, înregistrarea, organizarea, stocarea,

păstrarea, restabilirea, adaptarea ori modificarea, extragerea, consultarea, utilizarea, dezvăluirea prin transmitere, diseminare sau în orice alt mod, alăturarea ori combinarea, blocarea, ștergerea sau distrugerea.” [8, art. 3] Această noțiune este aplicabilă și operațiunilor de prelucrare a imaginilor video care permit identificarea directă sau indirectă a persoanelor fizice în cadrul unor sisteme de evidență care utilizează mijloace de supraveghere video.

În acest sens, pentru a putea utiliza un sistem de supraveghere video, operatorii trebuie să respecte toate rigorile legislației și să notifice CNPDCP despre intenția lor de a instala un sistem de supraveghere video. La instalarea și gestionarea unui sistem de supraveghere video care captează date cu caracter personal ale persoanelor terțe urmează să fie stabilit scopul și mijloacele de prelucrare a datelor cu caracter personal.

Amplasarea unei camere video în spațiul privat al persoanei care nu afectează viața intimă, familială și privată a unor terțe persoane nu va intra sub incidența legii cu privire la datele cu caracter personal, deoarece potrivit art. 2 alin. (4) lit. a) din această lege, prevederile acesteia nu se extind asupra prelucrării datelor cu caracter personal efectuate de către operatori exclusiv pentru nevoi personale sau familiale, dacă prin aceasta nu se încalcă drepturile subiecților datelor cu caracter personal. În acest sens, instalarea unui asemenea sistem în camera copilului nu poate cădea sub incidența Legii cu privire la datele cu caracter personal. Situația se va schimba radical atunci când se va angaja o bonă și activitatea acesteia va fi supravegheată în permanență de către părinți. Această situație ar putea implica o ingerință abuzivă în viața privată care se va putea califica ca o măsură excesivă și neadecvată, deoarece scopurile pentru care sunt montate aceste dispozitive pot fi atinse prin alte mijloace mai puțin intruzive. [11]

În situația în care unghiul de captare al camerelor de supraveghere video va excede spațiul privat

al proprietarului sau al gestionarului acestor camere, utilizat în scopuri personale și de familie, intervine aplicabilitatea legii cu privire la datele cu caracter personal. Astfel, dacă unghiurile de captare ale camerelor sunt orientate către proprietatea privată a persoanelor terțe (inclusiv casele, gardul vecinilor, ușile apartamentelor), atunci prelucrarea datelor prin intermediul acestor camere poate avea loc doar în cazul deținerii consimțământului scris al persoanelor terțe vizate. De asemenea, supravegherea video poate cuprinde și o parte din spațiul public, cu condiția că unghiul de captare să fie pertinent și neexcesiv scopurilor declarate. În această situație, sistemul de supraveghere video urmează a fi notificat CNPDCP în modul prevăzut de art. 23 al Legii privind protecția datelor cu caracter personal, iar proprietarul și gestionarul camerelor urmează a se înregistra în Registrul de evidență al operatorilor de date cu caracter personal. Operatorul va fi obligat, de asemenea, să asigure măsurile de securitate a datelor cu caracter personal prelucrate, în conformitate cu art. 30 al Legii privind protecția datelor cu caracter personal, precum și respectarea drepturilor subiecților de date cu caracter personal, respectiv dreptul de informare, dreptul de acces, de intervenție, de opoziție, dreptul de a nu fi supus unei decizii individuale și dreptul la acces la justiție. Totodată, operatorul va fi obligat să se conformeze obligației de afișare a formularului tipizat de informare (pictogramei) privind efectuarea supravegherii prin mijloace video. [12, p. 4]

Relevant acestei situații este și următoarea speță. Agentul constator din cadrul Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, V.P., a întocmit procesul-verbal cu privire la contravenție nr. AAA, prin care S.A. se învinuiește că în perioada de timp 05.08.2019 – 21.10.2019, a comis fapta contravențională manifestată prin captarea spațiului public cu ajutorul camerelor de supraveghere nr.1, 2 și 3, instalate la adresa or. Ialoveni, str. Y, nr. X, fapt prin care are loc prelucrarea datelor cu caracter per-

sonal a vecinilor și a locuitorilor or. Ialoveni, precum și alți eventuali subiecți de date cu caracter personal care trec pe drumul din preajma domiciliului persoanei vizate, fapt care este contrar prevederilor art. 4 alin. (1) lit. a), b), c) și art. 5 ale Legii privind prelucrarea datelor cu caracter personal, fiind depășit scopul personal/familial, întrucât prin intermediul camerelor video instalate se prelucrează date cu caracter personal a unui număr impunător de subiecți care trec prin apropierea bunului imobil dat. Totodată, înainte de instalarea unui sistem de supraveghere video, A.S. urma să notifice CNPDCP în conformitate cu prevederile art. 23 al Legii privind protecția datelor cu caracter personal, însă operatorul nu s-a înregistrat în Registrul de evidență a operatorilor de date cu caracter personal. În acest sens, A.S. a fost recunoscut vinovat de comiterea contravențiilor prevăzute de art. 74¹ alin. (2) și (4) Cod contravențional, fiindu-i aplicată sancțiunea amenzii în mărime de 3050 lei. [13]

În ultima perioadă există o tendință a angajatorilor de a instala camere video în scopul de a monitoriza activitatea angajaților. Susținem că o asemenea practică reprezintă o ingerință în viața privată a salariatului. În ciuda faptului că se află la locul de muncă, angajatul trebuie să dispună de un spațiu privat al său. Într-o cauză în care s-a pus problema dacă supravegherea video a unor angajați poate afecta viața privată a acestora, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat că supravegherea video a angajaților la locul de muncă, indiferent dacă este secretă sau nu, constituie o intruziune semnificativă în viața lor privată. Această cauză privea instalarea unor echipamente de supraveghere video în amfiteatrele unei universități. Curtea a notat că amfiteatrele sunt locurile de muncă ale profesorilor. Mai mult decât atât, în aceste locuri între studenți și profesori se formează anumite relații sociale care fac parte din sfera vieții private. Chiar dacă dispozițiile angajatorului cu privire la viața socială privată a angajaților la

locul de muncă sunt restrictive, acest lucru nu trebuie să aducă atingere esenței dreptului. Respectul pentru viața privată continuă să existe chiar dacă acesta ar putea fi restricționat în măsura în care este necesar. [14] Tot Curtea de la Strasbourg a constatat că punerea la dispoziția publicului a unor înregistrări video efectuate în locuri publice constituie o ingerință în viața privată a persoanei și cade sub incidența art. 8 din Convenție. [15]

Un alt aspect care se referă la viața noastră privată îl reprezintă și instalarea camerelor de supraveghere a traficului rutier. În Republica Moldova aceste sisteme au generat multiple discuții în societate și chiar au fost declarate ca fiind ilegale de instanțele de judecată. Discuțiile cu privire la legalitatea acestor camere de supraveghere au fost încetate odată cu adoptarea Hotărârii de Guvern nr. 965 din 17.11.2014, care a stabilit procedurile și mecanismul de înregistrare și evidență a informației sistematizate acumulate în cadrul supravegherii în regim automatizat a circulației rutiere pe drumurile publice cu mijloacele tehnice speciale *software* și *hardware* ale Sistemului automatizat de supraveghere a circulației rutiere „Controlul traficului”, precum și reglementează cerințele față de protecția datelor în procesul de colectare, acumulare, actualizare, păstrare, prelucrare și schimbului autorizat de date cu alte sisteme informaționale.

Conform pct. 37 și 48 din această hotărâre, datele cu caracter personal ale persoanelor fizice se utilizează în temeiul legislației privind protecția datelor cu caracter personal. Pentru asigurarea protecției datelor cu caracter personal și dreptului constituțional privind viața privată, deținătorul sistemului este obligat să depersonalizeze imaginile terțelor persoane care apar pe probe (secvențe video sau imagini foto), în cazul în care acestea nu sunt parte a procesului penal sau a procesului contravențional, dacă legea nu prevede altfel. Este interzisă prelucrarea de imagini prin care se vizualizează interiorul imobile-

lor private sau a căilor de acces în interiorul respectivelor imobile și de a instala camere de luat vederi în locuri care sunt în nemijlocita apropiere de imobilele private, or există posibilitatea ca imobilul privat să fie amplasat în imediata apropiere de intersecție, iar amplasarea unor camere de luat vederi la înălțime ar prezenta riscuri de ingerințe nejustificate în viața privată a persoanei. [16]

Hotărârea de Guvern nr. 965 din 17.11.2014 a fost și obiectul unei excepții de neconstituționalitate. Autorul excepției a invocat faptul că actul normativ al Executivului nu este în măsură să restrângă dreptul la viață intimă, familială și privată, deoarece, potrivit art. 54 din Constituție, restrângerea unor drepturi și libertăți poate fi făcută doar printr-o lege adoptată de Legislativ, nu și printr-o hotărâre a Executivului. Curtea Constituțională a declarat inadmisibilă sesizarea. În motivarea deciziei, Curtea a reținut că „ (...) deși hotărârile de Guvern pot fi adoptate în cazul în care sunt prevăzute de actul legislativ, nimic însă nu împiedică Guvernul să le adopte în cazul în care executarea legii le face necesare. Astfel, competența normativă delegată Guvernului intervine atunci când legea ordonă în mod expres sau când este determinată de imperativul aplicării legii”. Autoritatea de jurisdicție constituțională a stipulat că „prin prevederile Legii nr.131-XVI din 7 iunie 2007 privind siguranța traficului rutier, Guvernul a fost abilitat cu unele competențe în domeniul siguranței traficului rutier, care include aprobarea programelor de stat privind dezvoltarea traficului rutier și siguranța pe drumurile publice, precum și exercitarea controlului asupra executării și respectării legislației privind siguranța traficului rutier (art. 5 lit. b) și lit. e)”. [17]

Totuși, vom menționa că, într-o altă ordine de idei, modalitatea de funcționare a acestor camere de supraveghere nu poate fi considerată ca fiind conformă cu normele constituționale, deoarece sistemul captează imagini indiferent dacă persoana a încălcat sau nu Regulamentul circulației rutiere. Așa cum am

menționat, dreptul la respectarea vieții private nu este un drept absolut și este susceptibil de anumite limitări în condițiile art. 54 din Constituție. Astfel, potrivit art. 54 alin. (2) din Constituție, „exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției”. Respectiv, captarea și stocarea unor imagini care nu probează o încălcare a legii contravine, după părerea noastră, principiului proporționalității.

Un alt aspect pe care îl vom trata în prezenta lucrare îl reprezintă și instalarea camerelor de supraveghere în incinta blocurilor de locuit. Potrivit legii, proprietatea comună în condominiu include toate părțile proprietății aflate în folosință comună: terenul pe care este construit blocul (blocurile), zidurile, acoperișul, terasele, coșurile de fum, casele scârilor, holurile, subsolurile, pivnițele și etajele tehnice, tubaturile de gunoi, ascensoarele, utilajul și sistemele ingineresti din interiorul sau exteriorul locuințelor (încăperilor), care deserveșc mai multe locuințe (încăperi), terenurile aferente în hotarele stabilite cu elemente de înverzire, alte obiecte destinate deservirii proprietății imobiliare a condominiului. [18]

Codul civil a stabilit la art. 546 alin. (1) că fiecare coproprietar are dreptul de a folosi bunul proprietate comună pe cote-părți în măsura care nu schimbă destinația lui și nu aduce atingere drepturilor celorlalți coproprietari.

Din interpretarea acestor două norme juridice, vom deduce că instalarea unor mijloace de supraveghere video în spațiile care reprezintă proprietatea comună în condominiu se va face cu acordul tuturor

proprietarilor, sau, după caz, prin decizia asociației de coproprietari.

Relevant situației descrise o reprezintă și o speță din practica judiciară în care o asociație de coproprietari a fost sancționată contravențional pentru că prelucra date cu caracter personal prin intermediul sistemului de supraveghere video, constituit din 27 (douăzeci și șapte) dispozitive de supraveghere video instalate în curtea comună, spre parcare auto și în interiorul blocului locativ situat pe str. Arheolog Casian Suruceanu 1, mun. Chișinău, fără a notifica acest sistem Centrului și fără a-l înregistra în Registrul de evidență a operatorilor de date cu caracter personal. Acțiunile și inacțiunile sunt contrare prevederilor art. 23 al Legii privind protecția datelor cu caracter personal. Mai mult decât atât, operatorul nu a informat subiecții de date cu caracter personal (locatarii, vizitatori, potențiali trecători) despre faptul prelucrării datelor cu caracter personal ale acestora prin intermediul mijloacelor de supraveghere video, în lipsa afișelor vizibile de informare despre acest fapt, cum ar fi: identitatea operatorului sau, după caz, a persoanei împuternicite de către operator; - scopul prelucrării datelor colectate; - informații suplimentare; - inacțiune contrară prevederilor art. 12 al Legii privind protecția datelor cu caracter personal. [19]

Concluzii

În concluzie, vom menționa că viața privată ocupă un loc aparte printre drepturile fundamentale ale omului, iar statul are obligația să respecte și să ocrotească acest drept. Era digitalizării nu trebuie să creeze un cadru vulnerabil dreptului, iar legislația urmează să fie actualizată în permanență și să țină pasul cu noile tendințe. Toate aceste circumstanțe urmează să garanteze persoanei că viața sa intimă este protejată și că se poate bucura de intimitatea sa, de domiciliul său și de celelalte aspecte pe care le consideră ca făcând parte din viața sa privată într-

un mod nestingherit. Instalarea unor mijloace de supraveghere video trebuie să respecte un set de reguli minime ca să nu afecteze viața privată a persoanelor. Cadrul juridic actual nu oferă o claritate cu privire la procedura de instalare și gestionarea a unor asemenea sistem. Până la reglementarea unui cadru juridic de bază, atât operatorii de date cu caracter personal, cât și subiecții acestor date trebuie să se călăuzească de normele Legii privind protecția datelor cu caracter personal nr. 133 din 08.07.2011.

Bibliografie

1. Declarația Universală a drepturilor omului, ratificată prin Legea cu privire la aderarea R.S.S. Moldova la Declarația Universală a Drepturilor Omului și ratificarea pactelor internaționale ale drepturilor omului nr. 217-XII din 28.07.90 // *Tratate internaționale*, 1998, vol.1.
2. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Roma, 04.11.1950, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.1298-XIII din 24.07.97 // *Tratate internaționale*, 1998, vol. 1.
3. Cauza Von Hannover c. Germaniei [MC], nr. 40660/08 și 60641/08, §96, ECHR 2012 – II.
4. CARP, R. și ȘANDRU, S. *Dreptul la intimitate și protecția datelor cu caracter personal*, București: All Beck, 2004.
5. COJOCARU, V. *Dreptul magistraților la propria imagine* // *Revista Institutului Național al Justiției*, 2015, nr. 1.
6. Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date.
7. Anexa 1 din Hotărârea de Guvern Nr. 1123 din 14.12.2010 privind aprobarea Cerințelor față de asigurarea securității datelor cu caracter personal la prelucrarea acestora în cadrul sistemelor informaționale de date cu caracter personal // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr.254-256.
8. Legea privind protecția datelor cu caracter personal nr. 133 din 08.07.2011 // *Monitorul Oficial*, 2011, nr.170-175.

9. Proiectul de lege nr. 1495 din 29 iunie 2012, disponibil: <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/1278/language/ro-RO/Default.aspx>

10. Decizia nr. 581 din 10.09.2015 cu privire la aprobarea formularului tipizat de informare privind efectuarea supravegherii prin mijloace video // Monitorul Oficial, 2015, nr. 262-266.

11. Opinie juridică cu privire la instalarea și utilizarea dispozitivelor de supraveghere video în grădinițe, disponibil: <https://privacy.md/2018/11/16/opinie-juridica-cu-privire-la-instalarea-si-utilizarea-dispozitivelor-de-supraveghere-video-in-gradinite/>

12. Aspecte practice și legale în legătură cu instalarea și gestionarea mijloacelor de supraveghere video, disponibil: <https://datepersonale.md/wp-content/uploads/2020/05/Informa%C8%9Bii-privind-aspectele-practice-%C8%99i-legale-%C3%AEn-leg%C4%83tur%C4%83-cu-instalarea-mijloacelor-de-supraveghere-video.pdf>

13. Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău nr. 4r-2436/20 din 09 decembrie 2020.

14. Cauza Antović și Mirković c. Montenegro, nr. 70838/13), §44, ECHR 2017.

15. Cauza Peck c. Marii Britanii, nr. 44647/98, ECHR 2003.

16. Hotărârea de Guvern pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Sistemului automatizat de supraveghere a circulației rutiere “Controlul traficului” și modificarea Concepției Sistemului automatizat de supraveghere a circulației rutiere “Controlul traficului” nr. 965 din 17.11.2014 // Monitorul Oficial, 2014, nr. 352-357.

17. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizării nr. 7g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a pct. 1 și 2 din Hotărârea Guvernului nr. 965 din 17 noiembrie 2014 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Sistemului automatizat de supraveghere a circulației rutiere „Controlul traficului” și modificarea Concepției Sistemului automatizat de supraveghere a circulației rutiere Controlul traficului”, nr. 13 din 7 februarie 2017 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 92-102.

18. Legea condominiului în fondul locativ nr. 913-XIV din 30.03.2000 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr.130-132.

19. Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău 4r-3021/19 din 21.01.2020.

REALIZAREA PROGRAMULUI INDIVIDUAL DE EXECUTARE A PEDEPSEI PENALE

Elena GROIAN

Doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: groianelenagh@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0003-2439-8255>

Implementarea programului individual de executare a pedepselor reprezintă o motivație esențială pentru resocializarea și reeducarea persoanei condamnate. Analizând cadrul legislativ-normativ și practicile înregistrate de sistemul penitenciar intern și experiențele existente la nivel european, putem concluziona că sistemul penitenciar și societatea moldovenească au elaborat mai multe inițiative menite să implementeze un program individual de executare a pedepsei pentru persoanele condamnate și care exprimă un interes crescut pentru introducerea unui sistem bazat pe individualizarea executării pedepsei.

Cuvinte-cheie: sistem penitenciar, program individual, resocializare, reeducare, program de executare, persoană condamnată, individualizarea pedepsei.

IMPLEMENTATION OF THE INDIVIDUAL PROGRAM FOR THE EXECUTION OF THE CRIMINAL PENALTY

Implementation of the individual punishment execution program represents an essential motivation for the resocialization and reeducation of the convicted person. Analyzing the legislative-normative framework and the practices registered by the domestic penitentiary system and the experiences existing at European level, we can conclude that the penitentiary system and the Moldovian society have elaborated several initiatives aimed at implementing an individual program of the execution of the sentence for the convicted persons and expressing an increased interest for the introduction a system based on the individualization of the execution of the sentence.

Keyword: penitentiary system, individual program, resocialization, reeducation, program of execution, convicted person, individualization of punishment.

MISE EN ŒUVRE DU PROGRAMME INDIVIDUEL POUR L'EXÉCUTION DE LA PEINE CRIMINELLE

La mise en œuvre du programme individuel d'exécution des peines est une motivation essentielle pour la resocialisation et la rééducation du condamné. En analysant le cadre législatif-normatif et les pratiques enregistrées par le système pénitentiaire interne et les expériences existantes au niveau européen, nous pouvons conclure que le système pénitentiaire et la société moldave ont développé plusieurs initiatives visant à mettre en œuvre un programme d'exécution des peines individuelles pour les condamnés. augmenté pour l'introduction d'un système basé sur l'individualisation de l'exécution de la peine.

Mots-clés: système pénitentiaire, programme individuel, resocialisation, rééducation, programme d'exécution, personne condamné, individualisation de la peine.

РЕАЛИЗАЦИЯ ИНДИВИДУАЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ ПО ИСПОЛНЕНИЮ УГОЛОВНОГО ПРИГОВОРА

Реализация индивидуальной программы исполнения приговора является важным стимулом для ресоциализации и перевоспитания осужденного. Анализируя нормативно-правовую базу и практику внутренней пенитенциарной системы, а также существующий опыт на европейском уровне, можем сделать вывод, что пенитенциарная система и молдавское общество разработали несколько инициатив, направленных на реализацию индивидуальной программы исполнения наказаний, что будет способствовать внедрению системы, основанной на индивидуализации исполнения приговора.

Ключевые слова: пенитенциарная система, индивидуальная программа, ресоциализация, перевоспитание, исполнительная программа, осужденный, индивидуализация наказания.

Introducere

Condițiile acordării liberării condiționate privesc, pe de o parte, executarea de către condamnat a unei părți de pedeapsă, iar, pe de altă parte, persoana condamnatului, realizarea de către acesta a unui program de activități educative și psihosociale bine determinate, cât și comportarea acestuia în timpul executării pedepsei. [1, p. 241]

Codul penal reglementează liberarea condiționată în art. 91, care prevede: „*Persoanei care execută pedeapsa cu închisoare i se poate aplica liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen dacă a realizat programul individual de executare a pedepsei, a reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care a fost condamnată, cu excepția cazului când dovedește că nu a avut nicio posibilitate să le îndeplinească, și dacă se constată că corectarea ei este posibilă fără executarea deplină a pedepsei. Persoana poate fi liberată, în întregime sau parțial, și de pedeapsa complementară.* [2]

Astfel, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, este privit ca un act de stimulare a persoanei condamnate, care îl motivează să fie eliberat înainte de a fi ispășit efectiv întreg termenul de pedeapsă stabilit prin sentința de condamnare.

Discuțiile referitor la implementarea programului individual de executare a pedepsei au fost inițiate încă în anii 2006 -2007 la inițiativa Direcției educație, psihologie și asistență socială DIP (actu-

alizat: ANP - Administrația Națională a Penitenciarelor). Este important a menționa faptul că un prim pas în acest domeniu a fost realizat în anul 2008 de către specialiștii Departamentului Instituțiilor Penitenciare într-un proiect comun cu sistemul penitenciar leton, finalitatea căruia a fost elaborarea unei noi concepții a procesului de resocializare. Conceptul elaborat a descris pentru prima dată principiile unui model de resocializare care vizau următoarele postulate: procesul de resocializare trebuie organizat din prima zi a detenției – acest principiu descrie nevoia de a implica deținutul din prima zi în activitățile de resocializare; a răspunde necesităților deținuților în vederea reducerii recidivei; necesitățile deținuților vor determina ce programe va oferi personalul penitenciarului, programele vor fi orientate, în general, spre reușita reinsertiei în colectivitate; trebuie să se organizeze un program și un control eficient pe întreaga durată a pedepsei; programele trebuie să fie legate direct de necesitățile deținuților și să urmărească evoluția comportamentelor, convingerilor și atitudinilor pentru a face durabilă schimbarea de comportament. [3]

Această monitorizare urma a fi realizată în Programul individual de executare a pedepsei. La fel, concepția a descris componentele procesului de resocializare: educația socială și schimbarea comportamentală. Noul model cuprindea și parcursul condamnatului pe perioada executării pedepsei, pașii care sunt necesar de realizat pentru o reintegrare a sa

în societate după eliberare. Aici a fost descris Programul individualizat de executare a pedepsei („Planul de intervenție personalizată a condamnatului”) bazat pe cele trei principii : risc - nevoi – responsivitate.

Metodologia de cercetare folosită

La baza lucrului de resocializare trebuie să fie un sistem de evaluare a situației condamnatului, precum și necesitățile ce trebuie satisfăcute pe parcursul aflării în penitenciar. Experiența ne demonstrează faptul că studierea personalității deținutului trebuie să fie un proces continuu și sistematic. Acest lucru este determinat de faptul, că abordarea științifică a organizării procesului psihopedagogic presupune contacte permanente pentru fiecare deținut. Cunoscând trecutul și prezentul persoanei condamnate, analizând relația lor cu pedeapsa, regimul, activitatea de muncă, relațiile cu mediul social, personalul poate prognoza comportamentul deținutului și după eliberare. Aceste pronosticuri trebuie reflectate în concluzii și recomandări, fapt ce va facilita procesul de reabilitare a persoanei condamnate. Astfel, procesul de resocializare necesită o planificare individualizată a executării pedepsei ce va conține toate măsurile de tratament pentru fiecare condamnat constatate la etapa evaluării acestuia. [4, p. 28]

Un alt aspect esențial a fost trecerea prin toate etapele pedepsei supravegheate de o Comisie de evaluare – inițială, continuă și finală, care are scopul de apreciere, alegere cât mai corectă a mijloacelor, metodelor de corectare și reintegrare socială. Din păcate această concepție nu a fost dezvoltată, iar în sistemul penitenciar au fost implementate doar anumite fragmente ale acesteia.

La fel, în anul 2008 a fost introdus în două penitenciare Programul individual de executare a pedepsei, care ulterior a fost implementat în toate penitenciarele. Conform autorilor, în explicarea conținutului Programului, a fost descris scopul procesului de planificare, care constă în motivarea și implicarea

deținuților de a soluționa problemele care pot avea legătură cu faptele lor infracționale, schimbarea mentalității deținutului, prin dezvoltarea capacității de a presupune consecințele propriilor acțiuni și de a-și asuma responsabilitatea pentru propriile alegeri.

Astăzi, noi am spune că Programul individual de executare a pedepsei condamnatului vine să motiveze deținuții să profite de facilitățile oferite în timpul detenției, ținând cont de resursele reale ale penitenciarului. Rămâne să răspundem la întrebarea: soluționează acest Program problemele deținuților legate de fapta lor infracțională și contribuie acesta la reintegrarea lor socială?

Programul individual de executare a pedepsei este implementat și actualmente, nu doar în baza regulamentelor interne ale Administrației Naționale a Penitenciarelor dar în conformitate cu legislația penală, care în baza Legii nr. 163 privind modificarea unor acte legislative din 20.07.2017 [5], a modificat prevederile art. 91 CP, devenind o condiție obligatorie necesară a fi întrunită în cazul eliberării condiționate a condamnaților. Respectiv, programul individual de executare a pedepsei este perfectat pentru fiecare deținut, indiferent de termenul de executare a pedepsei, infracțiunea comisă sau alte particularități ale acestuia, responsabil de perfectarea lui fiind șeful de sector.

Cert este că, putem vorbi despre o planificare eficientă atunci când nevoile deținutului se confruntă cu resursele penitenciarului în vederea stabilirii unui plan realist și cât mai aproape de nevoile condamnatului. La baza lucrului de resocializare trebuie să fie un sistem de evaluare a situației condamnatului, precum și necesitățile ce trebuie satisfăcute pe parcursul aflării în penitenciar. Experiența ne demonstrează faptul că studierea personalității deținutului trebuie să fie un proces continuu și sistematic. Acest lucru este determinat de faptul, că abordarea științifică a organizării procesului psihopedagogic presupune contacte permanente pentru fiecare deținut.

Expunerea conținutului de bază

Ca să analizăm eficiența Programului individual de executare a pedepsei condamnatului trebuie să facem referire la modelele țărilor cu bune practici în acest domeniu la capitolul planificare. Această planificare a executării pedepsei începe odată cu intrarea deținutului în penitenciar și cuprinde o evaluare inițială realizată de către toți membrii personalului. Trebuie să menționăm că, o claritate a procesului de evaluare inițială oferă Recomandările Comitetului de miniștri al Consiliului Europei nr.R2006(2) cu privire la Regulile Penitenciare Europene [6]: Regula nr. 16 – „La cât mai scurt timp de la depunere: a. Informațiile referitoare la starea de sănătate a deținutului trebuie să fie completate cu un examen medical, în conformitate cu Regula 42; b. Regimul de siguranță al deținutului trebuie să fie stabilit în conformitate cu regula 51, care descrie că: imediat după depunere, fiecărui deținut i se va stabili: *a.* riscul pe care l-ar reprezenta pentru comunitate și *b.* riscul de evadare pe cont propriu sau cu ajutorul complicilor. Fiecare deținut va fi supus imediat unui regim de siguranță corespunzător riscului identificat; *c.* Gradul de risc al deținutului trebuie să fie stabilit în conformitate cu regula 52. [7]

Toate informațiile existente, cu privire la situația socială a deținutului, trebuie să fie astfel evaluate încât să trateze nevoile personale și sociale ale acestuia; *e.* Măsurile întreprinse în cazul deținuților condamnați trebuie să urmărească aplicarea programelor, în conformitate cu partea a VIII-a, din cadrul acestor reguli. Conform regulilor din partea VIII-a: regimul stabilit condamnaților va fi aplicat în cel mai scurt timp de la depunere. În penitenciar în cel mai scurt timp de la depunere, se va redacta un raport complet cu privire la condamnat, care va conține situația personală, proiectele de executare a pedepsei care îi sunt propuse și strategia de pre-

gătire pentru eliberare. Deținuții vor fi încurajați să participe la elaborarea propriului program de executare a pedepsei. În măsura în care e posibil aceste programe vor include: muncă, educație alte activități”.

Aceste aspecte, esențiale pentru realizarea scopurilor de bază, necesită studierea condamnaților încă la etapa inițială, după ce aceștia primesc sentința de executare. Deci, odată ajuns în penitenciar deținutul este plasat în carantină timp de 15 zile pe parcursul acestei perioade fiind vizitat de mai mulți specialiști ai serviciilor penitenciare, începând de la medic până la educatori, psiholog și asistent social.

În conformitate cu Regulamentul DIP privind organizarea și desfășurarea activităților de educație, psihologie și asistență socială [8] în care este descrisă procedura evaluării inițiale, specialiștii din aceste domenii formulează o anumită concluzie despre persoana condamnatului și recomandări de lucru cu aceasta. Această activitate ca și produs este foarte diferită de la un specialist la altul, deoarece nu este stipulat la ce întrebări răspunde acest proces de evaluare, și se observă în concluziile acestora, ce în mare parte sunt recomandări cu privire la modul de comunicare cu condamnatul și mai puțin la modalitățile de tratament ce îi corespund acestuia. Evaluarea psihosocială și elaborarea planului individual de executare a pedepsei este descrisă în [9] - punctul 32 al Statutului executării pedepsei de către condamnați, însă legislatorul nu descrie principiile și aspectele de bază ce trebuie să fie urmărite în programul dat.

Din păcate, această evaluare nu este luată în calcul nici la repartizarea lui în instituția penitenciară nici la repartizarea în sectoare a acestora. În mare parte însă informațiile cuprinse în evaluare sunt o resursă bună pentru elaborarea Programului individual de executare a pedepsei condamnatului, în conformitate cu punctul 32 al SEPC. Astfel, perso-

nalul care este responsabil de elaborarea Programelor individuale de executare a condamnaților studiază aspectele ce țin doar de implicarea acestuia în câmpul muncii sau programe educaționale. Chiar și evaluarea psihologului nu este luată în calcul, foarte rar vom găsi activități desfășurate de către psiholog înscrise în Programul anual, acest fapt denotă și o lipsă de colaborare între specialiști, dar cel mai grav, odată ce condamnatul face cunoștință cu activitățile programului și printre ele nu sunt programele psihosociale atunci el nu cunoaște faptul că e necesar să participe la acestea.

Totodată, trebuie să menționăm că nu este reglementat nici în Codul de executare al RM [10] și nici în Statutul executării pedepsei ce anume trebuie să conțină programul, spre deosebire de Codul german art.7 unde sunt foarte clar indicate aspectele ce trebuie reflectate în program. Să încercăm să analizăm aceste condiții în legislația germană și să vedem dacă le regăsim în modelul nostru. Deci, prima măsură de tratament ce este inclusă în planul de executare a unui condamnat german este plasarea în penitenciar deschis sau închis, măsură care nu poate fi inclusă în Programul individual de executare a condamnatului, deoarece tipul de penitenciar în Republica Moldova este stabilit de către instanța de judecată. O altă măsură este transferul într-o instituție de terapie socială atunci când pentru resocializarea lor sunt indicate mijloace terapeutice și asistențe sociale speciale, din nou legislația noastră nu prevede existența și respectiv plasarea în așa gen de instituție. O activitate comună și pentru noi este angajarea la muncă precum și măsuri de instruire sau perfecționare profesională. În planul german găsim așa măsuri de tratament cum e participarea la activități de perfecționare, măsuri speciale de ajutor sau tratare, care în Programele individuale nu sunt descrise.

Din păcate, la evaluarea inițială a condamnatului în Programul individual nu sunt descrise acțiuni de pregătire pentru eliberare, acestea apar abia la finalul

executării pedepsei, cu șase luni până la eliberarea din detenție. Deci, ca și structură programul individual de executare a pedepsei condamnatului, nu include un număr suficient de obiective necesare și utile deținutului pentru reintegrarea lui ulterioară sau relevante pe parcursul întregii perioade de executare pedepsei.

Planificarea executării pedepsei este un sistem complex, prin care administrația penitenciarului sprijină condamnatul în dobândirea abilităților și cunoștințelor necesare reinsertiei sociale printr-un proces de evaluare-intervenție-reevaluare.

Sistemul are nevoie de o identificare a competențelor serviciilor educative și psihosociale, dar și serviciului regim prin implicarea acestora în acțiunile ce vor urmări atât siguranța, cât și resocializarea deținuților. Astăzi, personalul implicat direct cu deținuții (ofițerii de regim, subofițerii) nu au nici o implicare în activitățile legate de resocializarea condamnaților, iar șefii de sectoare de multe ori au obligațiuni ce țin de respectarea regimului de detenție, de la cererile pentru vizite, până la perfectarea deciziilor de sancționare disciplinară. Este necesară o reorganizare a acestor servicii în care personalul specializat (psihologi, asistenți sociali) să fie separat de șefii de sectoare, iar cei din urmă să preia competențe comune cu cei din serviciul regim. „Angajații în uniformă („gardieni” / sergenți / ofițeri penitenciari) trebuie să activeze nu numai în domeniul protecției ordinii și securității. Ei mai degrabă trebuie instruiți și pentru cooperare în ceea ce privește tratamentul la închisori și, respectiv, să lucreze ca asistenți, în blocurile de locuit, în măsurile educaționale și în activitățile de timp liber (artizanat, sport, grupuri de discuții și altele)”. [11]

La momentul actual, programul individual de executare a pedepsei este elaborat de un singur specialist, șeful de sector, pentru care această sarcină este dificilă, din lipsa de instruire, care nu cuprinde toate domeniile necesare pentru a formula o pro-

gnoză și diagnoză corectă. Din experiența altor țări, planificarea executării pedepsei este o sarcină a unei echipe multidisciplinare.

Astfel, în vederea individualizării tratamentului, condamnatul ce a primit decizia de executare urmează să fie evaluat de către specialiști cu cunoștințe în psihologie, pedagogie, sociologie și criminologie, ce vor face clasificarea acestuia și stabilirea unui regim cel mai adecvat tratamentului identificat. Această echipă de evaluare și planificare va analiza infracțiunea, motivația infracțională, particularitățile personalității, mediul social din care vine condamnatul, posibilitățile de aplicare a tratamentului și dificultățile ce pot fi întâlnite.

Chiar și pentru deținuții care urmează să fie eliberați nu sunt planificate activități de pregătire pentru eliberare. Toate aceste neajunsuri se explică prin faptul că persoana responsabilă de elaborarea programului individual de executare a pedepsei este șeful de sector, cel ce implementează un anumit număr de programe educative, pe care și le înregistrează în acțiunile de resocializare anuale.

Concluzii

Soluționarea acestei probleme constituie crearea unei echipe de specialiști ce vor elabora programul individual de executare a pedepsei condamnatului, ce va include o gamă mult mai largă de activități și cel mai important, vor include activități ce răspund nevoilor criminogene a deținuților, celor ce determină cu adevărat schimbarea comportamentului infracțional.

Astfel de programe necesită o mai bună pregătire a personalului, precum și condiții în care să fie realizate. De cele mai multe ori sunt realizate în grupuri mici, până la 10 deținuți, și constituie un anumit număr de ședințe interconectate ce urmăresc obiective și scopuri bine determinate.

Calitatea cunoștințelor, abilităților și atitudinilor pe care le posedă personalul va determina reușita ac-

tivităților de reintegrare socială a condamnaților și în acest sens este imperios necesar ca pregătirea acestora să fie realizată la un nivel înalt, acordându-se un rol important atât pregătirii inițiale, precum și instruirii continue a angajaților serviciilor care au competențe referitoare la activitatea de individualizare a executării pedepselor. Un prim pas în acest sens a fost realizat încă în anii 2009-2010 prin realizarea instruirilor și atelierelor de lucru în cadrul Proiectului Twinning cu experta germană Silvie Hawliczek, șefa departamentului de evaluare psihologică a Penitenciarului Mohabit (Berlin). În cadrul acestor instruirii psihologii, asistenții sociali și angajații serviciului educativ au urmat instruirii privind evaluarea riscului de recidivă, planificarea executării pedepsei etc. [12]

Programele de pregătire pentru liberare – sunt activitățile realizate de către specialiștii asistenți sociali și consilierii de probațiune la finalul perioadei de detenție atunci când deținuții se pregătesc de eliberarea condiționată înainte de termen, iar informațiile și competențele necesare în prima etapă după eliberare sunt însușite în cadrul acestor programe. Componenta ce este realizată cel mai puțin este munca în cadrul penitenciarului. Dacă în marea majoritate a țărilor europene, pentru deținuți munca este obligatorie, legislația națională nu prevede această acțiune impusă tuturor. Aceasta se datorează lipsei locurilor de muncă în sistemul penitenciar și a obiectelor de producere care așa și nu și-au revenit după perioada sovietică. Numărul condamnaților care își doresc să muncească este mult mai mare decât oferta penitenciarelor, iar lipsa posibilității de a munci, îi face pe deținuți să petreacă ineficient timpul în penitenciar. Atât timp cât ei nu sunt implicați în activități, deținuții sunt în mare parte desocializați, iar procesul de reintegrare în societate va fi sortit eșecului.

În realizarea eficientă a Programului individual de executare a pedepsei condamnatului un aport considerabil îl aduce însăși personalul penitenciar,

care urmează a fi format și pregătit pentru evaluarea nevoilor deținuților, elaborarea strategiilor și planului individual și desigur implementarea în practică cât mai eficientă, calitativă și cantitativă a acestor strategii. [12]

Existența subculturii influențează negativ procesul de resocializare al deținuților. Din punct de vedere psihologic, subcultura asocială este o rețea de relații nemijlocite a deținuților. Ea este caracterizată de standarde informale de conduită, relații intra și intergrupale și un sistem valoric-normativ nescris, care influențează individul aflat într-un mediu închis. Participarea la subkultură, își lasă o amprentă negativă asupra personalității deținutului, deoarece el este impus să adopte un set de reguli sau norme de conduită, care sunt în relație de contradicție cu normele și valorile prosoziale. În acest fel, putem afirma că procesul de resocializare este influențat de două categorii de factori: pe de o parte, parveniți din mediul social, care sunt promovați de colaboratorii instituțiilor penitenciare, mijloacele mass-media, familie etc., pe de altă parte, subcultura criminală adânc înrădăcinată în mediile penitenciare din RM. Reieșind din rezultatele cercetărilor, este important de subliniat că influența subculturii penitenciare asupra comportamentului individual și de grup este mai intensă și mai puternică, decât influența organizațiilor formale și a instituțiilor sociale. Crearea acestor grupuri se bazează pe anumite principii de compatibilitate psihologică, interese, vârstă, orientare valorică, teritoriu. Deseori aderența la aceste grupuri se datorează unei presiuni psihologice sau este dictată de tendința de a domina asupra celorlalți deținuți. În unele cazuri, comportă și un pseudo romantism și valorificare, motiv pentru care este mai ușor percepută de deținuți.

Referințe bibliografice

1. GRAMA, M., BOTNARU, S., ș.a. „Drept penal. Partea Generală,, Vol.II, Chișinău, 2016, p. 241, ISBN 9975-79-329-0
2. Codul penal al Republicii Moldova, Legea nr. 985 din 18.04.2002.
3. Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei de dezvoltarea sistemului penitenciar pentru anii 2016-2020, obiectiv special implementarea și dezvoltarea programului individual cu implicarea activă a specialiștilor direcției reintegrare socială.
4. Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților, adoptate la 31 iulie 1957 despre tratament, clasificare și individualizare, Rezoluție adoptată la 30 august 1955.
5. Legea RM nr. 163 din 20.07.2017 privind modificarea unor acte legislative.
6. Recomandările Comitetului de miniștri al Consiliului Europei nr. R2006 (2) cu privire la Regulile Penitenciare Europene.
7. Regulamentul DIP privind organizarea și desfășurarea activităților de educație, psihologie și asistență socială.
8. Statutul executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 583 din 26.05.2006.
9. Codul de executare al Republicii Moldova, Legea nr. 443 din 24.12.2004.
10. Expertul german Dr. Best, Proiectul TWINING : Susținerea reformării Sistemului Instituțiilor Penitenciare și a Reformei Penale în Republica Moldova.
11. Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei de dezvoltarea sistemului penitenciar pentru anii 2016-2020, obiectiv special implementarea și dezvoltarea programului individual cu implicarea activă a specialiștilor direcției reintegrare socială.
12. Studiu ”Individualizarea executării pedepsei penale privative de libertate: realități și perspective”. Autor: Ana Racu, Expert în domeniul drepturilor omului. Chișinău, 2015, 39 p.

ONORARIILE ADMINISTRATORULUI AUTORIZAT DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL ACTELOR EMISE DE CĂTRE CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

Marian NICOLAE

Doctor în drept,

Administrator autorizat, avocat, mediator atestat și acreditat CEDR, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: solutiajuridica@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0002-6407-9657>

Prezentul articol constituie o cercetare științifică nouă și actuală, prin care se argumentează impactul negativ asupra onorariilor administratorului autorizat, ce a apărut în urma exercitării controlului constituționalității prevederilor art. 32 alin. 2) și art. 70 alin. 13) din Legea insolvenței nr. 149 din 29.06.2012. Autorul cercetează aspectele teoretico-practice a modului de interpretare a legii, aplicat de către Curtea constituțională la exercitarea controlului constituționalității asupra celor din urmă prevederi legale. În special, în scopul estimării lipsei sau existenței distincțiilor dintre ceea ce s-a avut în vedere de către Curte la emiterea deciziei sale și ceea ce percep instanțele de insolvență aplicând actele Curții la soluționarea cererilor administratorilor autorizați, sunt cercetate practicile judecătorești. Sunt identificate o serie de alte problemele ce țin de onorariul administratorului autorizat care afectează direct drepturile fundamentale ale acestuia. Se argumentează concomitent și existența unei practici judecătorești absolut neuniforme nelegate numai de actele Curții constituționale recent emise. Sunt propuse soluții aplicative care ar putea să remedieze problemele stabilite. La fel, autorul lasă loc pentru cercetări ulterioare formulând și o serie de recomandări.

Cuvinte-cheie: onorariu, administrator autorizat, culpă, organe de conducere, răspundere, ad-absurdum.

FEES OF THE AUTHORIZED ADMINISTRATOR FROM THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF ACTS ISSUED BY THE CONSTITUTIONAL COURT

This article is a new and relevant scientific study, which argues for the negative impact on the amount of the authorized administrator fee, which appeared after control over the constitutionality of the provisions of art. 32 p. 2) and art. 70 clause 13) of the Law on Insolvency No. 149 of June 29, 2012. The author examines the theoretical and practical aspects of the interpretation of the law used by the constitutional court when monitoring constitutional control over the last provisions of the law, and in particular, to assess the absence or presence of differences between what the constitutional court wanted to express when making its decision and the fact that the courts insolvency cases are perceived, applying the acts of the constitutional court to satisfy the requirements of authorized administrator; judicial practice is examined. The article also identifies a number of other specific problems related to the fees of an authorized administrator, which directly affect his fundamental rights, while arguing for the existence of a non-uniform application of legal provisions and legal uncertainty in relation to judicial practice in general, associated not only with the recently issued acts of the constitutional court. In his conclusions, the author proposes practical solutions that could correct the identified problems in the correct and absolutely functional way. Also, the author leaves room for further research, formulating a number of recommendations for the scientific community.

Keywords: remuneration, authorized administrator, guilt, governing bodies, responsibility, ad-absurdum.

HONORAIRES DE L'ADMINISTRATEUR AUTORISÉ DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA DANS LE CONTEXTE DES ACTES ÉMIS DE LA COUR CONSTITUTIONNELLE

Cet article constitue une recherche scientifique absolument nouvelle par laquelle, on fait valoir l'impact négatif sur les honoraires de l'administrateur autorisé qui a surgi suite à l'exercice du contrôle de constitutionnalité des dispositions de l'art. 32 par. 2) et art. 70 par. 13) de la loi sur l'insolvabilité n° 149 du 29.06.2012. En général, l'auteur étudie les aspects théoriques et pratiques de l'interprétation de la loi appliquée par la Cour Constitutionnelle à l'exercice du contrôle constitutionnel sur ces dernières dispositions juridiques. En particulier, afin d'estimer l'absence ou l'existence de distinctions entre ce qui a été considéré par le tribunal au moment de rendre sa décision et ce que les tribunaux de l'insolvabilité perçoivent en appliquant les actes du tribunal au règlement des demandes des administrateurs autorisés, les pratiques judiciaires sont examinées. Un certain nombre d'autres problèmes liés aux honoraires de l'administrateur autorisé sont identifiés, qui affectent directement ses droits fondamentaux, arguant en même temps de l'existence d'une pratique judiciaire absolument inégale non liée uniquement aux actes de la Cour Constitutionnelle récemment publiée. Solutions applicatives sont proposées qui pourraient remédier aux problèmes établis. De même, l'auteur laisse la place à d'autres recherches en formulant également une série de recommandations.

Mots-clés: honoraire, administrateur autorisé, culpabilité, organes directeurs, responsabilité, ad-absurdum.

ГОНОРАРЫ АВТОРИЗОВАННОГО УПРАВЛЯЮЩЕГО В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА В КОНТЕКСТЕ АКТОВ, ИЗДАНЫХ КОНСТИТУЦИОННЫМ СУДОМ

Данная статья представляет собой новое и актуальное научное исследование, в котором аргументируется негативное влияние на размер гонорара авторизованного управляющего, возникшее после осуществления контроля над конституционностью положений ст. 32 п. 2) и ст. 70 п. 13) Закона о несостоятельности № 149 от 29.06.2012. Автор рассматривает теоретико-практические аспекты толкования Закона, применяемые Конституционным судом при осуществлении конституционного контроля над последними положениями закона. В частности, исследуется судебная практика для оценки отсутствия или наличия различий между тем, что хотел донести Конституционный суд при вынесении своего решения и тем, как суды по делам о несостоятельности воспринимают эти решения, применяя на практике акты Конституционного суда для удовлетворения требований авторизованных управляющих. В статье также обозначен ряд других конкретных проблем, связанных с гонораром авторизованного управляющего, которые напрямую влияют на его основные права, при этом аргументируется существование не единообразного применения правовых положений и правовой неопределенности в отношении судебной практики в целом связанной не только с недавно принятыми решениями конституционного суда. В своих выводах автор предлагает практические решения, которые могли бы урегулировать обозначенные проблемы правильным и абсолютно функциональным способом. Автор оставляет и место для дальнейших исследований, формулируя ряд рекомендаций для научного сообщества.

Ключевые слова: вознаграждение, авторизованный управляющий, вина, органы управления, ответственность, ad-absurdum.

Introducere

În anul 2020, activitatea administratorului autorizat din Republica Moldova care este deloc ușoară și reprezintă în opinia autorului o profesie extrem de riscantă din rândul celor conexe sectorului justiției

naționale, a fost puternic perturbată de către Curtea Constituțională a Republicii Moldova (în continuare – CC a RM) care, prin Decizia nr. 16 din 09.06.2020 (în continuare – Decizia CC nr. 16/2020) [1] s-a expus asupra constituționalității prevederilor art. 32

alin. 2) și art. 70 alin. 13) din Legea insolvenței nr. 149 din 29.06.2012 (în continuare – Legea RM nr. 149/2012) [2] prin conținutul cărora, se reglementează modul de încasare a onorariilor ce i se cuvin administratorului autorizat pentru activitatea desfășurată în cadrul perioadei de observație și în cadrul procedurii de faliment/faliment simplificat. Epitetic vorbind, onorariile administratorului autorizat se califică drept ceva „sfânt”, ori în accepția sensului nr. 3 a dicționarului explicativ al limbii române, onorariul administratorului autorizat este ceea ce i se cuvine cinstit. [6] Probleme legate de încasarea onorariului existau și până la emiterea Deciziei CC nr. 16/2020. Până atunci, administratorii autorizați se confruntau cu ne încasarea efectivă a sumelor care se dispuneau de către instanțele judecătorești a fi trecute spre achitare administratorului autorizat în sarcina organelor de conducere consemnate la art. 247 din Legea RM nr. 149/2012 în modul indicat prin cele din urmă două articole asupra cărora s-a exercitat controlul constituționalității.

Pe lângă faptul că titlurile executorii care se emiteau în favoarea administratorilor autorizați rămăneau a fi ne executate cu anii în partea onorariilor ce li se cuveau, administratorii autorizați mai suportau din resurse proprii și cheltuieli curente pentru gestionarea procesului care de asemenea nu se executau cu anii. În așa mod, lichidarea întreprinderilor care nu dispuneau de masă debitoare, constituia pentru administrator autorizat o povară care pe lângă munca depusă, îl mai putea costa pe administrator autorizat și bani investiți. În ordine de *prima facie*, problema a venit din cele relatate până aici însă nu... prin consecința emiterii Deciziei CC nr. 16/2020, la ziua de astăzi, administratorii autorizați se mai confruntă și cu practici judecătorești unele dintre care sunt absolut eronate prin care, cerințele de trecere a onorariilor administratorilor autorizați și a cheltuielilor procesului pe sarcina organelor de conducere a debitorului falit, se resping de către instanțele de insolvență sub

pretextul faptului că, în contextul Deciziei CC nr. 16/2020 acest lucru poate fi înfăptuit numai dacă este precedat de existența hotărârii de tragere la răspundere subsidiară a acestor din urmă membri a organelor de conducere, pentru ca să li se demonstreze culpa la survenirea stării de insolvență.

Astfel, lucrurile stăteau rău până la momentul emiterii Deciziei CC nr. 16/2020 iar după emiterea ei, la momentul de față, lucrurile stau și mai rău.

Un asemenea mod de interpretare de către instanțele de insolvență, vine nemijlocit din dispozitivul Deciziei CC nr. 16/2020 potrivit căruia, Curtea Constituțională a notat că:

Se declară constituționale textele „le suportă membrii organelor de conducere și asociații, acționarii sau membrii debitorului” din articolul 32 alin. (2) și „în obligația organelor de conducere ale debitorului” din articolul 70 alin. (13) ale Legii insolvenței nr. 149 din 29 iunie 2012, în măsura în care le este demonstrată **culpa** la apariția stării de insolvență.

Prin consecință, interesul economic al administratorilor autorizați de a se implica în procesul de lichidare a persoanelor juridice care nu dispun de bunuri în activul său patrimonial, este curmat integral exact până la momentul în care munca administratorului autorizat va fi achitată într-un mod corespunzător și acestuia i se vor compensa toate cheltuielile curente ale procedurii.

În așa mod, impasul creat la momentul de față pentru administratorii autorizați care prin impactul Deciziei CC nr. 16/2020 suportă violarea drepturilor și intereselor sale legitime, conturează *in integrum actualitatea și noutatea prezentului articol* pentru că, problema descrisă *supra*, necesită remediere urgentă inclusiv prin abordări științifice.

Per a contrario, reieșind din faptul că potrivit statisticii la care s-a făcut referință în cercetările precedente ale autorului prezentului articol la data de 09.03.2020 în RM sunt înregistrate în jur de 164 027 de persoane juridice [3], administratorii autorizați în

RM sunt în jur de 200 de persoane [4] dintre care implicați activ în procesul de lucru sunt în jur de 60 de persoane, ponderea care se extinde peste administratorii autorizați este evidentă, remunerația acestora pentru procedurile de faliment simplificat în special în urma emiterii Deciziei CC nr. 16/2020 se echivalează cu zero MDL încasări, cumulativ cu cheltuieli de procedură legate de publicații, logistică, cotizații, birou, birotică, etc., suportate din resurse proprii, există un risc iminent că într-un timp foarte scurt, unii administratorii autorizați ar putea să renunțe definitiv la desfășurarea acestei activități prin suspendarea ei până la momentul în care timpurile vor fi mai bune.

În așa mod, nu va mai avea cine lichida companiile, iar povara oricum se va extinde peste statul Republica Moldova deoarece, o societate comercială sau alta care ocupă loc în registru chiar dacă este în stare pasivă, eventual necesită careva monitorizare de către autorități, aceiași societate ar putea avea o denumire care trezește interese pentru alți comercianți ș.a.m.d.

Prin urmare, în vederea argumentării actualității prezentului studiu, având în vedere faptul că relațiile juridice civile au un caracter predominant oneros, cercul vicios care s-a format prin consecința practicilor judecătorești defectuoase care violează dreptul de proprietate al administratorilor autorizați protejat prin prevederile art. 4 al Constituției [5], precum și art. 1 Protocol 1 CEDO [7], are nevoie de o remediere operativă, or în cazul în care administratorii autorizați nu vor fi auziți la etapa națională, într-un mod inductiv care conturează un deznodământ de la efect la cauză, efectul negativ curent suportat de administratorii autorizați ar putea genera o nouă cauză pentru care Republica Moldova ar putea să fie condamnată la CEDO pentru motivele descrise mai jos.

Odată ce Decizia CC nr. 16/2020 în condițiile prevederilor art. 71 al Codului Jurisdicției Constituționale nr. 502 din 16.06.1995 [8] este irevocabilă de la pronunțare și deja se pune pe larg în aplicare de către

instanțele judecătorești, *scopul prezentului studiu* rezidă în cercetarea corectitudinii metodologiei interpretării prevederilor art. 32 alin. 2), art. 70 alin. 13) aplicate de către CC la emiterea Deciziei CC nr. 16/2020, examinarea corelării Deciziei CC nr. 16/2020 cu alte acte emise de către CConst, precum și cercetarea corectitudinii modului în care Decizia CC nr. 16/2020 se extinde și se aplică în cadrul cauzelor pendinte aflate pe rolul instanțelor de insolvabilitate ce soluționează cererile de trecere a cheltuielilor procesului pe sarcina organelor de conducere.

În vederea atingerii scopului propus, se trasează următoarele *obiective* ce necesită a fi soluționate:

1. Definirea interpretării legilor cumulativ cu stabilirea modurilor de interpretare a legii ce s-au aplicat sau urmau a fi aplicate de către CC la emiterea Deciziei nr. 16/2020.

2. Examinarea noțiunii de „culpă” și izvorului de „culpă al membrilor organelor de conducere” cumulativ cu examinarea lipsei sau existenței altor acte emise de către Curtea Constituțională care urmau a fi luate în considerare de către CC la emiterea Deciziei nr. 16/2020.

3. Examinarea practicilor judecătorești nefaste pentru administratorii autorizați care s-au format de către instanțele de insolvabilitate până la și după emiterea Deciziei CC nr. 16/2020 și reiterarea tuturor consecințelor care se extind peste administratorii autorizați prin cele din urmă practici.

4. Justificarea percepției corecte de către instanțele de insolvabilitate a dispozitivului Deciziei CC nr. 16/2020, în special, modului corect de aplicare a acesteia la soluționarea irevocabilă a cererilor privind trecerea cheltuielilor procesului administratorului autorizat pe sarcina organelor de conducere, precum și justificarea percepției incorecte a mărimii onorariilor administratorului autorizat ce i se cuvine acestuia pentru administrarea în perioada de observație și cea de faliment simplificat reieșind din practicile judecătorești la moment existente.

5. Determinarea soluțiilor alternative pentru administratorii autorizați în vederea protecției drepturilor și intereselor ce le sunt garantate la nivel internațional, în cazul în care practica judecătorească existentă la momentul de față, va continua să lezeze drepturile acestora în modul descris în prezentul studiu.

Prin consecința realizării obiectivelor trasate *supra*, se va soluționa **problema științifică** curentă confruntată de către administratorii autorizați în partea legată de încasarea onorariilor ce li se cuvin, problema care rezidă în: *argumentarea faptului* că condiția de „culpă și măsura culpei organelor de conducere” învederată în dispozitivul DCC nr. 16/2020, este întrunită concomitent cu constatarea insolvenței debitorului prin hotărâre judecătorească irevocabilă și nu prin tragerea acestora la răspundere subsidiară, *asigurând imediat aplicarea* obligatorie pentru instanțele judecătorești a prevederilor art. 32 alin. 2) și art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012, care în rezultat, *justifică* cerințele invocate de către administratorii autorizați privind trecerea onorariilor și cheltuielilor procesului în sarcina cel puțin unui singur sau mai multor membri ai organelor de conducere a debitorului insolvent precum și *determină, ori obligă instanțele de insolvență la admiterea* indiscutabilă a acestor din urmă cerințe.

Metodologia cercetării aplicată în prezentul articol, cuprinde metodele după cum urmează: metoda sistemică, metoda logică, metoda comparativă, metoda inductivă, metoda deductivă.

Astfel, în vederea realizării obiectivului nr. 1 trasat *supra*, e de notat asupra faptului că cheltuielile procesului pot fi încasate în contul administratorului autorizat în oricare din modalitățile indicate mai jos:

1. Din masa debitoare existentă care cuprinde lichidități la contul debitorului insolvent în orice moment începând cu desemnarea administratorului în funcție prin încheierea emisă de către instanța de insolvență care este executorie de la pronunțare, chiar dacă nu există o hotărâre a comitetului sau adu-

nării creditorilor prin care este stabilit onorariul fix al acestuia, reieșind din coeficientul mediu de multiplicare recomandat pentru stabilirea salariului de funcție al conducătorilor încadrați în unități care nu aplică sistemul de salarizare bazat pe rețeaua tarifară unică de salarizare, înmulțit la cuantumul minim garantat al salariului din sectorul real la unitățile cu autonomie financiară.

2. Din avansarea acestora efectuată de către organele de conducere ale debitorului sau de către creditor sau de către oricare alt terț în temeiul unui act juridic încheiat între acest din urmă terț, creditor, debitor și administrator autorizat.

3. Din trecerea cheltuielilor pe contul organelor de conducere în temeiul prevederilor art. 32 alin. 2) și art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012 cu punerea ulterioară în executare a silită a titlului executoriu eliberat de către instanța de insolvență administratorului autorizat.

4. Din tragerea la răspundere subsidiară a membrilor organelor de conducere cu încasarea ulterioară a sumelor vărsate în contul masei debitoare în condițiile stabilite de prevederile art. 249 alin. 2) al Legii nr. 149/2012 și distribuția ulterioară ale acestora în modul stabilit de art. 43 alin. 1) și art. 52 alin. 1) al Legii nr. 149/2012.

Din conținutul DCC nr. 16/2020 reiese clar că CC, la exercitarea controlului constituționalității celor din urmă prevederi legale, a aplicat metoda sistemică de cercetare notând acest fapt expres în § 54 al Deciziei nr. 16/2020 precum și § 9 și § 10 al opiniei separate emise de către judecătorul Nicolae Roșca.

De asemenea, CC a aplicat și metoda comparativă de interpretare a legii racordând în § 78 al Deciziei nr. 16/2020, „standardul culpei membrilor organelor de conducere la apariția stării de insolvență a debitorului stabilit de articolul 248 din Lege, standard aplicabil pentru realizarea scopului general al Legii, ca fiind aplicabil și în cazul realizării scopului special al plății onorariului administratorului/lichidatoru-

lui”. Anume acest din urmă paragraf din conținutul Deciziei nr. 16/2020, și creează confuzii pentru instanțele de insolvență care resping cerințele administratorilor autorizați legate de trecerea plății cheltuielilor procesului pe sarcina organelor de conducere, motivând prin faptul că lipsește proba ce demonstrează culpa acestora din urmă iar de către administratorul autorizat nici măcar nu a este depusă cererea de tragere la răspundere subsidiară a membrilor organelor de conducere.

Prin urmare, CC a delimitat scopul Legii nr. 149/2012 indicat în art. 1 alin. 1) al acesteia defini-vându-l drept unul general, de scopul special al plății onorariului administratorului autorizat/lichidatorului, fără a lua în considerație faptul că, metoda comparativă de cercetare include în sine cumulativ și cercetarea lipsei sau existenței elementelor analogice sau asemănătoare ce reies dintr-o circumstanță de fapt sau alta, iar potrivit prevederilor art. 6 alin. 3) al Codului Civil Modernizat al RM [9], nu se admite aplicarea prin analogie a normelor care limitează drepturile civile sau care stabilesc răspundere civilă.

Astfel, în opinia autorului prezentului studiu, sub nici un pretext nu poate fi vorba de aplicarea standardului culpei stabilit de prevederile art. 248 al Legii nr. 149/2012 în cazul aplicării prevederilor art. 32 alin. 2) și art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012 deoarece, cele din urmă texte legale, dacă nu sunt derogatorii, atunci sunt speciale în raport cu prevederile generale ale Legii nr. 149/2012.

Acest lucru este notat în art. 5 alin. 4) al Legii cu privire la actele normative nr. 100 din 22.12.2017 [40], și se aplică prioritar în raport cu oricare alte prevederi de natura prevederii generale din art. 248 a Legii nr. 149/2012, exact în modul și în redacția în care este formulat textul de lege din art. 32 alin. 2) și art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012 fără completarea propusă de către CC pentru că aceasta din urmă nu este organ legislativ și nu are atribuții de completare a prevederilor legale.

Interpretarea legii prin definiție, constituie o operație logico – rațională care, lămurind înțelesul exact și complet al dispozițiilor normative, oferă soluțiile juridice adecvate pentru diferite situații. Scopul acestei operațiuni logice constă în a scoate în evidență voința legiuitorului materializată în norma juridică ce se aplică [11, 30].

Deși prin conținutul DCC nr. 16/2020 nu se relatează expres faptul că la emiterea acesteia a fost aplicată metoda logică de interpretare a legii, aceasta totuși se regăsește în conținutul ei.

Metoda logică presupune faptul că regula de interpretat are loc într-un text mai vast și acest loc poate clarifica sensul după ideile pe baza cărora a fost adoptată legea. Printre procedeele logice frecvent utilizate în interpretarea juridică este și procedeul: „ad absurdum” conform căruia se demonstrează imposibilitatea logică a unei situații și ca atare numai o anumită situație este posibilă. [13] În acest sens, reieșind din prevederile art. 10 al Legii nr. 149/2012 care relatează despre temeiurile intentării procesului de insolvență care cuprind incapacitatea de plată sau supra îndatorarea persoanei juridice, este „absurd” atunci când persistă opinii că starea de insolvență nu este rezultat al acțiunii umane și anume a persoanelor care au avut dreptul de a acționa din numele debitorului insolvent, anume fiind culpabili de producerea acestei stări.

Un alt principiu din rândul celor logice, este și principiul nonconcordanței. În contextul acestuia, lumea se prezintă ca o rețea de variate legături (raporturi, relații) atât între obiecte, cât și între proprietăți. Astfel, unele însușiri coexistă (de pildă, greutatea și întinderea), în timp ce altele sunt incompatibile, se exclud reciproc, nu pot aparține concomitent aceluiași obiect. Drept exemplu: *o lege nu este, concomitent, adoptată și respinsă; o acțiune nu este, în același timp, obligatorie și interzisă; o faptă nu poate fi, în același timp, licită și ilicită; un contract nu poate fi, în același timp, valabil și nevalabil.* [12] În

aceiași ordine de idei, o persoană juridică, nu poate fi insolubilă, iar organele ei de conducere în același timp, să nu fie culpabile de producerea stării ei de insolabilitate.

Întrebarea cheie aici se focusează doar asupra determinării concrete a persoanelor indicate în art. 247 al Legii nr. 149/2012 care au stat la cârma debitorului insolubil în ultimele 24 de luni până la intentarea procesului reieșind din datele prezentate de registrele de resort, și stabilirea faptelor, ori acțiunilor sau inacțiunilor concrete care le-au admis aceste din urmă persoane. Din acest raționament, se desprinde și limita ori măsura culpei care se extinde pe fiecare dintre ei în parte.

În contextul celor relatate, în vederea realizării **obiectivului nr. 1** pe care l-am trasat *supra*, este oportun de concluzionat următoarele:

1. La emiterea Deciziei nr. 16/2020, CC a utilizat în mare parte interpretarea sistemică a legii fără a face trimitere la spiritul logic al lucrurilor potrivit căruia este „absurd” atunci când o persoană juridică se declară insolubilă fără existența culpei organelor sale de conducere și potrivit căruia era bine să se explice detaliat faptul că o persoană juridică, nu poate fi insolubilă, iar organele ei de conducere în același timp, să nu fie culpabile de producerea stării ei de insolabilitate. În schimb însă, prin DCC nr. 16/2020, la § 73 CC a reținut faptul că: Legea insolabilității instituie o *prezumție a culpei membrilor organelor* de conducere, având în vedere obligația lor de a acoperi remunerarea administratorului insolabilității sau a lichidatorului și cheltuielile acestor subiecte în legătură cu procedurile insolabilității și lichidării. Această prezumție nu poate fi răsturnată, așa cum decurge clar din textele legale analizate de către Curte.

2. Pentru a nu crea confuzii la examinarea de către instanțele de insolabilitate a cererilor administratorilor autorizați întemeiate pe prevederile art. 32 alin. 2) și art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012, CC urma să explice faptul că aceste din urmă texte legale constituie

prevederi speciale ori chiar derogatorii de la oricare alte reguli, fără a face aluzii analogice la modul de aplicare a regulilor ce țin de răspundere subsidiară, astfel încât unii judecători să perceapă lipsa hotărârii de tragere la răspundere subsidiară ca fiind o lipsă de probă a culpei membrilor organelor de conducere care prin consecință generează imposibilitatea emiterii încheierii de trecere a cheltuielilor procesului pe sarcina acestora.

3. Mai mult, un alt argument justificat potrivit căruia nu poate fi efectuată comparația culpei organelor de conducere în cazul aplicării 32 alin. 2) și art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012 în raport cu culpa înverdată prin art. 248 al Legii nr. 149/2012, reiese din faptul că în cazul răspunderii subsidiare, este aplicabilă prescripția conform prevederilor art. 248 alin. 5) al Legii nr. 149/2012 care nu se aplică sub nici un pretext în cazul trecerii cheltuielilor procesului pe sarcina organelor de conducere conform textelor de lege asupra cărora s-a exercitat control de constituționalitate.

4. În Decizia nr. 16/2020, Curtea Constituțională nu a explicat noțiunea de „culpă” cu toate că noțiunea numită este definită de lege, precum nu a explicat nici subiectul de competență căruia constituie stabilirea persoanelor care sunt culpabile de producerea stării de insolabilitate a debitorului.

În vederea realizării **obiectivului nr. 2** pe care l-am trasat *supra*, este necesar de intrat în esența noțiunii de „culpă”, precum este necesar și de stabilit care acte ale CC ar putea sprijini prezentul studiu în măsura în care acesta va deveni mai explicit pentru practicieni.

În acest sens, e de notat asupra faptului că, potrivit prevederilor CC RM în vigoare până la data de 01.03.2019 [14], în art. 603 era reglementată „vinovăția” care descria că fapta poate fi săvârșită din intenție sau din imprudență. Acum practic aceleași reglementării, se regăsesc în prevederile art. 20 al CC RM Modernizat [9] potrivit căruia la alin. 3) se notează că: Fapta este săvârșită din imprudență (din culpă)

dacă persoana care a săvârșit-o fie își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar a considerat în mod ușuratic că ele pot fi evitate, fie nu își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă. Aliniatul. 4) al aceluiași art. 20 al CC RM Modernizat, notează că fapta este săvârșită din culpă gravă dacă persoana a săvârșit-o cu o profundă lipsă de prudență de care, în împrejurările cazului, era evident că trebuia să dea dovadă.

În accepția autorului Sorin Brumă susținută de către subsemnat, atunci când autorul faptei nu-și dă seama de caracterul antisocial al faptei și nu prevede consecințele acesteia deși trebuie și poate să le prevadă, culpa îmbracă forma *neglijenței*, iar atunci când făptuitorul își dă seama de caracterul antisocial al faptei sale, prevede consecințele ei pe care nu le acceptă, sperând, în mod ușuratic că ele nu se vor produce, culpa îmbracă forma *imprudenței*. [15]

Prin urmare, în vederea probării culpei membrului organului de conducere în primul și în primul rând pe sarcina administratorului autorizat în contextul DCC nr. 16/2020 cade obligația de a stabili care persoană concret din rândul celor indicate în prevederile art. 247 al Legii nr. 149/2012 a admis neglijență, imprudență, sau a manifestat o profundă lipsă de prudență în raport cu debitorul insolubil iar cu titlu de *secunda facie*, administratorul autorizat urmează să stabilească fapta concretă care a fost făcută de către acel din urmă membru al organelor de conducere.

Acest raționament, rezultă din § 76 al Deciziei CC unde, Curtea observă că normele contestate comportă consecințe negative pentru membrii organelor de conducere ale societății intrate în insolabilitate, cărora le impune plata onorariului fix al administratorului insolabilității/lichidatorului, precum și cheltuielile suportate de acesta, fără ca ei să poarte vreo culpă. Cu alte cuvinte, legislatorul prezumă *reaua-*

credință a acestor persoane. [1] În § 77 al Deciziei emise CConst. notează că: Totuși, categoria membrilor organelor de conducere ale debitorului este o categorie vastă, care-i poate include, potrivit articolului 247 alin. (1) din Lege pe administratorii societăților comerciale, pe membrii organelor executive, pe membrii consiliilor de supraveghere (de observatori), pe lichidatori și pe membrii comisiilor de lichidare, precum și pe contabili. Nu toate funcțiile enumerate de Lege și incluse în categoria membrilor organelor de conducere ale debitorului au un rol egal și decisiv în administrarea societății. [1]

Anume după această constatare a urmat § 78 al Deciziei CC, prin care Curtea a pus pe picior de egalitate standardului culpei stabilit de prevederile art. 248 din Legea nr. 149/2012, ca fiind necesar să fie aplicabil și în cazurile prevederilor ce țin de art. 32 alin. 2) și art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012.

Totodată, în cele reținute de către Curte în § 74 al Deciziei emise, s-a notat că echilibrul dintre principii nu trebuie să presupună existența unei sarcini individuale și excesive pentru persoane. Persoanele trebuie să aibă parte de garanții efective și adecvate în eventualitatea abuzurilor (*e.g.*, unii membri ai organelor de conducere nu trebuie să răspundă patrimonial prin acoperirea onorariului și a cheltuielilor administratorului sau lichidatorului atunci când insolabilitatea a fost provocată de alți membri ai organelor de conducere). Chiar dacă persoanele afectate, membrii organelor de conducere și asociații, acționarii sau membrii debitorului, ar avea posibilitatea să dovedească lipsa culpei lor în eventualele proceduri judiciare, prevederile contestate nu-i absolvă de obligația plății onorariului și a cheltuielilor aferente. [1]

În așa mod, iese în evidență clară faptul că sintagma: „în măsura în care le este demonstrată culpa la apariția stării de insolabilitate”, pe care a inclus-o CC în dispozitivul DCC nr. 16/2020, delimitează de fapt nu alt ceva decât răspunderea solidară a membrilor organelor de conducere a debitorului insolubil/

falit, față de administratorul autorizat în condițiile stabilite de prevederile art. 70 alin. 13) și art. 32 alin. 2) și art. 247 al Legii nr. 149/2012, culpa cel puțin unuia dintre fiind evidentă reieșind din aplicarea modului de interpretare logică care înglobează regula „*ad-absurdum*”.

De alt fel, cu titlul de exemplu, poate fi examinată situația când în ultimele 24 de luni la conducerea întreprinderii au fost de tot 3 administratori unul dintre care a semnat contractul de locațiune a spațiului pentru birou și ordine de achitare a plăților pentru salariați ne mai semnând alte acte și ne mai înfăptuind alte acțiuni a fost substituit de către administratorul nr. 2, acesta din urmă a semnat un contract de achiziționare a unui lot de mărfuri în mărime de 1 000 000 MDL a efectuat plățile pentru acestea eșalonat dar ne integral și în decurs de aproximativ 6 luni a mai și vândut stocuri precedente iar ulterior a fost substituit cu administratorul nr. 3, acesta din urmă la rândul său, a vândut tot stocul de 1 000 000 MDL achiziționat de către administratorul nr. 2 astfel încât s-a decis că prețul stocului se va achita la scadența termenului de 2 luni din momentul primirii mărfii însă a trecut un an și noul cumpărător al mărfii nu a plătit acest cost, la rândul său, societatea a rămas datoare față de furnizorul care a oferit marfa la momentul în care compania a fost condusă de către administratorul nr. 2, iar acel din urmă furnizor declanșează insolvabilitatea. În asemenea situație: sintagma „*în măsura în care le este demonstrată culpa la apariția stării de insolvabilitate*” din dispozitivul DCC nr. 16/2020, nu ridică semne de întrebare referitor la lipsa sau existența culpei propriu zise, ori culpa din cele relatate mai sus și acceptate de către CC se prezumă expres. Sintagma notată în dispozitivul DCC nr. 16/2020, ridică semn de întrebare doar referitor la faptul cine și în ce proporție concretă din rândul celor din urmă 3 administratori este culpabil ori parțial culpabil de producerea stării de insolvabilitate confirmate prin hotărâre judecătorească irevocabilă? Din speța modelată, este vădit faptul că

administratorul nr. 3 a săvârșit o profundă lipsă de prudență de care, în împrejurările cazului, era evident că trebuia să dea dovadă. Acest lucru se motivează prin faptul că în materie de obligații juridice civile, existe suficiente instrumente care permit asigurarea executării obligațiilor prin constituirea garanțiilor reale sau personale în cel mai rău caz, pentru că este excesiv de riscant să eliberezi marfă de 1 000 000 MDL fără a avea asigurări de rigoare referitor la achitarea prețului acesteia.

În partea legată de contabilii debitorului insolubil e de notat că pe de o parte, în condițiile stabilite de prevederile art. 18 alin. 2) lit. a) al Legii contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017 [16], răspunderea pentru evidența contabilă îi revine administratorului entității. Cu toate acestea însă, reieșind din prevederile art. 338 alin. 2) al Codului Muncii al RM [17], conducătorii unităților și adjuncții lor, șefii serviciilor contabile, contabilii-șefi, șefii de subdiviziuni și adjuncții lor poartă răspundere materială în mărimea prejudiciului cauzat din vina lor dacă acesta este rezultatul: a) consumului ilicit de valori materiale și mijloace bănești; b) irosirii (folosirii nejustificate) a investițiilor, creditelor, granturilor, împrumuturilor acordate unității; c) ținerii incorecte a evidenței contabile sau al păstrării incorecte a valorilor materiale și a mijloacelor bănești; d) altor circumstanțe, în cazurile prevăzute de legislația în vigoare.

Astfel, dacă statul se adresează în calitate de creditor declanșator al procedurii de insolvabilitate pentru motivul stabilirii prin decizie de control fiscal a erorilor la ducerea contabilității care prin consecință au generat stabilirea unei restanțe anume la plata unui sau altui impozit, atunci contabilul, dacă nu este aceeași persoană care ocupă și funcția de administrator, fără nici o îndoială este culpabil în producerea stării de insolvabilitate al debitorului insolubil. Mai mult ca atât, în asemenea situație, reieșind din faptul că potrivit prevederilor art. 49 alin. 1) lit. g) al Legii privind societățile cu răspundere limitată nr. 135

din 14.06.2007 [18], pe sarcina adunării generale a asociațiilor și de competența lor exclusivă este aprobarea bilanțului contabil anual, atunci în cazul în care în temeiul unui bilanț eronat aprobat sau agreeat de către asociat se generează insolvabilitatea, răspunderea se va extinde și pe cel din urmă asociat sau asociații. Dacă debitorul insolvabil nu prezintă organelor de resort bilanțul contabil anual, atunci consider că răspunderea pentru acest fapt de asemenea i s-ar putea imputa asociatului în cazul în care asociatul nu va opune faptul că bilanțul contabil a fost aprobat de către el însă, administratorul societății și contabilul, nu și-au existat obligația de prezentare a acestuia în adresa organului de resort.

În afara celor expuse mai sus, o dată cu intrarea în vigoare a CC RM Modernizat, la secțiunea care reglementează răspunderea delictuală, în art. 2018 a fost introdus un nou instrument care ar putea extinde odată în plus răspundere peste contabil. Astfel, potrivit prevederilor art. 2018 al CC RM Modernizat, prejudiciul suferit de o persoană ca urmare a luării de către ea a unei decizii încrezându-se, în mod rezonabil, pe o consultație incorectă sau o informație incorectă se repară dacă: a) consultația sau informația este furnizată de către un profesionist în cadrul activității sale; și b) cel care a oferit consultația sau informația cunoștea sau trebuia în mod rezonabil să cunoască că destinatarul consultației sau al informației se va baza pe ea la luarea acelei decizii.

Prin urmare, este vădit că contabilul-șef, în contextul redacției art. 2018 al CC RM, este un profesionist responsabil pentru ceea ce face, chiar dacă este angajat la întreprindere în baza unui contract de prestări servicii și nu în baza unui contract individual de muncă.

Pe lângă cele expuse până aici, este important de menționat asupra faptului că CC prin Decizia nr. 16/2020 totuși nu a interpretat legea într-un mod sistemic care descrie oportunitatea aplicării sale, în special în cazul normelor de trimitere de referire și în

alb, care dobândesc conținutul deplin prin realizarea interpretării sistemice. [13]

În acest sens, era oportun ca în textul Deciziei CC nr. 16/2020, Curtea să explice că în condițiile stabilite de prevederile art. 66 alin. 1) lit. a) și prevederile art. 114 alin. 1) al Legii nr. 149/2012, constituie prerogativa exclusivă a administratorului insolvabilității/lichidatorului, stabilirea persoanelor cărora le-ar fi imputabile premisele angajării răspunderii în condițiile legii în general, și în special în condițiile stabilite de prevederile art. 32 alin. 2) și art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012, instanța ne fiind investită cu atribuția de a stabili dacă este sau nu este culpabil un membru al organului de conducere sau altul, de producerea stării de insolvabilitate al debitorului.

O explicație similară dar legată de exercitarea controlului asupra admiterii creanțelor față de patrimoniul debitorului insolvabil, Curtea a efectuat prin § 33 al Deciziei Nr. 150 din 26.12.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 182g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 143 alin. (7) al Legii insolvabilității nr. 149 din 29 iunie 2012 [19] notând că, verificarea legitimității creanțelor față de debitor, este prerogativa lichidatorului, instanțele de insolvabilitate ne fiind investite cu asemenea atribuții.

În contextul celor relatate, în vederea realizării **obiectivului nr. 2** pe care l-am trasat *supra*, este oportun de concluzionat următoarele:

1. Atât în accepția legală, cât în și cea doctrinară, noțiunea de „culpă” poate îmbrăca forma neglijenței sau imprudenței. Însă, ca fiind parte componentă a vinovăției, culpa se plasează diametral opus cu intenția directă și intenția indirectă, care de asemenea sunt părți componente ale vinovăției și, cel puțin *ad literam*, nu întrunesc condiția de trecere a cheltuielilor procesului pe sarcina organelor de conducere. De altfel, se ridică întrebarea cum trebuie să procedeze instanța de insolvabilitate dacă administratorul autorizat va demonstra nu culpa dar intenția membrilor organelor de conducere în producerea stării de insolvabilitate a

întreprinderii? Despre acest lucru DCC nr. 16/2020 tace.

2. Stabilirea persoanei concret culpabile din rândul celor indicate în art. 247 al Legii nr. 149/2012 reieșind din cercetarea registrelor de resort, constituie prerogativa exclusivă a administratorului autorizat instanța având doar un rol de supraveghere și constatare a faptului dacă o asemenea persoană este sau nu stabilită și care este ea? Bine înțeles, că acest exercițiu se va realiza de către administrator foarte simplu în cazul în care administrator, fondator și contabil al debitorului falit este o singură persoană fizică. În cazul în care sunt mai multe persoane, testul culpabilității acestora va fi mai complicat dar oricum posibil de realizat fără nici o îndoială.

3. În sensul concluziei indicate în pct. 2 de mai sus, la emiterea Deciziei nr. 16/2020 CC urma să țină cont de jurisprudența sa precedentă materializată prin Decizia Nr. 150 din 26.12.2019.

4. Pentru încasarea cheltuielilor procesului de insolabilitate în cazurile indicate în art. 32 alin. 2) și art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012, la momentul constatării mai multor membri a organelor de conducere culpabile de insolabilitatea debitorului, se impune necesitatea elaborării unui mecanism legal mai clar de extinderea acestor din urmă cheltuieli în mod solidar peste persoanele indicate în art. 247 al Legii nr. 149/2012, reieșind din faptul că conceptul de „măsură a culpei” expus în dispozitivul DCC nr. 16/2020 nu este unul absolut.

5. În cazul în care la conducerea întreprinderii întotdeauna sau cel puțin în ultimele 24 de luni până la intentarea procesului a fost un singur administrator, atunci aplicarea prevederilor art. 32 alin. 2) și art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012, se efectuează integral în raport cu acesta din urmă, luându-se drept temei circumstanțele de fapt concret relatate de către administratorul autorizat, în cumul cu prevederile art. 55 al Constituției RM, potrivit căruia, orice persoană își exercită drepturile și libertățile constituționale cu

bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile altora. Prin urmare, membrul organului de conducere atunci când a acționat, trebuia să ia în considerare faptul că eventual l-ar putea prejudicia pe administrator autorizat.

În vederea realizării **obiectivului nr. 3** pe care l-am trasat supra, este necesar de trecut în revistă practicile judecătorești potrivit cărora administratorii autorizați sunt în opinia autorului prezentului studiu lezați în drepturile sale fundamentale. În acest sens, este oportună examinarea dosarului de insolabilitate aflat pe rolul instanței din Chișinău și anume cauza SRL „Viveal Consulting” vs ICS „Aghis Nistru” SRL. Prin conținutul încheierii emise de către instanța de insolabilitate la data de 24.11.2020 [20, 30], s-a respins cererea lichidatorului SRL ”Aghis-Nistru”, cu privire la aprobarea și încasarea remunerației pentru executarea funcției de lichidator al SRL ”Aghis-Nistru” și încasarea sumei de 62 640 lei. În motivarea încheierii emise, judecătorul Gheorghe Mîțu, a explicat faptul că la materialele cauzei lipsesc cu desăvârșire probe care să confirme culpa membrilor organului de conducere în contextul DCC nr. 16/2020. Același judecător, a emis o altă încheiere motivată exact la fel și pe cauza SRL Umav Trans vs SRL A&B Logistic Grup. [10, 30]

În alt caz, confruntat personal de către autorul prezentului articol, judecătorul instanței de insolabilitate din Chișinău Nicolae Șova, de asemenea, nu a admis cerința privind încasarea onorariului și a cheltuielilor procesului în favoarea administratorului autorizat Marian Nicolae, care gestionează o procedură de faliment simplificat din anul 2017 până în prezent, reieșind din faptul existenței unor cereri de validare a poprii ne examinate, suportând cheltuieli de cel puțin 6000 MDL dintre care s-au cerut numai 2 609,5 MDL pentru logistică, raport de audit și altele și rămânând a fi cu zero MDL încasați și bani ratați. Judecătorul Nicolae Șova și-a motivat încheierea pe lipsa culpei părâtului ce necesita a fi demonstrată în

contextul DCC nr. 16/2020. [27] Vom vedea cum se va pronunța Curtea de Apel Chișinău la examinarea recursului.

În afara practicilor relatate până aici, judecătorul Gheorghe Mîțu, pentru o perioadă de observație care a durat peste 90 de zile, a acordat administratorului autorizat o remunerație în mărime de doar 4 752,35 MDL, iar Curtea de Apel Chișinău a tolerat această încheiere ilegală prin menținerea ei [22, 30, 32], ceea ce constituie o încălcare flagrantă și vădită a drepturilor administratorului autorizat.

În pofida faptului că, la desemnarea administratorului provizoriu, în condițiile stabilite de prevederile art. 5 alin. 5) lit. c) al Legii nr. 149/2012, instanțele de insolvabilitate sunt obligate să desemneze administratorul provizoriu dar și să fixeze concomitent remunerația lui conform prevederilor art. 25 alin. 6) al Legii nr. 149/2012, în practică acest lucru nu se întâmplă. În asemenea situații, se impune necesitatea de a insista la emiterea unei hotărâri suplimentare în condițiile stabilite de prevederile art. 250 alin. 1) lit. c) al Codului de Procedură Civilă al RM potrivit căruia instanța pronunță o hotărâre suplimentară în cazul în care, nu a rezolvat problema repartizării între părți a cheltuielilor de judecată care li se cuvin. [31] Prin consecința stabilirii concomitente cu desemnarea administratorului provizoriu a onorariului pentru perioada de observație, acesta din urmă va lua decizia pentru sine însuși dacă este sau nu este oportun să lucreze în perioadă de observație de 90 de zile pentru 4 752,35 MDL. Dacă va accepta va lucra, dar dacă nu, va înainta cerere de demisie și va oferi posibilitate să lucreze celui care va accepta. Prin încheierea suplimentară este necesar doar să se stabilească onorariul pentru perioada de observație și nimic alt ceva. Din contul cui el va fi încasat, participanții la proces vor stabili la scurgerea perioadei de observație care va arăta sunt sau nu sunt careva active în patrimoniul debitorului.

Dacă odata cu emiterea încheierii de desemnare în calitate de administrator provizoriu instanța ar fi res-

pectat litera legii și ar fi fixat și onorariul pentru perioada de observație, atunci în cazul onorariilor de 3000 MDL – 4000 MDL, unui administratori probabil nu s-ar fi reținut deloc, și ar fi înaintat cerere de demisie a doua zi. Nu este motivant deloc în opinia autorului prezentului articol să te ții responsabil de perioada de observație a unui debitor falit pe cursul unui termen de plus minus 90 de zile, să stai în tot acest timp la cheremul organelor de resort care exercită control asupra activității debitorului falit, iar la sfârșit să i-ai o remunerație de 4000 MDL.

Din aceste considerente, pentru motivul lipsei certitudinii de a recupera cheltuielile procesului, administratorii autorizați depun cereri de demisie dar și aici apar noi probleme legate de libertatea de a munci, cu toate că activitatea administratorului autorizat, nu este reglementată de normele dreptului muncii.

Astfel, administratorilor autorizați li se resping cererile de demisie de către instanțele de insolvabilitate, ceea ce ridică suspiciuni referitor la lipsa sau existența unor ingerințe ne proporționale în dreptul lor la muncă ori, activitatea liber profesioniștilor de asemenea este o muncă care pur și simplu este reglementată de alte norme legale. În acest sens este oportună trimiterea la cauza SA Viccon vs SRL Lauradis unde prin încheierea nr. 2i-947/2018 din 15.05.2019, administratorului autorizat care și-a motivat cererea de demisie pe lipsa perspectivei de a-și recupera cheltuielile procesului, demisia i s-a respins. [23, 30, 32]

Termenul *muncă* în accepția art. 4 al Convenției CEDO înseamnă că orice activitate fizică și orice alt tip de activitate sau serviciu. [33, p. 541]

În cauza CEDO Puziinas c. Lituaniei, Curtea a notat că activitatea liber profesioniștilor nu constituie muncă forțată în contextul art. 4 al CEDO doar în cazul în care această activitate este remunerată în mod rezonabil pentru ca liber profesionistul să nu suporte pierderi. [33, p. 542]

Pe lângă obligația negativă pe care o au statele de a nu supune o persoană la muncă forțată sau obli-

gatorie, acestea au și obligația pozitivă de a proteja persoana de a fi supusă muncii forțate sau obligatorii de către agenți ai statului sau de către persoane private (Siliadin c. Franței; Rasnev c. Ciprului și Rusiei). [33, p. 543]

Astfel, în cercetările de ulterior, urmează a fi exercitat un control suplimentar asupra ingerințelor admise de către instanțele de insolvență de prim nivel în libertatea de a munci de care dispune administratorul autorizat atunci când nu se simte motivat economic pentru efortul depus, înaintează demisia dar instanța îl obligă să lucreze în aceste din urmă condiții economice dezavantajoase. Întrebarea cheie este: dacă sunt sau nu sunt aceste ingerințe proporționale în contextul prevederilor art. 54 al Constituției RM?

Potrivit unor reglementări Europene recente în materia procedurilor de restructurare de insolvență și de remitere de datorie, prin Directiva UE 2019/1023 din 20.06.2019, la art. 27 care reglementează supravegherea și remunerarea practicienilor în insolvență, la aliniat 4) se notează că: statele membre se asigură că remunerarea practicienilor este reglementată prin norme care sunt conforme cu obiectivul unei finalizări eficiente a procedurilor. [34, 30]

Alte neclarități ce reies din conținutul practicilor judiciare, rezidă în disonanțele ce țin de lipsa clară a unor viziuni uniforme care se exprimă în cauze cu particularități absolut asemănătoare, chiar și de către complete de judecată cu aceeași componență nominală. În acest sens, într-o cauză, același complet al Curții de Apel Chișinău acceptă tacit aplicarea prevederilor indicate în art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012 în cauzele de faliment simplificat [24, 30], iar în altă cauză, spune clar că prevederile indicate în art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012 în cauzele de faliment simplificat nu se aplică [25, 29, 30], atunci când Curtea Supremă de Justiție nu a relatat de pe vremea de când examina în ordine de recurs cauzele de insolvență, faptul că art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012 nu

este aplicabil falimentului simplificat, expunându-se printr-o încheiere emisă recent, ce e drept fără a intra în fondul cauzei. [26, 30]

În opinia autorului prezentului studiu, art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012 fără nici o îndoială este aplicabil în cauzele de faliment simplificat. Acest lucru iese în evidență prin interpretarea sistemică a legii insolvenței fără a cita acum textul concret al acesteia din motivul lipsei de spațiu. În special este necesar de examinat art. 2, care reglementează noțiunea de faliment simplificat, art. 134 alin. 1) lit. b), care reglementează cazurile de intrare în faliment simplificat, art. 70 alin. 13) propriu zis și poziționarea reglementărilor aferente procedurii falimentului simplificat în contextului Legii nr. 100/2017. [40]

În pofida tuturor aprecierilor eronate ale instanțelor de insolvență de prim nivel, îmbucurător este faptul că Curtea de Apel Chișinău, în comparație cu instanțele de insolvență de prim nivel, percepe totuși corect că încasarea remunerației din contul membrilor organelor de conducere nu este condiționată de stabilirea culpei acestora prin atragerea lor la răspundere subsidiară. [28, 30]

În contextul celor relatate, în vederea realizării **obiectivului nr. 3** pe care l-am trasat *supra*, concluzionăm următoarele:

1. Se intuiește că în condițiile descrise până aici și prin consecința unor asemenea tratamente judiciare, administratorii autorizați, dacă nu toți, atunci o bună parte, își pierd interesul economic față de continuarea profesiei.

2. Se impune necesitatea de conturat care drepturi fundamentale li se încalcă concret, și de intrat în esența modului de remediere a acestor din urmă încălcări stabilite.

3. Se impune necesitatea de formulat recomandări clare pentru instanțele judecătorești în partea legată de aplicarea legii la emiterea încheierilor privind încasarea onorariilor pentru perioada de observație precum și încheierilor privind trecerea acestor cheltuieli pe

sarcina organelor de conducere în condițiile stabilite de prevederile art. 32 alin. 2) și art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012, atât în partea ce ține de mărimea onorariilor ce se cuvin administratorilor autorizați pentru exercitarea atribuțiilor pe perioada de observație și pe perioada de faliment simplificat, cât și în partea ce ține de durata plafon pentru care încasarea acestor onorarii poate fi pretinsă.

4. Se impune necesitatea concretizării unor soluții alternative pentru administratorii autorizați în cazul în care remediarea problemelor curente legate de violarea drepturilor sale fundamentale nu se va reuși a fi efectuată la nivel național.

5. În scopul evitării confuziilor de ulterior, precum și în scopul aplicării prevederilor art. 4 alin. 4) al CC RM, potrivit căruia, la interpretarea și aplicarea legislației civile se ține cont de nevoia de a promova aplicarea uniformă a dispozițiilor legale, buna-credință, precum și certitudinea juridică, se impune necesitatea obligatorie de formulare în adresa Curții Supreme de Justiție a unei cereri privind emiterea avizului consultativ în condițiile stabilite de prevederile art. 12¹ al CPC RM, cu formularea întrebării dacă: prevederile art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012, se aplică sau nu se aplică procedurilor de faliment simplificat. Fără un asemenea document, nu va fi posibil de obținut un răspuns cert și uniform pentru toate cazurile ulterioare.

În vederea realizării **obiectivului nr. 4** pe care l-am trasat *supra*, e de notat asupra faptului că: justificarea percepției corecte de către instanțele de insolvabilitate a dispozitivului Deciziei CC nr. 16/2020 precum și modul corect de aplicare a acesteia la soluționarea cererilor privind trecerea cheltuielilor procesului pe sarcina organelor de conducere, se regăsește în Deciziile emise de către instanțele de insolvabilitate ierarhic superioare. Problema însă rămâne a fi actuală în partea legată de mărimea onorariilor administratorului autorizat care se diminuează ilegal și ilegalitatea de diminuare este tolerată de către Curțile de Apel.

Astfel, în vederea realizării prezentului obiectiv, concluzionăm următoarele:

1. În pofida tuturor aprecierilor eronate ale instanțelor de insolvabilitate de prim nivel, îmbucurător este faptul că Curtea de Apel Chișinău în comparație cu instanțele de insolvabilitate de prim nivel percepe totuși corect că încasarea remunerației din contul membrilor organelor de conducere nu este condiționată de stabilirea culpei acestora prin atragerea lor la răspundere subsidiară. [28, 30]

2. Onorariile de 3000 MDL – 4000 MDL, ba chiar poate nici de 10 000 MDL pentru perioada de observație, nu sunt conforme cu obiectivul unei finalizări eficiente a procedurilor sub nici un pretext, atâta timp cât legea oferă alte sume. Prin urmare, administratorului autorizat trebuie să i se ofere cu titlul de onorariu exact acele sume bănești care i se cuvin, reieșind din prevederile art. 25 alin. 6) și art. 70 alin. 3) al Legii nr. 149/2012 în raport cu perioada totală de derulare a procesului de insolvabilitate. Dacă un asemenea mod de calcul al onorariului ce i se cuvine administratorului autorizat se va califica drept unul disproporționat, atunci este oportun de stabilit cu titlul de propunere *de lege ferendae* un eventual plafon maxim al termenului pentru care ar putea fi calculate sumele numite în pofida faptului că unele proceduri în faliment, care nu pot dura mai mult de 24 de luni durează și câte 48 de luni. Cert însă este faptul că, în modul descris mai sus în partea ce ține de sumele onorariului pentru perioada de observație, dar și pentru faliment simplificat, lucrurile nu mai pot continua în acest fel.

În vederea realizării **obiectivului nr. 5** pe care l-am trasat *supra*, e de notat faptul că, în mod obligatoriu, se impune necesitatea determinării unor soluții alternative pentru administratorii autorizați în vederea protecției drepturilor și intereselor ce le sunt garantate la nivel internațional, în cazul în care practica judecătorească existentă la momentul de față, va continua să lezeze drepturile acestora în modul descris în prezentul studiu.

În acest sens, este important de reiterat asupra faptului că doctrina și legislația națională definește dreptul de proprietate ca pe fiind drept subiectiv ce conferă titularului exercitarea în putere proprie și în interes propriu a atributelor de posesiune, folosință și dispoziție asupra bunurilor sale în limitele stabilite de lege, ceea ce se regăsește și în prevederile art. 500 alin. (1) din CC RM Modernizat. [35, p. 51, 30]

Garanția oferită de Constituția RM în privința dreptului de proprietate vine să excludă posibilitatea îngrijirii prin intermediul instrumentelor economice și sociale a dreptului de proprietate de către stat. Dispozițiile art. 46 din Constituție obligă statul și ceilalți titulari ai puterii publice să respecte proprietatea și să se abțină de la orice acțiune ce ar aduce atingere acestui drept. [36, p. 204, 30]

Noțiunea de „bun”, în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, are o semnificație autonomă față de semnificațiile date acestui termen de către legislațiile naționale, ce nu se limitează doar la proprietatea asupra unor bunuri corporale. În sensul Convenției Europene, noțiunea de bunuri cuprinde: bunurile mobile, bunurile imobile, alte drepturi reale dar și „speranța legitimă” de a obține un avantaj patrimonial. [30]

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în plângerile întemeiate pe dispozițiile art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție, în cauza CEDO Kopeccky c. Slovaciei, analizează dacă reclamantul are un „bun actual” sau o creanță în baza căreia reclamantul să poată pretinde că are o „speranță legitimă” de a obține un drept de proprietate, aplicând principiul conform căruia „o creanță nu poate fi considerată drept o valoare patrimonială decât atunci când are o bază suficientă în dreptul intern”. [37, 30]

În cauza Beian c. României (nr.1), Curtea a constatat că reclamantul avea o „speranță legitimă” de a obține recunoașterea creanței (constând în drepturile recunoscute de Legea nr. 309/2002, respec-

tiv o indemnizație lunară, gratuitatea tratamentului medical și scutirea de la plata taxei de abonament la radio și TV), în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1, deoarece drepturile pretinse de reclamant sunt prevăzute de legislația națională (în speță Legea nr. 309/2002), constituie drepturi patrimoniale, iar reieșind din jurisprudența națională exista o practică de recunoaștere a acestor drepturi. [38, p. 30, 50]

În spețele examinate în prezentul articol, în partea legată de onorariile ce i se cuvin administratorilor autorizați pentru desfășurarea activității în perioada de observație, dar și în cea de faliment simplificat, reieșind din faptul că prevederile legale stabile în textele art. 25 alin. 6), art. 32, art. 70 alin. 4) și art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012 oferă administratorilor autorizați o previzibilitate absolut clară în ceea ce privește veniturile la care mizează aceștia din urmă, prin consecința efortului depus „speranța legitimă” de a obține ceea ce li se cuvine administratorilor autorizați cu titlul de onorariu, în proporția promisă de lege, înglobează fără nici o îndoială noțiunea de „bun” al administratorului autorizat în contextul prevederilor art. 1 Protocol 1 CEDO.

Astfel, prin diminuarea nejustificată a onorariilor administratorilor autorizați, instanțele naționale violează flagrant dreptul de proprietate al administratorilor autorizați garantat prin Convenție, precum nu respectă și principiul previzibilității legii care este parte componentă a principiului securității raporturilor juridice ce reiese din preambulul Convenției CEDO ca parte integrantă a moștenirii acesteia de către statele membre.

Anume în așa mod, concomitent cu dreptul de proprietate al administratorilor autorizați garantat de prevederile art. 1 Protocol 1 CEDO, se violează și dreptul la un proces echitabil garantat de prevederile art. 6 § 1 CEDO.

În vederea exercitării controlului asupra acestei opinii, rămâne nu alt ceva decât întocmirea unei plângeri în fața CEDO care în opinia autorului prezentului

articol are foarte mari șanse de succes. Referința la formularul plângerii se indică în prezentul studiu [21] însă, e bine de întreprins toate măsurile posibile prin intermediul cumulării colective a forțelor astfel încât problema totuși să se remedieze la nivel național și judecătoria instanțelor de insolvabilitate să ia act de alerta administratorilor autorizați.

În contextul celor relatate în vederea realizării **obiectivului nr. 5** pe l-am trasat *supra*, este oportun de concluzionat următoarele:

1. În pofida micșorării nejustificate a onorariilor nu este oportun de renunțat la profesie. Se recomandă cumularea forțelor și declanșarea meselor rotunde cu pe ordinea de examinare a cărora, va fi pusă necesitatea stringentă de soluționare a problemei legate de trecerea onorariilor administratorilor autorizați pe sarcina organelor de conducere, precum și problemelor legate de stabilirea mărimii concrete a acestor din urmă onorarii chiar dacă legea deja le-a stabilit. De asemenea, pe ordinea de zi a meselor rotunde urmează a fi soluționată problema legată de ne încasarea efectivă a onorariilor adjudecate de către administratorii autorizați având în vedere faptul că la momentul de față, titlurile emise de către instanțele judecătorești în favoarea administratorilor autorizați nu se execută cu anii și nu se știe dacă vor fi sau nu executate vreodată în general.

2. Reieșind din practicile judecătorești examinate la realizarea obiectului cu nr. 3 al prezentului studiu, deducem că actele judecătorești emise de către instanțele de insolvabilitate la momentul de față conturează o problemă gravă care se extinde asupra întregului sistem ce încadrează procedurile de lichidare iar prin consecință suferă toată breasla administratorilor autorizați din Republica Moldova.

3. În condițiile stabilite de prevederile Regulamentului Curții Europene a Drepturilor Omului din 01 ianuarie 2020 [39, 30], și anume art. 64 alin. 1) Curtea poate decide să aplice procedura hotărârii-pilot și să pronunțe o *hotărâre-pilot* atunci când faptele aflate la originea unei cereri introduse în fața

sa indică existența, în partea contractantă în cauză, a unei probleme structurale sau sistemice ori a unei alte disfuncționalități similare care a condus sau poate conduce la introducerea altor cereri similare.

4. Această cale însă, ca fiind ultimă instanță, este una deloc dorită în opinia autorului prezentului articol deoarece, până la soluționarea plângerilor de către CtEDO vor trece ani buni, fără a fi stabilitate o claritate în ceea ce i se cuvine administratorului autorizat cu titlul de remunerație pentru munca depusă.

Concluzii generale

1. Prin dispozitivul DCC nr. 16/2020 nu s-a pus la îndoială faptul că membrii organelor de conducere suportă cheltuielile procesului în cazul în care debitorul falit nu are bunuri, însă deschisă a rămas întrebarea legată de proporția echitabilă care se extindă pe sarcina lor în funcție de culpa fiecăruia dintre ei. Prin urmare, DCC nr. 16/2020 poate fi aplicată doar în situația în care se certifică faptul că rândul membrilor organelor de conducere a debitorului insolubil a fost ocupat de către persoane diferite.

2. Dacă debitorul falit are un singur fondator, aceeași persoană a întrunit și calitatea de administrator pe parcursul întregii perioade și eventual calitatea de contabil, atunci fără nici o îndoială precum și fără necesitatea existenței temeiurilor de tragere la răspundere subsidiară al acestuia, toate cheltuielile procedurii cad pe sarcina acestuia din urmă fără a fi necesară trimiterea la DCC nr. 16/2020.

3. Nu este necesară nici măcar existența cererii privind emiterea hotărârii și nici hotărârea propriu zisă privind tragerea la răspundere subsidiară a membrilor organelor de conducere a debitorului insolubil pentru ca să se aplice prevederile art. 32 alin. 2) și art. 70 alin. 13) al Legii nr. 149/2012 la momentul în care se solicită trecerea achitării onorariului administratorului autorizat și a cheltuielilor procesului pe sarcina organelor de conducere.

4. Culpă persoanei vinovate de producerea stării de insolvență a debitorului, apare de drept concomitent cu emiterea hotărârii irevocabile în acest sens și se stabilește nemijlocit de către administratorul autorizat, prerogativa exclusivă a căruia constituie acest lucru.

5. Culpă persoanei vinovate de producerea stării de insolvență a debitorului, poate fi stabilită în orice moment din data declanșării procesului de insolvență și până la data încetării lui.

6. Culpă persoanei vinovate de producerea stării de insolvență a debitorului se stabilește prin orice act de procedură emis de către administratorul autorizat în acest sens (raport, declarație, notificare etc.).

7. În cazul în care este vorba de răspunderea solidară a membrilor organelor de conducere, culpa de asemenea se stabilește de către administratorul autorizat demonstrându-se mărimea acesteia care se extinde pe fiecare membru al organului de conducere în parte. La rândul său organele de conducere sunt în drept să se opună constatărilor efectuate de către administratorul autorizat prin invocarea probelor că nu sunt culpabile și nu poartă răspundere solidară cu celălalt membru. Solidaritatea răspunderii membrilor organelor de conducere a debitorului insolvent, apare indiferent de măsura culpei care se extinde peste aceștia din urmă, fiind suficientă doar demonstrarea faptului admiterii unei sau altei neglijențe sau imprudențe care a generat producerea stării de insolvență a debitorului indiferente de gravitatea acesteia.

8. Considerăm că prezentul articol constituie un ghid de referință pentru întocmirea cererilor de recurs împotriva actelor judecătorești emise de către instanțele de insolvență de prim nivel, în cazurile în care onorariile administratorilor autorizați pentru activitatea acestora în perioada de observație și procedurile de faliment simplificat sunt diminuate, precum și nu sunt trecute spre achitare în sarcina membrilor organelor de conducere a debitorului insolvent.

Recomandări

1. Se impune necesitatea emiterii de către Uniunea Administratorilor Autorizați din Republica Moldova a unor norme de bune practici care urmează a fi dezbătute inclusiv cu implicarea corpului judecătoresc, cu punerea lor în aplicare ulterioară absolut uniformă.

2. Se impune necesitatea cercetării detaliate a practicilor internaționale în contextul Directivei UE 2019/1023 din 20.06.2019 pentru ca să se elaboreze un mecanism funcțional și cert aplicabil pentru administratorii autorizați în partea ce ține de încasarea onorariilor ce li se cuvin pentru eforturile depuse în cadrul perioadelor de observație și procedurilor de faliment simplificat.

3. Este oportun de exercitat un control suplimentar asupra ingerințelor admise de către instanțele de insolvență de prim nivel în libertatea de a munci, de care dispune administratorul autorizat atunci când nu se simte motivat economic pentru efortul depus și înaintează demisia, dar instanța îl obligă să lucreze în aceste din urmă condiții economice dezavantajoase. Întrebarea cheie este: dacă sunt sau nu sunt aceste ingerințe proporționale în contextul prevederilor art. 54 al Constituției RM?

4. Se impune necesitatea stabilirii surselor de finanțare și elaborării unor modalități de finanțare din bugetul de stat a activității lichidatorilor care drept exemplu nu vor depăși o durată de 4 luni de activitate în procedurile de faliment simplificat indiferent de persoana declanșatorului acestor din urmă proceduri, care se vor aloca administratorilor autorizați pentru lucru efectuat reieșind din modificarea legii bugetului de stat.

5. Se impune necesitatea stabilirii surselor de finanțare și elaborării unor modalități de achitare din bugetul de stat, a onorariilor datorate administratorilor autorizați în temeiul titlurilor executorii deja obținute care concomitent se confirmă ca fiind imposibile de executat de către executorii judecătorești, cu cedarea

ulterioară a creanțelor administratorilor autorizați ce reies din cele din urmă titluri executorii în favoarea statului contra sumelor obținute în schimb din bugetul de stat.

Bibliografie

1. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 16 din 09.06.2020 privind exercitarea controlului constituționalității preve. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 165-176 art 79 din 10.07.2020.

2. Legea insolvenței nr. 149 din 29.06.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 193-197/663 din 14.09.2012.

3. MARIAN, Nicolae, PLOTNIC, Olesia. Participanții la procesul de insolvență derulat în Republica Moldova. În: *Revista Națională de Drept*, nr. 1-3 (231-233) din 2020, p.30.

4. Numărul administratorilor autorizați în RM la data de 30.11.2020. <http://uaam.md/about-uaam-2/auth-admins-2> (Vizitat la 30.11.2020).

5. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.78/140 din 29.03.2016.

6. Sfânt – în accepția nr. 3 a dicționarului explicativ al limbii române, ceea ce se cuvine, cinstit. [online] Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/sf%C3%A2nt> (vizitat la data de 03.12.2020).

7. Convenția din 04.11.50 pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950. A intrat în vigoare la 3 septembrie 1953. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.1298-XIII din 24.07.1997. În vigoare pentru Republica Moldova din 12 septembrie 1997. În: *Tratate internaționale*, nr. 1/341 din 1998.

8. Codul Jursidicției Constituționale, nr. 502-XIII din 16.06.95. În: *Monitorul Oficial al R.Moldova* nr.53-54/597 din 28.09.1995.

9. Codul Civil al RM. Nr. 1107 din 06.06.2002. Republicat în: *Monitorul Oficial al R. Moldova* nr.66-75 din 01.03.2019, art. 132.

10. Încheiere a Judecătorei Chișinău (sediul central), Dosar nr. 2i-1567/18. [online]. Disponibil: fca65d93-d368-

4829-9ab2-f7ccf53a44a8 (justice.md) (Vizitat la data de 30.11.2020).

11. NEGRU, B., NEGRU, A. Teoria generală a dreptului și statului. Chișinău: Bons Offices, 2006, 422 p.

12. Principiile logicii: <https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/logica-juridica/principiile-logice/> (Vizitat la data de 02.12.2020).

13. ARAMĂ, E., CIOBANU, R. Metodologia dreptului: (Sinteze pentru seminar); Univ. de Stat din Moldova, Fac. de Drept, Catedra Teoria și Istoria Dreptului. – Chișinău: CEP USM, 2011, 166 p.

14. Cod Civil al Republicii Moldova în vigoare până la data de 01.03.2019. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 82-86 art. 661 din 22.06.2002.

15. BRUMĂ, S. Evoluția reglementărilor în materia răspunderii juridice civile delictuale. Chișinău: Grafema libris, 2014, 222 p.

16. Legea nr. 287 din 15.12.2017 a contabilității și raportării financiare. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 1-6 art.22 din 05.01.2018.

17. Codul Muncii al RM nr. 154 din 28.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 159-162 art.648 din 29.07.2003.

18. Legea nr. 135 din 14.06.2007 privind societățile cu răspundere limitată. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 127-130 art. 548 din 17.08.2007.

19. Deciziei Nr. 150 din 26.12.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 182g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 143 alin. (7) al Legii insolvenței nr. 149 din 29 iunie 2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.36-43 art.32 din 07.02.2020.

20. Încheierea nr. 2i-49/18 din 24 noiembrie 2020. Cauza SRL Viveal Consulting vs ICS Aghis Nistru SRL. 2daa7-b3c-f436-42a2-a8b5-fe656ae9751c (justice.md) (Vizitat la data de 30.11.2020).

21. Formular de cerere pentru sesizarea Curții Europene a Drepturilor Omului. [online] Disponibil: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/forms/rum&c=> (Vizitat la data de 03.12.2020).

22. Decizia nr. 2rci-253/18 din 07 martie 2019. Cauza: SRL Medalmir vs SRL Daniliud Cons. https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f12b1885-1f56-e911-80d8-0050568b7027 (Vizitat la data de 01.12.2020).

23. Încheierea nr. 2i-947/2018 din 15.05.2019. Cauza: SA Viccon vs SRL Lauradis. https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5f870ced-508c-e911-80d7-0050568b021b (Vizitat la data de 01.12.2020).

24. Decizia Curții de Apel Chișinău nr. 2rci-195/20 din 14 iulie 2020. Cauza Pogranicinii Sergiu vs SC Radogarant SRL. https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/3de6c5b8-8c59-47b2-af99-8884795d82b6 (Vizitat la data de 30.11.2020).

25. Decizia Curții de Apel Chișinău nr. 2rci-285/20 din 13 octombrie 2020. Cauza Selevestru Irina vs SRL Valsigudo. 23cac85c-ebel-4c04-a57d-815bbe926c5f (justice.md) (Vizitat la data de 30.11.2020).

26. Încheierea Curții de Supreme de Justiție 2rci-45/19 din 23 decembrie 2019. Cauza CA Donaris Vienna Insurance Group SA vs SRL Semasig Prim, lichidator Mutruc Vitalie, Nicolai Covalschi și Serghei Covalschi. search_col_civil.php (csj.md) (Vizitat la data de 02.12.2020).

27. Încheierea Judecătoriei Chișinău nr. 2i-1134/18 din 27 octombrie 2020. Cauza de insolabilitate a SRL SV „MARFTRANS”, lichidator Marian Nicolae vs Coșer Tatiana. De urmărit portalul național al instanțelor judecătorești. La zi încheiere nu este publicată. <https://jc.instante.justice.md/ro/court-sentences> (Vizitat la data de 02.12.2020).

28. Decizia Curții de Apel Chișinău nr. 2rci-220/20 din 30 iunie 2020. Cauza Guliev Nazim vs SRL Gvozdica CP b7d84db5-6d25-4c60-8234-595a9199caf8 (justice.md) (Vizitat la data de 30.11.2020).

29. Decizia Curții de Apel Chișinău nr. 2rci-327/20 din 10 noiembrie 2020. Cauza de insolabilitate a SRL „Fast Grup”, lichidator Selevestru Irina vs Ungureanu Eugeniu. https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ddffb002-b830-4a45-8b38-4478c007edcd (Vizitat la data de 03.12.2020).

30. Aportul la selectarea și certarea practicilor judecătorești, cercetarea parțială a metodologiei interpretării legilor precum și cercetarea doctrinei legate de noțiunea de „bun” în accepția Convenției pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului, cercetarea altor surse informaționale pentru elaborarea prezentului studiu, a fost efectuată de către juristul Nicolae Sîmzînici, masterand al facultății de drept al Universității de Stat din Moldova.

31. Opinie expusă de către administratorul autorizat, avocat, doctor în drept Carolina Catan la care mă rialiez pe deplin.

32. O practică judecătorească inechitabilă în opinia autorului care s-a extins peste administratorul autorizat. Informațiile legate de existența actelor judecătorești pe portalul național al instanțelor judecătorești, oferite nemijlocit de către administrator.

33. Bunea D.C. ș.a. Dicționar de drepturile omului. București: C.H. Beck, 2013, 958 p.

34. Directiva (UE) 2019/1023 a Parlamentului European și a Consiliului din 20 iunie 2019 privind cadrele de restructurare preventivă, remiterea de datorie și decăderile, precum și măsurile de sporire a eficienței procedurilor de restructurare, de insolvență și de remitere de datorie și de modificare a Directivei (UE) 2017/1132 (Directiva privind restructurarea și insolvența) (Text cu relevanță pentru SEE.). În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 172/18 din 26.6.2019. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L1023&from=RO> (Vizitat la data de 03.12.2020).

35. BAIEȘ, S., VOLCINSCHI, V., BĂIEȘU, A. ș.a. Drept Civil. Drepturile reale. Teoria generală a obligațiilor. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, vol. II, 521 p.

36. TĂNASE, AL., SECRIERU, R., STRULEA, M. ș.a. Compendiu al jurisprudenței Curții Constituționale a RM. București: Wolters Kluwer România, 2017, 537 p.

37. Cauza CEDO Kopecky c. Slovaciei, nr. 44912/98, hotărâre din 28 septembrie 2004.

38. CROITORU, M.-S. Dreptul de proprietate în jurisprudența CEDO. București: Ed. Hamangiu, 2010, 434 p.

39. Regulamentul Curții Europene a Drepturilor Omului din 01 ianuarie 2020. Strasbourg. [online] Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ROM.pdf (Vizitat la data de 03.12.2020).

40. Legea nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la acte normative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 7-17 art.34 din 12.01.2018.*

Recenzie la monografia

**„REPERELE CONSTITUIRII UNEI METODOLOGII INTERDISCIPLINARE ÎN DREPT”,
autor Rodica CIOBANU**

Gheorghe AVORNIC

Doctor habilitat în drept, profesor universitar,
Rectorul Universității de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: avornic@yahoo.fr
<https://orcid.org/0000-0002-2673-4331>

Review of the monograph

**„The framework of establishing an interdisciplinary methodology in law”,
by the author Rodica CIOBANU**

Revue de la monographie

**„Les repères de l'établissement d'une méthodologie interdisciplinaire en droit”,
par l'auteur Rodica CIOBANU**

Рецензия на монографию

**„Основы создания междисциплинарной методологии в области права”,
автор Родика ЧОБАНУ**

Monografia „*Reperele constituirii unei metodologii interdisciplinare în drept*”, elaborată de către autorul Rodica CIOBANU (Chișinău: Artpoligraf, 2020, 344 p.), reprezintă un demers științific asupra dimensiunii teoretico-metodologice a dreptului, care rămâne a fi de actualitate și importanță pentru știința juridică actuală. Lucrarea recenzată apare în contextul că metodologiile de cercetare în știința juridică actuală necesită a revizuire prin adoptarea și implementarea celor mai actuale tendințe ce caracterizează știința societății bazate pe cunoaștere. De remarcant este faptul că, în condițiile în care, societățile actuale sunt supuse multiplelor provocări, iar procesele locale sunt în derulare rapidă și în interconexiune cu cele globale, determinarea priorităților, ajustarea la tendințele și standardele de actualitate nu pot fi realizate altfel decât prin intermediul unor metodologii

adecvate. Mai mult, interconexiunile dintre sferile vieții, domeniile cunoașterii științifice, dintre local și global, public și privat, singular și general, etc. impun formule noi de abordare științifică, caracterizate de viziuni critice și argumentate capabile de prognozare și de a oferi soluții pertinente problemelor cu care se confruntă persoana, statul, dreptul și societatea.

În acest context, determinarea reperelor unei metodologii interdisciplinare a dreptului, prin abordarea dimensiunii paradigmatică a teoriei dreptului, care reprezintă prioritate pentru monografie, indică o conjunctură favorabilă înțelegerii relevanței fortificării cadrului metodologic interdisciplinar al dreptului pentru a crește dimensiunea aplicativă, dar și în vederea oferirii unui surplus valoric și aplicativ teoriei generale a dreptului, prin structurarea mode-

lului paradigmatic elaborat de autor. Apreciem că autorul monografiei a abordat într-o formulă inedită și argumentată un cadru de analiză complex al teoriei dreptului și totodată interdisciplinar prin esența și natura sa. Monografia poate fi apreciată ca un excelent model de abordare interdisciplinară, aducând într-un cadru de analiză convergent teoria generală a dreptului, filosofia dreptului, teoria și metodologia științei, dreptul constituțional.

În această ordine de idei, problematica științifică a monografiei este de actualitate pentru contextul actual, în care s-a recunoscut rolul cercetărilor interdisciplinare și care se impun a fi promovate masiv în știința juridică. Menționăm, că este prima lucrare din domeniul teoriei generale a dreptului realizată în spațiul Republicii Moldova care tratează problematica teoriei și metodologiei interdisciplinare a dreptului într-un astfel de format. Formula de tratare și argumentare din monografie oferă cercetărilor din domeniu noutate științifică, originalitate și semnificație teoretică deosebită. Din valoarea teoretică a lucrării, se deduce cu ușurință valoarea aplicativă a rezultatelor obținute în cadrul condițiilor actuale care impun cercetări interdisciplinare, necesare și de un real folos pentru diferiți utilizatori, din diverse segmente de cercetare juridică.

Nu putem contesta unul din argumentele majore ce îndreptățesc cercetarea, precum că „nivelul la care se află societatea contemporană este marcat de procese, ce se caracterizează prin complexitate, eterogenitate, multilateralitate și strictă interdependență, iar multiplele probleme ale contemporaneității, indiferent de originea lor, domeniul la care se referă și gradul de complexitate pe care îl au, fac trimitere la implicarea convergentă a specialiștilor din sfere diferite de activitate, cu viziuni de abordare complexă, cu varii cunoștințe, competențe și abilități”. În consecință, interdisciplinaritatea cu adevărat devine o paradigmă actuală.

Monografia este structurată optim, incluzând componentele indispensabile și necesare unui studiu

științific solid, cu o bază teoretică și metodologică impunătoare. Prin cele patru capitole, monografia pune în evidență prioritățile actuale ale științei juridice și a tendințelor majore ale științei în societatea cunoașterii.

Capitolul întâi include studiul etapelor în evoluția științei juridice actuale prin raportare la contextele sociale în care a evoluat și s-a dezvoltat. Prin prisma etapelor ce au caracterizat dezvoltarea științei și a personalităților marcante din cadrul fiecărei etape, sunt determinate legitățile după care s-a dezvoltat cercetarea științifică fiind desemnat locul științei juridice în tabloul general-științific. În special, o atenție sporită este atrasă locului atribuit omului și drepturilor sale în formula de analiză doctrinară evolutivă.

Prin raportare la unitatea lumii, fiecare dintre etapele dezvoltate de autor indică firul roșu urmat în evoluția și dezvoltarea fundamentului științific al dreptului, a teoriilor științifice, a concepțiilor dominante și dezvoltarea metodelor de cercetare științifică, dar și a relațiilor dintre teoria dreptului și practica juridică, dintre știință și realitate. Important este și faptul că se analizează și traseul parcurs de știință de la segmentare, fragmentare și îngustarea domeniilor științifice, uneori fără a lua în considerare interacțiunile dintre comportamente, practici, tehnologii, valori, norme etc. spre abordarea de tip integrat, necesară în prezent și conformă metodologiilor complexe. În acest sens, dezvoltarea rapidă a cunoștințelor din cadrul științei contemporane, progresele din legislația referitoare la aprecierea rolului cercetărilor și inovațiilor în societate mai întrețin încă prejudecata unei rupturi în cadrul raționalității științifice și în cel al cunoașterii și acțiunii raționale.

Al doilea capitol este consacrat investigației convergenței teoretico-metodologice interdisciplinare în teoria generală a dreptului. În vederea argumentării opțiunii pentru cadrul științific al teoriei generale a dreptului, în primul subcapitol, este

indicat că pentru cunoașterea și înțelegerea esenței dreptului este necesară depășirea ariei sale disciplinare și de o „dublă condiționare: universalitate/generalitate și singularitate, precum și la asimilarea unor tendințe exterioare, necesare și utile pentru dezvoltarea elementelor esențiale, care determină finalitățile, funcțiile, rolul dreptului în societate, luând în calcul esența sa socială, culturală, economică, politică etc.” Prin delimitări conceptuale și prin intermediul interdependențelor se scot în evidență dimensiunile de abordare a teoriei dreptului: instructiv-didactică; epistemică și metodologică. Iar în cel deal doilea subcapitol se determină statutul interdisciplinar al cadrului metodologic al teoriei dreptului prin analiza relației dintre teorie și practică, accentuând caracterul evoluat al cunoașterii științifice juridice.

Cel de-al treilea capitol relevă pluralismul conceptual-valoric al teoriei generale a dreptului. În acest compartiment al monografiei este argumentată dimensiunea integrativă a conceptelor juridice dominante (statul, statul de drept, democrația, drepturile omului) în raport cu problematica fundamentelor ordinii sociale în condițiile societății globale. Prin multiplele argumente, dar și referințe la cadrul juridic național, se indică continuitatea problemelor sociale și umane în raportul dintre persoană-stat-drept și revenirea în actualitate a acestora. Ținând cont de schimbările majore înregistrate în prezent sunt indicate modalități de valorificare a oportunităților oferite de societatea tehnologiilor de vârf, dar și atenționează asupra riscurilor.

Capitolul final al monografiei tratează, prin plasarea în raport de proporționalitate, conceptele persoană-stat-drept, considerate fundamentul pragmatic al constituirii paradigmei interdisciplinare a dreptului. Dacă primul subcapitol relevă interdependențe de natură socială, politică și juridică în relația dintre persoana, stat și drept, atunci cel ce urmează dezvoltă modalitățile în care are loc obiectivarea reală a ace-

tei relații de dependență reciprocă, construită în jurul opiniei după care cele mai semnificative aspecte care se identifică la nivel de interacțiune dintre acestea se dovedește a fi faptul că statul de drept s-a constituit în temeiul aspirației persoanei și societăților umane de a trece de la dezordine la ordine. Pentru ca în partea finală, să se indice modalitatea de legitimare a interdisciplinarității în ordinea juridică actuală. Într-un final, nu putem să nu fim de acord cu opinia autorului după care se consideră că înțelegerea naturii dreptului contemporan este realizabilă doar prin abordarea convergentă din punct de vedere intern și extern a interdependenței persoană-stat-drept ca unitate dialectică prin demersul specializat și cel integrat al abordării interdisciplinare.

Astfel, problematica abordată în monografie, se distinge prin actualitate și importanță teoretică și practică, și deschide noi direcții de cercetare științifică. Reiterăm faptul că lucrări științifice la acest subiect, care să trateze într-un format complex problemele metodologice interdisciplinare sunt practic lipsă la nivel național. Considerăm că cercetarea realizată este originală și complexă, reușește să scoată în evidență multiple aspecte de natură teoretică, dar deopotrivă și aplicativă, care necesită o viziune integratoare și o abordare din perspectiva unui studiu precum cel care se încadrează în această lucrare. Este de remarcă și faptul că autorul prezintă o viziune critică asupra problemelor sesizate, fapt ce conferă o personalitate aparte cercetării științifice realizate.

Monografia este bine structurată, analiza este exhaustivă, efectuată în perimetrul problemelor științifice identificate, compartimentele sunt însoțite de generalizări și concluzii relevante, iar bibliografia este una consolidată.

Concluzionând, exprimăm convingerea că prin astfel de lucrări cum este monografia dnei Rodica CIOBANU „Reperle constituirii unei metodologii interdisciplinare în drept”, știința, educația și cultura Republicii Moldova se vor îmbogăți incontestabil.

Revista Națională de Drept

Publicație periodică științifico-practică

Nr. 10-12 (240-242), anul 21 (2020)

Bun de tipar 29.01.2021. Formatul 60x80 $\frac{1}{12}$.
Coli de tipar 23,0. Coli editoriale 16,0.
Tirajul 100 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009